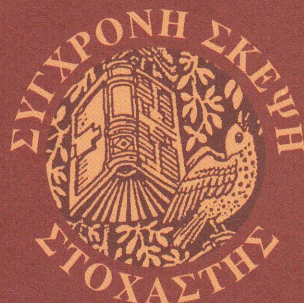
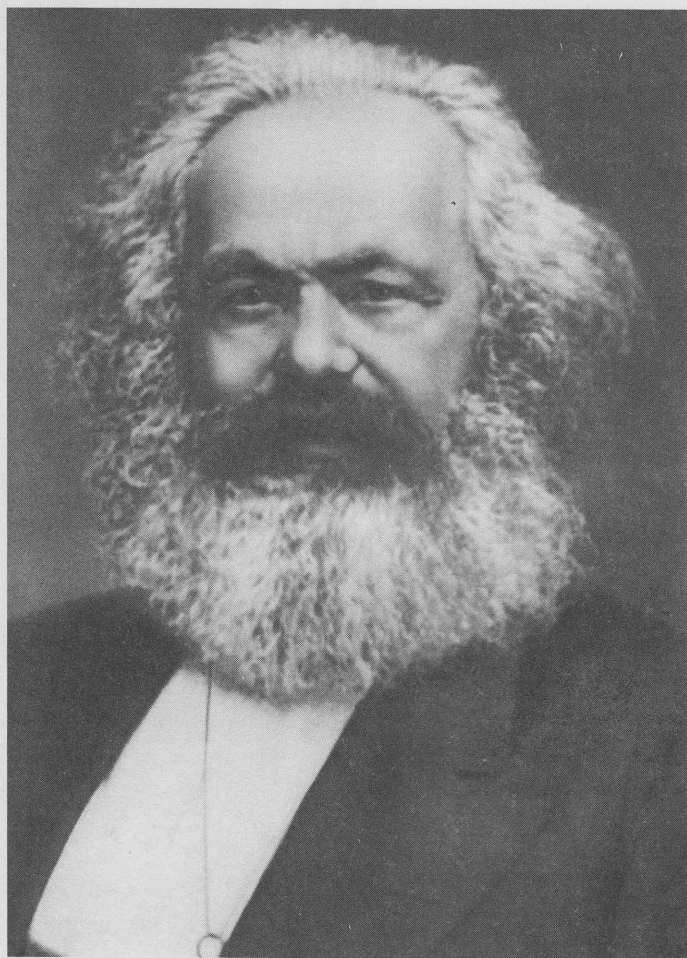

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ
ΠΟΛΕΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΕΝΓΚΕΛΣ

ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ/ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ
ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ: Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ

Τό βιβλίο αυτό πρωτοκυκλοφόρησε στό Λονδίνο τό 1871. Ἡ ἑλληνική μετάφραση (1952) τοῦ ἐπιτελείου Ἑλλήνων μεταφραστῶν στό ἐξωτερικό, ἔγινε σύμφωνα μέ τό κείμενο τοῦ 1891 ἀπό τά Ἀγγλικά, παίρνοντας υπόψη καί τήν γερμανική ἔκδοση τοῦ 1871. Ἡ παρῶσα σχολιασμένη ἔκδοση ἔχει λάβει υπόψη της καί ὀρισμένες νέες ἐκδόσεις τοῦ ἔργου στό ἐξωτερικό, χωρίς ὅμως νά παρέμβει στήν ἤδη υπάρχουσα μετάφραση. Τά κείμενα εἶναι ὁλόκληρα καί χωρίς συντομεύσεις.

Α΄ ἔκδοση 1976

ISBN 960-303-116-X

Ἀνατυπώθηκε τό φθινόπωρο τοῦ 2001 γιά λογαριασμό τῶν ἐκδόσεων *Στοχαστής*, ὁδός Μαυρομιχάλη 39, τηλ. 3601956, 3610445, Ἀθήνα 10680.

Ἡ στοιχειοθεσία ἔγινε στό τυπογραφεῖο τοῦ Λ. Σταμπουλίδη, ὁδός Μάνης 2 καί τό τύπωμα στά πιεστήρια τῆς Εὐρωτύπ Α.Ε., ὁδός Κολωνοῦ 12-14, τηλ. 5234373.

Οἱ τυπογραφικές διορθώσεις εἶναι τῆς Δάφνης Ἀνδρέου καί ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἔκδοσης ἔγινε ἀπό τόν Λουκά Ἀξελό.

ΚΑΡΑ ΜΑΡΕ

Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ
ΠΟΛΕΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ¹

Εισαγωγή

ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΕΝΓΚΕΛΣ

Μετάφραση

Έπιτροπή Έλλήνων τοῦ Έξωτερικοῦ

Έπιμέλεια-Σχόλια

Λουκάς Άξελός

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

1. *Ἡ ἐπικαιρότητα ἑνός ἔργου σάν τόν Ἐμφύλιο Πόλεμο στήν Γαλλία, δέν μπορεῖ νά ταυτιστεῖ μ' αὐτήν τῆς συγκεκριμένης καί περιορισμένης χρονικά καί τοπικά περιόδου πού ἀναφέρεται, ἀλλά μέ μιάν ὀλόκληρη ἱστορική περίοδο πού ὁ κύκλος της ἀκόμα καί σήμερα δέν φαίνεται νά ἔχει κλείσει.*

Αὐτή ἀκριβῶς ἡ σημασία μᾶς ὀδήγησε στήν σκέψη νά δώσουμε μιὰ πιό ὀλοκληρωμένη ἔκδοση τοῦ ἔργου αὐτοῦ μιὰ καί ἔχει στό παρελθόν κυκλοφορήσει σέ διάφορες ἐκδόσεις καί ἀνατυπώσεις.

2. *Πιστεύοντας ὅτι ἀπό τίς μέχρι σήμερα μεταφράσεις ἡ μετάφραση ἀπό τό ἐπιτελεῖο τῶν Ἑλλήνων μεταφραστῶν στό ἐξωτερικό ἀποτελεῖ μιὰ σημαντική κατάκτηση πού εἶναι πολύ δύσκολο νά ξεπεραστεῖ, προτιμήσαμε γιά λόγους θετικῆς ἀξιοποίησης αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς προσφορᾶς νά κρατήσουμε τήν μετάφραση αὐτή χωρίς — φυσικά — νά κάνουμε τήν παραμικρή ἐπέμβαση πάνω της. Ἀπλῶς τό βιβλίο ξαναστοιχειοθετήθηκε ἀπό τήν ἀρχή μιὰ καί ἡ μαζική καί ἀσχολίαστη φωτοτυπική ἀναπαραγωγή, παλιῶν καί ἤδη κυκλοφορούντων ἐκδόσεων ἦταν ἔξω ἀπό τούς στόχους τοῦ ἐκδότη.*

3. *Βασικά τό νέο πού παρουσιάζει ἡ ἔκδοση αὐτή εἶναι ὅτι ἔχοντας λάβει ὑπόψη της τίς ἐλληνικές μεταφράσεις*

του 'Αλ. 'Ασώκα¹ και του επιτελείου των 'Ελλήνων μεταφραστῶν στο ἔξωτερικό² και στηριγμένη στην ρώσικη ἔκδοση: Karl Marx and Frederick Engels, Selected Works, v. Two, «Progress Publishers», Moskow, 1969, σελ. 178-244 και την κινέζικη ἔκδοση: Karl Marx, The Civil War in France, «Foreign Languages Press», Peking, 1970, σελ. 287³, ἐπιχειρεῖ μιάν πιό ὀλοκληρωμένη και ἐν μέρει συκριτική παρουσίαση του μεγάλου αὐτοῦ ἔργου.

4. Οἱ συγκεκριμένες διαφορές ἀπό τίς προηγούμενες ἐκδόσεις βρίσκονται:

Α' — Στην μέ βάση τό ἀγγλικό πρωτότυπο προσθήκη ὅλων τῶν λέξεων, φράσεων, κ.λπ. πού ὄντας γραμμένες ἀπό τόν Μάρξ ἐξ ἀρχῆς σέ ἄλλη γλώσσα (Γαλλικά, Γερμανικά), ἔχουν μέν μεταφραστεῖ ἀπό τό ἐπιτελεῖο τῶν 'Ελλήνων μεταφραστῶν, ἀλλά δέν καταγράφονται δίπλα στην μεταφραζόμενη λέξη ἢ δέν ἔχουν διευκρινιστική παραπεμπή.

Β' — Στόν κατά τό δυνατό συστηματικό και σύντομο σχολιασμό ὅλων τῶν ἄγνωστων στόν μή εἰδικό ἀναγνώστη πολιτικῶν, ἱστορικῶν, γεωγραφικῶν, λεκτικῶν, κ.λπ. ἀναφορῶν. 'Εδῶ θέλουμε νά διευκρινίσουμε ὅτι σάν βάση

1. Καρόλου Μάρξ, 'Ο 'Εμφύλιος Πόλεμος στή Γαλλία — ('Η Κομμούνια του Παρισιοῦ), μετάφραση 'Αλ. 'Ασώκα, ἐκδ. «'Αναγέννηση», 'Αθήνα, 1945, σελ. 144.

2. Κάρλ Μάρξ, 'Ο 'Εμφύλιος Πόλεμος στή Γαλλία, περιέχεται στόν Α' τόμο τῶν Διαλεχτῶν Ἔργων τῶν Μάρξ-Ἐνγκελς, σελ. 562-655, ἐκδοτικό τῆς Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε., 1952.

3. 'Ο μεγάλος ὄγκος πού ἔχει ἡ κινέζικη ἔκδοση ὀφείλεται στο ὅτι αὐτή περιλαμβάνει και τά δύο προσχέδια πού ἔγραψε ὁ Μάρξ πρίν τήν ὀριστική διατύπωση του 'Εμφυλίου. 'Η παράλειψή τους ἀπό μᾶς ὀφείλεται στην πρόθεσή μας νά ἀποφύγουμε μιάν δύσχρηστη, ἀκριβή και λίγο πολύ ἀκαδημαϊκή, πιά, ἔκδοση.

χρησιμοποιήσαμε όλες τις ύποσημειώσεις τῶν ἐλληνικῶν καί ξένων μεταφράσεων καταφεύγοντας ὁμως πολλές φορές καί σέ ἄλλες πηγές ἐλληνικές καί ξένες μιά καί οἱ μέχρι σήμερα κυκλοφοροῦσες ἐκδόσεις καλύπτανε μέν ἕνα ἀρχικό σκέλος ἀπό τά ἐρωτήματα πού πιθανόν νά προκύπτανε στόν μή εἰδικό ἀναγνώστη, ἀλλά ὅπωςδήποτε δέν διακρίνονταν ἀπό μίαν ἰδιαίτερη συστηματικότητά⁴.

Γ' — Θέλοντας νά δώσουμε μιά σφαιρικότερη παρουσία στήν ὅλη ἐκδοση ἐνσωματώσαμε στό τέλος τοῦ βιβλίου καί κάτω ἀπό τόν διακριτικό τίτλο Προσθήκη, τήν γνωστή ἐπιστολή τοῦ Μάρξ στόν Λούντβιχ Κούγκελμαν, γραμμένη ἀκριβῶς τήν ἴδια ἐποχή μέ τό ἔργο καί χαρακτηριστική τῆς ἀντίληψης τοῦ Μάρξ γιά τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἐπαναστατικῆς βίας.

Τό γράμμα αὐτό εἶναι δημοσιευμένο στόν Β' τόμο τῶν Ἐκλεκτῶν Ἔργων τῶν Μάρξ-Ἐνγκελς καί εἶναι μεταφρασμένο ἀπό τό ἴδιο ἐπιτελεῖο πού μετέφρασε καί τόν Ἐμφύλιο Πόλεμο.

Ἐπειδή ὁμως δέν μεταφράστηκε ὁλόκληρο ἀλλά ἔχει δημοσιευτεῖ μέ ἐλάχιστες περικοπές πού ἀφοροῦν ὀρισμένες ἀποκλειστικά ἰδιωτικοῦ χαρακτήρα ἐκμυστηρεύσεις τοῦ Μάρξ στόν Κούγκελμαν, κρίναμε ὀρθό νά μεταφράσουμε καί τίς 7-8 αὐτές σειρές, παραδίδοντας ἔτσι στόν ἀναγνώστη ὁλόκληρο τό γράμμα ὅπως εἶναι στό πρωτότυπο. Γιά τή μετάφραση τῶν λίγων αὐτῶν σειρῶν χρησιμοποιήσαμε τόν τόμο: K. Marx and F. Engels, Selected Correspondence, «Progress Publishers», Moscow, 1965, σελ. 262-263.

4. Ἡ ἐλληνική, γιά παράδειγμα, ἐκδοση πού περιλαμβάνεται στό Διαλεχτά Ἔργα, ἔχει 34 παραπομπές γιά τό σύνολο τοῦ ἔργου, οἱ περισσότερες ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι παραπομπές τῆς σύνταξης τῆς ξένης ἐκδοσης.

5. Κλείνοντας τό σημείωμα αὐτό θά 'θελα νά εὐχαριστήσω τούς φίλους Μ.Α. καί Δ.Α., τόν πρῶτο γιά τήν ἀρχική του συμβολή στήν συγκέντρωση τοῦ ἀναγκαίου ὕλικου καί τόν δεύτερο γιά τήν σημαντική βοήθεια στήν γρήγορη μετάφραση τῶν ἀπαραιτήτων σημειώσεων ἀπό τήν κινέζικη ἔκδοση. Φυσικά ἡ εὐθύνη γιά τά τυχόν λάθη εἶναι ἀποκλειστικά δική μου.

Λουκάς 'Αξελός

ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΕΝΓΚΕΛΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ²

Μοῦ ἤρθε ἀναπάντεχα ἡ πρόταση νὰ ἐτοιμάσω μιὰ νέα ἔκδοση τῆς διακήρυξης τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τῆς Διεθνoῦς γιὰ τὸν «Ἐμφύλιο πόλεμο στὴ Γαλλία» καὶ νὰ τὴ συνοδεύσω μὲ μιὰ εἰσαγωγή. Γι' αὐτὸ δὲ μπορῶ ἐδῶ νὰ θίξω παρὰ μόνο σύντομα τὰ πιὸ οὐσιώδη σημεῖα.

Στὴ μεγαλύτερη ἐργασία ποὺ ἀναφέρω πιὸ πάνω προτάσω τὶς δυὸ συντομότερες διακηρύξεις τοῦ γενικοῦ συμβουλίου γιὰ τὸ γαλλο - πρωσικὸ πόλεμο. Πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ τὸν «Ἐμφύλιο πόλεμο» παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης στὴ δεύτερη διακήρυξη, ποὺ ἡ ἴδια μὲ τὴ σειρά της δὲ μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ ὀλότελα χωρὶς τὴν πρώτη. Μὰ καὶ γιατί οἱ δυὸ αὐτὲς διακηρύξεις, ποὺ τὶς εἶχε συντάξει ἐπίσης ὁ Μάρξ, εἶναι καὶ αὐτὲς ὄχι λιγότερο ἀπὸ τὸν «Ἐμφύλιο πόλεμο», ἐξαιρετικὰ παραδείγματα γιὰ τὸ ἀξιοθαύμαστο χάρισμα τοῦ συγγραφέα, ποὺ πρώτη φορὰ εἶχε διαπιστωθεῖ στὴ «18η Μπρυμαίρ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη»³, νὰ συλλαμβάνει καθαρὰ τὸ χαρακτήρα, τὴ σημασία καὶ τὶς ἀναγκαῖες συνέπειες τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων, τὸν καιρὸ ποὺ τὰ γεγονότα αὐτὰ ξετυλίγονται ἀκόμα μπρὸς στὰ μάτια μας ἢ ποὺ μόλις ἔχουν τελειώσει. Καὶ τέλος, γιατί ἡμεῖς στὴ Γερμανία ὑποφέροισμε ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ τὶς συνέπειες τῶν γεγονότων ἐκείνων, ποὺ τὶς προεῖπε ὁ Μάρξ.

³Ἡ μήπως δὲ συνέθηκε ἐκεῖνο ποὺ λέει ἡ πρώτη διακήρυξη, ὅτι ἂν ὁ ἀμυντικὸς πόλεμος τῆς Γερμανίας ἐνάντια στὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη ἐκφυλιστεῖ σὲ καταχρητικὸ πόλεμο ἐνάντια στὸ γαλλικὸ λαό, ὅλες οἱ συμφορὲς ποὺ βρῆκαν

τῆ Γερμανία ὕστερα ἀπὸ τοὺς λεγόμενους ἀπελευθερωτικούς πολέμους ⁴ θὰ ξαναζωντάνευαν πάλι μὲ καινούργια ἔνταση; Μήπως δὲν εἶχαμε ἄλλα εἴκοσι χρόνια κυριαρχίας τοῦ Βίσμαρκ καὶ ἀντὶ γιὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν δημαγωγῶν ⁵ δὲν εἶχαμε τὸν ἔκτακτο νόμο ⁶ καὶ τὸ κυνήγημα τῶν σοσιαλιστῶν μὲ τὴν ἴδια ἀστυνομικὴ ἀνθαιρεσία, μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς φριχτὴ ἐρμηνεία τοῦ νόμου;

Καὶ δὲν ἐπαλήθευσε μήπως κατὰ γράμμα ἡ πρόβλεψη ὅτι ἡ προσάρτηση τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης «θὰ ἔριχνε τὴ Γαλλία στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ρωσίας» καὶ ὅτι ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν προσάρτηση, ἡ Γερμανία ἢ θὰ γινόταν ὁ ἀνοιχτὸς ὑπηρέτης τῆς Ρωσίας ἢ θὰ ἔπρεπε, ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη ἀνάπαυλα, νὰ ἐξοπλιστεῖ γιὰ ἕναν καινούργιο πόλεμο καὶ μάλιστα «γιὰ ἕνα φυλετικὸ πόλεμο ἐνάντια στὶς συνασπισμένες λατινικὲς καὶ σλαβικὲς φυλές»⁷; Μήπως ἡ προσάρτηση τῶν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἔσπρωξε τὴ Γαλλία στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ρωσίας; Μήπως εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια ὁ Βίσμαρκ δὲν ἐπιζητοῦσε μάταια νὰ κερδίσει τὴν εὐνοια τοῦ τσάρου, δὲν τὴν ἐπιζητοῦσε προσφέροντας ὑπηρεσίες ταπεινότερες ἀπὸ κείνες ποὺ συνήθιζε νὰ προσφέρει στὴν «Ἁγία Ρωσία» ἢ μικρὴ Πρωσία, προτοῦ γίνει «ἡ πρώτη μεγάλῃ Δύναμις τῆς Εὐρώπης»; Καὶ μήπως δὲν κρέμεται καθημερινὰ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μας ἡ δαμόκλειος σπάθη ἑνὸς πολέμου, ποὺ ἀπ' τὴν πρώτη μέρα του ὄλες οἱ χάρτινες συμμαχίες τῶν πριγκίπων θὰ σκορπιστοῦν σὰν τ' ἄχυρα στὸν ἀέρα, ἑνὸς πολέμου ποὺ γι' αὐτὸν τίποτα δὲν εἶναι βέβαιο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ἀβεβαιότητα γιὰ τὴν ἔκβασίν του, ἑνὸς φυλετικοῦ πολέμου μὲ τὸν ὁποῖο ὀλόκληρη ἡ Εὐρώπη θὰ ἐρημώσῃ ἀπὸ δεκαπέντε ὡς εἴκοσι ἑκατομμύρια ὀπλισμένους ἄντρες, καὶ ποὺ ἂν δὲν λυσομανᾷ ἀκόμα εἶναι μονάχα γιὰτὶ καὶ τὸ πιὸ ἰσχυρὸ ἀπὸ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ κράτη τρομάζει μπροστὰ στὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἀπόλυτα ἀδύνατο νὰ προβλεφθεῖ τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα;

Γι' αὐτὸ ἔχουμε ἀκόμη μεγαλύτερο καθήκον νὰ ξανακάνουμε προσιτὰ στοὺς γερμανοὺς ἐργάτες τὰ μισοξεχασμένα λαμπρὰ αὐτὰ τεκμήρια τῆς διορατικότητος τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς πολιτικῆς στὰ 1870.

“Ο,τι είπα για τις δυο αυτές διακηρύξεις, ισχύει και για τη διακήρυξη για τον «Έμφύλιο πόλεμο στη Γαλλία». Στις 28 του Μάη, μπροστά στην ύπεροχή των δυνάμεων του έχθρου, ύπόκυψαν στις πλαγιές της Μπελβίλ οι τελευταίοι μαχητές της Κομμούνας και μόλις δυο μέρες ύστερα, στις 30 του Μάη, ο Μάρξ διάβασε μπροστά στο γενικό συμβούλιο την εργασία του όπου περιγράφεται ή ιστορική σημασία της Κομμούνας του Παρισιού με σύντομες, δυνατές, μα τόσο άδρες και πριν άπ’ όλα τόσο άληθινές γραμμές, πού δέν τις έφτασε ξανά κανένας σ’ όλη την άφθονη φιλολογία πού γράφτηκε γύρω άπ’ αυτό τό θέμα.

Χάση στην οικονομική και πολιτική άνάπτυξη της Γαλλίας άπ’ τό 1789, διαμορφώθηκε έδω και πενήντα χρόνια μιά τέτια κατάσταση στο Παρίσι, πού καμιά επανάσταση δέ μπορούσε νά ξεσπάσει σ’ αυτό χωρίς νά πάρει προλεταριακό χαρακτήρα, έτσι πού τό προλεταριάτο πού είχε κερδίσει τή νίκη με τό αίμα του, έμφανίστηκε ύστερα άπό τή νίκη με τις δικές του διεκδικήσεις. Αυτές οι διεκδικήσεις ήταν λίγο πολν άκαθόριστες, άκόμα και μπερδεμένες, άνάλογα με τον κάθε φορά βαθμό άνάπτυξης των παρισινών εργατών. Τελικά όμως όλες έτειναν προς τήν κατάργηση της ταξικής αντίθεσης ανάμεσα στους κεφαλαιοκράτες και στους εργάτες. Είναι άλήθεια ότι δέν ήξεραν πώς έπρεπε νά γίνει αυτό. ‘Όστόσο αυτή ή διεκδίκηση, όσο άκαθόριστα κι άν ήταν διατυπωμένη, έκλεινε μέσα της μιά άπειλή για τό κοινωνικό καθεστώς πού ύπήρχε. Οι εργάτες πού τήν πρόβαλαν ήταν άκόμη όπλισμένοι. Γι’ αυτό, για τους άστούς πού κρατούσαν τό τιμόνι του κράτους, πρωταρχική προσταγή ήταν νά αποπλιστούν οι εργάτες. Κι έτσι, ύστερα άπό κάθε επανάσταση πού κέρδιζαν οι εργάτες, ξεσπάει ένας νέος άγώνας πού τελειώνει με τήν ήττα των εργατών.

Αυτό συνέβηκε για πρώτη φορά στα 1848. Οι φιλελεύθεροι άστοι της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης όργάνωσαν συμπόσια για νά πετύχουν τήν εκλογική μεταρρύθμιση πού θα έξασφάλιζε τήν κυριαρχία του κόμματός τους. Στόν άγώνα τους με τήν κυβέρνηση άναγκάζονταν όλο και πού πολν νά κάνουν έκκληση στο λαό, κι ύποχρεώνονταν βαθμιαία

νά δίνουν τὸ προβάδισμα στὰ ριζοσπαστικά καὶ δημοκρατικά στρώματα τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τῶν μικροαστῶν. Μὰ πίσω ἀπ' αὐτοὺς βρίσκονταν οἱ ἐπαναστάτες ἐργάτες, κι οἱ ἐργάτες αὐτοὶ εἶχαν ἀποχτήσει ἀπὸ τὸ 1830 ⁸ πολὺ μεγαλύτερη πολιτικὴ αὐτοτέλεια ἀπ' ὅ,τι τὸ ὑποπεύονταν οἱ ἀστοὶ κι οἱ δημοκρατικοὶ ἀκόμα. Τῇ στιγμῇ τῆς κρίσης ἀνάμεσα στὴν κυβέρνησι καὶ στὴν ἀντιπολίτευσι, οἱ ἐργάτες ἄρχισαν τὴ μάχη στοὺς δρόμους. Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος ἐξαφανίστηκε καὶ μαζί του ἐξαφανίστηκε καὶ ἡ ἐκλογικὴ μεταρρύθμιση, στὴ θέση τῆς ξεπρόβαλε ἡ δημοκρατία καὶ μάλιστα μιὰ δημοκρατία πού οἱ ἴδιοι νικητὲς ἐργάτες τὴ χαρακτήρισαν «κοινωνικὴ» δημοκρατία. Ὡστόσο κανένας δὲν εἶχε ξεκαθαρίσει τί σήμαινε αὐτὴ ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία, οὔτε κι οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάτες. Ὅμως τώρα εἶχαν ὄπλα καὶ ἀποτελοῦσαν μιὰ δύναμη μέσα στὸ κράτος. Γι' αὐτὸ, οἱ ἀστοὶ δημοκράτες πού βρίσκονταν στὴν ἐξουσία, μόλις ἔνωσαν λίγο-πολύ στέρεο τὸ ἔδαφος κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους, ὁ πρῶτος σκοπὸς πού ἐπιδίωξαν ἦταν ν' ἀφοσπίσουν τοὺς ἐργάτες. Αὐτὸ ἔγινε στὴν ἐξέγερσι τοῦ Ἰούνη τοῦ 1848 ⁹ στὴν ὁποία τοὺς ἔσπρωξαν μὲ τὴν ἄμεση ἀθέτησι τοῦ λόγου τους, μὲ ἀνοιχτὸ χλευασμὸ καὶ τὴν ἀπόπειρα νὰ ἐξορίσουν τοὺς ἀνεργούς σὲ μιὰ ἀπόμακρη ἐπαρχία. Ἡ κυβέρνησι εἶχε φροντίσει νὰ ἔχει συντριπτικὴ ὑπεροχὴ δυνάμεων. Ὅστερα ἀπὸ ἡρωϊκὸ ἀγῶνα πού κράτησε πέντε μέρες, οἱ ἐργάτες νικήθηκαν. Καὶ τότες ἐπακολούθησε μιὰ σφαγὴ τῶν ἀοπλῶν αἰχμαλώτων, πού παρόμοια δὲν εἶχε γίνῃ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἐμφύλιων πολέμων πού προετοίμασαν τὴν πτώσι τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἡ ἀστικὴ τάξι ἔδειχνε σὲ τί σημεῖο ἔξαλλης σκληρότητας μπορεῖ νὰ φτάσει στὴν ἐκδίκησή της, μόλις τολμήσει τὸ προλεταριάτο νὰ ὀρθωθεῖ ἀπέναντί της σὰν ξεχωριστὴ τάξι μὲ τὶς δικές του διεκδικήσεις καὶ τὰ δικά του συμφέροντα. Κι ὅμως, τὸ 1848 δὲν ἦταν παρὰ παιχιδάκι μπροστὰ στὴ λύσα τῆς ἀστικῆς τάξης τὸ 1871.

Ἡ τιμωρία ἀκολουθοῦσε κατὰ πόδι. Ἄν τὸ προλεταριάτο δὲ μποροῦσε ἀκόμα νὰ κυβερνήσει τὴ Γαλλία, ἡ ἀστικὴ τάξι δὲ μποροῦσε πιά νὰ τὴν κυβερνᾷ. Τουλάχιστο ὅχι τότε,

πού στην πλειοψηφία της ήταν ακόμα μοναρχική κι ήταν χωρισμένη σε τρία δυναστικά κόμματα ¹⁰ και σ' ένα τέταρτο, δημοκρατικό. Οι έσωτερικές της διαμάχες έδωσαν τή δυνατότητα στον τυχοδιώκτη Λουδοβίκο Βοναπάρτη να πάρει στα χέρια του όλα τα κλειδιά τής έξουσίας — τò στρατό, τή αστυνομία, τò διοικητικό μηχανισμό — και στις 2 του Δεκέμβρη 1851 ¹¹, να τινάξει στον αέρα τò τελευταίο φρούριο τής αστικής τάξης, τήν έθνοσυνέλευση. Άρχισε ή δεύτερη αυτοκρατορία ¹², ή εκμετάλλευση τής Γαλλίας από μιá σπείρα πολιτικούς και οικονομικούς τυχοδιώκτες, μιá σύγχρονα άρχισε και μιá βιομηχανική ανάπτυξη, πού ποτέ δέν ήταν δυνατή στο στενόκαρδο και φοβισμένο σύστημα του Λουδοβίκου Φιλίππου, κάτω από τήν αποκλειστική κυριαρχία μονάχα μιáς μικρής μερίδας τής μεγαλοαστικής τάξης. Ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης αφαίρεσε τήν πολιτική έξουσία από τους κεφαλαιοκράτες με τò πρόσχημα ότι θά τους προστατέψει αυτούς, τους αστούς, από τους εργάτες, και από τήν άλλη, ότι θά προστατέψει τους εργάτες από τους αστούς. Σε αντίλλαγμα όμως ή κυριαρχία του εύνόησε τήν κερδοσκοπία και τή βιομηχανική δραστηριότητα, με μιá λέξη, τήν ανάπτυξη και τόν πλουτισμό όλóκληρης τής αστικής τάξης, σε πρωτάκουστο ως τά τότε βαθμό. Είναι αλήθεια ότι σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό αναπτύχθηκε ή διαφθορά και ή μαζική κλεψιά πού κέντρο της ήταν ή αυτοκρατορική αυλή πού έβγαζε μεγάλα ποσοστά απ' αυτό τόν πλουτισμό.

Μά ή δεύτερη αυτοκρατορία ήταν μιá έκκληση στο γαλλικό έθνικισμό, ήταν ή διεκδίκηση τών συνόρων τής πρώτης αυτοκρατορίας πού χάθηκαν τò 1814, τουλάχιστον τών συνόρων τής πρώτης δημοκρατίας ¹³. Μιá γαλλική αυτοκρατορία, μέσα στα σύνορα τής παλιás μοναρχίας και μάλιστα μέσα στα πιό κουτσουρεμένα ακόμη σύνορα του 1815 — δέν ήταν δυνατό να κρατηθεί πολύν καιρό. Άπ' αυτό βγήκε ή ανάγκη να κάνει από καιρό σε καιρό πολέμους και ή ανάγκη για επέχταση τών συνόρων. Καμιá όμως συνοριακή επέχταση δέ θάμπωνε τόσο τή φαντασία τών γάλλων έθνικιστών, όσο ή επέχταση προς τή γερμανική άριστερή δχθη του Ρήνου. Ένα τετραγωνικό μίλι στο Ρήνο είχε για αυτούς μεγα-

λύτερη αξία από δέκα στις Ἄλπεις ἢ ὀπουδῆροτε ἄλλοῦ. Μὲ τὴ δεύτερη αὐτοκρατορία ἢ διεκδίκηση ν' ἀποδοθεῖ ξανά στὴ Γαλλία ἢ ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ Ρήνου, εἴτε μεμιάς, εἴτε τμηματικά, δὲν ἦταν παρὰ ζήτημα χρόνου. Ἡ ὥρα ἔφτασε μὲ τὸν πρωσο-αυστριακὸ πόλεμο τοῦ 1866¹⁴. Ὄταν ὁ Βοναπάρτης εἶδε ὅτι γελάστηκε καὶ ἀπὸ τὸ Βίσμαρκ καὶ ἐξαιτίας τῆς δικῆς του ὑπερπανούργας δισταχτικῆς πολιτικῆς καὶ δὲν πῆρε τὴν «ἐδαφικὴ ἀποζημίωση» ποὺ περιέμενε, δὲν τοῦ ἔμεινε ἄλλο τίποτα παρὰ νὰ κάνει πόλεμο, ποὺ ξέσπασε τὸ 1870 καὶ ποὺ τὸν ὀδήγησε πρῶτα στὸ Σεντάν καὶ ἀπὸ κεῖ στὴ Βίλχελμσχεε¹⁵.

Ἄναπόφευκτη συνέπεια ἦταν ἡ ἐπανάσταση τοῦ Παρισιοῦ στὶς 4 τοῦ Σεπτέμβρη 1870. Ἡ αὐτοκρατορία σωριάστηκε σὰν χάρτινος πύργος καὶ ἀνακηρύχτηκε πάλι ἡ δημοκρατία. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὶς πύλες τοῦ Παρισιοῦ, οἱ στρατιῆς τῆς αὐτοκρατορίας εἴτε ἦταν κυκλωμένες στὸ Μὲτς χωρὶς ἐλπίδα νὰ ξεφύγουν, ἢ κρατιοῦνταν αἰχμάλωτες στὴ Γερμανία. Στὴν κρίσιμη αὐτὴ κατάσταση ὁ λαὸς ἐπέτρεψε στοὺς βουλευτὲς τοῦ Παρισιοῦ τοῦ προηγούμενου νομοθετικοῦ σώματος νὰ ἐμφανιστοῦν σὰν «κυβέρνηση ἐθνικῆς ἀμυνας». Καὶ τὸ δέχτηκε αὐτὸ τόσο πιὸ εὐκόλα ποὺ γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς ἀμυνας ὅλοι οἱ ἱκανοὶ νὰ κρατοῦν ὄπλα παρισινοὶ εἶχαν καταταχθεῖ τώρα στὴν ἐθνοφυλακὴ καὶ ἦταν ὀπλισμένοι, καὶ ἔτσι τώρα οἱ ἐργάτες ἀποτελοῦσαν τὴ μεγάλη πλειοψηφία. Δὲν ἄργησε ὅμως νὰ ξεσπάσει σὲ σύγκρουση ἢ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν κυβέρνηση ποὺ ἀποτελοῦνταν σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἀστοὺς καὶ στὸ ὀπλισμένο προλεταριάτο. Στὶς 31 τοῦ Ὀκτώβρη ἐργατικὰ τάγματα κατέλαβαν μὲ ἔφοδο τὸ δημαρχεῖο καὶ πιάσανε μερικὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς κυβέρνησης. Ἡ προδοσία, ἡ ἀμεση ἀδέτηση τοῦ λόγου τῆς ἀπὸ τὴν κυβέρνηση καὶ ἡ παρέμβαση μερικῶν μικροαστικῶν ταγμάτων τοὺς ἀπελευθέρωσαν ξανά καὶ οἱ ἐργάτες γιὰ νὰ μὴν ἀνάψουν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο μέσα σὲ μιὰ πόλη πολιορκημένη ἀπὸ ξένες στρατιωτικὲς δυνάμεις, ἄφησαν στὴ θέσῃ τῆς τὴν παλιὰ κυβέρνησης.

Τέλος, στὶς 28 τοῦ Γενάρη 1871, συνθηκολόγησε τὸ πεινασμένο Παρίσι. Συνθηκολόγησε ὅμως μὲ τιμὲς ἄγνωστες

ὡς τότε στήν ἱστορία τῶν πολέμων. Τὰ φρούρια παραδόθηκαν, ἡ ὀχυρωματικὴ γραμμὴ πού περιέβαλε τὸ Παρίσι ἀφοπλίστηκε, ὁ ταχτικὸς στρατὸς καὶ ἡ κινητὴ φρουρὰ ¹⁶ παράδοσαν τὰ ὄπλα τους καὶ θεωρήθηκαν αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἡ ἔθνοφυλακὴ ὁμως κράτησε τὰ ὄπλα καὶ τὰ κανόνια τῆς καὶ ἔκλεισε μόνο ἀνακωχὴ μὲ τοὺς νικητῆς. Οἱ ἴδιοι οἱ νικητῆς δὲν τόλμησαν νὰ μποῦν θριαμβευτικὰ στὸ Παρίσι. Τὸ μόνο πού τόλμησαν νὰ καταλάβουν ἦταν μιὰ μικρὴ γωνιὰ τοῦ Παρισιοῦ, πού καὶ αὐτὴ ἀποτελιοῦταν κατὰ ἓνα μέρος ἀπὸ δημόσια πάρκα. Καὶ αὐτὰ μόνο γιὰ λίγες μέρες! Καὶ σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα αὐτοί, πού 131 ὀλόκληρες μέρες κράτησαν περικυκλωμένο τὸ Παρίσι, βρέθηκαν οἱ ἴδιοι περικυκλωμένοι ἀπ' τοὺς ὀπλισμένους ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ πού πρόσεχαν καλὰ νὰ μὴ περάσει κανένας «πρῶσος» τὰ στενὰ ὄρια τῆς γωνιᾶς πού εἶχε παραχωρηθεῖ στοὺς ξένους καταχτητῆς. Τέτιος ἦταν ὁ σεβασμὸς πού ἐμπνέανε οἱ ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ στὸ στρατό, πού μπροστά του εἶχαν καταθέσει τὰ ὄπλα ὄλες οἱ στρατιᾶς τῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ οἱ πρῶσοι γιούνκερς (junkers), πού εἶχαν ἔρθει νὰ ἐκδικηθοῦν στήν ἐστία τῆς ἐπανάστασης, ἀναγκάστηκαν νὰ σταθοῦν μὲ σεβασμὸ καὶ νὰ χαιρετίσουν τούτη ἀκριβῶς τὴν ἔνοπλη ἐπανάσταση.

Ὅσο διαρκοῦσε ὁ πόλεμος, οἱ ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ περιορίστηκαν νὰ ζητοῦν τὴ δραστήρια συνέχιση τοῦ ἀγῶνα. Τώρα ὁμως, πού μὲ τὴ συνθηκολόγηση τοῦ Παρισιοῦ ¹⁷ εἶχε γίνει εἰρήνη, τώρα ὁ Θιέρσος, ὁ νέος ἀρχηγὸς τῆς κυβέρνησης ἀναγκάστηκε νὰ καταλάβει ὅτι ἡ κυριαρχία τῶν κατεχουσῶν τάξεων — τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ τῶν κεφαλαιούχων — θὰ βρισκόταν σὲ ἀδιάκοπο κίνδυνο ὅσο οἱ ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ κρατοῦσαν τὰ ὄπλα στὰ χέρια τους. Ἡ πρώτη του πράξι ἦταν ἡ ἀπόπειρα νὰ τοὺς ἀφοπλίσει. Στις 18 τοῦ Μάρτη ἔστειλε δυνάμεις τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ μὲ τὴ διαταγὴ νὰ ἀρπάξουν τὸ πυροβολικὸ πού ἀνῆκε στήν ἔθνοφυλακὴ, τὸ πυροβολικὸ πού εἶχε κατασκευαστεῖ στὴ διάρκεια τῆς πολιορκίας τοῦ Παρισιοῦ καὶ πού εἶχε πληρωθεῖ μὲ δημόσιο ἔρανο. Ἡ ἀπόπειρα ἀπότυχε, τὸ Παρίσι ξεσηκώθηκε σὰν ἓνας ἄνθρωπος γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ. Ἔτσι κη-

ρύχτηκε ὁ πόλεμος ἀνάμεσα στὸ Παρίσι καὶ τὴ γαλλικὴ κυβέρνηση, πού εἶχε τὴν ἔδρα τῆς στὶς Βερσαλλίες. Στις 26 τοῦ Μάρτη ἔγιναν οἱ ἐκλογές τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισίου καὶ στὶς 28 τὴν ἀνακήρυσαν. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς ἐθνοφυλακῆς πού εἶχε ἀσκήσει ὡς τότε τὴν ἐξουσία, ὑπόβαλε τὴν παραίτησή της στὴν Κομμούνα, ἀφοῦ πρῶτα κατάργησε μὲ διάταγμα τὴ σκανδαλώδη «ἀστυνομία ἡθῶν» τοῦ Παρισίου. Στις 30¹⁸ ἡ Κομμούνα κατάργησε τὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ τὸν ταχτικὸ στρατὸ καὶ ἀνακήρυσε σὰ μοναδικὴ ἔνοπλη δύναμη τὴν ἐθνοφυλακὴ, στὴν ὁποία θὰ ἀνήκαν ὅλοι οἱ πολίτες οἱ ἱκανοὶ νὰ κρατοῦν ὅπλα. Χάρισε ὅλα τὰ νοίκια γιὰ τὶς κατοικίες ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1870 ὡς τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1871, συμψηφίζοντας στὰ ἐνοίκια τῆς περιόδου πού θ' ἀκολουθοῦσε τὰ ποσὰ πού εἶχαν ἤδη πληρωθεῖ καὶ ἀνάστειλε κάθε πούληση ἐνεχύρων στὸ δημαρχιακὸ ἐνεχυροδανειστήριο. Τὴν ἴδια μέρα¹⁹ ἐπικυρώθηκε ἡ ἐκλογὴ τῶν ξένων ὑπηκόων στὴν Κομμούνα, γιατί ἡ «σημαία τῆς Κομμούνας εἶναι σημαία τῆς παγκόσμιας δημοκρατίας»²⁰. Τὴν 1η τοῦ Ἀπρίλη ἀποφασίστηκε, ὁ μεγαλύτερος μισθὸς ὁποιοδήποτε ὑπαλλήλου τῆς Κομμούνας, συνεπῶς καὶ τῶν ἰδίων τῶν μελῶν της, νὰ μὴ ξεπερνᾷ τὶς 6.000 φράγκα (4.800 μάρκα). Τὴν ἐπόμενη μέρα ψηφίστηκε τὸ διάταγμα γιὰ τὸ χωρισμὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ κράτος καὶ γιὰ τὴν κατάρρηση ὅλων τῶν κρατικῶν ἐπιχορηγήσεων γιὰ θρησκευτικὸς σκοποὺς καθὼς καὶ γιὰ τὴ μετατροπὴ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν χτημάτων σὲ ἐθνικὴ ιδιοκτησία. Ὅστερα ἀπ' αὐτὸ διατάχθηκε στὶς 8 τοῦ Ἀπρίλη, νὰ ἐφαρμόσθη σιγὰ - σιγὰ ἡ ἀπομάκρυνση ἀπ' τὰ σχολεῖα ὅλων τῶν θρησκευτικῶν συμβόλων καὶ εἰκόνων, καὶ ἡ κατάρρηση ὅλων τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ προσευχῶν — μὲ μιὰ λέξη «καθετὶ πού ἀνάγεται στὴ σφαίρα τῆς ἀτομικῆς συνείδησης»²¹. Μπροστὰ στὶς καθημερινὲς ἐκτελέσεις ἀγωνιστῶν τῆς Κομμούνας πού πιάνονταν αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Βερσαλλιῶν, ἐκδόθηκε στὶς 5 τοῦ Ἀπρίλη ἓνα διάταγμα γιὰ τὴ σύλληψη ὁμήρων, πού ποτὲ ὅμως δὲν ἐφαρμόστηκε. Στις 6 τοῦ Ἀπρίλη τὸ 137 τάγμα τῆς ἐθνοφυλακῆς ἔβγαλε τὴ λαμητόμο καὶ τὴν ἔκαψε δημόσια μέσα σὲ λαί-

κὸ ἀλαλαγμὸ. Στὶς 12 τοῦ Ἀπριλίη ἡ Κομμούνα ἀποφάσισε νὰ κατεδαφίσει τὴ στήλη τῆς νίκης στὴν Πλατεία τῆς Βαντόμ (Place Vendôme)²², πὸ εἶναι χυμμένη ἀπὸ τὸ μέταλλο τῶν κανονιῶν πὸ εἶχε κυριεύσει ὁ Ναπολέοντας ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1809, γιὰτὶ ἀποτελοῦσε σύμβολο ἐθνικισμοῦ καὶ μίσους ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς. Τὸ διάταγμα αὐτὸ ἐκτελέστηκε στὶς 16 τοῦ Μάη. Στὶς 16 τοῦ Ἀπριλίη ἡ Κομμούνα διάταξε μιὰ στατιστικὴ ἀπογραφή τῶν ἐργοστασίων πὸ τὰ εἶχαν κλείσει οἱ ἐργοστασιάρχες καὶ τὴν ἐπεξεργασία σχεδίων γιὰ τὴ λειτουργία αὐτῶν τῶν ἐργοστασίων ἀπὸ τοὺς ἐργάτες πὸ ἐργάζονταν πρὶν σ' αὐτὰ καὶ πὸ τῶρα θὰ ὀργανώνονταν σὲ συνεργατικούς συνεταιρισμοὺς καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωση αὐτῶν τῶν συνεργατικῶν συνεταιρισμῶν σὲ μιὰ μεγάλη Ἐνωσι. Στὶς 20 τοῦ Ἀπριλίη ἡ Κομμούνα κατάρτησε τὴ νυχτερινὴ δουλιὰ γιὰ τοὺς ἀρτεργάτες καθὼς καὶ τὰ γραφεῖα ἐξεύρεσης ἐργασίας πὸ ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς δευτέρης αὐτοκρατορίας τὰ διαχειρίζονταν μονοπωλιακὰ ὀρισμένα ὑποκείμενα —πρώτης γραμμῆς ἐκμεταλλεῦτὲς τῶν ἐργατῶν— πὸ τὰ εἶχε διορίσει ἡ ἀστυνομία. Τὰ γραφεῖα αὐτὰ μεταβιβάστηκαν στὰ δημαρχεῖα τῶν εἴκοσι διαμερισμάτων (arrondissements) τοῦ Παρισιοῦ. Στὶς 30 τοῦ Ἀπριλίη ἡ Κομμούνα διάταξε τὸ κλείσιμο τῶν ἐνεχυροδανειστηρίων πὸ ἀποτελοῦσαν μιὰ ἰδιωτικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἐργατῶν, καὶ ἔρχονταν σ' ἀντίθεση μὲ τὸ δικαίωμα τῶν ἐργατῶν στὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλιᾶς τους καὶ μὲ τὸ δικαίωμα νὰ παίρουν πιστώσεις. Στὶς 5 τοῦ Μάη ἀποφάσισε νὰ κατεδαφίσει τὸ παρεκκλήσι πὸ εἶχε χτιστεῖ σὰν ἐξίλιωση γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ Λουδοβίκου XVI.

Ἔτσι ἀπὸ τὶς 18 τοῦ Μάρτη πρόβαλε καθαρὰ καὶ ἔντονα ὁ ταξικὸς χαρακτήρας τοῦ παρισιοῦ κινήματος πὸ μὲ τὸν πόλεμο ἐνάντια στὴν ξενικὴ ἐπέμβαση, εἶχε ὡς τῶρα ἀπωθηθεῖ στὸ βάθος τῆς σκηνῆς. Καὶ μιὰ καὶ στὴν Κομμούνα ἔπαιρναν μέρος σχεδὸν μόνο ἐργάτες ἢ ἀναγνωρισμένοι ἐκπρόσωποι τῶν ἐργατῶν, οἱ ἀποφάσεις τῆς εἶχαν ἀποφασιστικὰ προλεταριακὸ χαρακτήρα. Εἴτε ψήφιζε μεταρρυθμίσεις, πὸ ἡ δημοκρατικὴ ἀστικὴ τάξις εἶχε παραλείψει μόνο ἀπὸ δειλία, πὸ ἀποτελοῦσαν ὅμως ἀπαραίτητη βάση γιὰ τὴ

λεύτερη δράση τῆς ἐργατικῆς τάξης, ὅπως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι καθαρὰ ἰδιωτικὴ ὑπόθεση τῶν ἀτόμων στὴ σ χ έ σ η τ ο υ ς π ρ ὸ ς τ ὸ κ ρ ά τ ο ς, εἴτε ἔπαιρνε ἀποφάσεις πὸν ἐξυπηρετοῦσαν ἄμεσα τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ πὸν μερικὰ ἔδιγαν βαθιὰ τὸ παλιὸ κοινωνικὸ καθεστῶς. Γιὰ τὴν πραγματοποίησιν ὁμοῦ ὄλων αὐτῶν μέσα σὲ μιὰ πολιορκημένη πόλιν μποροῦσαν νὰ γίνουν τὸ πολὺ - πολὺ τὰ πρῶτα μόνο βήματα. Ἄλλωστε ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ Μάη ὅλες τὶς δυνάμεις τοὺς τὶς ἀποροφοῦσε ὁ ἀγῶνας ἐνάντια στὰ στρατεύματα πὸν συγκέντρωνε ὅλο καὶ σὲ μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἢ κυβέρνησιν τῶν Βερσαλλιών.

Στὶς 7 τοῦ Ἀπρίλη τὰ στρατεύματα τῶν Βερσαλλιών εἶχαν καταλάβει τὸ πέρασμα τοῦ Σηκουάνα στὸ Νεϊγὺ στὸ δυτικὸ μέτωπο τοῦ Παρισίου, ἀντίθετα ὁμοῦ, στὶς 11 τοῦ Ἀπρίλη σὲ μιὰ ἐπίθεσιν τοῦ στρατηγοῦ Ἐντ στὸ νότιο μέτωπο ἀποκρούστηκαν μὲ βαριές ἀπώλειες. Τὸ Παρίσι βομβαρδιζόταν συνεχῶς καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκείνους ἀνθρώπους πὸν εἶχαν στιγματίσει ὡς ἱεροσυλία τὸ βομβαρδισμὸ τῆς ἴδιας αὐτῆς πόλης ἀπὸ τοὺς πρῶτους. Οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐκλιπαροῦσαν τὴν πρωσικὴν κυβέρνησιν νὰ ἐπιστρέφει γρήγορα τοὺς γάλλους στρατιῶτες πὸν εἶχαν αἰχμαλωτίσει στὸ Σεντὰν καὶ στὸ Μέτς, γιὰ νὰ ξανακαταλάβουν τὸ Παρίσι γιὰ λογαριασμὸν τοὺς. Ἡ βαθμιαία ἐπιστροφὴ αὐτῶν τῶν στρατευμάτων ἔδωσε ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ Μάη ἀποφασιστικὴ ὑπεροχὴ στὶς δυνάμεις τῶν Βερσαλλιών. Αὐτὸ φάνηκε κίβλας στὶς 23 τοῦ Ἀπρίλη, ὅταν ὁ Θιέρσορ διέκοψε τὶς διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πὸν πρότεινε ἡ Κομμούνια, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Παρισίου²³ καὶ πολλῶν ἄλλων παπάδων πὸν κρατιόνταν ὁμηροὶ στὸ Παρίσι, μὲ μόνον τὸν Μπλανκί²⁴, πὸν εἶχε ἐκλεγεί δυὸ φορές στὴν Κομμούνια, μὰ ἦταν φυλακισμένος στὸ Κλαιρβώ. Φάνηκε ἀκόμα περισσότερο στὴν ἀλλαγμένη γλώσσα τοῦ Θιέρσορ. Ὡς τότε ἦταν συγκρατημένος καὶ διφορούμενος, τώρα ἔγινε ξαφνικὰ ἀνθάδης, ἀπειλητικὸς, βάνασος. Στὶς 3 τοῦ Μάη οἱ βερσαλλιέροι κατέλαβαν τὸ ὄχυρὸν τοῦ Μουλὲν Σακέ, στὸ νότιο μέτωπο, στὶς 9 τὸ φρούριον τοῦ Ἰσσὸν πὸν καταστράφηκε

όλότελα ἀπ' τὸ κανονίδι καὶ στὶς 14 τὸ φρούριο τῆς Βάνθ. Στὸ δυτικὸ μέτωπο προχωροῦσαν σιγὰ - σιγὰ κυριεύοντας τὰ πολυάριαμα χωριά καὶ τὰ χτήρια ποὺ ἀπλώνονταν ὡς τὰ τείχη τῆς πόλης, ὅπου ἔφτασαν στὴν κύρια ὀχυρωματικὴ γραμμὴ. Στὶς 21 μὲ προδοσίᾳ καὶ ἀπὸ ἀμέλεια τοῦ φυλάκιου τῆς ἐθνοφρουρᾶς στὸ σημεῖο αὐτό, κατάφεραν νὰ μποῦν μέσα στὴν πόλη. Οἱ πρῶσοι ποὺ κρατοῦσαν τὰ βορεινὰ καὶ ἀνατολικά ὄχυρά ἐπέτρεψαν στὰ στρατεύματα τῶν Βερσαλλιών νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ τὴν ἀπαγορευμένη, σύμφωνα μὲ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, ζώνη στὸ βορεινὸ μέρος τῆς πόλης, κι ἔτσι νὰ προχωρήσουν καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν σ' εὐρὺ μέτωπο ποὺ οἱ παρισινοὶ πίστευαν πὼς καλυπτόταν ἀπὸ τοὺς ὄρους τῆς ἀνακωχῆς καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ φρουροῦσαν μόνο μὲ μικρὲς δυνάμεις. Αὐτὸ εἶχε σὰν συνέπεια νὰ προβληθεῖ μικρὴ μόνον ἀντίσταση στὸ δυτικὸ μισὸ τμήμα τοῦ Παρισιοῦ, στὶς καθαυτὸ πλούσιες συνοικίαι τῆς πόλης. Ὁσο τὰ στρατεύματα τοῦ εἰσβολέα πλησίαζαν στὸ ἀνατολικὸ τμήμα τοῦ Παρισιοῦ, στὴν καθαυτὸ ἐργατοῦπολη, τόσο ἡ ἀντίσταση δυνάμωνε καὶ γινόταν πῶς πεισματικὴ. Μόνο ὕστερα ἀπὸ ὀχτὰήμερο ἀγώνα ὑπόκυψαν στὰ ὑψώματα τῆς Μπελβίλ καὶ τοῦ Μενιλμοντὰν οἱ τελευταῖοι ὑπερασπιστὲς τῆς Κομμούνας καὶ τότες ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της ἡ σφαγὴ τῶν ἀοπλων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν, ἡ σφαγὴ ποὺ μάνιαζε ὅλη τὴ βδομάδα σὲ διαρκῶς ἀυξανόμενη ἔχταση. Τὸ τουφέκι δὲ σκότωνε πᾶ ἀρκετὰ γρήγορα, γι' αὐτὸ οἱ νικημένοι ἐκτελοῦσαν μαζικὰ κατὰ ἑκατοντάδες μὲ τὰ π ο λ υ β ὀ λ α (mitrailleuse). Ὁ «Τοῖχος τῶν Ὁμοσπόνδων»²⁵ στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Περ - Λασαί²⁶, ὅπου ἔγινε ἡ τελευταία μαζικὴ σφαγὴ, ὀρθώνεται ἀκόμα σήμερα, βοηθὴ μὰ εὐγλωττὴ μαρτυρία γιὰ τὴ λύσα ποὺ εἶναι ἱκανὴ νὰ φθάσει ἡ κυρίαρχη τάξη, μόλις τὸ προλεταριάτο τολμήσει νὰ παλαίψει γιὰ τὸ δίκιο του. Ὅστερα, ὅταν ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ τοὺς σφάξουν ὅλους, ἄρχισαν νὰ κάνουν μαζικὰς συλλήψεις, νὰ τουφεκίζουν τὰ θύματα ποὺ διάλεγαν αὐθαίρετα μέσα ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῶν αἰχμαλώτων καὶ νὰ μεταφέρουν τοὺς ὑπόλοιπους σὲ μεγάλα στρατόπεδα, ὅπου περιμένα νὰ δικαστοῦν ἀπὸ στρατοδικεῖα. Τὰ πρῶσικὰ

στρατεύματα πού περικύκλωναν τὸ βορεινὸ τμήμα τοῦ Παρισιοῦ εἶχαν διαταγὴ νὰ μὴν ἀφήσουν κανένα φυγάδα νὰ περάσει, μὰ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔκαναν συχνὰ στραβά μάτια, ὅταν οἱ φαντάροι ἄκουγαν περισσότερο τὸ πρόσταγμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀπὸ τὶς διαταγές τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ἰδιαίτερη τιμὴ ἀνήκει στὸ σαξωνικὸ σῶμα στρατοῦ πὸν φέρθηκε μὲ πολὺ ἀνθρωπισμὸ κι ἄφησε νὰ περάσουν πολλοὶ πὸν ἦταν ὀλοφάνερο ὅτι ἦταν μαχητὲς τῆς Κομμούνας.

* * *

Ἐάν σήμερα, ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια, ρίξουμε μιὰ ματιὰ πίσω στὴ δράση καὶ στὴν ἱστορικὴ σημασία τῆς Κομμούνας τοῦ Παρισιοῦ τοῦ 1871, θὰ δοῦμε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουμε μερικὲς προσθῆρες στὴν περιγραφή της πὸν γίνεται στὸν «Ἐμφύλιον πόλεμον στὴ Γαλλία».

Τὰ μέλη τῆς Κομμούνας χωρίζονταν σὲ μιὰ πλειοψηφία, τοὺς μπλανκιστὲς πὸν ἐπικρατοῦσαν καὶ στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς ἐθνοφυλακῆς, καὶ σὲ μιὰ μειοψηφία: μέλη τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως τῶν Ἐργατῶν²⁷, κυρίως ἀπὸ ὀπαδοὺς τῆς σοσιαλιστικῆς σχολῆς τοῦ Προυσσόν²⁸. Οἱ μπλανκιστὲς, στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία, ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη σοσιαλιστὲς μόνον ἀπὸ ἐπαναστατικὸ καὶ προλεταριακὸ ἔνστικτο. Λίγοι μόνον εἶχαν ἀποκτήσει μεγαλύτερη σαφήνεια ἀρχῶν, χάρις στὸ Βαγιὰν πὸν γνώριζε τὸ γερμανικὸ ἐπιστημονικὸ σοσιαλισμὸ²⁹. Καταλαβαίνει κανεὶς, λοιπόν, ὅτι στὸν οἰκονομικὸ τομέα ἡ Κομμούνα παράλειψε ἀρκετὰ πράγματα, πὸν κατὰ τὴ σημερινή μας ἀντίληψη, ἔπρεπε νὰ τὰ εἶχε κάνει. Δυσκολότερα βέβαια ἀπὸ ὅλα μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Κομμούνα στάθηκε εὐλαβικὰ μὲ ἱερὸ σεβασμὸ μπροστὰ στὶς πόρτες τῆς τράπεζας τῆς Γαλλίας. Αὐτὸ ἦταν ἐπίσης σοβαρὸ πολιτικὸ λάθος. Ἡ τράπεζα στὰ χέρια τῆς Κομμούνας — αὐτὸ θὰ ἄξιζε περισσότερο ἀπὸ δέκα χιλιάδες ὀμῆρους³⁰. Θὰ σήμαινε τὴν πίεση πὸν θὰ ἀσκοῦσε στὴν κυβέρνησι τῶν Βερσαλλιών ὀλόκληρη ἡ ἀστικὴ τάξι γιὰ νὰ κλείσει εἰρήνη μὲ τὴν Κομμούνα. Πιὸ ἀξιοθαύμαστα ὁμῶς ἀκόμα εἶναι τὰ τόσα σωστὰ πράγματα πὸν ἔκανε ἡ Κομμ-

μούνα, μ' ὅλο πού ἀποτελιόταν ἀπό μπλανκιστές καί προντονιστές. Φυσικά οἱ προντονιστές ἦταν κυρίως ὑπεύθυνοι γιὰ τὰ οἰκονομικά διατάγματα τῆς Κομμούνας, τόσο γιὰ τῖς ἀξιέπαινες ὅσο καὶ γιὰ τῖς μὴ ἀξιέπαινες πλευρές τους, ὅπως οἱ μπλανκιστές ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τῖς πολιτικές τῆς πράξεις καὶ παραλείψεις. Καὶ στῖς δυὸ περιπτώσεις ἡ εἰρωνεία τῆς ἱστορίας θέλησε — ὅπως συνήθως συμβαίνει ὅταν ἔρχονται στὴν ἐξουσία οἱ δογματικοὶ — νὰ κάνουν καὶ οἱ δυὸ τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι ὄριζε ἡ θεωρία τῆς σχολῆς τους.

Ὁ Προντόν, ὁ σοσιαλιστὴς τοῦ μικροχωρικοῦ καὶ τοῦ βιοτέχνη μαστορα, μισοῦσε τὴν ὀργάνωση μὲ θετικό μίσος. Ἔλεγε γι' αὐτὴν ὅτι περικλείει περισσότερο κακὸ παρά καλὸ, ὅτι ἀπ' τὴ φύση τῆς εἶναι ἄγωνα, ἀκόμη καὶ βλαβερή, γιὰτὶ ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος δεσμὰ στὴν ἐλευθερία τοῦ ἐργάτη, ὅτι εἶναι ἓνα καθαρὰ στεῖρο καὶ ὄχληρὸ δόγμα πού βρῖσκεται σὲ διάσταση, τόσο μὲ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἐργάτη, ὅσο καὶ μὲ τὴν οἰκονομία τῆς ἐργασίας, ὅτι τὰ μειονεχτήματά τῆς μεγάλωναν γρηγορότερα ἀπὸ τὰ πλεονεχτήματά τῆς, ὅτι ἀπέναντι σ' αὐτὴν ὁ ἀνταγωνισμὸς, ὁ καταμερισμὸς τῆς δουλειᾶς, ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἀποτελοῦν οἰκονομικὲς δυνάμεις. Μόνο στῖς ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις — ὅπως τῖς ἀποκαλεῖ ὁ Προντόν — τῆς μεγάλης βιομηχανίας καὶ τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, ὅπως οἱ σιδηρόδρομοι, ἔχει θέση ἡ ὀργάνωση τῶν ἐργατῶν (βλέπε: «*Idée générale de la révolution*», 3ème étude. «Γενικὴ ἰδέα τῆς ἐπανάστασης», 3^η μελέτη.)³¹

Στὰ 1871, ἡ μεγάλη βιομηχανία, ἀκόμη καὶ στὸ Παρίσι, σ' αὐτὸ τὸ κέντρο τῆς χειροτεχνίας, εἶχε τόσο πολὺ πάψει ν' ἀποτελεῖ ἐξαιρέση πού τὸ πιὸ σημαντικό διάταγμα τῆς Κομμούνας θέσπιζε μιὰ ὀργάνωση τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἀκόμα καὶ τῆς χειροτεχνίας, πού ἔπρεπε νὰ βασίζεται ὄχι μόνο στὴν ὀργάνωση τῶν ἐργατῶν μέσα σὲ κάθε ἐργοστάσιο, μὰ καὶ πού ἔπρεπε νὰ συνενώσει ὅλους αὐτοὺς τοὺς συνεταιρισμοὺς σὲ μιὰ μεγάλη ἔνωση, μὲ λίγα λόγια, μιὰ ὀργάνωση πού, ὅπως πολὺ σωστὰ λέει ὁ Μάρξ στὸν «Ἐμφύλιον πόλεμον», τελικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ καταλήξει στὸν κομμουνισμό, δηλ. ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο τῆς προντονικῆς θεωρίας. Καὶ

γι' αὐτὸ ἡ Κομμούνα ἔγινε ἐπίσης ὁ τάφος τῆς σοσιαλιστικῆς σχολῆς τοῦ Προυντόν. Σήμερα ἡ σχολὴ αὐτὴ ἔχει ἐξαφανιστεῖ ἀπὸ τοὺς γαλλικοὺς ἐργατικούς κύκλους. Τώρα σ' αὐτοὺς ἐπικρατεῖ ἀναντίρρητα ἡ θεωρία τοῦ Μάρξ, ὄχι λιγότερο ἀνάμεσα στοὺς ποσιμπλιστές³², ἀπ' ὅ,τι ἀνάμεσα στοὺς «μαρξιστές». Μόνο ἀνάμεσα στὴ «ριζοσπαστικὴ» ἀστικὴ τάξη ὑπάρχουν ἀκόμα προουντονιστές.

Οἱ μπλανκιστές δὲν εἶχαν καλύτερη τύχη. Διαπαιδαγωγημένοι στὴ σχολὴ τῆς συνωμοσίας κι ἐνωμένοι μὲ τὴν αὐστηρὴ πειθαρχία πού ἀνταποκρίνεται σ' αὐτήν, ξεκινούσαν ἀπὸ τὴν ἀποψη, ὅτι ἓνας σχετικὰ μικρὸς ἀριθμὸς ἀποφασισμένοι, καλὰ ὀργανωμένοι ἀνθρώπους εἶναι ἱκανοὶ σὲ μιὰ δοσμένη εὐνοϊκὴ στιγμή, ὄχι μόνο νὰ πάρουν τὸ πηδάλιο τοῦ κράτους στὰ χέρια τους μὰ ἀκόμα, καὶ μὲ μιὰ δραστήρια καὶ ἀνελέητη δράση νὰ τὸ κρατήσουν τόσο, ὥσπου νὰ κατορθώσουν νὰ τραβήξουν τὴ μάζα τοῦ λαοῦ στὴν ἐπανάσταση καὶ νὰ τὴ συσπειρώσουν γύρω ἀπὸ τὴν καθοδηγητικὴ μικρὴ ὁμάδα. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ χρειάζονταν πρὶν ἀπ' ὅλα αὐστηρότατη διχτατορικὴ συγκέντρωση ὅλης τῆς ἐξουσίας στὰ χέρια τῆς νέας ἐπαναστατικῆς κυβέρνησης. Καὶ τί ἔκανε ἡ Κομμούνα, πού στὴν πλειοψηφία της ἀποτελιόταν ἀπὸ τέτοιους ἀκριβῶς μπλανκιστές; Σ' ὅλες της τίς διακηρύξεις πρὸς τοὺς γάλλους τῶν ἐπαρχιῶν, τοὺς καλοῦσε νὰ σχηματίσουν μιὰ ἐλεύθερη ὁμοσπονδία ἀπὸ ὅλες τίς γαλλικὲς κοινότητες μαζί μὲ τὸ Παρίσι, μιὰ ἐθνικὴ ὀργάνωση πού γιὰ πρώτη φορὰ θὰ δημιουργόταν πραγματικὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔθνος. Καὶ ἴσα - ἴσα ἡ καταπιεστικὴ δύναμις τῆς προηγούμενης συγκεντρωτικῆς κυβέρνησης — στρατός, πολιτικὴ ἀστυνομία καὶ γραφειοκρατία — πού εἶχε δημιουργήσει ὁ Ναπολέων στὰ 1798 καὶ πού ἀπὸ τότε τὴν παραλάβαινε, σὰν βολικὸ ὄργανο κάθε καινούργιας κυβέρνησης καὶ τὴ χρησιμοποιοῦσε ἐναντίον τοὺς ἀντιπάλους της, ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ δύναμις ἔπρεπε παντοῦ νὰ πέσει ὅπως εἶχε κιόλας γκρεμιστεῖ στὸ Παρίσι.

Ἡ Κομμούνα ἀναγκάστηκε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ἀναγνωρίσει ὅτι ὅταν ἡ ἐργατικὴ τάξη ἔρθει πιά στὴν ἐξουσία δὲ μπορεῖ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ διοικεῖ μὲ τὴν παλιὰ

κρατική μηχανή, ότι ή εργατική αυτή τάξη, για να μην ξαναχιάσει την κυριαρχία που μόλις έχει κατακτήσει, πρέπει, από την μια να παραμερίσει όλη την παλιά καταπιεστική μηχανή που ως τότε είχε χρησιμοποιηθεί έναντίον της, κι από την άλλη να εξασφαλίσει τον εαυτό της από τους ίδιους της τους βουλευτές και υπαλλήλους, όρίζοντας ότι όλοι, δίχως καμιά εξαίρεση, μπορούν ν' ανακληθούν σ' οποιαδήποτε στιγμή. Ποιά ήταν ή χαρακτηριστική ιδιομορφία του ως τα τώρα κράτους; Για την έξυπνότερη των κοινών συμφερόντων ή κοινωνία είχε αρχικά δημιουργήσει δικά της όργανα με τον άπλο καταμερισμό της δουλιάς. Τα όργανα όμως αυτά που ή κορυφή τους είναι ή κρατική έξουσία, έξυπνότερώντας τα δικά τους ειδικά συμφέροντα, είχαν με τον καιρό μετατραπεί από υπηρέτες της κοινωνίας σε αφέντες της, όπως το βλέπουμε λ.χ., όχι μόνο στην κληρονομική μοναρχία, μα και στην αστική δημοκρατία. Πουθενά οι «πολιτικοί» δεν αποτελούν ένα πιο ξεχωριστό και πιο ισχυρό τμήμα του έθνους, όσο ακριβώς στη Βόρεια 'Αμερική. Έδώ το καθένα από τα δυο μεγάλα κόμματα, που διαδέχονται το ένα το άλλο στην έξουσία, διευθύνεται με τη σειρά του από ανθρώπους που κάνουν την πολιτική προσοδοφόρα υπόθεση, που κερδοσκοπούν πάνω στις έδρες της νομοθετικής συνέλευσης τόσο της όμοσπονδίας όσο και των ξεχωριστών πολιτειών ή που ζουν από τη ζύμωση που κάνουν για το κόμμα τους και που όταν το κόμμα τους νικήσει ανταμείβονται με θέσεις. Είναι γνωστό πως οι αμερικάνοι τριάντα χρόνια τώρα προσπαθούν ν' αποτινάξουν το ζυγό αυτό που έγινε άφορητος και πώς, παρ' όλα αυτά, βουλιάζουν όλο και πιο βαθιά μέσα στο βάλτο της διαφθοράς. 'Ακριβώς στην 'Αμερική μπορούμε να δοϋμε καλύτερα πως συντελείται αυτή ή ανεξαρτοποίηση της κρατικής έξουσίας από την κοινωνία που αρχικά ήταν προορισμένη να γίνει άπλο όργανό της. Έδώ δεν υπάρχει καμιά δυναστεία, δεν υπάρχουν ευγενείς ούτε μόνιμος στρατός, εκτός από τους λίγους άνδρες για την επίβλεψη των Ινδιάνων, δεν υπάρχει ούτε γραφειοκρατία με μόνιμες θέσεις ή με δικαίωμα σύνταξης. Κι όμως, έχουμε εδώ δυο μεγάλες συμμορίες από πολιτικούς κερδοσκόπους

πού παίρνουν διαδοχικά στα χέρια τους την κρατική ἐξουσία και την ἐκμεταλλεύονται με τὰ πιό διεφθαρμένα μέσα και γιὰ τοὺς πιό διεφθαρμένους σκοπούς, ἐνῶ τὸ ἔθνος εἶναι ἀνίσχυρο μπροστά στους δύο μεγάλους αὐτοὺς συνασπισμοὺς τῶν πολιτικῶν, πού βρίσκονται δῆθεν στὴν ὑπηρεσία του, μὰ πού στὴν πραγματικότητα τὸ ἐξουσιάζουν και τὸ καταληστεύουν.

Ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ μετατροπὴ τοῦ κράτους και τῶν κρατικῶν ὀργάνων ἀπὸ ὑπηρετές τῆς κοινωνίας σὲ ἀφέντες της, μιὰ μετατροπὴ πού εἶναι ἀναπόφευγη σ' ὅλα τὰ ὡς τὰ τώρα κράτη, ἡ Κομμούνια, χρησιμοποίησε δυὸ ἀλάνθαστα μέσα. Πρῶτα, σ' ὅλες τὶς θέσεις — διοικητικὲς δικαστικὲς και ἐκπαιδευτικὲς — ἔβαλε ὑπαλλήλους ἐκλεγμένους με βάση τὴν καθολικὴ ψηφοφορία ὄλων τῶν ἐνδιαφερομένων, και μάλιστα με τὸ δικαίωμα τῶν ἰδίων τῶν ἐνδιαφερομένων ν' ἀνακαλοῦν τὸν ἀντιπρόσωπό τους ὅποιαδήποτε στιγμή. Καὶ δεύτερο, πλήρωνε στους ὑπαλλήλους της, στους ἀνώτερους και στους κατώτερους, μονάχα τὸ μισθὸ πού ἔπαιρναν οἱ ἄλλοι ἐργάτες. Ὁ μεγαλύτερος μισθὸς πού γενικά πλήρωνε ἡ Κομμούνια ἦταν 5.000 φράγκα. Ἔτσι μπῆκε ἓνα σίγουρο ἐμπόδιο στὴ θεσιδηρία και στὸν ἀριβισμὸ, ἀκόμα και χωρὶς τὶς δεσμευτικὲς ἐντολές³³ πού ἔπαιρναν χώρια ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα οἱ ἀντιπρόσωποι στὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα.

Αὐτὸ τὸ τσάκισμα (Spengung) τῆς παλιᾶς κρατικῆς ἐξουσίας και ἀντικατάστασή της ἀπὸ μιὰ καινούργια, ἀληθινὰ δημοκρατικὴ ἐξουσία, περιγράφεται διεξοδικὰ στὸ τρίτο μέρος τοῦ «Ἐμφυλίου Πολέμου». Ἦταν ὅμως ἀπαραίτητο νὰ σταματήσουμε ἐδῶ με συντομία γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ σ' ὀρισμένα χαρακτηριστικά του, γιατί ἀκριβῶς στὴ Γερμανία ἡ δεισιδαιμονία γιὰ τὸ κράτος πέρασε ἀπὸ τὴ φιλοσοφία στὴν κοινὴ συνείδηση τῆς ἀστικῆς τάξης, κι ἀκόμα και σὲ πολλοὺς ἐργάτες. Σύμφωνα με τὴ φιλοσοφικὴ ἄποψη, τὸ κράτος εἶναι ἡ πραγματοποίησις τῆς Ἰδέας³⁴ ἢ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ πάνω στὴ γῆ, μεταφρασμένη σὲ φιλοσοφικὴ γλῶσσα, τὸ πεδίο ὅπου ἡ αἰώνια ἀλήθεια και ἡ δικαιοσύνη πραγματοποιοῦνται ἢ πρόκειται νὰ πραγματοποιηθοῦν. Κι ἀπὸ δῶ πη-

γάζει ένας δεισιδαιμονικός σεβασμός πρὸς τὸ κράτος καὶ πρὸς τὸ καθετὶ πού συνδέεται μὲ τὸ κράτος, ἕνας σεβασμός πού ριζώνει τόσο πιὸ εὔκολα, ὅσο ἔχουμε συνηθίσει ἀπ' τὰ πιὸ μικρά μας χρόνια νὰ φανταζόμαστε ὅτι ὅλες οἱ ὑποθέσεις καὶ τὰ συμφέροντα πού εἶναι κοινὰ γιὰ ὁλόκληρη τὴν κοινωνία δὲ μπορούν νὰ ἐξυπηρετηθοῦν ἀλλοιῶς, παρὰ ὅπως ἐξυπηρετιόνταν ὡς τώρα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὰ καλοδιορισμένα ὄργανά του. Καὶ οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται ὅτι κάνουν κιάλας ἕνα ἐξαιρετικὰ τολμηρὸ βήμα πρὸς τὰ μπρὸς ὅταν ἀπολυτρώνονται ἀπὸ τὴν πίστη στὴν κληρονομικὴ μοναρχία καὶ ὀρκίζονται στὸ ὄνομα τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας. Στὴν πραγματικότητά ὅμως, τὸ κράτος δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ μιὰ μηχανὴ γιὰ τὴν καταπίεση μιᾶς τάξης ἀπὸ μιὰ ἄλλη καὶ μάλιστα ὄχι λιγότερο στὴν ἀστικὴ δημοκρατία ἀπ' ὅτι γίνεται στὴ μοναρχία! Καὶ στὴν καλύτερη περίπτωσι, τὸ κράτος εἶναι ἕνα κακὸ πού κληροδοτεῖται στὸ προλεταριάτο, πού νίκησε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ταξικὴ κυριαρχία καὶ πού τις χειρότερες πλευρὲς του, ὅπως τὸ ἔκαμε ἡ Κομμούνια δὲ μπορεῖ νὰ μὴν τις περικόψει ὅσο τὸ δυνατό γρηγορότερα ὡστόσο μιὰ γενιά, μεγαλωμένη μέσα σὲ νέες καὶ ἐλεύθερες κοινωνικὲς συνθῆκες, θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ πετάξει ὅλα αὐτὰ τὰ παλιοπράγματα πού ἀποτελοῦν τὸ κράτος.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ, τὸ σοσιαλδημοκράτη φιλισταῖο ³⁵ τὸν πιάνει ξανά ἕνας ἱερὸς τρόμος ὅταν ἀκούει τις λέξεις: Διχτατορία τοῦ προλεταριάτου. *Ε, λοιπὸν κύριοι, θέλετε νὰ μάθετε τί λογῆς εἶναι αὐτὴ ἡ διχτατορία; Κοιτάχτε τὴν Παρισινὴ Κομμούνια. Αὐτὴ ἦταν ἡ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου.

Λονδίνο, στὴν εἰκοστὴ ἐπέτειο
τῆς Παρισινῆς Κομμούνιας,
27 τοῦ Μάρτη 1891.

Φ. *Ενγκελς.

*Γράφτηκε ἀπὸ τὸν Φ. *Ενγκελς
στὴ νέα ἔκδοσι τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ
«Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὴ Γαλλία»
Βερολίνο 1891.*

*Σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο τῆς
ἔκδοσι τοῦ 1891.*

**ΠΡΩΤΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΕΡΓΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΛΛΟ - ΠΡΩΣΙΚΟ
ΠΟΛΕΜΟ** 36

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Στήν «Ίδρυτική διακήρυξη τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως τῶν Ἑργατῶν», τὸ Νοέμβριον τοῦ 1864, λέγαμε: «Ἄν ἡ χειραφέτηση τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀπαιτεῖ τὴν ἀδερφικὴν συνεργασίαν τῶν ἐργατῶν διαφόρων ἐθνῶν, πῶς θὰ μπορέσει νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀποστολή, μὲ μιὰ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐπιδιώκει ἐγκληματικούς σκοπούς, ποὺ παίζει μὲ τὶς ἐθνικὰς προκαταλήψεις καὶ κατασπαταλᾷ σὲ ληστρικούς πολέμους τὸ αἷμα καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ λαοῦ;» Καὶ καθορίσαμε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ποὺ ἐπιδίωκε ἡ Διεθνὴς μὲ τούτα τὰ λόγια: «Οἱ ἀπλοὶ νόμοι τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης, ποὺ πρέπει νὰ διέπουν τὶς σχέσεις τῶν χωριστῶν ἀτόμων πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦν σὰν ἀνώτατοι νόμοι σὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὰ ἔθνη».³⁷

Καθόλου παράξενο λοιπὸν ὅτι ὁ Λουδοβίκος Βοναπάρτης, ποὺ εἶχε σφετεριστῆ τὴν ἐξουσίαν ἐκμεταλλεῦόμενος τὴν ταξικὴν πάλην στὴ Γαλλίαν καὶ ποὺ τὴν παράτεινε μὲ μιὰ σειρά ἐξωτερικῶν πολέμων, μεταχειρίστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν κιόλας τὴ Διεθνήν σὰν ἐπικίνδυνον ἐχθρόν. Τὴν παραμονὴ τοῦ δημοψηφίσματος³⁸ διέταξε μαζικὰς συλλήψεις τῶν μελῶν τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως τῶν Ἑργα-

των στο Παρίσι, στη Λυών, στη Ρουέν, στη Μασσαλία, τη Βρέστη, με δυο λόγια σ' όλη τη Γαλλία, με το πρόσχημα ότι η Διεθνής είναι μια μυστική εταιρία και οργανώνει συνωμοσία για τη δολοφονία του, ένα πρόσχημα που πολύ γρήγορα το ξεσκεπάσανε οι ίδιοι οι δικαστές του Βοναπάρτη ότι ήταν πέρα για πέρα γελοίο. Ποιό ήταν το πραγματικό έγκλημα των γαλλικών τμημάτων της Διεθνούς; Το έγκλημα μά τους ήταν ότι είχαν πει ανοιχτά και επίμονα στο γαλλικό λαό πως αν ψήφιζε στο δημοψήφισμα θα ψήφιζε για το δεσποτισμό στο έσωτερικό, και για τον πόλεμο προς τα έξω. Και ήταν πραγματικά δικό τους έργο το γεγονός, ότι σ' όλες τις μεγάλες πόλεις, σ' όλα τα βιομηχανικά κέντρα της Γαλλίας, η εργατική τάξη ξεσηκώθηκε σαν ένας άνθρωπος και αποδοκίμασε το δημοψήφισμα. Δυστυχώς οι ψήφοι των εργατών υπερκαλύφθηκαν από τη βαθιά αμάθεια των αγροτικών περιφερειών και η πλάστιγγα έγειρε από την άλλη μεριά. Τα χρηματιστήρια, οι κυβερνήσεις, οι κυρίαρχες τάξεις και ο τύπος της Ευρώπης πανηγύρισαν το δημοψήφισμα σαν μια λαμπρή νίκη του γάλλου αυτοκράτορα ενάντια στη γαλλική εργατική τάξη. Στην πραγματικότητα ήταν το σύνθημα όχι για τη δολοφονία ενός ατόμου, μα όλων των λαών.

Η συνωμοσία του πολέμου του Ιούλη 1870³⁹ δεν ήταν παρά μια βελτιωμένη έκδοση του πραξικοπήματος (coup d' état) του Δεκέμβρη 1851.⁴⁰ Από πρώτη ματιά το πράγμα φάνηκε τόσο παράλογο που η Γαλλία δε θέλησε να το πιστέψει στα σοβαρά. Πολύ περισσότερο πίστεψε το βουλευτή⁴¹ που στους πολεμικούς λόγους των υπουργών είδε μόνο ένα κόλπο που χρηματιστηρίου. Όταν επιτέλους, στις 15 του Ιούλη, αναγγέλθηκε επίσημα ο πόλεμος στο νομοθετικό σώμα, (Corps Législatif) η αντιπολίτευση δλόκληρη άρνήθηκε να ψηφίσει τις προσωρινές πιστώσεις. Ακόμα κι ο Θιέρσος στιγμάτισε τον πόλεμο σαν «άπεχθη». Όλες οι ανεξάρτητες εφημερίδες του Παρισιού τον καταδίκασαν και, όσο παράξενο κι αν φαίνεται, ο έπαρχιακός τύπος συμφώνησε σχεδόν ομόφωνα.

Στο μεταξύ, τα μέλη της Διεθνούς στο Παρίσι είχαν

ξαναρχίσει την δουλειά. Στη «Ρεβέιγ»⁴² τῆς 12 τοῦ Ἰούλη δημοσίευσαν τὸ μανιφέστο τοὺς «Πρὸς τοὺς ἐργάτες ὄλων τῶν ἐθνῶν» ποὺ λέει:

«Γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ μὲ τὸ πρόσημα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσοροπίας καὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ πολιτικὲς φιλοδοξίες ἀπειλοῦν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Γάλλοι, γερμανοὶ, ἰσπανοὶ ἐργάτες! Ἄς ἐνώσουμε τὴ φωνή μας σὲ μιὰ κραυγὴ ἀγανάκτησης ἐνάντια στὸν πόλεμο!... Ἕνας πόλεμος γιὰ ζητήματα ἐπικράτησης ἢ γιὰ χατῆρι μιᾶς δυναστείας δὲ μπορεῖ, στὰ μάτια τῶν ἐργατῶν, παρὰ ν' ἀποτελεῖ μονάχα ἕναν ἐγκληματικὸ παραλογισμό. Ἐμεῖς ποὺ θέλουμε εἰρήνην, δουλιὰ καὶ ἐλευθερία, διαμαρτυρόμαστε μ' ὄλη μας τὴ φωνὴ ἐνάντια στὶς πολεμικὲς διακηρύξεις αὐτῶν ποὺ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸ φόρο τοῦ αἵματος πληρώνοντας χρηματικὸ ἀντισῆκιμα καὶ ποὺ βλέπουν στὴ δημόσια δυστυχία μονάχα τὴν πηγὴ νέων κερδοσκοπιῶν!... Ἀδέρφια μας στὴ Γερμανία! Ὁ διχασμὸς θὰ εἶχε σὰν συνέπεια μονάχα τὸν δλοκληρωτικὸ θρίαμβο τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ στὶς δυὸ πλευρὲς τοῦ Ρήνου... Ἐργάτες ὄλων τῶν χωρῶν! Ὅποιοδῆποτε καὶ ἂν εἶναι πρὸς τὸ παρὸν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν κοινῶν μας προσπαθειῶν, ἔμεῖς, τὰ μέλη τῆς Διεθνοῦς Ἐνωσης τῶν Ἐργατῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν κρατικὰ σύνορα, σὰς στέλλουμε, σὰν ἐχέγγυο τῆς ἀδιάσπαστης ἀλληλεγγύης μας, τὶς καλύτερες εὐχὲς καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν ἐργατῶν τῆς Γαλλίας».

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ μανιφέστο τοῦ παρισινοῦ μας τμήματος, ἀκολούθησαν πολλὲς παρόμοιες γαλλικὲς διακηρύξεις, ἀπ' τὶς ὁποῖες μπορούμε ν' ἀναφέρουμε ἐδῶ μονάχα τὴ δῆλωση τοῦ Νειγῦ - σὺρ - Σέν ποὺ δημοσιεύτηκε στὴ «Μαρσεγιέζ»⁴³ τῆς 22 τοῦ Ἰούλη καὶ ποὺ λέει: «Εἶναι δίκαιος ὁ πόλεμος; Ὁχι! Εἶναι ἐθνικὸς ὁ πόλεμος; Ὁχι! Εἶναι ἀποκλειστικὰ δυναστικὸς. Στ' ὄνομα τῆς δικαιοσύνης⁴⁴, τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν πραγματικῶν συμφερόντων τῆς Γαλλίας, προσχωροῦμε δλοκληρωτικὰ καὶ δραστήρια στὴ διαμαρτυρία τῆς Διεθνοῦς ἐνάντια στὸν πόλεμο».

Οἱ διαμαρτυρίες αὐτὲς ἐκφράζανε τὰ ἀληθινὰ αἰσθήματα τῶν γάλλων ἐργατῶν, ὅπως τὸ ἀπόδειξε σὲ λίγο πεντα-

κάθαρα ἓνα χαρακτηριστικὸ περιστατικόν. Ὅταν ἡ συμμορία τῆς 10 τοῦ Δεκεμβρίου⁴⁵, ποὺ πρωτοοργανώθηκε κάτω ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη, ξαπολύθηκε στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ μασκαρεμένη με μ π λ ο ὺ ζ ε ς ἐργατῶν, γιὰ νὰ ὑποδαυλίσει με ἰνδιάνικους πολεμικοὺς χοροὺς τὸν πολεμικὸ πυρετό⁴⁶, οἱ πραγματικοὶ ἐργάτες τῶν προαστείων ἀπάντησαν με τόσο ἐπιβλητικὰς διαδηλώσεις γιὰ τὴν εἰρήνην ποὺ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Πιετρί, θεώρησε φρόνιμο νὰ σταματήσῃ ἀμέσως κάθε παραπέρα πολιτικὴ ἐκδήλωση στοὺς δρόμους με τὸ πρόσχημα ὅτι ὁ πιστὸς λαὸς τοῦ Παρισιοῦ εἶχε ἀρκετὰ ἐκδηλώσει τὸν ἀπὸ καιρὸ συγκρατημένον πατριωτισμὸν του καὶ τὸν πολεμικὸ ἐνθουσιασμὸν του ποὺ ξεχειλίσει.

Ὅποιαδήποτε κι ἂν εἶναι ἡ ἔκβαση τοῦ πολέμου τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη με τὴν Πρωσία, σήμανε κιόλας στὸ Παρίσι ἡ νεκρικὴ καμπάνα τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας. Θὰ τελειώσει, ὅπως ἄρχισε, με μιὰ παρωδία. Μὰ ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι οἱ κυβερνήσεις καὶ οἱ κυρίαρχες τάξεις τῆς Εὐρώπης ἔδωσαν τὴ δυνατότητα στὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη νὰ παίξει, δεκαοχτὼ ὀλόκληρα χρόνια, τὴν ἀπάνθρωπη φάρσα τῆς π α λ ι ν ο ρ θ ω μ έ ν η ς α ὐ τ ο κ ρ α τ ο ρ ί α ς.

Ἀπὸ τὴ γερμανικὴ πλευρὰ, ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶναι πόλεμος ἀμυντικός. Ποιὸς ὅμως ὀδήγησε τὴ Γερμανία μπρὸς στὴν ἀνάγκη νὰ ἀμυνθεῖ; Ποιὸς ἔδωσε τὴ δυνατότητα στὸ Ναπολέοντα νὰ κάνει πόλεμον ἐνάντια στὴ Γερμανία; Ἡ Π ρ ω σ ί α! Ἦταν ὁ Βίσμαρκ ποὺ συνωμότησε μ' αὐτὸ τὸν ἴδιον τὸν Λουδοβίκο Ναπολέοντα γιὰ νὰ συντρίψει τὴ λαϊκὴ ἀντιπολίτευση στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Πρωσίας καὶ γιὰ νὰ προσαρτήσῃ τὴ Γερμανία στὴ δυναστεία τῶν Χοεντςόλλερν. Ἄν θὰ ἔχαναν ἀντὶ νὰ κερδίσουν οἱ πρῶσοι τὴ μάχη τῆς Σάντοβας⁴⁷, τὰ γαλλικὰ τάγματα θὰ κατάκλυζαν τὴ Γερμανία ὡς σύμμαχοι τῆς Πρωσίας. Μήπως ὕστερα ἀπὸ τὴν νίκη της σκέφτηκε ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ἡ Πρωσία ν' ἀντιτάξῃ στὴ σκλαβωμένη Γαλλία μιὰν ἐλεύθερον Γερμανία; Ἔγινε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο! Ἐνῶ διατηροῦσε ζηλότυπα ὄλα τὰ πατροπαράδοτα θέλγητρα τοῦ παλιοῦ της συστήματος, πρόσθεσε σ' αὐτὰ ὄλιες τίς πανουργίες τῆς δευτέρας αὐτο-

κρατορίας, τὸν πραγματικὸ τῆς δεσποτισμὸ καὶ τὸν ψευτο-δημοκρατισμὸ τῆς, τοὺς πολιτικούς τῆς φενακισμοὺς καὶ τὶς οἰκονομικὲς τῆς ἀπάτες, τὰ φουσκωμένα τῆς λόγια καὶ τὶς χυδαῖες ταχυδατυλοργίες (legerdemains) τῆς. Τὸ βο-ναπαρτικὸ καθεστῶς πού ὡς τότε ἀνθίζε μονάχα ἀπὸ τῆ μιᾶ πλευρὰ τοῦ Ρήνου, βρῆκε ἔτσι τώρα τὸ ταίρι του καὶ στὴν ἄλλη πλευρὰ. Τί ἄλλο ἀπὸ π ὀ λ ε μ ο μποροῦσε νὰ φέρει μιὰ τέτια κατάσταση πραγμάτων;

Ἄν ἡ γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξη ἐπιτρέψει νὰ χάσει ὁ σημερινὸς πόλεμος τὸν αὐστηρὰ ἀμυντικὸ χαρακτήρα του καὶ νὰ ἐκφυλιστεῖ σὲ πόλεμο ἐνάντια στοὺς γαλλικὸ λαό, τότε καὶ ἡ νίκη καὶ ἡ ἥττα θὰ εἶναι τὸ ἴδιο ὀλέθριες. Ὅλη ἡ δυστυχία πού βρῆκε τὴ Γερμανία ὕστερα ἀπὸ τοὺς λεγόμε-νους πολέμους ἀνεξαρτησίας θὰ ξαναζωντανέψει μὲ μεγαλύ-τερη ἔνταση.

Οἱ ἀρχὲς τῆς Διεθνοῦς ὡστόσο ἔχουν τόσο πολὺ διαδο-θεῖ καὶ τόσο γερὰ ριζώσῃ στὴ γερμανικὴ τάξη, πού δὲν πρέπει νὰ φοβόμαστε μιὰ τέτια θλιβερὴ ἔκβαση. Ἡ φωνὴ τῶν γάλλων ἐργατῶν βρῆκε τὴν ἀπήχησὴ τῆς στὴ Γερμα-νία. Μιὰ μαζικὴ συγκέντρωση ἐργατῶν πού ἔγινε στοὺς Μπρά-ουνοσάϊκ στὶς 16 τοῦ Ἰούλη, τάχθηκε πέρα γιὰ πέρα ἀλ-ληλέγγυη μὲ τὸ μανιφέστο τοῦ Παρισιοῦ, ἀπόριψε ἀποφα-σιστικὰ τὴν ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἀντίθεσης μὲ τὴ Γαλλία καὶ πῆρε μιὰ ἀπόφαση πού λέει: «Εἴμαστε ἐχθροὶ ὄλων τῶν πο-λέμων, μὰ πρὶν ἀπ' ὄλα τῶν δυναστικῶν πολέμων... Μὲ θα-θιὰ λύπη καὶ μὲ πόνο εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ πάρουμε μέ-ρος σ' ἕναν ἀμυντικὸ πόλεμο σὰν ἀναπόφευκτο κακό. Ταυ-τόχρονα ὁμως κάνουμε ἔκκληση σ' ὀλόκληρη τὴ γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξη νὰ κάνει ἀδύνατη τὴν ἐπανάληψη μιᾶς τέ-τιας φοβερῆς κοινωνικῆς συμφορᾶς, διεκδικώντας γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς λαοὺς τὴ δύναμη ν' ἀποφασίζουν μόνοι τους γιὰ εἰρήνη καὶ γιὰ πόλεμο καὶ κάνοντάς τους κύριους τῆς τύ-χης τους».

Στὸ Χέμνιτς, μιὰ συγκέντρωση ἀντιπροσώπων πού ἀντι-προσώπευαν 50.000 ἐργάτες τῆς Σαξωνίας ψήφισε ὀμόφωνα τὴν παρακάτω ἀπόφαση: «Στὸ ὄνομα τῆς γερμανικῆς Δη-μοκρατίας καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἐργατῶν τοῦ σοσιαλ - δημοκρα-

τικοῦ κόμματος, δηλώνουμε ὅτι ὁ σημερινὸς πόλεμος εἶναι ἀποκλειστικὰ δυναστικός... Μὲ χαρὰ σφίγγουμε τὸ ἀδερφικό χέρι πού μᾶς τείνουν οἱ γάλλοι ἐργάτες... Ἐχοντας πάντα στὸ μωαλό μας τὸ σύνθημα τῆς Διεθνoῦς Ἐνωσεως τῶν Ἐργατῶν: «Π ρ ὀ λ ε τ ἄ ρ ι ο ι ὀ λ ω ν τ ῶ ν χ ω ρ ῶ ν ἔ ν ω θ ῆ τ ε!» δὲ θὰ ξεχάσουμε ποτὲ ὅτι οἱ ἐργάτες ὀ λ ω ν τῶν χωρῶν εἶναι φ ἰ λ ο ι μας καὶ οἱ δεσπότες ὀ λ ω ν τῶν χωρῶν, ἔ χ θ ρ ο ῖ μ α ς.»⁴⁸

Τὸ τμήμα τῆς Διεθνoῦς στὸ Βερολίνο ἀπάντησε κι αὐτὸ στὸ μανιφέστο τοῦ Παρισιοῦ: «Προχωροῦμε μὲ τὴν καρδιά καὶ μὲ τὸ χέρι στὴ διαμαρτυρία σας... Ἰποσχόμαστε πανηγυρικὰ ὅτι δὲ θὰ μᾶς ἀποτρέψει ἀπὸ τὸ κοινὸ μας ἔργο τῆς συνένωσης τῶν ἐργατῶν ὀλων τῶν χωρῶν οὔτε ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγας, οὔτε ὁ κρότος τῶν κανονιῶν, οὔτε ἡ νίκη, οὔτε ἡ ἥττα».

Ναί, αὐτὸ θὰ γίνει!

Στὸ βάθος τῆς σκηνῆς αὐτῆς τῆς πάλης πού ἰσοδυναμεῖ μὲ αὐτοκτονία προβάλλει ἡ ἀπαίσια μορφή τῆς Ρωσίας. Ἀποτελεῖ κακὸ οἰωνὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ σύνθημα γιὰ τὸ σημερινὸ πόλεμο δόθηκε τῇ στιγμῇ ἀκριδῶς πού ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις μόλις εἶχε τελειώσει τὴν κατασκευὴ τῶν στρατηγικῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς καὶ συγκέντρωνε κιόλας στρατεύματα πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ Προύθου. Ὅσες συμπάθειες κι ἂν διεκδικοῦσαν μὲ τὸ δίκιο τους οἱ γερμανοὶ σ' ἓναν ἀμυντικὸ πόλεμο ἐνάντια στὴν βοναπαρτικὴ ἐπίθεση, θὰ τίς ἔχαναν μεμιᾶς ἂν ἐπέτρεπαν στὴν πρωσικὴ κυβέρνησις νὰ ζητήσῃ ἢ καὶ νὰ δεχθῆι ἀκόμα τὴ βοήθεια τῶν κοζάκων. Ἄς θυμηθοῦν ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀπελευθερωτικὸ τῆς πόλεμο ἐνάντια στὸν πρῶτο Ναπολέοντα ἡ Γερμανία γιὰ δεκαετίες δλόκληρες κοιτόταν ἀνήμερορη στὰ πόδια τοῦ τσάρου.

Ἡ ἐργατικὴ τάξις τῆς Ἀγγλίας τείνει ἀδερφικὰ τὸ χέρι στοὺς γάλλους καὶ τοὺς γερμανοὺς ἐργάτες. Πιστεύει βαθιὰ ὅτι ὅποιαδήποτε τροπὴ κι ἂν πάρῃ ὁ τωρινὸς φοβερὸς πόλεμος, ἢ συμμαχία τῶν ἐργατῶν ὀλων τῶν χωρῶν θὰ ξεριζώσῃ τελικὰ τὸν πόλεμο. Τῇ στιγμῇ πού ἡ ἐπίσημη Γαλλία καὶ ἡ ἐπίσημη Γερμανία ρίχνονται σὲ ἓναν ἀδελφοκτόνο ἀγῶνα, οἱ ἐργάτες τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας ἀνταλ-

λάσσουν μηνύματα ειρήνης και φιλίας. Το μεγάλο αυτό γεγονός, πού μοιάει του δέν υπάρχει στην ιστορία, ανοίγει τὸ δρόμο γιὰ ἓνα πιὸ φωτεινὸ μέλλον. Ἀποδείχνει ὅτι ἀντίθετα ἀπ' τὴν παλιά κοινωνία, μὲ τὴν οἰκονομική της ἀθλιότητα καὶ μὲ τὴν πολιτική της παραφροσύνη, ξεπηδάει μιὰ νέα κοινωνία πού διεθνῆς της κανόνας θὰ εἶναι ἡ εἰρήνη, γιατί σ' ὅλα τὰ ἔθνη θὰ κυριαρχεῖ ἡ ἴδια ἀρχή — ἡ ἐργασία! Ἡ Διεθνῆς Ἐνωσις τῶν Ἑργατῶν εἶναι ὁ σταυρὸς τῆς νέας αὐτῆς κοινωνίας.

Λονδίνο, 23 τοῦ Ἰουλίου. 1870.49

*Γράφτηκε ἀπὸ τὸν Κάρολ Μάρξ
καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴ
Διεθνῆ Ἐνωσις τῶν Ἑργατῶν,
στὶς 23 τοῦ Ἰουλίου 1870.
Ἐκδόθηκε ταυτόχρονα σὰν προ-
κήρυξις σὲ ἀγγλική, γερμανικὴ
καὶ γαλλικὴ γλώσσα.*

*Σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο
τῆς προκήρυξης.
Μεταφράστηκε ἀπὸ τὰ ἀγγλικά
παίροντας ἐμπόση καὶ τὸ γερμα-
νικὸ κείμενο, ὅπως δημοσιεύτηκε
στὴν ἔκδοσι τοῦ 1891 τοῦ «Ἐμ-
φυλίου Πολέμου στὴ Γαλλία».*

**ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΕΡΓΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΛΛΟ - ΠΡΩΣΙΚΟ
ΠΟΛΕΜΟ** 50

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑ ΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΤΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Στήν πρώτη μας διακήρυξη τῆς 23 Ἰούλη (1870) λέγαμε:

«Σήμανε κιάλας στό Παρίσι ἡ νεκρική καμπάνα τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας. Θά τελειώσει ὅπως ἄρχισε, μέ μιὰ παρωδία. Μά ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι οἱ κυβερνήσεις καί οἱ κυρίαρχες τάξεις τῆς Εὐρώπης ἔδωσαν τὴ δυνατότητα στό Λουδοβίκο Βοναπάρτη νὰ παίξει δεκαοχτῶ δλόκληρα χρόνια τὴν ἀπάνθρωπη φάρσα τῆς π α λ ι ν α ρ θ ω μ έ ν η ς α ὐ τ ο κ ρ α τ ο ρ ί α ς»⁵¹.

Ἔτσι, προτοῦ ἀρχίσουν οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, μιλῆσαμε κιάλας γιὰ τὴ βοναπαρτική σαπουνόφουσκα σὰν κάτι πού ἀνῆκε στό παρελθόν.

Δὲ γελαστήκαμε γιὰ τὴ ζωτικότητα τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας. Δὲν εἶχαμε ἐπίσης ἄδικο ὅτι φοβόμαστε μήπως, ὁ γερμανικὸς πόλεμος «χάσει τὸν αὐστηρὰ ἀμυντικὸ του χαρακτήρα κι ἐκφυλιστεῖ σ' ἓνα πόλεμο ἐνάντια στό γαλλικὸ λάο»⁵². Πραγματικά, ὁ ἀμυντικὸς πόλεμος τέλειωσε μέ τὴν παράδοση τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη, μέ τὴ συνθηκολόγηση τοῦ Σεντάν⁵³ καί μέ τὴν ἀνακήρυξη τῆς δημοκρατίας

στο Παρίσι⁵⁴. Μὰ πολὺ προτῆτερα ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἀκόμα ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποὺ ἀποκαλύφθηκε ὅλη ἡ σαπίλα τῶν βοναπαρτικῶν ὄπλων, ἡ πρωσικὴ στρατιωτικὴ καμαρίλα ἀποφάσισε τὴν κατάχτηση. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὑπῆρχε ἓνα δυσάρεστο ἐμπόδιο ποὺ τῆς ἔκοβε τὸ δρόμο, ἡ διακρήρυξη τοῦ Ἰδιοῦ τοῦ βασιλιᾶ Γουλιέλμου στὶς ἀρχὲς τοῦ πολέμου. Στὸ λόγο τοῦ θρόνου ποὺ εἶχε ἐκφωνήσῃ στὸ Ράιχσταγκ (Diet)⁵⁵ τῆς Βόρειας Γερμανίας, εἶχε ἐπίσημα δηλώσει ὅτι θὰ κάνει πόλεμο ἐνάντια στὸν αὐτοκράτορα τῶν γάλλων καὶ ὄχι ἐνάντια στὸ γαλλικὸ λαό. Στὶς 11 Αὐγούστου εἶχε ἀπευθύνει μιὰ διακρήρυξη πρὸς τὸ γαλλικὸ ἔθνος ποὺ ἔλεγε⁵⁶. «Ὁ αὐτοκράτορας Ναπολέων ἐπιτέθηκε ἀπὸ τῆ στεριά καὶ τῆ θάλασσα ἐνάντια στὸ γερμανικὸ ἔθνος ποὺ ἐπιθυμοῦσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιθυμῆ νὰ ζεῖ εἰρηνικὰ μὲ τὸ γαλλικὸ λαό. Ἀνάλαβα τῆ διοίκηση τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ γιὰ νὰ ἀποκρούσω τὴν ἐπίθεσὴ του καὶ τὰ στρατιωτικὰ γεγονότα μὲ ὑποχρέωσαν νὰ διαβῶ τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας». Καὶ σὰν νὰ μὴ ἀρκέστηκε μὲ τῆ βεβαίωση ὅτι ὁ πόλεμος ἔχει «καθαρὰ ἀμυντικὸ χαρακτήρα» δηλώνοντας ὅτι ἀνάλαβε τῆ διοίκηση τῶν γερμανικῶν στρατιῶν μόνον «γιὰ νὰ ἀποκρούσει τὴν ἐπίθεσιν», πρόσθεσε κιόλας πῶς μονάχα «στρατιωτικὰ γεγονότα τὸν ὑποχρέωσαν» νὰ διαβῆ τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας. Ἕνας ἀμυντικὸς πόλεμος δὲν ἀποκλείει βέβαια ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις, ποὺ ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὰ «στρατιωτικὰ γεγονότα».

Ἔτσι, ὁ θεοφοβούμενος τοῦτος βασιλιάς, εἶχε ἀναλάβει μπρὸς στὴ Γαλλία καὶ μπρὸς σ' ὅλο τὸν κόσμον τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνει καθαρὰ ἀμυντικὸ πόλεμο. Πῶς μπορούσε νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἐπίσημη αὐτὴ ὑποχρέωση; Οἱ σκηνοθέτες αὐτῆς τῆς κωμωδίας ἔπρεπε νὰ τὸν παρουσιάσουν σὰν νὰ ὑποχωροῦσε, παρὰ τῆ θέλησὴ του, μπρὸς στὴν ἀκαταμάχητη ἐπιταγὴ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔδωσαν ἀμέσως τὸ σύνθημα στὴ φιλελεύθερη μεσαία τάξη τῆς Γερμανίας μὲ τοὺς καθηγητὲς τῆς, τοὺς κεφαλαιοκράτες τῆς, τοὺς ἐκπροσώπους τῶν πόλεων καὶ τοὺς ἐφημε-

ριδογράφους της. Ἡ μεσαία αὐτὴ τάξη ποὺ στὴν πάλῃ της γιὰ τὴν ἀστική ἐλευθερία εἶχε παρουσιάσει, ἀπ' τὰ 1846 ὡς τὰ 1870, ἓνα πρωτοφανὲς θέαμα ἀναποφασιστικότητας, ἀνικανότητας καὶ δειλίας, εἶχε φυσικὰ καταγοητευθεῖ μὲ τὸ ρόλο ποὺ τῆς ἔλαχε, νὰ ὑποδυθεῖ στὴν εὐρωπαϊκὴ σκηνὴ τὸ βρυχώμενο λιοντάρι τοῦ γερμανικοῦ πατριωτισμοῦ. Φόρεσε τὴν φεῦτικὴ μάσκα τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, κάνοντας δῆθεν πὼς ἐξαναγκάζει τὴν πρωσικὴ κυβέρνησιν νὰ ἐκτελέσει, τί;— τὰ μυστικὰ σχέδια αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς κυβερνήσεως. Σὲ ἔνδειξη μετάνοιας γιὰ τὴ μακρόχρονη καὶ σχεδὸν θρησκευτικὴ πίστη της στὸ ἀλάθητο τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη ἀπαιτοῦσε φωναχτὰ τὸ διαμελισμὸ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. "Ἄς ἀκούσουμε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ εὐλογα προσήματα αὐτῶν τῶν γενναίων πατριωτῶν!

Δὲν τολμοῦν νὰ ἰσχυριστοῦν ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης λαχταράει τὸ γερμανικὸ ἐναγκαλισμὸ. Ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο συμβαίνει, καὶ γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσουν γιὰ τὸ γαλλικὸ τοῦ πατριωτισμοῦ βομβάρδισαν ἐπὶ ἑξὶ μέρες ἄσκοπα καὶ θάρβαρα μὲ «γερμανικὲς» ἐκρηκτικὲς βόμβες τὸ Στρασοῦργο, μιὰ πόλη ποὺ τὴ δεσπάζει ἓνα ἀνεξάρτητο φρούριο, τὸ ἔκαψαν καὶ σκότωσαν πολλοὺς ἀνυπεράσπιστους κατοίκους. Μάλιστα! μιὰ φορὰ κι ἔγαν καιρὸ τὸ ἔδαφος αὐτῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἀνῆκε στὴν παλιὰ γερμανικὴ αὐτοκρατορία⁵⁷, ποὺ πέθανε πρὶν ἀπὸ πολὺν καιρὸ. Γι' αὐτὸ θὰ πρέπει, φαίνεται, ἡ γῆς αὐτὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ γεννήθηκαν σ' αὐτὴν νὰ κατασχεθοῦν σὰν ἀπαράγραπτη γερμανικὴ ἰδιοκτησία. Ἄν ὅμως πρόκειται νὰ ξαναγίνει κάποτες ὁ χάρτης τῆς Εὐρώπης σύμφωνα μὲ τὰ ἱστορικὰ δίκαια, δὲ θὰ πρέπει σὲ καμιά περίπτωσιν νὰ ξεχάσουμε, ὅτι ὁ Ἐκλέκτορας τοῦ Βρανδεμβούργου ἦταν κάποτες ὑποτελὴς τῆς πολωνικῆς δημοκρατίας⁵⁸ γιὰ τίς πρωσικὲς του χτήσεις.

Ὡστόσο οἱ πιὸ καπάτσοι πατριῶτες ζητοῦν τὴν Ἀλσατία καὶ τὸ γερμανόγλωσσο τμήμα τῆς Λωρραίνης σὰν «ὄλικὴ ἐγγύηση» ἐνάντια σὲ γαλλικὲς ἐπιθέσεις. Ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἀξιοκαταφρόνητο πρόσχημα ἔφερε σύγχισιν σὲ πολλοὺς ποὺ πάσχουν ἀπὸ ἀμβλύνοια, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ ἐξετάσουμε πιὸ διεξοδικά.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ γενικὴ διαμόρφωση τῆς Ἰαλσατίας μαζί μὲ τὴν ἀντικρινὴ ὄχθη τοῦ Ρήνου, καὶ ἡ παρουσία ἑνὸς μεγάλου ὄχυρου ὅπως εἶναι τὸ Στρασβοῦργο, σχεδὸν στὰ μισὰ τοῦ δρόμου ἀνάμεσα στὴ Βασιλεῖα καὶ στὸ Γκέμερσχαϊμ, εὐνοεῖ πάρα πολὺ μιὰ γαλλικὴ εἰσβολὴ στὴ νότια Γερμανία, ἐνῶ παρεμβάλλει ἰδιόμορφες δυσκολίες σὲ μιὰ εἰσβολὴ στὴ Γαλλία ἀπ' τὴ νότια Γερμανία. Δὲν ὑπάρχει ἐπίσης καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἡ προσάρτηση τῆς Ἰαλσατίας καὶ τῆς γερμανόφωνης Λωρραίνης θὰ ἔδινε πολὺ ἰσχυρότερα σύνορα στὴ νότια Γερμανία. Στὴ περίπτωση αὐτὴ θὰ ἔξουσίαζε τὶς κορυφογραμμὲς τῶν Βοσγιῶν σ' ὅλο τους τὸ μῆκος καὶ τὰ ὄχυρά ποὺ καλύπτουν τὰ βορεινὰ τους περάσματα. Ἄν προσαρτοῦσαν καὶ τὸ Μέτς, θὰ στεροῦσαν βέβαια πρὸς στιγμὴ ἀπὸ τὴ Γαλλία τὶς δυὸ κυριότερες θάσεις τῆς γιὰ ἐπιχειρήσεις ἐναντία στὴ Γερμανία, αὐτὸ ὅμως δὲ θὰ τὴν ἐμπόδιζε νὰ φτιάξει καινούργιες θάσεις στὸ Νανσύ ἢ στὸ Βερντέν. Ἡ Γερμανία ἔχει τὸ Κομπλέντς, τὴ Μαγεντία, τὸ Γκέμερσχαϊμ, τὸ Ράστατ καὶ τὴν Οὐλμ ποὺ εἶναι ὅλες θάσεις γιὰ ἐπιχειρήσεις ἐναντία στὴ Γαλλία καὶ ποὺ τὶς χρησιμοποιεῖ μὲ τὸ παραπάνω σὲ τοῦτο τὸν πόλεμο. Μὲ ποιά σκιῶδη δικαιολογία θὰ μπορούσε νὰ φθονεῖ τὴ Γαλλία γιὰ τὸ Στρασβοῦργο καὶ τὸ Μέτς, γιὰ τὰ δυὸ μοναδικὰ σημαντικὰ φρούρια ποὺ διαθέτει στὴν περιοχὴ αὐτή;

Χώρια ἀπ' αὐτὸ, τὸ Στρασβοῦργο θὰ ἀπειλεῖ τὴ νότια Γερμανία, μόνον ἐφόσον ἡ νότια Γερμανία θὰ ἀποτελεῖ μιὰ δύναμη ποὺ θὰ εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴ βόρεια Γερμανία. Ἀπὸ τὸ 1792 ὡς τὸ 1795 δὲν ἔγινε ποτὲ ἐπίθεση ἐναντία στὴ νότια Γερμανία ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά, γιὰτὶ ἡ Πρωσία ἔπαιρνε μέρος στὸν πόλεμο ἐναντία στὴ γαλλικὴ ἐπανάσταση. Μόλις ὅμως ἡ Πρωσία ἔκλεισε τὴ χωριστὴ τῆς εἰρήνην στὰ 1795⁵⁹ καὶ ἄφησε τὸ νότο νὰ τὰ βγάλει πέρα μόνος του, ἄρχισαν οἱ ἐπιθέσεις ἐναντία στὴ νότια Γερμανία μὲ βάση τὸ Στρασβοῦργο, καὶ συνεχίστηκαν ὡς τὸ 1809. Στὴν πραγματικότητα, μιὰ ἐν ὧ μ ἐ ν η Γερμανία μπορεῖ πάντα νὰ κάνει ἀκίνδυνο καὶ τὸ Στρασβοῦργο καὶ κάθε γαλλικὸ στρατὸ στὴν Ἰαλσατία, συγκεντρώνοντας ὅλα τὰ στρατεύματά τῆς ἀνάμεσα στὸ Σάαρλουϊ καὶ στὸ Λάνταου, ὅπως ἔκανε στὸν

τωρινό πόλεμο, και προχωρώντας ή δεχόμενη τή μάχη στο δρόμο από τή Μαγεντία πρὸς τὸ Μέτς. "Ὅσον καιρὸ θὰ βρῖσκειται ἐκεῖ ὁ κύριος ὄγκος τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, ὁποιοσδήποτε γαλλικὸς στρατὸς ποὺ θὰ προχωρήσει ἀπὸ τὸ Στρασβούργο πρὸς τή νότια Γερμανία θὰ υπερφαιλαγγιζόταν και θὰ κινδύνευε στίς συγκοινωνίες του. "Αν ἀπόδειξε κάτι ή τωρινή ἐκστρατεία, εἶναι ἀκριβῶς μὲ τι εὐκολία μπορεῖ νὰ ἐπιτεθεῖ κανεὶς ἀπὸ τή Γερμανία ἐνάντια στη Γαλλία.

Μά, γιὰ νὰ μιλήσουμε τίμια, δὲν εἶναι γενικὰ παραλογισμὸς και ἀναχρονισμὸς ὅταν ἀναγορεύει κανεὶς σὲ ἀρχή τοὺς στρατιωτικὸς ὑπολογισμοὺς στὸν καθορισμὸ τῶν συνόρων ἀνάμεσα στὰ ἔθνη; "Αν θὰ ἀκολουθούσαμε αὐτὸ τὸν κανόνα, ή Αὐστρία θὰ εἶχε δικαίωμα νὰ ζητᾶ τή Βενετία και τή γραμμὴ τοῦ ποταμοῦ Μίντσιο και ή Γαλλία τή γραμμὴ τοῦ Ρήνου γιὰ νὰ προστατεύει τὸ Παρίσι, ποὺ σίγουρα εἶναι πιδ ἐκτεθειμένο σὲ ἐπίθεση ἀπὸ τὰ βορειοανατολικά, ἀπ' ὅτι εἶναι τὸ Βερολίνο ἀπὸ τὰ νοτιοδυτικά. "Αν θὰ ἔπρεπε νὰ καθορίζονται τὰ σύνορα σύμφωνα μὲ τὰ στρατιωτικὰ συμφέροντα, τότε δὲ θὰ τέλειωναν ποτὲ οἱ ἀξιώσεις, γιὰτι κάθε στρατιωτικὴ γραμμὴ ἀναγκαστικά εἶναι ἐλαττωματικὴ και μπορεῖ νὰ βελτιωθεῖ μὲ τήν προσάρτηση νέων ἐδαφῶν. Καὶ ἀκόμα, δὲ μποροῦν ποτὲ νὰ καθοριστοῦν τελικά και τίμια, γιὰτι πάντα θὰ τὰ ἐπιβάλλει ὁ νικητὴς στὸ νικημένο και κατὰ συνέπεια θὰ κλείνουν μέσα τους τὸ σπέρμα ἐνὸς νέου πολέμου.

"Ὅλη ή ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι μὲ τὰ ἔθνη συμβαίνει ὅτι και μὲ τὰ ἄτομα. Γιὰ νὰ στερήσεις τή δύναμη τῆς ἐπίθεσης πρέπει νὰ τοὺς στερήσεις ὅλα τὰ μέσα ἄμυνας. Δὲν πρέπει μόνο νὰ τοὺς πιάνεις ἀπὸ τὸ καρῦδι, μὰ πρέπει και νὰ τοὺς σκοτώσεις. "Αν ποτὲ ἕνας κατακτητὴς πῆρε «ὕλικὸς ἐγγυήσεις» γιὰ νὰ σπάσει τή δύναμη ἐνὸς ἔθνους, αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Ναπολέων Α' μὲ τή συνθήκη τοῦ Τιλζιτ⁶⁰ και μὲ τὸν τρόπο ποὺ τήν ἐφάρμοσε ἐνάντια στὴν Πρωσία και τὴν ὑπόλοιπη Γερμανία. Καὶ ὅμως, λίγα χρόνια ἀργότερα, ή γιγάντια δύναμή του ἔσπασε σὰν σάπιο καλάμι μπρὸς στὸ γερμανικὸ λαό. Τί εἶναι οἱ «ὕλικὸς ἐγγυήσεις»

πού, μέσα στα πιό τρελά της όνειρα, μπορεί ή τολμάει ή Πρωσία νά επιβάλλει στή Γαλλία, άν τις συγκρίνουμε με τις «ύλικές έγγυήσεις» πού ο Ναπολέων Α' τής άπόσπασε με τή βία; Η έκδοση και τή φορά αυτή δέ θά είναι λιγότερο δλέθρια. Η ιστορία θά μετρήσει τήν ανταπόδοσή της όχι σύμφωνα με τήν έχταση τών τετραγωνικῶν μιλίων πού άποσπάστηκαν από τή Γαλλία, μά σύμφωνα με τό μέγεθος τοῦ έγκλήματος νά ξαναζωντανέψουν στο δεύτερο μισό τοῦ δέκατου έννατου αιώνα τήν πολιτική των κα-
 τ α χ τ ή σ ε ω ν.

Τά μεγάφωνα τοῦ τευτονικοῦ πατριωτισμοῦ λέγε: Δέν πρέπει όμως νά μπερδεύετε τοὺς γερμανοὺς με τοὺς γάλλους. Ἐμεῖς δέ θέλουμε δόξα, μά ασφάλεια. Οἱ γερμανοὶ εἶναι οὐσιαστικά εἰρηνοφιλος λαός. Κάτω από τή συνετή κηδεμονία τους και ή κατάκτηση ακόμα, από αἰτία μελλοντικοῦ πολέμου μετατρέπεται σέ ἐχέγγυο αἰώνιας εἰρήνης. Φυσικά δέν εἶναι οἱ γερμανοὶ πού εισέβαλαν στα 1792 στή Γαλλία με τόν ὑψηλό σκοπό νά συντρίψουν με τις λόγχες τήν ἐπανάσταση τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰώνα! Δέν ἦταν μήπως ή Γερμανία πού λέρωσε τὰ χέρια της στήν ὑποδούλωση τῆς Ἰταλίας, στήν ὑποταγή τῆς Οὐγγαρίας και στο διαμελισμό τῆς Πολωνίας; Τό σημερινό της στρατιωτικό σύστημα πού διαιρεῖ δλόκληρο τόν ὑγιᾶ ἄρρενα πληθυσμό της σέ δυό μέρη — σέ ἓνα μόνιμο στρατό σέ ἐνεργό ὑπηρεσία και σέ ἄλλο ἓνα μόνιμο ἐφεδρικό στρατό και πού και οἱ δυό τους εἶναι στόν ἴδιο βαθμό ὑποχρεωμένοι νά ὑπακούουν παθητικά σέ ἐλέω θεοῦ ἄρχοντες — ἓνα τέτιο στρατιωτικό σύστημα ἀποτελεῖ φυσικά μιᾶ «ύλική ἐγγύηση» για τή διατήρηση τῆς εἰρήνης στόν κόσμο και ἐπιπλέον για τόν ὑψηλό σκοπό τοῦ πολιτισμοῦ. Στή Γερμανία, ὅπως και παντοῦ, οἱ κόλακες τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας δηλητηριάζουν τήν κοινή γνώμη με λιβανίσματα και με ψευδολόγα περιαιτολογία.

Οἱ γερμανοὶ αὐτοὶ πατριῶτες καμώνονται πῶς ἀγαναχτοῦν στή θέα τῶν γαλλικῶν ὄχυρῶν τοῦ Μῆτς και τοῦ Στρασβούργου, δέ βλέπουν όμως καμιά ἀδικία στο τεράστιο σύστημα τῶν μοσχοβίτικων ὄχυρώσεων στή Βαρσοβία, στο Μόν-

τλιν Ἰθάγγοροντ. Ἐνώ ἀνατριχιάζουν μὲ τὶς φρικαλεότη-
τες τῶν βοναπαρτικῶν εἰσβολῶν, κάνουν τὰ στραβά μάτια
μπρὸς στὴ ντροπὴ τῆς τσαρικῆς κηδεμονίας.

Ἀκριβῶς ὅπως στὰ 1866 εἶχαν ἀνταλλαχτεῖ ὑποσχέ-
σεις ἀνάμεσα στὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη καὶ στὸν Βίσμαρκ,
ἔτσι καὶ στὰ 1870 ἀνταλλάχτηκαν ὑποσχέσεις ἀνάμεσα στὸν
Γκόρτσακοβ καὶ τὸ Βίσμαρκ⁶¹. Ἀκριβῶς ὅπως ὁ Λουδοβί-
κος Βοναπάρτης αὐτοκολακεύεταν ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ 1866,
μὲ τὴν ἀμοιβαία ἐξάντληση τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσίας,
θὰ τὸν ἔκανε ἀνώτατο διαιτητὴ τῆς Γερμανίας, ἔτσι κι ὁ
Ἀλέξανδρος αὐτοκολακεύεται ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ 1870 θὰ
τὸν κάνει ἀνώτατο διαιτητὴ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μὲ τὴν ἀ-
μοιβαία ἐξάντληση τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἀκρι-
βῶς ὅπως ἡ δεύτερη αὐτοκρατορία θεωροῦσε ἀσυμβίβαστη
μὲ τὴν ὑπαρξή της τὴν βορειογερμανικὴ Ὁμοσπονδία,⁶² ἔτσι
καὶ ἡ ἀπολυταρχικὴ Ρωσία πρέπει νὰ θεωρεῖ πὼς κινδυνεύει
ἀπὸ ἓνα Γερμανικὸ Ράιχ πού θὰ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν
πρωσικὴ ἡγεσία. Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τοῦ παλιοῦ πολιτικοῦ
συστήματος. Μέσα στὰ πλαίσιά του, τὸ κέρδος τοῦ ἐνὸς εἶναι
ἀπώλεια γιὰ τὸν ἄλλο. Ἡ κυριαρχικὴ ἐπιρροή τοῦ τσάρου πά-
νω στὴν Εὐρώπη ἔχει τὶς ρίζες της στὴν πατροπαράδοτη ἐπι-
κυριαρχία του πάνω στὴν Γερμανία. Πὼς μπορεῖ ὁ τσάρος
ν' ἀνεχθεῖ τὴν ἐξασθένηση τῆς θέσης του στὸ ἐξωτερικόν, τὴ
στιγμὴ πού στὴν ἴδια τὴ Ρωσία ἠφαιστειακὲς κοινωνικὲς δυ-
νάμεις ἀπειλοῦν νὰ συγκλονίσουν καὶ τὰ πιδ βαθιὰ θεμέλια
τῆς ἀπολυταρχίας; Οἱ μοσχοβίτικες ἐφημερίδες μιλοῦν κιό-
λας τὴ γλώσσα πού μιλοῦσαν οἱ βοναπαρτικὲς ἐφημερίδες
ὑστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1866. Πιστεῦουν πραγματικὰ οἱ
τεῦτονος πατριῶτες ὅτι θὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ
εἰρήνη⁶³ τῆς Γερμανίας ἀν ἀναγκάσει τὴ Γαλλία νὰ ριχτεῖ
στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ρωσίας; Ἄν ἡ τύχη τῶν ἑπλων, ἡ ἀλα-
ζονεῖα τῆς ἐπιτυχίας καὶ οἱ δυναστικὲς ραδιουργίες ὀδηγή-
σουν τὴ Γερμανία ν' ἀρπάξει γαλλικὰ ἐδάφη, τότε δυὸ δρό-
μοι μονάχα μένουν ἀνοιχτοὶ στὴ Γερμανία. Ἡ θὰ πρέπει,
ὅτι κι ἀν ἐπακολουθήσει, νὰ γίνῃ ἂ ν ο ι χ τ ὸ ὄργανο
τοῦ ρωσικοῦ ἐπεχτατισμοῦ⁶⁴ ἢ, ὑστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη ἀνά-
παυλα, θὰ πρέπει νὰ προετοιμαστεῖ πάλι γιὰ ἓνα νέο «ἀμυν-

τικό πόλεμο», όχι για έναν σάν τούς νεοξεφουρνισμένους «ἐντοπισμένους» πολέμους, ἀλλά για ἕνα φ υ λ ε τ ι κ ὸ π ὀ λ ε μ ο ἔναντια στίς συνασπισμένες σλαδικές καί λατινικές φυλές⁶⁵.

Ἡ ἐργατική τάξη τῆς Γερμανίας ὑποστήριξε δραστήρια τὸν πόλεμο, πού δὲν ἦταν στὸ χέρι τῆς νὰ τὸν ἐμποδίσει, σάν πόλεμο γιὰ τὴ γερμανικὴ ἀνεξαρτησία καί τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Γαλλίας καί τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν ἐφιαλτικὸ βραχνὰ τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας. Οἱ γερμανοὶ ἐργάτες τῆς βιομηχανίας, μαζί μὲ τούς ἐργάτες τῆς ὑπαίθρου, ἀφήνοντας πίσω τους μισοπεθαμένες ἀπ' τὴν πείνα τὴν οἰκογένειές τους, ἔδωσαν τὰ νεῦρα καί τὰ μπράτσα τῶν ἡρωϊκῶν στρατιῶν. Ἀποδεκατισμένοι ἀπ' τὴν μάχη στὴν ξενιτιά, θ' ἀποδεκατισθοῦν ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα στὴν πατρίδα τους.⁶⁶ Μὲ τὴ σειρά τους ζητᾶν τώρα κι αὐτοὶ «ἐγγυήσεις» — ἐγγυήσεις ὅτι οἱ τεράστιες θυσίες τους δὲν πῆγαν χαμένες, ὅτι κατὰχτησαν τὴ λευτεριά, ὅτι οἱ νίκες πού κέρδισαν ἔναντια στίς αὐτοκρατορικές στρατιές δὲ θὰ μετατραποῦν, ὅπως στὰ 1815, σὲ ἥττα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.⁶⁷ Καί σάν πρώτη ἐγγύηση ζητοῦν μιὰ ν ἔ ν τ ι μ η εἰ ρ ῆ ν η γ ι α τ ῆ Γ α λ λ ί α , καί τ ῆ ν « ἀ ν α γ ν ὠ ρ ι σ η τ ῆ ς γ α λ λ ι κ ῆ ς Δ η μ ο κ ρ α τ ί α ς ».

Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος ἔβγαλε στίς 5 τοῦ Σεπτέμβρη ἕνα μανηφέστο ὅπου ἐπιμένει ἐνεργητικὰ σ' αὐτὲς τὶς ἐγγυήσεις. «Ἐμεῖς, λέει, διαμαρτυρόμαστε γιὰ τὴν προσάρτηση τῆς Ἀλσατίας καί τῆς Λωρραίνης. Καί συναισθανόμαστε ὅτι μιλάμε στὸ ὄνομα τῆς γερμανικῆς ἐργατικῆς τάξης. Γιὰ τὸ κοινὸ συμφέρον τῆς Γαλλίας καί τῆς Γερμανίας, γιὰ τὸ συμφέρον τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐλευθερίας, γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἔναντια στὴν ἀνατολικὴ βαρβαρότητα, οἱ γερμανοὶ ἐργάτες δὲ θὰ ἀνεχθοῦν καρτερικὰ τὴν προσάρτηση τῆς Ἀλσατίας καί τῆς Λωρραίνης... Θὰ σταθοῦμε πιστοὶ στὸ πλευρὸ τῶν συντρόφων μας ἐργατῶν σ' ὅλες τὶς χώρες, γιὰ τὴν κοινὴ διεθνῆ ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου!»⁶⁸

Δυστυχῶς δὲ μπορούμε νὰ ὑπολογίζουμε σὲ μιὰ ἄμεση ἐπιτυχία τους. Ἄν οἱ γάλλοι ἐργάτες δὲν κατάφεραν νὰ στα-

ματήσουν τὸν ἐπιτιθέμενο σὲ καιρὸ εἰρήνης, ἔχουν μήπως οἱ γερμανοὶ ἐργάτες μεγαλύτερη πιθανότητα νὰ καταφέρουν νὰ σταματήσουν τὸ νικητὴ μέσα στὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων; Τὸ μανιφέστο τῶν γερμανῶν ἐργατῶν ζητᾷ τὴν ἔκδοση τοῦ Λουδοβίκου Βογαπάρτη σὰν κοινοῦ ἐγκληματία στὴ Γαλλικὴ Δημοκρατία. Ἀντίθετα, οἱ κυβερνήτες τους βάζουν ὅλα τους τὰ δυνατὰ γιὰ νὰ τὸν ἐγκαταστήσουν ξανά στὸν Κεραμεικὸ⁶⁹ σὰν τὸν πιὸ κατάλληλο ἄνθρωπο γιὰ νὰ καταστρέψει τὴ Γαλλία. Ὅ,τι κι ἂν γίνῃ, ἡ ἱστορία θὰ δείξει ὅτι ἡ γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξη δὲν εἶναι καμωμένη ἀπὸ τὸ ἴδιο εὐκαμπτο ὕλικὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶναι φτιαγμένη ἡ γερμανικὴ μεσαία τάξη. Θὰ κάνει τὸ καθήκον της.

Ὅπως κι ἐκεῖνη, χαιρετίζουμε καὶ μεῖς τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς δημοκρατίας στὴ Γαλλία, μὰ σύγχρονα μᾶς βασανίζουν ἔγνοιες, πού ἐλπίζουμε νὰ ἀποδειχτοῦν ἀβάσιμες. Ἡ δημοκρατία δὲν ἀνάτρεψε τὸ θρόνο, πῆρε μόνο⁷⁰ τὴ θέση τοῦ πού εἶχε ἀδειάσει. Δὲν ἀνακηρύχτηκε σὰν κοινωνικὴ κατάχτηση, μὰ σὰν ἔθνικὸ μέτρο ἄμυνας. Βρίσκεται στὰ χέρια μᾶς προσωρινῆς κυβέρνησης, πού ἀποτελεῖται ἐν μέρει ἀπὸ γνωστοὺς ὀρλεανικοὺς⁷¹ καὶ ἐν μέρει ἀπὸ ἀστοὺς δημοκράτες,⁷² καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς εἶναι καὶ μερικοὶ πού ἡ ἐξέγερση τοῦ Ἰούνη 1848⁷³ ἄφησε ἵκάνω τους τὸ ἀνεξίτηλο στίγμα της. Ὁ καταμερισμὸς τῆς δουλειᾶς ἀνάμεσα στὰ μέλη αὐτῆς τῆς κυβέρνησης δὲ φαίνεται νὰ ὑπόσχεται πολλὰ καλὰ. Οἱ ὀρλεανικοὶ κατέλαβαν τὶς ἰσχυρὲς θέσεις τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας, ἐνῶ στοὺς λεγόμενους δημοκρατικοὺς ἔπεσαν οἱ θέσεις μὲ τὰ παχιὰ λόγια. Μερικὲς ἀπ' τὶς πρῶτες τους πράξεις δείχνουν ἀρκετὰ καθαρὰ ὅτι ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορία δὲν κληρονόμησαν μονάχα ἕνα σωρὸ ἀπὸ εἰρήνια, μὰ καὶ τὸ φόβο μπρὸς στὴν ἐργατικὴ τάξη. Ἄν σήμερα μὲ ἀπεριόριστη φλυαρία ὑπόσχονται ἀκατόρθωτα πράγματα στὸ ὄνομα τῆς δημοκρατίας, μήπως αὐτὸ δὲ γίνεται μὲ σκοπὸ νὰ προκαλέσουν τὴν κραυγὴ γιὰ μιὰ «διώσιμη» κυβέρνησι; Μήπως ἡ δημοκρατία γιὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῶν ἀστών, πού μὲ εὐχαρίστηση θὰ γίνονταν οἱ νεκροθάφτες της, δὲν προορίζεται νὰ χρησιμεύσει σὰν μεταβατικὴ βαθμίδα καὶ γέφυρα πρὸς τὴν ὀρλεανικὴ παλινόρθωση;

Ἔτσι ἡ γαλλικὴ ἐργατικὴ τάξη θρίσκειται κάτω ἀπὸ ἐξαιρετικὰ δύσκολες συνθήκες. Κάθε ἀπόπειρα ἀνατροπῆς τῆς νέας κυβέρνησης, τῆ στιγμῇ ποὺ ὁ ἐχθρὸς χτυπάει κιόλας τὶς πόρτες τοῦ Παρισιοῦ, θὰ ἦταν ἀπεγνωσμένη τρέλα. Οἱ γάλλοι ἐργάτες πρέπει νὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον τους σὰν πολίτες,⁷⁴ μὰ δὲν πρέπει νὰ ἀφήσουν τὸν ἑαυτὸ τους νὰ κυριαρχηθεῖ ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς ἀναμνήσεις (souvenirs) τοῦ 1792, ὅπως γελάστηκαν οἱ γάλλοι χωρικοὶ ἀπ' τὶς ἐθνικὲς ἀναμνήσεις (souvenirs) τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Δὲν πρέπει νὰ ἐπαναλάβουν τὸ παρελθὸν μὰ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὸ μέλλον. Ἄς χρησιμοποιήσουν ἤρεμα καὶ ἀποφασιστικὰ τὰ μέσα ποὺ τοὺς δίνει ἡ δημοκρατικὴ ἐλευθερία γιὰ νὰ στερεώσουν τὴν ὀργάνωση τῆς τάξης τους. Αὐτὸ θὰ τοὺς χαρίσει καινούργιες ἡράκλειες δυνάμεις γιὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς Γαλλίας καὶ γιὰ τὸ κοινὸ μας καθήκον, τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ προλεταριάτου. Ἀπὸ τῆ δικῆ τους δύναμη καὶ σύνεση ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῆς δημοκρατίας.

Οἱ ἄγγλοι ἐργάτες πῆραν κιόλας μέτρα γιὰ νὰ ὑπερνικήσουν μὲ μιὰ γερὴ πίεση ἀπὸ τὰ ἔξω τὴν ἀπροθυμία τῆς κυβέρνησής τους νὰ ἀναγνωρίσει τὴ γαλλικὴ Δημοκρατία.⁷⁵ Ἡ σημερινὴ δισταχτικότητα τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης ἔχει ἴσως γιὰ σκοπὸ νὰ ἐπανορθώσει τὸν ἀντιγιακομπίνικο πόλεμο τοῦ 1792,⁷⁶ καθὼς καὶ τὴν προηγούμενη ἄπρεπη διασύννη της μὲ τὴν ὁποία ἐπιδοκίμασε τὸ πραξικόπημα (coup d'etat).⁷⁷ Οἱ ἄγγλοι ἐργάτες ἀπαιτοῦν ἐπίσης ἀπὸ τὴν κυβέρνησή τους ν' ἀντιταχθεῖ μ' ὅλη της τὴ δύναμη στὸ διαμελισμὸ τῆς Γαλλίας, ποὺ μιὰ μερίδα τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου εἶναι ἀρκετὰ ἀδιάντροπη γιὰ νὰ τὸν ζητάει φωναχτά.⁷⁸ Εἶναι ὁ ἴδιος ἐκεῖνος τύπος, ποὺ ἐπὶ εἴκοσι χρόνια ἀποθέωνε τὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη σὰν τὴ θεία πρόνοια τῆς Εὐρώπης καὶ ποὺ φρενιασμένα χειροκροτοῦσε τὴν ἐξέγερση τῶν ἀμερικάνων δουλοχτητῶν.⁷⁹ Τώρα, ὅπως καὶ τότε, μοχθεῖ γιὰ τὸ δουλοχτήτη.

Τὰ τμήματα τῆς Διεθνοῦς Ἐγώσης τῶν Ἐργατῶν σ' ὅλες τὶς χῶρες ἄς καλέσουν τὶς ἐργατικὲς τάξεις τῶν χωρῶν τους νὰ δράσουν. Ἄν παραλείψουν οἱ ἐργάτες τὸ καθήκον τους, ἂν παραμείνουν παθητικοί, ὁ

σημερινός τρομερός πόλεμος δὲ θὰ εἶναι παρὰ ὁ πρόδρομος
πρὸ φριχτῶν τρομερῶν συγκρούσεων καὶ θὰ ὀδηγήσει, σὲ κά-
θε χώρα χωριστά, σὲ νέες ἤττες τῶν ἐργατῶν ἀπὸ τοὺς ἱππό-
τες τοῦ σπαθιοῦ τῆς γῆς καὶ τοῦ κεφαλαίου.

*Ζήτω ἡ Δημοκρατία!*⁸⁰

Λονδίνο, 9 Σεπτέμβρη 1870.⁸¹

*Γράφηκε ἀπὸ τὸν Κάρολ Μάρξ
καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ γενικὸ
συμβούλιο τῆς Διεθνoῦς Ἐνω-
σης τῶν Ἐργατῶν στὶς 9 Σε-
πτέμβρη 1870. Βγήκε ταυτόχρο-
να σὰν προκήρυξις σὲ ἀγγλική,
γερμανικὴ καὶ γαλλικὴ γλώσσα.*

*Σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο
τῆς προκήρυξης.*

*Μεταφράστηκε ἀπὸ τὰ ἀγγλικά
παίροντας ὑπόψη καὶ τὸ γερμα-
νικὸ κείμενο ὅπως δημοσιεύθηκε
στὴν ἔκδοσι τοῦ 1891 τοῦ «Ἐμ-
φύλιου Πολέμου στὴ Γαλλία.*

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ ΤΟ 1871⁸²

ΠΡΟΣ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ
ΣΤΙΣ ΕΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

I

Στις 4 του Σεπτέμβρη 1870, όταν οι εργάτες του Παρισιού ανακήρυξαν τη δημοκρατία, που σχεδόν την ίδια στιγμή χαιρετίστηκε ομόφωνα σ' ολόκληρη τη Γαλλία, μια κλίμα από θεσιθῆρες δικηγόρους, με το Θιέρσο για πολιτικό τους και τόν Τροσύ για στρατηγό τους, κατέλαβαν τὸ δημαρχεῖο. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἦταν τότε διαποτισμένοι με μιὰ τέτια φανατικὴ πίστη στὴν ἀποστολὴ τοῦ Παρισιοῦ ν' ἀντιπροσωπεύει τὴ Γαλλία σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς ἱστορικῶν κρίσεων, πού, γιὰ νὰ νομιμοποιήσουν τὸ σφετερισμένο τίτλο σὰν κυβερνήτες τῆς Γαλλίας, νόμισαν ὅτι εἶναι ἀρκετὸ νὰ παροῦσιάζουν τὰ ἐκπρόθεσμα πληρεξουσία τους σὰν βουλευτὲς τοῦ Παρισιοῦ. Στὴ δευτέρη διακήρυξή μας γιὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, πέντε μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνοδο αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, σὰς εἴπαμε ποιοὶ ἦταν.⁸³ Καὶ ὁμως, μέσα στὴν ἔφοδο τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, με τοὺς πραγματικὸς ἡγέτες τῆς ἐργατικῆς τάξης κλεισμένους ἀκόμα σὲ φυλακὲς τοῦ Βοναπάρτη καὶ με τοὺς πρῶτους πού βιάδιζαν κίβλας πρὸς τὸ Παρίσι, τὸ Παρίσι ἀνέχτηκε τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπ' αὐτούς, ἀλλὰ με τὸ ρητὸ ὅρο ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτὴ θὰ χρησιμοποιοῖταν ἀποκλει-

στικά για τὸ σκοπὸ τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας. Τὸ Παρίσι ὅμως δὲ μπορούσε νὰ κάνει ἀμυνα χωρὶς νὰ ὀπλιστεῖ ἢ ἐργατικὴ τάξη του, χωρὶς νὰ μετατραπῆι σὲ ἀποτελεσματικὴ στρατιωτικὴ δύναμη καὶ χωρὶς νὰ ἐκπαιδεύσει τὶς γραμμὲς τῆς στρατιωτικῆς μὲ τὸν ἴδιον τὸν πόλεμον. Μὰ ὅταν τὸ Παρίσι εἶναι ὀπλισμένο αὐτὸ σημαίνει νὰ εἶναι ὀπλισμένη ἢ ἴδια ἢ ἐπανάσταση. Μιὰ νίκη τοῦ Παρισίου ἐνάντια στὸν πρῶτον ἐπιδρομέα θὰ ἦταν μιὰ νίκη τοῦ γάλλου ἐργάτη ἐνάντια στὸ γάλλο κεφαλαιοκράτη καὶ στὰ κρατικὰ του παράσιτα. Μπρὸς τὸ δίλημμα νὰ διαλέξει ἀνάμεσα στὸ ἐθνικὸ καθήκον καὶ στὸ ταξικὸ συμφέρον, ἢ κυβέρνησις τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας δὲ δίστασε οὔτε στιγμή — μετατράπηκε σὲ κυβέρνησις ἐθνικῆς προδοσίας.

Τὸ πρῶτον δῆμα ποῦ ἔκανε ἦταν νὰ στείλῃ τὸ Θιέρσο περιοδεῖα σ' ὅλες τὶς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης γιὰ νὰ ἐκλιπαρήσῃ τὴ μεσολάβησίν του, προσφέροντας γι' αὐτὸ ν' ἀνταλλάξῃ τὴ δημοκρατία μὲ ἓνα βασιλιά. Τέσσερις μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς πολιορκίας, ὅταν νόμισαν πὼς ἔφτασε ἢ στιγμή νὰ ἐκστομίσουν γιὰ πρώτη φορά τὴ λέξη συνθηκολόγησις, ὁ Τροσύ, μπροστὰ στὸν Ζὺλ Φάβρ καὶ σ' ἄλλα μέλη τῆς κυβέρνησις, προσφώνησε μὲ τοῦτα τὰ λόγια τοὺς συγκεντρωμένους δημάρχους (τῶν διαμερισμάτων) τοῦ Παρισίου:

«Τὸ πρῶτον ἐρώτημα ποῦ μοῦ ἔθεσαν οἱ συνάδελφοί μου τὸ ἴδιον ἑσπέρην τῆς 4 τοῦ Σεπτεμβρίου ἦταν τοῦτο: Μπορεῖ τὸ Παρίσι νὰ ἀνθέξῃ σὲ μιὰ πολιορκία ἀπὸ τὸν πρωσικὸν στρατὸ μὲ κάποια πιθανότητα ἐπιτυχίας; Δὲ δίστασα ν' ἀπαντήσω ἄ ρ ν η τ ι κ ἄ. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου ποῦ βρίσκονται ἐδῶ θὰ ἐγγυηθοῦν γιὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου καὶ γιὰ τὴν ἐπιμονή μου σ' αὐτὴ τὴ γνώμη μου. Τοὺς εἶπα, ἀκριβῶς μὲ τοῦτα τὰ λόγια, ὅτι ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα σήμερον, θὰ ἦταν τρέλα νὰ προσπαθῆσαι κανεὶς νὰ κρατήσῃ τὸ Παρίσι σὲ μιὰ πολιορκία ἀπὸ τὸν πρωσικὸν στρατὸ. Θὰ ἦτανε, πρόσθεσα, δίχως ἀμφιβολία, μιὰ ἡρωϊκὴ τρέλα, μὰ τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ τρέλα... Τὰ γεγονότα (ποῦ τὰ κατεύθυνε ὁ ἴδιος) δὲ διάφειυσαν τὴν πρόβλεψή μου».

Τὸ ὄρατον τοῦτο λογίδριον τοῦ Τροσύ τὸ δημοσίευσεν κα-

τοπινά ὁ κ. Κορμπόν, ἕνας ἀπὸ τοὺς παρευρισκόμενους δη-
μάρχους.

Ἔτσι, τὸ ἴδιο ἐκείνο βράδυ πού ἀνακηρυχνόταν ἡ δη-
μοκρατία, οἱ συνάδελφοι τοῦ Τροσὺ ξέραν ὅτι τὸ «σχέδιο» τοῦ
Τροσὺ ἦταν νὰ συνθηκολογήσει τὸ Παρίσι. Ἄν ἡ ἐθνικὴ
ἄμυνα ἦταν κάτι παραπάνω ἀπὸ ἕνα ἀπλό πρόσχημα γιὰ
τὴν προσωπικὴ κυριαρχία τοῦ Θιέρσου, τοῦ Φάβρ καὶ Σία,
οἱ τυχάρπαστοι τῆς 4 τοῦ Σεπτέμβρη θὰ εἶχαν παραιτηθεῖ
στὶς 5 τοῦ Σεπτέμβρη — θὰ εἶχαν μῆσει τὸ λαὸ τοῦ Παρι-
σιοῦ στὸ «σχέδιο» τοῦ Τροσὺ καὶ θὰ τὸν καλοῦσαν εἴτε νὰ
συνθηκολογήσει ἀμέσως, εἴτε νὰ πάρει τὴν τύχη του στὰ
δικὰ του χέρια. Ἄντι γι' αὐτό, οἱ ἄτιμοι αὐτοὶ ἀπατεῶνες
ἀποφάσισαν νὰ θεραπεύσουν τὴν «ἠρωϊκὴ τρέλα» τοῦ Παρι-
σιοῦ μὲ τὴν πείνα καὶ μὲ τὸ ματοκύλισμά του καὶ νὰ τὸ ἐ-
ξαπατοῦν στὸ μεταξὺ μὲ μεγαλόστομα μαυιφέστα, ὅπως λ.χ.,
μὲ ὑποσχέσεις ὅτι ὁ «Τροσὺ ὁ διοικητὴς τοῦ Παρισιοῦ δὲ θὰ
συνθηκολογήσει ποτέ» καὶ ὅτι ὁ Ζὺλ Φάβρ, ὁ ὑπουργὸς τῶν
ἐξωτερικῶν «δὲ θὰ παραχωρήσει οὔτε μιὰ πιθαμὴ ἀπὸ τὸ
ἔδαφός μας, οὔτε μιὰ πέτρα ἀπὸ τὰ ὄχυρά μας». Σ' ἕνα γράμ-
μα του πρὸς τὸ Γαμβέτα αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ζὺλ Φάβρ, ὁμολο-
γεῖ ὅτι δὲν «ἔκανε ἄμυνα» ἀπὸ τοὺς πρῶτους στρατιῶτες,
ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια
τῆς πολιορκίας οἱ θοναπαρτικοὶ μαχαιροβγάλτες, πού ὁ Τροσὺ
πολὺ σοφὰ τοὺς εἶχε ἐμπιστευθεῖ τῇ διοίκηση τοῦ στρατοῦ τοῦ
Παρισιοῦ, ἀνταλλάζανε, στὴν ἰδιωτικὴ τους ἀλληλογραφία
αἰσχρὰ ἀστεία γύρω ἀπὸ τὴν ὀλοφάνερη κοροϊδία τῆς ἄμυ-
νας. (Βλέπε λ.χ., τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Ἄλφονς Σιμόν
Γκυό, τοῦ ἀνώτατου διοικητῆ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ στρατοῦ⁸⁴
τοῦ Παρισιοῦ καὶ τιμημένου μὲ τὸ μεγαλόσταυρο τῆς λε-
γεώνας τῆς τιμῆς, πρὸς τὸ Συζάν, μέραρχο τοῦ πυροβολικοῦ,
πού τὴ δημοσίευσε ἡ Κομμούνα στὴ «Ζουρνάλ Ὀφφισιέλ»⁸⁵.)
Τέλος, στὶς 28 τοῦ Γενάρη 1871 ἔβγαλαν τὴ μάσκα τῆς ἀ-
πάτης. Μὲ πραγματικὸ ἠρωϊσμὸ δλοκληρωτικῆς αὐτοταπει-
νωσης, ἡ κυβέρνηση τῆς ἐθνικῆς ἄμυνας παρουσιάστηκε
στὴ συνθηκολόγηση τοῦ Παρισιοῦ σὰν κυβέρνηση τῆς Γαλλίας
πού ἀποτελιόταν ἀπὸ αἰχμαλώτους τοῦ Βίσμαρκ — ἕνας ρό-
λος πού ἦταν τόσο ποταπὸς πού κι αὐτὸς ὁ Λουδοβίκος Βο-

ναπάρτης στο Σεντάν τον άπαρνήθηκε τρομαγμένος. "Υστερα από τα γεγονότα της 18 του Μάρτη, οι συνθηκολόγοι (capitulards)⁸⁶ του Παρισίου μέσα στην πανικόβλητη φυγή τους προς τις Βερσαλλίες, άφησαν γραφτές άποδείξεις της προδοσίας τους στα χέρια του Παρισίου. Και για να καταστρέφουν τις άποδείξεις αυτές, λέει η Κομμούνα στο Μανιφέστο της προς τις έπαρχίες, «οι άνθρωποι αυτοί δε θα δίσταζαν να μετατρέψουν το Παρίσι σε σωρό από έρείπια μέσα σε μια θάλασσα από αίμα».⁸⁷

Μερικά ήγετικά μέλη της κυβέρνησης της άμυνας είχαν άλλωστε πολύ ειδικούς άτομικούς λόγους για να επιδιώκουν μια τέτια λύση.

Λίγο μετά τη σύναψη της ανακωχής, ο Μιλλιέρ, ένας από τους αντιπροσώπους του Παρισίου στην έθνοσυνέλευση, που τουφεκίστηκε ύστερα με ειδική διαταγή του Ζύλ Φάβρ, δημοσίευσε μια σειρά άθθεντικά δικαστικά έγγραφα, που άποδείχνουν ότι ο Ζύλ Φάβρ, που είχε παλλακίδα τη γυναίκα ενός μεθύστακα κάτοικου του Άλγερίου, κατόρθωσε με τολμηρότατες πλαστογραφίες που συνεχίζονταν χρόνια δόκληρα να ιδιοποιηθεί στο όνομα των γόθων παιδιών του μια μεγάλη κληρονομιά που τον έκανε πλούσιο, και ότι σε μια δίκη που προκάλεσαν οι νόμιμοι κληρονόμοι γλύτωσε το ξεσκεπάσμα μονάχα χάρη στην ύποστήριξη των βοναπαρτικών δικαστηρίων. Και έπειδή δε μπορούσε ν' άπαλλαχτεί απ' αυτά τα στυγνά δικαστικά έγγραφα όση μεγάλη ρητορική δύναμη κι αν διέθετε, ο Ζύλ Φάβρ, για πρώτη φορά στη ζωή του, κατάπιε τη γλώσσα του περιμένοντας σιωπηρά το ξέσπασμα του εμφύλιου πολέμου για να διασύρει έπειτα λυσασασμένα το λαό του Παρισίου σαν μια συμμορία από δραπετές που άνοιχτά έπαναστάτησαν ενάντια στην οικογένεια, τη θρησκεία, την τάξη και την ιδιοκτησία. Ο ίδιος αυτός πλαστογράφος δεν είχε ακόμη έρθει καλά - καλά στην έξουσία, και, την έπομένη κιόλας της 4 του Σεπτέμβρη, άποφυλάκισε από άλληλεγγύη τον Πικ και τον Ταϊγεφέρ που είχαν καταδικαστεί ακόμα και επί αυτοκρατορίας για πλαστογραφία στη σκανδαλώδη ύπόθεση της έφημερίδας «Λ' Έταντάρ».⁸⁸ Ένας απ' αυτούς τους ήρωες, ο Ταϊγεφέρ

τόλμησε νὰ ξαναγαυρίσει στὸ Παρίσι, τὸν καιρὸ τῆς Κομμούν-
νας ἀλλὰ ξανακλείστηκε ἀμέσως στὴ φυλακὴ. Καὶ τότε ὁ
Ζύλ Φάβρ ἀπὸ τὸ θῆμα τῆς ἐθνοσυνέλευσης διαλάλησε σ'
ἄλλο τὸν κόσμον ὅτι τὸ Παρίσι ἀφήνει λεύτερους ἄλλους τοὺς
τρόφιμους τῶν φυλακῶν!

Ὁ Ἐρνέστ Πικάρ, ὁ Τζόζε Μίλλερ⁸⁹ τῆς κυβέρνησης
τῆς ἐθνικῆς ἄμυνας, ποὺ αὐτοδιορίστηκε ὑπουργὸς τῶν ἐσω-
τερικῶν⁹⁰ τῆς δημοκρατίας, ἀφοῦ μάταια εἶχε προσπαθῆσει
νὰ γίνῃ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς αὐτοκρατορίας, εἶναι
ἀδερφὸς κάποιου Ἀρτούρ Πικάρ, ποὺ τὸν ἔδιωξαν σὰν ἀπα-
τεῶνα ἀπὸ τὸ χρηματιστήριον (Bourse) τοῦ Παρισίου (βλέπε
σχετικὰ τὴν ἐκθεσὴ τῆς διεύθυνσης τῆς ἀστυνομίας τοῦ Πα-
ρισίου τῆς 13 τοῦ Ἰουλίου 1867) καὶ ποὺ καταδικάστηκε,
ἔπειτα ἀπὸ δίκη του ὁμολογία, γιὰ κλοπὴ 300.000 φράγκων
ὅταν ἦταν διευθυντὴς σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ὑποκαταστήματα
τῆς γενικῆς ἐμπορικῆς ἐταιρίας (Societe Generale)⁹¹ στὴν
ὁδὸ Παλέστρο ἀρ. 5 (βλέπε σχετικὰ τὴν ἐκθεσὴ τῆς διευ-
θυνσης τῆς ἀστυνομίας τῆς 11 τοῦ Δεκεμβρίου 1868). Αὐτὸν
τὸν Ἀρτούρ Πικάρ, ὁ Ἐρνέστ Πικάρ τὸν διόρισε ἀρχισυν-
τάχτη τῆς ἐφημερίδας τοῦ «L' Electeur Libre».⁹² Καὶ ἐνῶ
οἱ συνηθισμένοι χρηματιστὲς παραπλανιόνταν ἀπὸ τὰ ἐπίση-
μα φέματα αὐτῆς τῆς ὑπουργικῆς ἐφημερίδας, ὁ Ἀρτούρ
Πικάρ πηγαινοερχόταν ἀνάμεσα στὸ ὑπουργεῖο καὶ τὸ χρη-
ματιστήριον, (Bourse), γιὰ νὰ μετατρέπει σὲ μετρητὸ χρῆμα
τις ἡττες τῶν γαλλικῶν στρατιῶν. Ὁλόκληρη ἡ ἐμπορικὴ
ἀλληλογραφία αὐτῶν τῶν δύο ἀξιότιμων ἀδελφῶν ἔπεσε στὰ
χέρια τῆς Κομμούννας.

Ὁ Ζύλ Φερρὺ, ἀπένταρος δικηγόρος, πρὶν ἀπὸ τὴν 4
τοῦ Σεπτεμβρίου, κατάφερε σὰν δήμαρχος τοῦ Παρισίου τὸν
καιρὸ τῆς πολιορκίας νὰ δημιουργήσῃ μιὰ δλόκληρη πε-
ριουσία ἀπὸ τὴν πείνα τοῦ λαοῦ τῆς πρωτεύουσας. Ἡ μέρα
ποῦ θὰ κληθεῖ νὰ λογοδοτήσῃ γιὰ τὴν κακὴν του διαχείριση
θὰ εἶναι καὶ ἡ μέρα τῆς καταδίκης του.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, λοιπόν, μόνο μέσα στὰ ἐρείπια τοῦ
Παρισίου μποροῦσαν νὰ ἔβρουν τὰ tickets - of leave⁹³ τους:
ἦταν ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι ποὺ χρειαζόταν ὁ Βίσμαρκ. Χρει-
άστηκε λίγη ταχυδακτυλουργία καὶ ὁ Θιέρσος ποῦ ὡς τότε

ήταν ὁ μυστικοσύμβουλος τῆς κυβέρνησης, ἐμφανίστηκε τώρα ἐπικεφαλῆς τῆς μετ' ὑπουργούς του τῶν tickets - of - leave men.

Ὁ Θιέρσος, ὁ τερατώδης αὐτὸς νάνος, ἐπὶ μισὸ καὶ πᾶν αἰῶνα, κρατοῦσε κάτω ἀπὸ τὴ γοητεία του τὴ γαλλικὴ ἀστικὴ τάξη, γιατί ἀποτελεῖ τὴν πιὸ τέλεια διανοητικὴ ἔκφραση τῆς ταξικῆς τῆς διαφθορᾶς. Προτοῦ γίνεῖ πολιτικὸς εἶχε κιόλας ἀποδείξει σὰν ἱστοριογράφος τὶς ἱκανότητές του νὰ λέει ψέματα. Τὸ χρονικὸ τῆς δημόσιας ζωῆς του εἶναι τὸ ἱστορικὸ τῶν συμφορῶν τῆς Γαλλίας. Σύμμαχος τῶν δημοκρατικῶν πρὶν ἀπὸ τὰ 1830, ἔγινε ὑπουργὸς ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου προδίδοντας τὸν πρᾶστάτη του Λαφίτ. Προσπάθησε νὰ κολακεύσει τὸ βασίλειά μετ' τὶς ἀντικληρικὲς ὀχλαγωγίες του — πού στῆ διάρκειά τους λεηλατήθηκε ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ Ὁξερουὰ⁹⁴ καὶ τὸ μέγαρο τῆς ἀρχιεπισκοπῆς — καὶ μετ' τὸ ρόλο τοῦ ὑπουργοῦ - σπιούγου καὶ τοῦ δεσμοφύλακα - μάμου (Caccochaur) πού ἔπαιξε ἀπέναντι στῆ Δούκισσα τοῦ Μπερῦ⁹⁵. Ἡ σφαγὴ τῶν δημοκρατικῶν στὴν ὁδὸ Τρανσονοαὶν ἦταν δικό του ἔργο. Δικό του ἔργο ἦταν καὶ οἱ ἄτιμοι νόμοι ἐνάντια στὸν τύπο καὶ στὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι πού ἀκολούθησαν⁹⁶. Ὅταν ξαναεμφανίστηκε σὰν πρωθυπουργὸς τὸ Μάρτη τοῦ 1840, ξάφνιασε τὴ Γαλλία μετ' τὸ σχέδιό του νὰ ὀχυρώσει τὸ Παρίσι⁹⁷. Στους δημοκρατικοὺς πού κατάγγειλαν τὸ σχέδιο αὐτὸ σὰν καταχθόνια συνωμοσία κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Παρισιοῦ, ἀπάντησε ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς βουλῆς:

« Πῶς; Φαντάζεστε πῶς τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα θὰ μπορούσαν ποτὲ ν' ἀποτελέσουν ἀπειλὴ γιὰ τὴ λευτεριά; Πρὶν ἀπ' ὅλα συκοφαντεῖτε τὴν κυβέρνηση — ὅποιαδήποτε κι ἂν εἶναι αὐτὴ — μετ' τὸ νὰ ὑποθέτετε ὅτι μπορεῖ μιὰ μέρα νὰ δοκιμάσει νὰ κρατηθεῖ στὴν ἐξουσία βομβαρδίζοντας τὸ Παρίσι... Μιὰ τέτλια κυβέρνησις θὰ ἦταν ἑκατὸ φορές πιὸ ἀδύνατο νὰ σταθεῖ μετὰ τὴ νίκη τῆς, ἀπὸ ὅτι θὰ ἦταν πρὶν». Καὶ πραγματικὰ, καμιά κυβέρνησις δὲ θὰ τολμοῦσε ποτὲ νὰ βομβαρδίσει τὸ Παρίσι ἀπὸ τὰ ὀχυρά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κυ-

βέρνηση εκείνη που θα είχε προηγήτερα παραδώσει τὰ ὄχυρα αὐτὰ στοὺς πρῶσους.

Ὅταν τὸ Γενάρη τοῦ 1848 ὁ βασιλιάς Μπόμπα⁹⁸ δακίμασε τὴ δύναμή του στὸ Παλέρμο, ὁ Θιέρσος, πού τότε βρισκόταν ἀπὸ καιρὸ ἔξω ἀπ' τὴν κυβέρνηση, ξανασηκώθηκε πάλι στὴ βουλή καὶ εἶπε: «Ἐέρετε, κύριοι, τί συμβαίνει στὸ Παλέρμο. Ὅλους σας σᾶς πιάνει φρίκη (ἀπὸ κοινοβουλευτικὴ ἄποψη) δταν ἀκούτε ὅτι ἐπὶ σαράντα ὀχτῶ ὥρες βομβαρδιζόταν μιὰ μεγάλη πόλη — καὶ ἀπὸ ποιόν; Μήπως ἀπὸ κανένα ξένο ἐχθρὸ πού ἀσκοῦσε τὸ δικαίωμα τοῦ πολέμου; Ὁχι, κύριοι, ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τὴν κυβέρνηση. Καὶ γιατί; Γιατί ἡ δύστυχη αὐτὴ πόλη διεκδικοῦσε τὰ δίκαιά της. Καὶ ἐπειδὴ διεκδικοῦσε τὰ δίκαιά της τὴν βομβάρδισαν ἐπὶ σαράντα ὀχτῶ ὥρες... Ἐπιτρέψτε μου νὰ κάνω ἔκκληση στὴν κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης. Νομίζω ὅτι προσφέρουμε ὑπηρεσία στὴν ἀνθρωπότητα δταν ἀπ' τὸ δῆμα τοῦτο, πού ἴσως νὰ εἶναι τὸ μεγαλύτερο στὴν Εὐρώπη, κάνουμε ν' ἀντηχήσουν μερικὰ λόγια (μάλιστα, λόγια) ἀγανάχτησης ἐναντία σὲ τέτιες πράξεις... Ὅταν ὁ ἀντιβασιλιάς Ἐσπαρτέρο, πού εἶχε προσφέρει ὑπηρεσίες στὴ χώρα του (πράγμα πού δὲν τὸ ἔκανε ποτὲ ὁ Θιέρσος) σκόπευε νὰ βομβαρδίσει τὴ Βαρκελώνη γιὰ νὰ καταστείλει μιὰ ἐξέγερση, τότες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου σηκώθηκε γενικὴ κραιγὴ ἀγανάχτησης».

Δεκαοχτῶ μῆνες ἀργότερα, ὁ Θιέρσος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ λυσασμένους ὑποστηρικτὲς τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς Ρώμης ἀπ' τὸ γαλλικὸ στρατό⁹⁹. Στὴν πραγματικότητα, τὸ λάθος τοῦ βασιλιά Μπόμπα φαίνεται μόνο νὰ ἦταν ὅτι περιόρισε τὸ βομβαρδισμὸ του σὲ σαράντα ὀχτῶ ὥρες.

Λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη, δυσανεκτή γιὰ τὸν Γκιζὸ τὸν εἶχε ἀπομακρύνει χρόνια ὀλέθρα ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ ἀπὸ τὶς καταχρήσεις, καὶ ἐπειδὴ μωρίζοταν ὅτι πλησίαζε ἕνα λαϊκὸ κίνημα, ὁ Θιέρσος δῆλωσε στὴ βουλή τῶν ἀντιπροσώπων μὲ τὸ ψευτορωϊκὸ του ὄνομα πού τοῦ ἔδωσε τὸ παρατσούκλι Μιραμπώ - ὁ μύγας (Mirabeau - mouche) :

« Ἀ ν ἡ κ ω σ τ ὸ κ ὶ μ μ α τ ῆ ς ἔ π α ν ἄ σ τ α -

σ η ς, όχι μονάχα στη Γαλλία, μὰ στὴν Εὐρώπη. Εὐχομαι ἡ κυβέρνησις τῆς ἐπανάστασης νὰ μείνει σὲ μετριοπαθῆ χέρια... ἂν ὅμως ἡ κυβέρνησις αὐτὴ ἔπεφτε σὲ χέρια θερμόαιμων ἀνθρώπων, ἀκόμα καὶ σὲ χέρια ριζοσπαστῶν, παρ' ὅλα αὐτὰ ἐγὼ δὲ θὰ ἀπαρνιόμουνα τὴν ὑπόθεσίν μου. Θὰ ἀνήκω πάντα στὸ κόμμα τῆς ἐπανάστασης».

Ἦρθε ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φλεβάρη. Ἐντὶς ν' ἀντικαταστήσει τὴν κυβέρνησις Γκιζὸ μὲ μιὰ κυβέρνησις Θιέρσου, ὅπως ὀνειροπολοῦσε ὁ ἀνθρωπάκος αὐτός, ἡ ἐπανάστασις ἀντικατάστησε τὸ Λουδοβίκο Φίλιππο μὲ τὴ δημοκρατία. Τὴν πρώτην μέραν τῆς λαϊκῆς νίκης κρύφτηκε προσεχτικὰ, ξεχνώντας ὅτι ἡ καταφρόνια ποὺ ἐνιωθαν γι' αὐτὸν οἱ ἐργάτες τὸν προφύλαγε ἀπὸ τὸ μῖσος τους. Ὡστόσο, μὲ τὸ θρυλικὸ θάρρος του, ἐξακολουθοῦσε ν' ἀποφεύγει τὴ δημοσία κονίστρα, ὡσότου ἡ σφαγὴ τοῦ Ἰούνη¹⁰⁰ καθάρισε τὸν τόπον γιὰ ἀνθρώπους τοῦ εἴδους του. Τότες ἔγινε τὸ ἡγετικὸ μυαλὸ τοῦ «κόμματος τῆς τάξεως¹⁰¹» μὲ τὴν κοινοβουλευτικὴν δημοκρατίαν, ἐκείνη δηλ. τὴν ἀνώγνη μισοβασιλείαν ὅπου ὅλες οἱ ἀνταγωνιστικὰς διμάδες τῆς κυρίαρχης τάξεως συνωμοτοῦσαν ἀ ν α μ ε τ α ξ ὐ τ ο υ ς γιὰ νὰ τσακίσουν τὸ λαὸν καὶ ραδιορροῦσαν ἢ μιὰ ἐ ν ά ν τ ι α στὴν ἄλλην γιὰ νὰ παλινορθώσουν ἢ κάθε μιὰ τους τὴ δικὴν τῆς μοναρχίας. Τότε, ὅπως καὶ τώρα, ὁ Θιέρσος κατηγοροῦσε τοὺς δημοκρατικούς ὡς τὸ μοναδικὸ ἐμπόδιον γιὰ τὸ στέριωμα τῆς δημοκρατίας. Τότε, ὅπως καὶ τώρα, μιλοῦσε στὴ δημοκρατίαν ὅπως μίλησε ὁ δῆμιος στὸ Ντόν Κάρλος:¹⁰² «Θὰ σὲ δολοφονήσω, μὰ γιὰ τὸ καλὸ σου». Τώρα, ὅπως καὶ τότες, θὰ ὑποχρεωθεῖ τὴν ἐπομένην τῆς νίκης του νὰ φωνάξει: *L' Empire est fait* — ἡ αὐτοκρατορία εἶναι ἔτοιμη. Παρὰ τὰ ὑποκριτικὰ του κηρύγματα γιὰ «ἀναγκαῖες ἐλευθερίες» καὶ παρὰ τὴν προσωπικὴν του μνησικακίαν ἐναντὶα στὸ Λουδοβικὸ Βοναπάρτη ποὺ τὸν κορόιδεψε καὶ ἐξοστράκισε τὸν κοινοβουλευτισμὸν — καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν τεχνητὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ τὸ ἀνθρωπάριον αὐτὸ μαραζιώνει καὶ καταγτάει μηδενικὸν καὶ αὐτὸ τὸ ξέρει πολὺ καλά — παρ' ὅλα αὐτὰ, ὁ Θιέρσος εἶχε τὸ δαχτυλάκι του σ' ὅλες τὰς ἀτιμίας τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ρώ-

μης με γαλλικά στρατεύματα ως τὸν πόλεμο ἐνάντια στὴν Πρωσία, πού τὸν ὑποδαύλισε με τὶς ἄγριες ἐπιθέσεις του ἐνάντια στὴ γερμανικὴ ἐνότητα — ὄχι γιατί ἦταν τὸ πρό- σχημα τοῦ πρωσικοῦ δεσποτισμοῦ, ἀλλὰ σὰν ἐπέμβαση στὸ κληρονομικὸ δικαίωμα τῆς Γαλλίας νὰ κρατᾶ διαιρεμένη τὴ Γερμανία. Αὐτοῦ τοῦ νάνου πού τοῦ ἄρεσε νὰ κραδαίνει μπρὸς στὴν Εὐρώπη τὸ ξίφος τοῦ πρώτου Ναπολέοντα, τοῦ ὁποίου ἔγινε ὁ ἱστορικὸς του λουστρὸς¹⁰³, ἡ ἐξωτερικὴ του πολιτικὴ κορυφωνόταν πάντοτε στὴν ἔσχατη ταπείνωση τῆς Γαλλίας, ἀπὸ τὴ σύμβαση τοῦ Λονδίνου τὸ 1841¹⁰⁴ ὡς τὴ συνθηκολόγηση τοῦ Παρισιοῦ τὸ 1871, καὶ ὡς τὸν τωρινὸ ἐμφύλιον πόλεμον στὸν ὁποῖο ἔστειλε ἐνάντια στὸ Παρίσι, με τὴν ὑψηλὴ συγκατάθεση τοῦ Βίσαρχ, τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ Σεντὰν καὶ τοῦ Μέτς.¹⁰⁵ Παρὰ τὴν εὐστροφία τοῦ τα- λέντου του καὶ τὸ εὐμετάβλητο τῶν σκοπῶν του, αὐτὸς ὁ ἄν- θρωπος ἔμεινε ἀλυσοδεμένος σ' ὅλη του τὴ ζωὴ στὴν πιὸ ἀπολιθωμένη ρουτίνα. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι τοῦ ἔμειναν γιὰ πάντα μυστικὰ τὰ βαθύτερα ρεύματα τῆς σύγχρονης κοινω- νίας. Μὰ ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ χειροπιαστὲς ἀλλαγές στὴν κοι- νωνικὴ ἐπιφάνεια ἐναντιώνονταν σὲ ἓνα μυαλὸ πού ὅλη του ἡ ζωτικότης εἶχε μαζευτεῖ στὴ γλώσσα. Ἔτσι, ποτὲ δὲν κουραζόταν νὰ καταγγέλλει σὰν ἱεροσυλία κάθε παρέγκλι- ση ἀπὸ τὸ ἀπαρχαιωμένο γαλλικὸ προστατευτικὸ δασμολο- γικὸ σύστημα. Ὅταν ἦταν ὑπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίπ- που κορόιδευε τοὺς σιδηροδρόμους σὰν θεότρελη χίμαιρα. Σὰν ἀντιπολιτευόμενος, τὸν καιρὸ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρ- τη, καυτηρίαζε σὰν βεβήλωση κάθε προσπάθεια μεταρύθμι- σης τοῦ σάπιου συστήματος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ποτὲ στὴ μακρόχρονη πολιτικὴ του σταδιοδρομία δὲν πῆρε οὔτε ἓνα, ἔστω καὶ τὸ παραμικρὸ, μέτρο πού νὰ εἶναι πραχτικὰ ὠφέ- λιο. Ὁ Θιέρσος ἦταν συνεπὴς μονάχα στὴν ἀπληστεια του γιὰ πλοῦτη καὶ στὸ μῖσος του ἐνάντια στοὺς ἀνθρώπους πού τὰ παράγουν. Μπῆκε στὸ πρῶτο του ὑπουργεῖο ἐπὶ Λουδο- βίκου Φιλίππου, φτωχὸς σὰν τὸν Ἰώβ, κι ἔφυγε ἀπ' αὐτὸ σὰν ἑκατομμυριοῦχος. Ὅταν γιὰ τὴν τελευταία του ὑπουρ- γία ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου (ἀπὸ τὴν 1η τοῦ Μάρτη 1840), κατηγορήθηκε ἀνοιχτὰ στὴ βουλή γιὰ καταχρήσεις,

ἀρκέστηκε ν' ἀπαντήσει στις κατηγορίες αὐτές με δάκρυα
ἕνα ἐμπόρευμα πού τὸ διέθετε τόσο φτηνά ὅσο καὶ ὁ Ζύλ
Φάβρ ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος κροκόδειλος. Στὸ Μπορντώ,¹⁰⁶
τὸ 1871, τὸ πρῶτο του μέτρο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Γαλλίας
ἀπὸ τὴν ἐπερχόμενη οἰκονομικὴ καταστροφὴ ἦταν νὰ προι-
κίσει τὸν ἑαυτό του με τρία ἑκατομμύρια τὸ χρόνο καὶ ἤ-
ταν αὐτὴ ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία λέξη τῆς «οἰκονομικῆς
δημοκρατίας» του, πού τὴν πρόβαλλε σὰν προοπτικὴ τὸ
1869 στοὺς ἐκλογεῖς τοῦ τοῦ Παρισιοῦ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς
πρῶην συναδέλφους του τῆς βουλῆς τοῦ 1830, πού ἦταν ὁ
ἴδιος κεφαλαιοκράτης — πράγμα πού δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ
γίνει ἀφοσιωμένο μέλος τῆς Κομμούνας — ὁ κ. Μπελαί,¹⁰⁷
σὲ μιὰ ἀπὸ τίς τελευταῖες διακηρύξεις του πού τοιχοκολλή-
θηκε ἀπευθύνεται στὸν Θιέρσο με τὰ παρακάτω λόγια: «Ἡ
ὑποδούλωση τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὸ κεφάλαιο ὑπῆρξε πάντῃ
ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς πολιτικῆς σας, καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέ-
ρα πού εἶδατε νὰ ἐγκαθίσταται στὸ δημαρχεῖο τοῦ Παρι-
σιοῦ ἡ δημοκρατία τῆς ἐργασίας, δὲν πάψατε ποτὲ νὰ φω-
νάζετε πρὸς τὴ Γαλλία: «Τοὺς βλέπετε, αὐτοὶ εἶναι ἐγκλη-
ματίες!» Μάστορας στὶς μικρὲς κρατικὲς παλιανθρωπιές, δε-
ξιοτέχνης στὴν ἐπιτορκία καὶ στὴν προδοσιά, εἰδικευμένος
σ' ὅλα τὰ ποταπὰ στρατηγήματα, τὰ ὑπουλα κόλπα καὶ τίς
πρόστυχες ἀπιστίες τῆς κοινοβουλευτικῆς κοιμματικῆς πά-
λης, πάντα ἔτοιμος ὅταν ἦταν διωγμένος ἀπὸ τὴν ἐξουσία ν'
ἀνάψει μιὰ ἐπανάσταση γιὰ νὰ τὴν πνίξει στὸ αἷμα μόλις
ἔρθει στὴν ἐξουσία, γεμάτος ἀπὸ ταξικὲς προλήψεις ἀντὶ γιὰ
ιδέες, ἀπὸ ματαιοδοξία ἀντὶ γιὰ καρδιά, με μιὰ ἰδιωτικὴ
ζωὴ πού εἶναι τόσο ἄτιμη ὅσο σιγαμερὴ εἶναι ἡ δημόσια
ζωὴ του — δὲ μπορούσε νὰ μὴν αὐξάνει ὁ Θιέρσος τὴ βδε-
λυρότητα τῶν πράξεών του με τὸ γελοῖο κομψασμὸ του, ἀ-
κόμα καὶ τώρα πού παίζει τὸ ρόλο τοῦ γάλλου Σὺλλα.¹⁰⁸

Ἡ συνθηκολόγηση τοῦ Παρισιοῦ, πού παρέδιδε στὴν
Πρωσία ὄχι μόνο τὸ Παρίσι, μὰ δλόκληρὴ τὴ Γαλλία, τερ-
μάτισε τίς μακρόχρονες προδοτικὲς ραδιουργίες με τὸν ἐχ-
θρό, πού κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ ἴδιου τοῦ Τροσύ εἶχαν ἀρ-
χίσει οἱ σφετεριστὲς τῆς 4 τοῦ Σεπτέμβρη τὴν ἴδια μέρα
πού κατέλαβαν τὴν ἐξουσία. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, αὐτὴ ἡ συνθη-

κολόγηση ἐγκαινίασε τὸν ἐμφύλιο πόλεμο πού τὸν ἔκαναν τώρα μὲ τὴ βοήθεια τῆς Πρωσίας ἐνάντια στὴ δημοκρατία καὶ στὸ Παρίσι. Ἡ παγίδα εἶχε στηθεῖ κιόλας μὲ τοὺς δρους τῆς συνθηκολόγησης. Τὴ στιγμή ἐκείνη πάνω ἀπὸ τὸ ἕνα τρίτο τῆς χώρας θρυσκόταν στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, ἡ πρωτεύουσα ἦταν ἀποκομμένη ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες, ὅλες οἱ συγγκοινωνίες ἦταν ξεχαρβαλωμένες. Ἦταν ἀδύνατο μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθήκες νὰ ἐκλεγεῖ μιὰ πραγματικὴ ἀντιπροσωπεία τῆς Γαλλίας, χωρὶς τὸν ἀπαιτούμενο χρόνο προετοιμασίας. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ συνθηκολόγηση ὄρισε νὰ ἐκλεγεῖ μέσα σὲ 8 μέρες μιὰ ἐνθουσυνέλευση, ἔτσι πού σὲ πολλὰ μέρη τῆς Γαλλίας ἡ εἶδση γιὰ τὶς ἐπικείμενες ἐκλογὲς ἔφτασε μόλις τὴν παραμονή τους. Κι ἀκόμα, ἡ συνέλευση αὐτὴ θὰ ἐκλεγόταν, σύμφωνα μὲ ἕναν ρητὸ ὄρο τῆς συνθηκολόγησης, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ ν' ἀποφασίσει γιὰ τὸν πόλεμο ἢ τὴν εἰρήνη, καὶ σὲ περίπτωση ἀνάγκης νὰ κλείσει τὴ συνθήκη εἰρήνης. Ὁ πληθυσμὸς ἔπρεπε νὰ νιώσει ὅτι οἱ ὄροι τῆς ἀνακωχῆς ἔκαναν ἀδύνατη τὴ συνέχιση τοῦ πολέμου καὶ ὅτι οἱ χειρότεροι ἄνθρωποι τῆς Γαλλίας ἦταν οἱ καταλληλότεροι γιὰ νὰ ὑπογράψουν τὴν εἰρήνη πού ὑπέβαλε ὁ Βίσμαρκ. Μὰ ἐπειδὴ δὲν ἱκανοποιήθηκε μ' ὅλα αὐτὰ τὰ προφυλαχτικὰ μέτρα, πρὶν ἀκόμα ἀνακοινωθεῖ στοὺς παρισινοὺς τὸ μυστικὸ τῆς ἀνακωχῆς, ὁ Θιέρσος ξεκίνησε σὲ ἐκλογικὴ περιοδεία στὶς ἐπαρχίες γιὰ νὰ ξαναζωντανέψει τὸ κόμμα τῶν νομιμοφρόνων,¹⁰⁹ πού τώρα μαζί μὲ τοὺς ὀρλεανικοὺς ἔπρεπε νὰ πάρει τὴ θέση τῶν βοναπαρτικῶν πού ἦταν ἀδύνατο νὰ σταθοῦν πιά. Δὲ φοβόταν τοὺς νομιμόφρονες. Ἦταν ἀδύνατο νὰ σταθοῦν σὰν κυβέρνηση τῆς σύγχρονης Γαλλίας καὶ γι' αὐτό, τώρα πού ἦταν καταφρονητέοι ἀντίπαλοι, ποῖο ἄλλο κόμμα ἦταν πρὸς κατάλληλο σὰν ὄργανο τῆς ἀντεπανάστασης ἀπὸ τὸ κόμμα αὐτό, πού ἡ δράση του, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Θιέρσου (στὴ συνεδρίαση τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς 5 τοῦ Γενάρη 1833), «εἶχε πάντα περιοριστεῖ στὶς τρεῖς βοηθητικὲς πηγές: στὴν ξένη ἐπέμβαση, στὸν ἐμφύλιο πόλεμο καὶ στὴν ἀναρχία»; Οἱ νομιμόφρονες πάλι, πίστευαν πραγματικὰ στὸν ἐρχομὸ καὶ στὴν ἐπανάληψη τῆς χιλιόχρονης βασιλείας τους. Καὶ πραγματικά, οἱ μπότες τῆς ξένης

είσβολής τσαλαπατοῦσαν ξανά τὴν Γαλλία, εἶχε πάλι πέσει μιὰ αὐτοκρατορία, εἶχε πάλι αἰχμαλωτιστεῖ ἕνας Βοναπάρτης, καὶ ἀναστήθηκαν ξανά καὶ οἱ νομιμόφρονες. Ὁ τροχὸς τῆς ἱστορίας εἶχε γυρίσει ὀλοφάνερα πρὸς τὰ πίσω ὡς τὴν «Chambre introuvable»¹¹⁰ τοῦ 1816. Στὶς συνελεύσεις τῆς δημοκρατίας ἀπὸ τὸ 1848 ὡς τὸ 1851 τοὺς ἀντιπροσώπευαν οἱ μορφωμένοι καὶ ἔμπειροι κοινοβουλευτικοὶ ἀρχηγοὶ τους. Τώρα ὅμως προωθήθηκαν στὸ προσκήνιο οἱ πεζικάριοι τοῦ κόμματος — ὄλοι οἱ rourceaugnacs¹¹¹ τῆς Γαλλίας.

Μόλις συνήλθε στὸ Μπορντώ ἡ συνέλευση αὐτῆ τῶν «γαιοχτημόνων»,¹¹² ὁ Θιέρσος τοὺς ξεκαθάρισε ὅτι ἔπρεπε νὰ ψηφίσουν ἀμέσως τοὺς προκαταρκτικοὺς δρους εἰρήνης καὶ μάλιστα χωρὶς τίς τιμές μιᾶς κοινοβουλευτικῆς συζήτησης, σὰν τὸ μοναδικὸ ὄρο γιὰ νὰ τοὺς ἐπιτρέψει ἡ Πρωσία νὰ ἀρχίσουν τὸν πόλεμο ἐνάντια στὴν δημοκρατία καὶ τὸ προπύργιό της, τὸ Παρίσι. Ἡ ἀντεπανάσταση πραγματικά δὲν εἶχε καιρὸ γιὰ χάσιμο. Ἡ δεύτερη αὐτοκρατορία εἶχε διπλασιάσει τὸ ἐθνικὸ χρέος καὶ εἶχε βουτήξει σὲ βαρὴ τοπικὰ χρέη ὅλες τίς μεγάλες πόλεις. Ὁ πόλεμος εἶχε αὐξήσει τρομερὰ τίς ἀπαιτήσεις πρὸς τὸ ἔθνος καὶ εἶχε καταστρέψει ἀνελέητα τίς ἐθνικὲς πλουτοπαραγωγικὲς πηγές. Καὶ γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ ἡ καταστροφή, παρουσιάστηκε ὁ πρῶτος Σάϊλοκ¹¹³ μὲ τὸ γραμματίό του γιὰ τὴ συντήρηση μισοῦ ἑκατομμυρίου στρατιωτῶν τοῦ στὸ γαλλικὸ ἔδαφος, γιὰ τὴν πολεμικὴ ἀποζημίωσή του ἀπὸ πέντε δισεκατομμύρια¹¹⁴ καὶ γιὰ τὸν τόκο 5% στὶς ἀπλήρωτες δόσεις τῆς ἀποζημίωσης. Ποιὸς θὰ πλήρωνε τὸ λογαριασμὸ; Μόνο μὲ τὴ βία ἀνατροπῆ τῆς δημοκρατίας μπορούσαν οἱ σφετεριστὲς τοῦ πλούτου νὰ ἐλπίζουν ὅτι θὰ φορτώσουν στοὺς ὄμους τῶν δημιουργῶν αὐτοῦ τοῦ πλούτου τὰ ἔξοδα ἐνὸς πολέμου ποὺ τὸν εἶχαν προκαλέσει αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Ἔτσι ἀκριβῶς ἡ ἀπέραντὴ καταστροφὴ τῆς Γαλλίας παρότρυνε αὐτοὺς τοὺς πατριῶτες ἐκπροσώπους τῆς γαιοχτησίας καὶ τοῦ κεφαλαίου νὰ συμπληρώσουν μπρὸς στὰ μάτια καὶ μὲ τὴν ὑψηλὴ προστασία τοῦ καταχτητῆ τὸν ἐξωτερικὸ πόλεμο μὲ ἕναν ἐμφύλιο πόλεμο — μὲ μιὰ ἐξέγερση τῶν δουλοχτητῶν.

Αὐτὴ ἡ συνωμοσία σκόνταφτε μονάχα σ' ἕνα μεγάλο

έμπόδιο — τὸ Παρίσι. Ὁ ἀφοπλισμὸς τοῦ Παρισιοῦ ἦταν ὁ πρῶτος ὄρος τῆς ἐπιτυχίας. Γι' αὐτὸ ὁ Θιέρσοσ κάλεσε τὸ Παρίσι νὰ καταθέσει τὰ ὄπλα του. Ἀκόμα ἐξερέθιζαν τὰ Παρίσι μὲ τὶς λυσασμένεσ ἀντιδημοκρατικέσ ἐκδηλώσεισ τῆσ «συνέλευσησ τῶν γαιοχτημόνων» καὶ μὲ τὶς διαφορούμενεσ ἐκφράσεισ τοῦ ἴδιου τοῦ Θιέρσου γιὰ τὴ νόμιμη ὑπαρξη τῆσ δημοκρατίας, τὸ ἐξερέθιζαν ἀκόμα μὲ τὴν ἀπειλὴ ὅτι θὰ ἀποκεφαλίσουν τὸ Παρίσι καὶ θὰ τὸ καταργήσουν σὰν πρωτεύουσα (décapiter et décapitaliser),¹¹⁵ μὲ τὸ διορισμὸ ὀρλεανικῶν πρεσβευτῶν, μὲ τοὺσ νόμουσ τοῦ Ντυφόρ γιὰ τὰ ἐκπρόθεσμα γραμμιάτια καὶ νοίκια,¹¹⁶ ποὺ ἀπειλοῦσαν νὰ καταστρέψουν τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία τοῦ Παρισιοῦ, μὲ τὸ φόρο τῶν 2 ἑκατοστῶν ποὺ ἐπέβαλε ὁ Πουαγιέ - Κερτιέ σὲ κάθε ἀντίτυπο ὀποιοῦδήποτε ἔντυπου, μὲ τὶς θανατικέσ καταδίκεσ τοῦ Μπλαγκὶ καὶ τοῦ Φλουράνς¹¹⁷ μὲ τὴν ἀπαγόρευση τῶν δημοκρατικῶν ἐφημερίδων μὲ τὴ μεταφορὰ τῆσ ἐθνοσυνέλευσησ στίσ Βερσαλλίεσ, μὲ τὴν ἀνανέωση τῆσ κατάσταςησ πολιτοκρίας ποὺ εἶχε κηρύξει ὁ Παλικαδ¹¹⁸ καὶ ποὺ εἶχε λήξει στίσ 4 τοῦ Σεπτέμβρη, μὲ τὸ διορισμὸ τοῦ δεκεμβριανοῦ (Decembriseur) ἤρωα Βινουὰ στὴ θέση τοῦ κυβερνήτη τοῦ Παρισιοῦ, τοῦ βοναπαρτικοῦ χωροφύλακα (gendarme) Βαλαντὲν στὴ θέση τοῦ διευθυντῆ τῆσ ἀστυνομίας τοῦ Παρισιοῦ καὶ τοῦ ἰησουίτη στρατηγοῦ Παλαντὶν στὴ θέση τοῦ ἀνώτατου διοικητῆ τῆσ ἐθνοφυλακῆσ τοῦ Παρισιοῦ.

Καὶ τώρα ἔχουμε νὰ ἀπευθύνουμε μιὰ ἐρώτηση στὸν κ. Θιέρσο καὶ στοὺσ ὑποταχτικούσ του, τοὺσ κυρίουσ τῆσ ἐθνικῆσ ἀμυνασ. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Θιέρσοσ ἔβαλε τὸν ὑπουργὸ του τῶν οἰκονομικῶν κ. Πουαγιέ - Κερτιέ νὰ συνάψει ἕνα δάνειο δυὸ δισεκατομμυρίων μὲ τὸν ὄρο νὰ πληρωθεῖ ἀμέσωσ. Λοιπὸν, εἶναι αὐτὸ ἀλήθεια ἢ ὄχι:

1) Ὅτι ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ κλείστηκε ἔτσι ποὺ μιὰ προμήθεια ἀπὸ κάμποσεσ ἑκατοντάδεσ ἑκατομμύρια πῆγε στίσ τσέπεσ τοῦ Θιέρσου, τοῦ Ζὺλ Φάβρ, τοῦ Ἐρνέστ Πικάρ, τοῦ Πουαγιέ - Κερτιέ καὶ τοῦ Ζὺλ Σιμόν; καὶ

2) Ὅτι ἀναστέλλονται ὄλεσ οἱ πληρωμέσ, ὡσ τὴν ἐπισημειωμένη τῆσ «εἰρήνευσησ» τοῦ Παρισιοῦ;¹¹⁹

Ὅπωσδήποτε κάτι πρέπει νὰ τοὺσ ἔκανε νὰ βιάζονται

πάρα πολύ, γιατί ο Θιέρσο και ο Ζυλ Φάβρ, στο όνομα της πλειοψηφίας της συνέλευσης του Μπορντώ ζητούσαν ξεδιάντροπα από τα πρωσικά στρατεύματα να καταλάβουν το Παρίσι. Όσοσο αυτό δε συμφωνούσε με την πολιτική του Βίσμαρκ, όπως ο ίδιος διηγήθηκε κοροϊδευτικά και δημόσια στους έκθαμβους φιλισταίους της Φρανκφούρτης όταν γύρισε στην Γερμανία.

II

Το όπλισμένο Παρίσι ήταν το μόνο σοβαρό εμπόδιο στο δρόμο της άντεπαναστατικής συνωμοσίας. Το Παρίσι έπρεπε λοιπόν ν' άφοπλιστεί. Στο σημείο αυτό η συνέλευση του Μπορντώ ήταν η ειλικρίνεια προσωποποιημένη. Κι αν άκόμα δέν άκούγονταν καθαρά τα λυσασμένα ούρλιαχτά των βουλευτών «της βουλής των γαιοχτημόνων», η παράδοση του Παρισιού από τον Θιέρσο στα χέρια της τριανδρίας — του Βινουά, του δεκεμβριανού (Décembriseur) δολοφόνου, του Βαλεντέν, του βοναπαρτικού χωροφύλακα (gendarme) και του Ώρέλ ντε Παλαντίν, του ιησουίτη στρατηγού — ήταν άρκετή για να σθήσει και το τελευταίο ίχνος άμφιβολίας. Και ενώ οι συνωμότες έβγαζαν αυθάδικα στη φόρα τον άληθινό σκοπό του άφοπλισμού του Παρισιού, το καλούσαν να καταθέσει τα όπλα, με ένα πρόσχημα που άποτελοϋσε το πιο φωναχτό και ξεδιάντροπο ψέμα. Το πυροβολικό της έθνοφυλακής του Παρισιού, είπε ο Θιέρσο, άνήκει στο κράτος, και πρέπει να έπιστραφεί στο κράτος. Η άλήθεια όμως ήταν τούτη: Από τη μέρα της συνθηκολόγησης, από τη μέρα δηλ. που οι αϊχμάλωτοι του Βίσμαρκ είχαν παραδώσει τη Γαλλία στο Βίσμαρκ μιά που είχαν κρατήσει για τον έαυτό τους μιά μεγάλη προσωπική φρουρά με το ρητό σκοπό να καταβάλουν το Παρίσι, από τη μέρα αυτή το Παρίσι βρισκόταν σ' έπιφυλακή. Η έθνοφυλακή αναδιοργανώθηκε και έμπιστεύθηκε την άνώτατη διοίκησή της σε μιά κεντρική έπιτροπή, που την εξέλεξε δλη ή μάζα της έθνοφυλακής, εκτός από μερικούς παλιούς βοναπαρτικούς σχηματισμούς. Την παραμονή της εισόδου των πρώτων στο Παρίσι, η κεντρική

ἐπιτροπή φρόντισε νὰ μεταφερθοῦν στὴ Μονμάρτη, στὴν Μπελβίλ καὶ στὴ Λὰ Βιλλιέτ,¹²⁰ τὰ κανόνια καὶ τὰ πολυβόλα (mitrailleuses) ποὺ προδοτικὰ εἶχαν ἐγκαταλείψει οἱ συνθηκολόγοι (capitulards) μέσα καὶ κοντὰ στὶς συνοικίαι ποὺ ἐπρόκειτο νὰ καταλάβουν οἱ πρῶσοι.¹²¹ Τὸ πυροβολικὸ αὐτὸ εἶχε ἀγοραστεῖ μὲ χρήματα ποὺ μαζεύτηκαν ἀπὸ συνεισφορὰς τῆς ἴδιας τῆς ἐθνοφυλακῆς. Εἶχε ἐπίσημα ἀναγνωριστεῖ ὡς ἰδιοκτησία τῆς στοὺς ὄρους τῆς συνθηκολόγησής τῆς 28 τοῦ Γενάρη, καὶ ὡς τέτιο εἶχε ἐξαιρεθεῖ ἀπὸ τὴ γενικὴ παράδοση τὸν καταχτητῆ τῶν ὄπλων ποὺ ἀνήκαν στὸ κράτος. Καὶ ὁ Θιέρσος δὲν εἶχε οὔτε καὶ τὴν παραμικρὸτερη πρόφαση γιὰ νὰ ξαπολύσει τὸν πόλεμο ἐνάντια στὸ Παρίσι, καὶ γι' αὐτὸ χρειάστηκε νὰ καταφύγει στὸ κατάφωρο ψέμα ὅτι τὸ πυροβολικὸ τῆς ἐθνοφυλακῆς εἶναι κρατικὴ ἰδιοκτησία!

Ἡ κατάσχεση τοῦ πυροβολικοῦ θὰ χρησίμευε μονάχα ὡς πρόλογος γιὰ τὸ γενικὸ ἀφοπλισμὸ τοῦ Παρισίου, καὶ μαζί μ' αὐτὸ, γιὰ τὸν ἀφοπλισμὸ τῆς ἐπανάστασης τῆς 4 τοῦ Σεπτέμβρη. Ἡ ἐπανάσταση ὅμως αὐτὴ εἶχε γίνει ἡ νόμιμη κατάσταση τῆς Γαλλίας. Ἡ δημοκρατία, τὸ ἔργο τῆς, εἶχε ἀναγνωριστεῖ ἀπὸ τὸν καταχτητῆ στοὺς ὄρους τῆς συνθηκολόγησής. Ὑστερα ἀπ' τὴ συνθηκολόγηση εἶχε ἀναγνωριστεῖ ἀπὸ ὅλες τὶς ξένες δυνάμεις. Ἡ ἐθνικὴ συνέλευση εἶχε συγκληθεῖ στὸ ὄνομά τῆς. Ἡ ἐπανάσταση τῶν ἐργατῶν τοῦ Παρισίου τῆς 4 τοῦ Σεπτέμβρη ἦταν ὁ μόνος νόμιμος τίτλος τῆς ἐθνοσυνέλευσης τοῦ Μπορντώ καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς τῆς ἐξουσίας. Χωρὶς τὴν ἐπανάσταση τῆς 4 τοῦ Σεπτέμβρη, ἡ ἐθνοσυνέλευση θὰ ἔπρεπε ἀμέσως νὰ παραχωρήσει τὴ θέση τῆς στὸ νομοθετικὸ σῶμα (Corps législatif) ποὺ εἶχε ἐκλεγεῖ τὸ 1869 μὲ βάση τὸ γενικὸ ἐκλογικὸ δικαίωμα κάτω ἀπὸ γαλλικὴ καὶ ὄχι πρῶσικὴ κυριαρχία καὶ ποὺ διαλύθηκε βίαια ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση. Ὁ Θιέρσος καὶ οἱ tickets-of-leave-ἄνθρωποι του θὰ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ συνθηκολογήσουν γιὰ νὰ ἐφοδιαστούν μὲ τὰ φύλλα πορείας, ὑπογραμμένα ἀπὸ τὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη, ποὺ θὰ τοὺς γλύτωναν ἀπὸ ἕνα ταξίδι στὴν Καγιέν.¹²² Τὸ νὰ κλείσει ἡ ἐθνοσυνέλευση μὲ τὴν πληρεξουσιότητά τῆς εἰρήνη μὲ τὴν Πρωσία, αὐτὸ δὲν ἦ-

ταν παρά ένα μεμονωμένο επεισόδιο αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης πού ἦ πραγματικὴ τῆς ἐνσάρκωσης ἐξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ εἶναι τὸ ὀπλισμένο Παρίσι, τὸ ἴδιο Παρίσι πού ἔκανε αὐτὴ τὴν ἐπανάσταση, πού εἶχε ὑποστῆι γιὰ χάρη τῆς μιᾶς πολιορκίας πέντε μηνῶν μὲ ὄλες τὶς φρίκες τῆς πείνας, καὶ πού, παρά τὸ «σχέδιο» τοῦ Τροσύ, μὲ τὴν παρατεινόμενη ἀντίστασή του πρόσφερε τὴ βάση γιὰ ἕναν ἐπίμονο ἀμυντικὸ πόλεμο στὶς ἐπαρχίες. Καὶ τώρα τὸ Παρίσι εἶτε ἔπρεπε νὰ καταθέσει τὰ ὄπλα του σύμφωνα μὲ τὴν προσβλητικὴ διαταγὴ τῶν ἐξεγερμένων δουλοκτητῶν τοῦ Μπορντώ καὶ νὰ παραδεχτεῖ ὅτι ἡ ἐπανάσταση τῆς 4 τοῦ Σεπτέμβρη σήμαινε μονάχα τὴν ἀπλὴ μεταβίβαση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη στοὺς Βασιλικούς ἀντιπάλους του, — εἶτε ἔπρεπε νὰ ἐμφανιστεῖ σὰν ὁ γεμάτος αὐτοθυσία πρόμαχος τῆς Γαλλίας πού ἦταν ἀδύνατο νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ ἀναγεννηθεῖ χωρὶς νὰ ἀνατραποῦν ἐπαναστατικὰ οἱ πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ὄροι πού εἶχαν γεννήσει τὴ δευτέρη αὐτοκρατορία καὶ πού, κάτω ἀπὸ τὴ στοργικὴ τῆς προστασία, εἶχαν ὠριμάσει ὡς τὸ ὀλοκληρωτικὸ σάπισμά τους. Τὸ Παρίσι, ἂν καὶ ἐξαντλημένο ἀπὸ τὴν πεντάμηνη πείνα, δὲ δίστασε οὔτε στιγμῆ. Ἀποφάσεις ἡρωϊκὰ νὰ ὑπομείνει ὄλους τοὺς κινδύνους τῆς ἀντίστασης ἐνάντια στοὺς γάλλους συνωμότες, παρ' ὄλο πού τὰ πρῶσικὰ κανόνια ἔχασκαν κατ' ἀπάνω του ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ δικά του φρούρια. Παράλληλα ὁμως, ἐξαιτίας τῆς ἀποστροφῆς πού ἐγιωθε γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὸν ὁποῖο θὰ ὀδηγιόταν τὸ Παρίσι, ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἐξακολούθησε νὰ ἐπιμένει σὲ μιὰ στάση καθαρὰ ἀμυντικὴ, παρά τὶς προκλήσεις τῆς ἐθνοσυνέλευσης, παρά τὶς ἐπεμβάσεις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ παρά τὴν ἀπειλητικὴ συγκέντρωση στρατευμάτων μέσα καὶ γύρω ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Ὁ ἴδιος ὁ Θιέρσος ἄρχισε λοιπὸν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στέλνοντας ἕνα τμήμα ἀστυνομικῶς (sergents - de - ville) καὶ μερικὰ συντάγματα ταχτικῶ στρατοῦ μὲ τὸ Βινουὰ ἐπικεφαλῆς σὲ μιὰ νυχτερινὴ πειρατικὴ ἐκστρατεία ἐνάντια στὴν Μογνάρτη, γιὰ νὰ ἀρπάξει αἰφνιδιαστικὰ ἀπὸ κεῖ τὸ πυροβολικὸ τῆς ἐθνοφυλακῆς. Εἶναι γνωστὸ πῶς ἀπότυχε ἡ

προσπάθεια αυτή μπρός στην αντίσταση της εθνοφυλακής και χάρη στη συναδέλφωση του στρατού με το λαό. Ο Όρρέλ γτέ Παλαντιν είχε προκαταβολικά τυπώσει το ανακοινωθέν της νίκης και ο Θιέρσος είχε έτοιμες τις άγγελίες που θα γνωστοποιούσαν τα πραξικοπηματικά (Coup d'état) του μέτρα. Τώρα και τα δυο έπρεπε να αντικατασταθούν με τις εκκλήσεις του Θιέρσου, που ανακοίνωναν τη γενναίοφρονη απόφασή του ν' αφήσει στην εθνοφυλακή τα όπλα της. Και ήταν βέβαιος, όπως έλεγε, ότι η εθνοφυλακή θα τα χρησιμοποιούσε για να υπερασπίσει την κυβέρνηση, ενάντια στους στασιαστές. Από τους 300.000 εθνοφύλακες μόνο 300 απάντησαν σ' αυτές τις εκκλήσεις να προσχωρήσουν στον μικρό Θιέρσο, ενάντια στον ίδιο τον εαυτό τους. Η ένδοξη έργατική επανάσταση της 18 του Μάρτη κατάχτησε άδιαφιλόνικητα το Παρίσι. Η κεντρική επιτροπή ήταν η προσωρινή της κυβέρνηση. Η Ευρώπη φάνηκε σαν να άμφέβαλλε για μια στιγμή αν οι τελευταίες μεγάλες πολιτικές και πολεμικές πράξεις της ήταν πραγματικά αληθινές ή μήπως ήταν όνειρα ενός παρελθόντος που από καιρό είχε σήσει.

Από τις 18 του Μάρτη ως την είσοδο των στρατευμάτων των Βερσαλλιών στο Παρίσι, η προλεταριακή επανάσταση ήταν τόσο απαλλαγμένη από πράξεις βίας, που είναι γεμάτες οι επαναστάσεις κι ακόμα περισσότερο οι αντεπαναστάσεις των «άνώτερων τάξεων», που οι αντίπαλοι της δε μπορούν να βρουν κανένα άλλο πάτημα για να καταφερθούν εναντίον της εκτός από την εκτέλεση των στρατηγών Λεκόντ και Κλεμάν Τομά και τη συμπλοκή στην πλατεία της Βαντόμ.

Ένας από τους θοναπαρτικούς αξιωματικούς που είχε παίξει κάποιο ρόλο στη νυχτερινή επίθεση ενάντια στη Μονμάρτη, ο στρατηγός Λεκόντ, είχε τέσσερις φορές διατάξει το 81ο σύνταγμα στρατού ν' ανοίξει πυρ ενάντια σε μια συγκέντρωση όπλου λαού στην πλατεία Πιγκάλ,¹²³ και όταν οι άντρες αρνήθηκαν να εκτελέσουν τις διαταγές του, τους έβρισε λυσασμένος.¹²⁴ Κι αντί να τουφεκίσουν γυναίκες και παιδιά, οι ίδιοι οι στρατιώτες του τουφεκίσαν αυτόν τον έ-

διο. Οί ριζωμένες συνήθειες πού οί στρατιώτες τις διδάχθηκαν στην εκπαίδευσή τους από τους έχθρους τής εργατικής τάξης, είναι αυτονόητο ότι δέ σβήνουν άμέσως μόλις οί στρατιώτες αυτοί περάσουν με τó μέρος τών εργατών. Οί ίδιοι αυτοί άντρες εκτέλεσαν και τόν Κλεμάν Τομά.¹²⁵

Ο «στρατηγός» Κλεμάν Τομά, ένας δυσαρεστημένος πρώην έπιλοχίας του ίππικού, τόν τελευταίο καιρό τής βασιλείας του Λουδοβίκου Φιλίππου, είχε πιάσει δουλειά στη σύνταξη τής δημοκρατικής έφημερίδας «Νασιονάλ»,¹²⁶ όπου είχε διπλή θέση, ήταν υπεύθυνος συντάχτης (gérant responsable) πού είχε αναλάβει νά εκτίει τις ποινές φυλάκισης πού επιβάλλονταν στην έφημερίδα¹²⁷ και μονομάχος τής έριστικής αυτής έφημερίδας. Όταν, ύστερα από τήν επανάσταση του Φλεβάρη, οί άνθρωποι τής «Νασιονάλ» ήρθαν στην έξουσία, μεταμόρφωσαν αυτόν τόν πρώην λοχία του ίππικού σε στρατηγό. Αυτό έγινε τήν παραμονή τής σφαγής του Ίούνη, πού τή σχεδίασε μαζί με τó Ζύλ Φάβρ και πού στη σφαγή αυτή ανάλαβε και έπαιξε τó ρόλο του πιό έπαισχυντου δήμου. Κατόπιν εξαφανίστηκε μαζί με τó στρατηγηλίκι του για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα για νά ξαναδογεί στην έπιφάνεια τήν 1η του Νοέμβρη 1870. Τήν παραμονή, ή κυβέρνηση τής έθνικής άμυνας πού είχε πιαστεί είχε πανηγυρικά δόσει στο δημαρχείο τó λόγο της στους Μπλανκί, Φλουράνς και σ' άλλους αντιπροσώπους τής εργατικής τάξης ότι θα παρέδιδε τήν έξουσία πού είχε σφετεριστεί στα χέρια μιας Κομμούνας πού θα εκλεγόταν ελεύθερα από τó Παρίσι.¹²⁸ Άντίς νά κρατήσει τó λόγο της ξαπόλυσε ενάντια στο Παρίσι τούς βρετόνους του Τροσύ, πού έπαιζαν τώρα τó ρόλο τών κορσικανών του Βοναπάρτη.¹²⁹ Μόνο ό στρατηγός Ταμιζιέ¹³⁰ άρνήθηκε νά κηλιδώσει τó όνομά του με μιá τέτια παράδωση του λόγου του και παραιτήθηκε από άνώτατος διοικητής τής έθνοφυλακής. Τόν αντικατάστησε ό Κλεμάν Τομά πού ξανάγινε στρατηγός. Σε όλο τó διάστημα πού είχε στα χέρια του τή διοίκηση, έκανε πόλεμο, όχι ενάντια στους πρώσους, μα ενάντια στην παρισινή έθνοφυλακή. Έμπόδιζε τó γενικό έξοπλισμό, τής, υποκινούσε τά άστικά τάγματα ενάντια στα εργατικά

τάγματα, απομάκρυνε τούς αξιωματικούς πού έπαιρναν έχθρική θέση στο «σχέδιο» του Τροσού, και διάλυσε σιγματίζοντάς τα σάν δειλά ακριβώς εκείνα τὰ προλεταριακά τάγματα, πού ο ήρωϊσμός τους έχει αποσπάσει τὸ θαυμασμό και τῶν πιό φανατικῶν έχθρῶν τους. Ὁ Κλεμάν Τομά ήταν πολὺ περήφανος πού ξανακέρδισε τὰ παλιά του πρωτεία τοῦ Ἰούνη σάν προσωπικός έχθρὸς τῆς ἐργατικῆς τάξης τοῦ Παρισιοῦ. Λίγες μέρες ἀκόμα πρὶν ἀπὸ τὴν 18 τοῦ Μάρτη, υπέβαλε στὸν ὑπουργὸ τῶν στρατιωτικῶν Λεφλὸ¹³¹ ἕνα σχέδιό του «γιά τὸ ξεπάστρεμα τοῦ ἀνθους (la fine fleur) τῶν καθαρμάτων (canaille) τοῦ Παρισιοῦ». Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἤττα τοῦ Βινουὰ δὲ μπορούσε νὰ ἀρνηθεῖ στὸν ἑαυτὸ του τὴν ἱκανοποίηση νὰ ἐμφανιστεῖ στὴ σκηνὴ σάν ἐρασιτέχνης κατάσκοπος. Ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ και οἱ ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ ἦταν τόσο υπεύθυνοι γιά τὸ φόνο τοῦ Κλεμάν Τομά και τοῦ Λεκόντ ὅσο και ἡ πριγκίπισσα τῆς Οὐαλίας γιά τὴ μοίρα τῶν ἀνθρώπων πού τσαλαπατήθηκαν και πέθαναν ἀπὸ τὸ πλῆθος τὴ μέρα πού ἔκανε τὴν εἴσοδό της στὸ Λονδίνο.

Ἡ δῆθεν σφαγὴ τῶν ἀοπλων πολιτῶν στὴν πλατεία τῆς Βαντόμ εἶναι ἕνα παραμῦθι πού ο Θιέρσος και οἱ γαιοκτήμονες τὸ ἀποσιώπησαν ἐπίμονα στὴ βουλή, ἐμπιστευόμενοι τῇ διάδοσή του ἀποκλειστικά στοὺς ὑπηρετές τῆς εὐρωπαϊκῆς δημοσιογραφίας. Οἱ «ἄνθρωποι τῆς τάξεως», οἱ ἀντιδραστικοὶ τοῦ Παρισιοῦ, τρέμανε γιά τὴ νίκη τῆς 18 τοῦ Μάρτη. Γι' αὐτοὺς ἦταν τὸ προμῆνυμα ὅτι πλησίαζε ἐπιτέλους ἡ λαϊκὴ ἐκδίκηση. Τὰ φαντάσματα τῶν θυμάτων, πού δολοφονήθηκαν ἀπ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν 18 τοῦ Ἰούνη 1848 ὡς τὴν 22 τοῦ Γενάρη 1871¹³², ὀρθώνονταν μπροστά τους. Ὁ τρόμος τους ἦταν ἡ μόνη τους τιμωρία. Ἀκόμα και οἱ χωροφύλακες (sergents - de - ville) —ἀντὶ νὰ ἀφοπλιστοῦν και νὰ συλληφθοῦν ὅπως τοὺς ἄξιζε — ὄρθηκαν ὀρθάνοιχτες τὴν πόρτες τοῦ Παρισιοῦ γιά νὰ ἀποσυρθοῦν μὲ ἀσφάλεια στὴ Βερσαλλίε. Τοὺς ἀνθρώπους τῆς τάξεως ὄχι μόνο δὲν τοὺς ἐνόχλησαν μὰ τοὺς ἔδωσαν τὴ δυνατότητα νὰ ξανασυνηταχτοῦν και νὰ καταλάβουν πολλὰ ἰσχυρὰ θέσεις μέσα στὴν καρδιά τοῦ Παρισιοῦ. Ἡ ἐπιείκεια αὐτὴ τῆς κεντρι-

κῆς ἐπιτροπῆς — αὐτὴ ἢ μεγαλοφυχία τῶν ὀπλισμένων ἐργατῶν — ποὺ βρῖσκεται σὲ τόσο παράξενη ἀντίθεση μὲ τὶς συνήθειες τοῦ κόμματος τῆς τάξεως, παρερμηνεύτηκε ἀπὸ τὸ κόμμα αὐτὸ σὰν ἔνδειξη συνειδητῆς ἀδυναμίας. Νὰ γιατί πῆγαν μὲ τὸ ἀνῆτο σχέδιό τους, μὲ τὸ πρόσχημα μιᾶς ἄοπλης διαδήλωσης, νὰ ἐπιχειρήσουν ἀκόμα μιὰ φορά νὰ πετύχουν αὐτὸ ποὺ ὁ Βινουὰ δὲν εἶχε κατορθώσει μὲ τὰ κανόνια καὶ τὰ πολυβόλα (mitrailleuses) του. Στις 22 τοῦ Μάρτη, ἀπὸ τὶς πλούσιες συνοικίες τοῦ Παρισιοῦ, ξεκίνησε ἕνας θορυβώδης ὄχλος «ἀπὸ κομψοὺς κυρίους», ποὺ περιλάβαινε στὶς γραμμὲς τοῦ δλους τοὺς λιμοκοντόρους, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς γνωστοὺς τρόφιμους τῆς αὐτοκρατορίας — τοὺς Χεκερέν, τοὺς Κοετλογκόν, τὸν Ἑρρίκο γτὲ Πὲν κλπ.¹³³ Μὲ τὸ ἀνανδρο πρόσχημα μιᾶς εἰρηνικῆς διαδήλωσης, ἢ συμμορία αὐτὴ, κρυφὰ ὀπλισμένη μὲ ὅπλα ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ δολοφόνοι, μπῆκε σὲ διάταξη, κακοποίησε καὶ ἀφόπλισε τὶς ἀπομονωμένες περιπολίες καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἔθνοφυλακῆς ποὺ συνάντησε στὸ δρόμο της, καὶ φωνάζοντας: «Κάτω ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ! Κάτω οἱ δολοφόνοι! Ζήτω ἡ ἔθνοσυνέλευση!» προχώρησε ἀπὸ τὴν ὁδὸ Ντελαπαὶ στὴν πλατεία τῆς Βαντόμ καὶ ἐπιχείρησε νὰ διασπάσει τὴ γραμμὴ τῆς φρουρᾶς ποὺ ἦταν τοποθετημένη ἐκεῖ καὶ νὰ καταλάβει ἔτσι αἰφνιδιαστικὰ τὸ γεινὸ ἐπιτελεῖο τῆς ἔθνοφυλακῆς στὴν πλατεία τῆς Βαντόμ. Ὅταν οἱ διαδηλωτὲς ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν μὲ τὰ πιστόλια τους, κλήθηκαν νὰ διαλυθοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμοὺς (sommations)¹³⁴. Κι ὅταν οἱ ἐκκλησεις νὰ διαλυθοῦν ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα ὁ στρατηγὸς¹³⁵ τῆς ἔθνοφυλακῆς διέταξε πῦρ. Μιὰ καὶ μόνη ὁμοβροντία σκόρπισε σ' ἄταχτη φυγὴ τοὺς γελοιούς αὐτοὺς κουφιοκεφαλᾶκηδες ποὺ περιέμεναν διὰ μιὰ ἀπλὴ ἐπίδειξη τῆς «καθὼς πρέπει κοινωνίας» τους θὰ εἶχε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα στὴν ἐπανάσταση τοῦ Παρισιοῦ ποὺ εἶχαν οἱ σάλπιγγες τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ στὰ τείχη τῆς Ἱεριχοῦς. Φεύγοντας ἄφησαν πίσω τους δυὸ σκοτωμένους ἔθνοφύλακες, ἑννιά βαριά τραυματισμένους (ἀνάμεσά τους καὶ ἕνα μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς)¹³⁶ καὶ ὄλο τὸ θέατρο τοῦ ἀνδραγαθήματός τους σπαρμένο μὲ πιστόλια, στιλέ-

τα, ξιφολόγχες, σὰν ἀπόδειξη τοῦ «ἄοπλου» χαρακτήρα τῆς «εἰρηνικῆς» τούς διαδήλωσης.¹³⁷ Ὅταν στίς 13 τοῦ Ἰούνη 1849 ἡ (παρισινή) ἔθνοφυλακὴ εἶχε κάνει μιὰ πραγματικὰ εἰρηνικὴ διαδήλωση γιὰ νὰ διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τὴ ληστρικὴ ἐπίθεση τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐνάντια στὴ Ρώμη, ἡ ἔθνοσυνέλευση καὶ ἰδιαίτερα ὁ Θιέρσος ἀνακήρυξαν τὸ Σανγκαρνιέ, πού ἦταν τότε ὁ στρατηγὸς τοῦ κόμματος τῆς τάξεως, σωτήρα τῆς κοινωνίας, ἐπειδὴ εἶχε ξαπολύσει ἀπ' ὅλες τίς μεριές τὰ στρατεύματά του ἐνάντια στοὺς ἄοπλους αὐτοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν μὲ τὰ τουφέκια τους, νὰ τοὺς πετσοκόψουν μὲ τὰ σπαθιά τους καὶ νὰ τοὺς ποδοπατήσουν μὲ τὰ ἄλογά τους. Τὸ Παρίσι κηρύχθηκε τότε σὲ κατάσταση πολιορκίας. Ὁ Ντυφόρ πέρασε στὰ διαστικὰ ἀπὸ τὴν ἔθνοσυνέλευση νέους κατασταλτικούς νόμους. Νέες συλλήψεις, νέες προγραφές — μιὰ νέα περίοδος τρομοκρατίας ἄρχισε. Μὰ οἱ «κατώτερες τάξεις» ἐνεργοῦν διαφορετικὰ σὲ παρόμοιες περιπτώσεις. Ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ 1871 ἀπλοῦστατα δὲν ἔδωσε σημασίαν στοὺς ἥρωες τῆς «εἰρηνικῆς διαδήλωσης» καὶ ἔτσι μόλις δυὸ μέρες ἀργότερα ἦταν πάλι: σὲ θέση νὰ συγκεντρωθοῦν κάτω ἀπὸ τίς διαταγές τοῦ ναύαρχου Σαισέ στὴν **Ξ ν ο π λ η** ἐκείνη διαδήλωση πού κατάληξε στὴν περίφημη πανικόβλητη φυγὴ πρὸς τίς Βερσαλλίες. Στὴν ἐπίμονη ἀπροθυμία τῆς νὰ συνεχίσει τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, πού τὸν εἶχε ἀρχίσει ὁ Θιέρσος μὲ τὴ νυχτερινὴ ἐπιδρομὴ στὸ Μονιάρτη, ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἔκανε ἕνα ἀποφασιστικὸ λάθος, ὅτι δὲν βιάδισε ἀμέσως ἐνάντια στίς τότε δόλοτελα ἀνυπεράσπιστες Βερσαλλίες καὶ δὲν ἔβαλε ἔτσι τελεία καὶ παύλα στίς συνωμοσίες τοῦ Θιέρσου καὶ τῶν γαιοκτημόνων του.¹³⁸ Ἄντις γι' αὐτὸ ἐπέτρεψαν ξανά στὸ κόμμα τῆς τάξεως νὰ δοκιμάσει ἀκόμα μιὰ φορά τὴ δύναμή του στίς κάλπες, ὅταν στίς 26 τοῦ Μάρτη, ἔγιναν οἱ ἐκλογές τῆς Κομμούνας. Τὴ μέρα αὐτὴ στὰ δημαρχεῖα (mairies) τῶν διαμερισμάτων τοῦ Παρισίου οἱ ἀνθρώποι τῆς «τάξεως» ἀνταλλάξαν καλοπροαίρετα λόγια συμφιλίωσης μὲ τοὺς πάρα πολὺ γεναιόψυχους νικητές τους, ὀρκιζόμενοι ταυτόχρονα ἀπὸ μέσα τους νὰ τοὺς ἐκδι-

κηθοῦν μὲ τὸν πιὸ αἵματηρὸ τρόπο, ὅταν θὰ ἔρθει ἡ ὥρα τους.

Κοιτάξτε τώρα καὶ τὴν ἄλλη ὄψη τοῦ νομίσματος! Ὁ Θιέρσος ἄρχισε τὴ δεύτερη ἐκστρατεία του ἐνάντια στὸ Παρίσι στὶς ἀρχές τοῦ Ἀπρίλη. Τὴν πρώτη συνοδεία ἀπὸ παρισινούς αἰχμαλώτους, πού ἔφτασε στὶς Βερσαλλίες, τὴν μεταχειρίστηκαν μὲ μιὰ ἀγριότητα πού προκαλεῖ τὴν ἀγανάχτηση. Ὁ Ἐρνέστ Πικάρ μὲ τὰ χέρια του στὶς τσέπες τοῦ φαντελονιοῦ του ἔκοθε βόλτες χλευάζοντάς τους καὶ οἱ κυρίες Θιέρσου καὶ Φάβρ περιτριγυρισμένες ἀπὸ τὶς κυρίες τους τῆς τιμῆς (;) χειροκροτοῦσαν ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τὶς αἰσχρότητες τοῦ βερσαλλιέζικου ὄχλου. Τοὺς ἄνδρες τοῦ ταχτικοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ πού πιάστηκαν τοὺς τουφέκισαν χωρὶς διαδικασία. Τὸ γενναῖο φίλο μας, τὸ στρατηγὸ Ντυβάλ, τὸ χύτη, τὸν τουφέκισαν χωρὶς καμιὰ διαδικασία καὶ διατύπωση. Ὁ Γκαλλιφέ, ὁ «ζιγκολό» τῆς γυναίκας του, πού ἦταν πασίγνωστη γιὰ τὶς ξεδιάντροπες ἐπιδείξεις τοῦ σώματος της στὰ ὄργια τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας, καυχιόταν σὲ μιὰ προκήρυξη ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος διέταξε νὰ δολοφονηθοῦν οἱ ἔθνοφύλακες ἐνὸς μικροῦ ἀποσπάσματος μαζί μὲ τὸ λοχαγὸ καὶ τὸν ὑπολοχαγὸ τους, πού τοὺς εἶχαν αἰφνιδιάσει καὶ ἀφοπλίσει οἱ ἵππεις του. Ὁ Θιέρσος ἔδωσε στὸ Βινούα, τὸ λιποτάχτη, τὸ μεγάλο σταυρὸ τῆς λεγεώνας τῆς τιμῆς γιὰ τὴ γενικὴ διαταγὴ του νὰ τουφεκίζεται ἐπιτόπου κάθε στρατιώτης τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ πού ὑπηρετεῖ στοὺς κομμουνάρους καὶ πιάνεται αἰχμάλωτος. Ὁ Δ. Ντεμαρέ, ὁ χωροφύλακας, παρασημοφορήθηκε γιὰτὶ σὰν χασάπης κομάτιασε προδοτικὰ τὸν μεγαλόκαρδο καὶ ἵπποτικὸ Φλουράνς πού στὶς 31 τοῦ Ὀχτώβρη 1870¹³⁹ εἶχε γλυτώσει τὰ κεφάλια τῶν μελῶν τῆς κυβέρνησης τῆς ἀμυνας. Τὶς «ἐνθαρρυντικὲς λεπτομέρειες» τοῦ φόνου του τὶς ἀφηγήθηκε διεξοδικὰ μὲ καταφανῆ εὐχαρίστηση ὁ Θιέρσος στὴν ἔθνοσυνέλευση. Μὲ τὴ φουσκωμένη ματαιοδοξία ἐνὸς κοινοβουλευτικοῦ ἀνθρωπάριου, πού τοῦ ἐπιτράπηκε νὰ παίξει τὸ ρόλο τοῦ Ταμερλάνου, ἀρνήθηκε στοὺς ἀνθρώπους πού ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στὴ μικρότητά του κάθε δικαίωμα πολιτισμένης διεξαγωγῆς πολέμου, ἀκόμα καὶ τὸ δικαίωμα τῆς οὐδετερό-

τητας για τούς σταθμούς επίδεσής τους. Δέν υπάρχει πιό άπαισιο πράγμα από τή μαϊμού αυτή, πού τήν είχε κιόλας περιγράψει ο Βολταίρος, και πού τήν άφησαν για λίγον καιρό νά ικανοποιεί τά ένστιχτά της τής τίγρης.¹⁴⁰

Όμως και ύστερα από τó διάταγμα τής Κομμούνας, τής 7 τού Άπρίλη, πού διέταζε αντίποινα και δήλωνε ότι ήταν καθήκον της «νά προστατέψει τó Παρίσι από τούς καννιβαλισμούς τών θερσαλλιέρων ληστών και ν' ανταποδόσει όφθαλμόν αντί όφθαλμού, και όδόντα αντί όδόντος»,¹⁴¹ ó Θιέρσος δέ σταμάτησε τή βάρβαρη μεταχείριση τών αιχμαλώτων, μάλιστα τούς πρόσβαλλε ακόμα στις εκθέσεις του μέ τά παρακάτω λόγια: «Ποτέ τó θλιμένο βλέμμα τίμων ανθρώπων δέν έπεσε πάνω σέ τόσο άτιμασμένα πρόσωπα μις άτιμασμένης δημοκρατίας» — τó βλέμα τίμων ανθρώπων σάν τó Θιέρσο και τούς ticket - of leave ύπουργούς του. Όστόσο σταμάτησαν για λίγο οί τουφεκισμοί αιχμαλώτων. Μόλις όμως ó Θιέρσος και οί δεκεμβριανοί στρατηγοί¹⁴² του αντίληφθηκαν ότι τó διάταγμα τής Κομμούνας για τά αντίποινα δέν ήταν παρά κούφια άπειλή, ότι ακόμα και οί κατάσκοποι χωροφύλακές τους πού πιάνονταν στό Παρίσι μεταμφιεσμένοι σέ έθνοφύλακες, ότι ακόμη και οί αστυνομικοί (sergents - de - ville) πού τούς έπιαναν νά κουβαλούν έμπρηστικές χειροβομβίδες, ότι όλοι αύτοί δέν πάθαιναν τίποτα όταν τούς έπιαναν — ξανάρχισαν πάλι οί μαζικοί τουφεκισμοί αιχμαλώτων και συνεχίστηκαν ως τó τέλος χωρίς διακοπή. Τά σπίτια όπου είχανε καταφύγει έθνοφύλακες, τά περικύκλωναν χωροφύλακες, τά περιέχυναν μέ πετρέλαιο (πού για πρώτη φορά χρησιμοποιείται σέ τούτο τόν πόλεμο) και τούς έβαζαν φωτιά. Τά μισοαπανθρακωμένα πτώματα τά έβγαζε ύστερα τó κινητό χειρουργείο τών έργατών τύπου τής συνοικίας Τέρν. Τέσσερις έθνοφύλακες πού παραδόθηκαν στις 25 Άπρίλη σ' ένα άπόσπασμα έφιππων κυνηγών στή Μπέλ Έπίν, τούς τουφέκισε άργότερα τόν ένα ύστερα από τόν άλλο ó ύλαρχος, πού ήταν άντάξιο κοπέλι τού Γκαλλιφέ. Ένα από τά τέσσερα θύματά του, ó Σεφφέρ, πού τόν άφησαν εκεί νομίζοντάς τον πεθαμένο, σύρθηκε έρποντας ως τίσ έμπροσθοφύλακές τού

Παρισιού και κατάθεσε τὸ γεγονός αὐτὸ μπροστὰ σὲ μιὰ ἐπιτροπὴ τῆς Κομμούνας. Ὅταν ὁ Τολαίν ἔκανε ἐπερώτηση στὸν ὑπουργὸ τῶν στρατιωτικῶν πάνω στὴν ἔκθεση αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, οἱ γαιοχτήμονες ἔπνιξαν μὲ τὰ οὐρλιαχτά τους τὴ φωνή του καὶ ἀπαγόρευσαν στὸ Λεφλὸ νὰ ἀπαντήσῃ. Θὰ ἦταν προσβολὴ γιὰ τὸν «ἐνδοξο» στρατὸ τους ἂν μιλοῦσε κανεὶς γιὰ τὰ κατορθώματά του. Ὁ ἀδιάφορος τόνος μὲ τὸν ὁποῖο οἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Θιέρσου γνωστοποίησαν τὴ σφαγὴ μὲ λόγγες τῶν ἔθνοφυλάκων πού τοὺς αἰφνιδίασαν στὸν ὕπνο τους, στὸ Μουλὲν - Σακέ, καθὼς καὶ τοὺς μαζικοὺς τουφεκισμοὺς στὸ Κλαμάρ, χτύπησε στὰ νεῦρα ἀκόμα καὶ τοὺς «Τάιμς»¹⁴³ τοῦ Λονδίνου πού δὲ διακρίνονται γιὰ ὑπερευαίσθησία. Μὰ θὰ ἦταν ἀστεῖο νὰ ἐπιχειρήσουμε σήμερα ν' ἀπαριθμήσουμε ἀκόμα καὶ τὶς προκαταρκτικὲς ὤμότητες, πού διέπραξαν οἱ βομβαρδιστὲς τοῦ Παρισιού καὶ οἱ ὑποκινητὲς τῆς ἐξέγερσης τῶν δουλοχτητῶν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ ξένου καταχτητῆ. Καὶ μέσα σ' ὅλες αὐτὲς τὶς φρικαλεότητες, ὁ Θιέρσος ξεχνᾷ τὰ κοινοβουλευτικὰ του μοιρολόγια γιὰ τὴν τρομερὴ εὐθύνη πού θαραίνει στοὺς πυγμαίους ὤμους του, καυχιέται στίς ἀνακοινώσεις του ὅτι *I' Assemblée siége paisiblement* (ἢ ἔθνοςυνέλευση συνεδριάζει εἰρηνικὰ) καὶ ἀποδείχνει μὲ τὰ διαρκῆ του συμπόσια, πότε μὲ δεκεμβριανούς στρατήγους, πότε μὲ γερμανοὺς πρίγκηπες ὅτι ἡ χώνεψή του δὲ διαταράσσεται καθόλου οὔτε ἀπ' αὐτὰ τὰ φαντάσματα τοῦ Λεκόντ καὶ τοῦ Κλεμάν Τομά.

III

Τὰ ξημερώματα τῆς 18 τοῦ Μάρτη 1871, τὸ Παρίσι ξύπνησε μὲ τὴ βροντερὴ ἰαχή: «Ζήτω ἡ Κομμούνα!» Τὶ εἶναι ἡ Κομμούνα, αὐτὴ ἡ σφίγγα πού ὑποβάλλει σὲ τόσο σκληρὴ δοκιμασία τὸ ἀστυκὸ μωαλό;

«Οἱ προλετάριοι τοῦ Παρισιού, ἔλεγε ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ στὴ διακήρυξή της τῆς 18 τοῦ Μάρτη, μέσα ἀπὸ τὶς ἀποτυχίες καὶ τὶς προδοσίες τῶν κυρίαρχων τάξεων κατάλαβαν ὅτι ἔφτασε ἡ ὥρα νὰ σώσουν τὴν κατάσταση, παίρνοντας στὰ χέρια τους τὴ διεύθυνση τῶν δημόσιων ὑποθέσεων... Κα-

τάλαβαν ότι είναι έπιταχτικό τους καθήκον και άπόλυτο δικαιώμα τους να γίνουν κύριοι τής τύχης τους και να πάρουν στα χέρια τους τήν κυβερνητική έξουσία». ¹⁴⁴ Μά ή εργατική τάξη δέ μπορεί άπλώς να πάρει στα χέρια της τήν έτοιμη κρατική μηχανή και να τήν θάλει σε κίνηση για τούς δικούς της σκοπούς.

Ή συγκεντρωτική κρατική έξουσία με τά πανταχού παρόντα όργανά της — τόν ταχτικό στρατό, τήν άστυνομία, τήν γραφειοκρατία, τόν κλήρο και τή δικαστική έξουσία, όργανα πού φτιάχτηκαν σύμφωνα με τό σχέδιο ένός συστηματικού και ήραρχικού καταμερισμού τής εργασίας — κατάγεται άπό τόν καιρό τής άπόλυτης μοναρχίας, όπου χρησίμευε στήν άστική κοινωνία πού γεννιόταν, σαν ίσχυρο όπλο στους άγώνες της ένάντια στή φεουδαρχία. Όστόσο, ή ανάπτυξη της έμποδιζόταν άπό κάθε λογής μεσαιωνικά περιττά πράγματα, δικαιώματα τών τσιφλικάδων και τών εύγενών, τοπικά προνόμια, δημοτικά και συντεχνιακά μονοπώλια και ήπαρχιακούς καταστατικούς χάρτες. Ή γιγάντια σκούπα τής γαλλικής επανάστασης τού 18ου αιώνα, σάρωσε όλα αυτά τά λείψανα περασμένων εποχών, και ξεκαθάρισε έτσι ταυτόχρονα τό κοινωνικό έδαφος άπό τά τελευταία έμπόδια για τό χτίσιμο τού οικοδομήματος τού σύγχρονου κράτους. Τό οικοδόμημα αυτό ύψώθηκε τόν καιρό τής πρώτης αυτοκρατορίας πού με τή σειρά της δημιουργήθηκε άπό τούς πολέμους συνασπισμού ¹⁴⁵ τής παλιάς μισοφεουδαρχικής Εύρώπης ένάντια στή σύγχρονη Γαλλία. Στίς μεταγενέστερες μορφές κυριαρχίας ή κυβέρνηση (régimes) μπήκε κάτω άπό κοινοβουλευτικό έλεγχο — δηλ. κάτω άπό τόν άμεσο έλεγχο τών ιδιοκτητριών τάξεων. Άπό τή μία, ή κυβέρνηση έξελίχθηκε σε θερμοκήπιο κολοσσιαίων ένθικών χρεών και καταθλιπτικών φόρων και έγινε, χάρη στα άκαταμάχητα θέλγητρα τής έξουσίας της, τών εσόδων της και τών αξιωμάτων, πού διέθετε, τό μήλο τής ξίριδος ανάμεσα στίς αντίπαλες όμάδες και τούς τυχοδιώκτες τών κυρίαρχων τάξεων. Άπό τήν άλλη, άλλαξε ό πολιτικός της χαρακτήρας μαζί με τίς οικονομικές αλλαγές τής κοινωνίας. Στο μέτρο πού ή πρόδος τής νεότερης βιομηχανίας ανάπτυσσε, πλάταινε και βάθαινε

τὴν ταξικὴ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ κεφάλαιο καὶ στὴν ἐργασία, στὸ ἴδιο μέτρο ἢ κρατικὴ ἐξουσία ἐπαιρνε ὄλο καὶ περισσότερο τὸ χαρακτῆρα μιᾶς ἐθνικῆς ἐξουσίας τοῦ κεφαλαίου γιὰ τὴν καταπίεση τῆς ἐργατικῆς τάξης, μιᾶς κοινωνικῆς δυνάμεως ὀργανωμένης γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὑποδούλωση, τὸ χαρακτῆρα μιᾶς μηχανῆς ταξικῆς κυριαρχίας.¹⁴⁶ Ὑστερα ἀπὸ κάθε ἐπανάσταση, ποὺ σημειώνει μιὰ πρόοδο τῆς ταξικῆς πάλης, προβάλλει ὄλο καὶ πιὸ ἀνοιχτὰ ὁ καθαρὰ καταπιεστικὸς χαρακτῆρας τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1830 μεταβίβασε τὴν κυβέρνηση ἀπὸ τοὺς τσιφλικάδες στοὺς κεφαλαιοκράτες, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀπώτερους, στοὺς ἀμεσότερους ἀντίπαλους τῶν ἐργατῶν. Οἱ ἄστοι δημοκράτες, ποὺ πῆραν τὴν κρατικὴ ἐξουσία στὸ ὄνομα τῆς ἐπανάστασης τοῦ Φλεβάρη, τὴ χρησιμοποίησαν γιὰ νὰ προκαλέσουν τὶς σφαγὲς τοῦ Ἰούνη, γιὰ νὰ ἀποδείξουν στὴν ἐργατικὴ τάξη ὅτι ἡ «κοινωνικὴ» δημοκρατία δὲ σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν κοινωνικὴ τῆς ὑποδούλωση ἀπὸ τὴ δημοκρατία καὶ γιὰ νὰ ἀποδείξουν στὴ μάζα τῆς βασιλικῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τῶν γαιοκτημόνων ὅτι οἱ φροντίδες καὶ τὰ χρηματικὰ ὀφέλη τῆς κυβέρνησης μποροῦν νὰ ἀνατεθοῦν ἤσυχα στοὺς ἄστοὺς δημοκράτες. Ὡστόσο ὕστερα ἀπ' τὴ μοναδικὴ ἥρωϊκὴ τους πράξη τοῦ Ἰούνη, στοὺς ἄστοὺς δημοκράτες δὲν ἀπέμεινε παρὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν πρώτη σειρὰ στὶς τελευταῖες γραμμὲς «τοῦ κόμματος τῆς τάξεως» — τοῦ κόμματος ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα συνασπισμὸ συγκροτημένον ἀπὸ ὄλες τὶς ἀντίπαλες ομάδες καὶ μερίδες τῶν τάξεων ποὺ ἰδιοποιοῦνται τὰ ἀγαθὰ καὶ βρῖσκονται σὲ ἀνοιχτὰ πιὰ ἐκδηλωμένη ἀντίθεση πρὸς τὶς παραγωγικὰς τάξεις. Ἡ κατάλληλη μορφή τῆς κοινῆς κυβέρνησής τους ἦταν ἡ κοινοβουλευτικὴ ἢ δημοκρατία μὲ πρόεδρο τὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη. Μιὰ κυβέρνησις (régimes) ἀπροκάλυπτης ταξικῆς τρομοκρατίας καὶ ἐσκεμμένου ἐξευτελισμοῦ τοῦ «χυδαίου ὄχλου». Ἄν ἡ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία ἦταν, ὅπως ἔλεγε ὁ Θιέρσος, «ἡ κρατικὴ μορφή ποὺ διαιροῦσε λιγότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη μορφή τὶς διάφορες ομάδες τῆς ἀρχουσας τάξης» ἀνοιγε ὁμως ἀντίθετα μιὰν ἄδυσσο ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν τάξη καὶ ὀλόκληρο τὸν κοινωνικὸ ὀργανισμὸ ποὺ ζοῦσε ἔξω

ἀπὸ τῆς ἀραιῆς γραμμῆς τῆς. Οἱ περιορισμοί, πού στίς προηγούμενες κυβερνήσεις (régimes) ἔβαζαν στήν κρατική ἐξουσία οἱ διαιρέσεις μέσα σ' αὐτή τήν τάξη, ἐξαφανίστηκαν τώρα μέ τή συνένωσή τους. Καί μπροστά στήν ἀπειλή τῆς ἐξέγερσης τοῦ προλεταριάτου ἡ ἐνωμένη ἰδιοχτήτρια τάξη χρησιμοποιοῦσε τώρα ἀνελέητα καί αὐθάδικα τήν κρατική ἐξουσία σάν τὸ ἐθνικό πολεμικό ὄπλο τοῦ κεφαλαίου ἐνάντια στήν ἐργασία. Ἡ ἀδιάκοπη ὁμῶς σταυροφορία τῆς ἐνάντια στίς παραγωγικές μάζες δὲν τὴν ὑποχρέωνε μονάχα νὰ προικίζει τὴν ἐκτελεστική ἐξουσία μέ μιὰν ὀλίγοντα μεγαλύτερη καταπιεστική δύναμη, μὰ τὴν ὑποχρέωνε ἐπίσης νὰ ἀπογυμνώνει σιγά - σιγά καί τὸ δικό τῆς κοινοβουλευτικό φρούριο—τὴν ἐθνοσυνέλευση—ἀπ' ὅλα τὰ μέσα ἄμυνας ἐνάντια στήν ἐκτελεστική ἐξουσία. Ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία, συγκεντρωμένη στὸ πρόσωπο τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη, πέταξε ἔξω τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἰδιοχτήτριας τάξης. Ὁ φυσικὸς ἀπόγονος τῆς δημοκρατίας τοῦ «κόμματος τῆς τάξεως» ἦταν ἡ δευτέρα αὐτοκρατορία.

Ἡ αὐτοκρατορία, μέ πιστοποιητικό γεννήσεως τὸ πραξικόπημα (coup d' état), μέ ἐπικύρωση τὸ γενικό ἐκλογικό δικαίωμα καί μέ σκῆπτρο τὸ σπαθί, ἰσχυριζόταν ὅτι στηρίζεται στοὺς ἀγρότες, στίς πλατιεὲς ἐκείνες μάζες τῶν παραγωγῶν πού δὲν ἦταν ἄμεσα μπλεγμένοι στὸν ἀγῶνα ἀνάμεσα στὸ κεφάλαιο καί στήν ἐργασία. Ἰσχυριζόταν ὅτι σώζει τὴν ἐργατική τάξη, τσακίζοντας τὸν κοινοβουλευτισμὸ καί μαζί του τὴν ἀπροκάλυπτη ὑποταγή τῆς κυβερνήσεως στίς κατέχουσες τάξεις. Ἰσχυριζόταν ὅτι σώζει τὶς κατέχουσες τάξεις διατηρώντας τὴν οικονομική τους κυριαρχία πάνω στήν ἐργατική τάξη. Καί τέλος ἰσχυριζόταν ὅτι ἐνώνει ὅλες τὶς τάξεις μέ τὸ ξαναζωντάνεμα τῆς χίμαιρας τῆς ἐθνικῆς δόξας. Στὴν πραγματικότητα ἡ αὐτοκρατορία ἦταν ἡ μόνη δυνατὴ μορφή διακυβέρνησης σὲ μιὰ ἐποχή, πού ἡ ἀστική τάξη εἶχε χάσει πιά τὴν ἱκανότητα νὰ κυβερνᾷ τὸ ἔθνος καί ἡ ἐργατική τάξη δὲν εἶχε ἀκόμα ἀποχτήσει αὐτὴ τὴν ἱκανότητα. Ὁλος ὁ κόσμος ἐπευφήμησε τὴν αὐτοκρατορία σάν σωτήρα τῆς κοινωνίας. Κάτω ἀπ' τὴν κυριαρχία τῆς, ἡ ἀστική κοινωνία, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὅλες τὶς

πολιτικές φροντίδες έφτασε σέ τέτιο σημείο ανάπτυξης πού δέν τó φανταζόταν ούτε ή ίδια. Η βιομηχανία της, τó έμπόριό της, πήραν κολοσσιαίες διαστάσεις. Η χρηματιστηριακή κερδοσκοπία έκανε κοσμοπολιτικά όργια. Η άθλιότητα τών μαζών ξεχώριζε χτυπητά πλάϊ στήν ξεδιάντροπη λαμπρότητα μιας φανταχτερής παραφουσκωμένης και διεφθαρμένης πολυτέλειας. Η ίδια ή κρατική έξουσία, πού φαινομενικά κρεμόταν πολύ πάνω άπ' τήν κοινωνία, ήταν ώστόσο τó σκανδαλωδέστερο σκάνδαλο αútης τής κοινωνίας και ταυτόχρονα ή έστία όλης τής διαφθοράς της. Η δική της ή σαπίλα και ή σαπίλα τής κοινωνίας πού είχε σώσει, άποκαλύφθηκε άπό τις λόγχες τής Πρωσίας, πού κι αútη φλεγόταν άπό τήν έπιθυμία νά μεταφέρει τó κέντρο βάρους αútου τού καθεστώτος (regime) άπό τó Παρίσι στό Βερολίνο. Ο αυτοκρατορισμός είναι συνάμα ή πιό έκπορνευμένη κι ή τελική μορφή τής κρατικής έξουσίας πού τήν είχε δημιουργήσει ή γεννώμενη άστική κοινωνία, σάν ένα όργανο για τή δική της χειραφέτηση άπό τή φεουδαρχία και τήν όποία ή όλότελα άναπτυγμένη άστική κοινωνία τήν μετάτρεψε σέ όργανο για τήν ύποδούλωση τής έργασίας άπό τó κεφάλαιο.

Η άμεση αντίθεση τής αυτοκρατορίας ήταν ή Κομμούνα. Η φωνή για «κοινωνική δημοκρατία» μέ τήν όποία τó προλεταριάτο τού Παρισίου είχε άρχισι τήν επανάσταση τού Φλεβάρη, εξέφραζε μόνο τόν άκαθόριστο πόθο για μιá δημοκρατία, πού δέ θά παραμέριζε μόνο τή μοναρχική μορφή τής ταξικής κυριαρχίας, μά κι αútη τήν ίδια τήν ταξική κυριαρχία. Η Κομμούνα ήταν ή καθορισμένη μορφή αútης τής δημοκρατίας.

Τό Παρίσι, τó κέντρο και ή έδρα τής παλιάς κυβερνητικής έξουσίας και ταυτόχρονα τó κοινωνικό κέντρο βάρους τής γαλλικής έργατικής τάξης, τó Παρίσι είχε πάρει τά όπλα ενάντια στήν άπόπειρα τού Θιέρσου και τών γαιοκτημόνων του νά παλινορθώσουν και νά διαωνίσουν αútη τήν παλιά κυβερνητική έξουσία πού τούς είχε κληροδοτήσει ή αυτοκρατορία. Τό Παρίσι μπόρεσε ν' αντισταθεί μόνο και μόνο γιατί, έξαιτίας τής πολιορκίας, είχε άπαλλαχθεί άπό τó στρατό, πού τόν είχε αντικαταστήσει μέ μιá έθνοφυλακή

πού αποτελιόταν κυρίως από ἐργάτες. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔπρεπε τώρα νὰ μετατραπῆ σὲ μόνιμο θεσμὸ. Γι' αὐτὸ, τὸ πρῶτο διάταγμα τῆς Κομμούνας ἦταν τὸ διάταγμα γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ μόνιμου στρατοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀντικατάστασή του μὲ τὸν ὄπλισμένο λαό.

Ἡ Κομμούνα σχηματιζόταν ἀπὸ τοὺς δημοτικούς συμβούλους πού εἶχαν ἐκλεγῆ μὲ βάση τὸ γενικὸ ἐκλογικὸ διακαίωμα στὰ διάφορα διαμερίσματα τοῦ Παρισιοῦ. Ἦταν ὑπεύθυνοι καὶ μπορούσαν νὰ ἀνακληθοῦν σ' ὁποιαδήποτε στιγμή. Ἡ πλειοψηφία τους αποτελιόταν φυσικὰ ἀπὸ ἐργάτες ἢ ἀπὸ ἀναγνωρισμένους ἐκπροσώπους τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἡ Κομμούνα δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ἓνα κοινοβουλευτικὸ ἀλλὰ ἓνα ἐργαζόμενο σῶμα, ἐκτελεστικὸ καὶ νομοθετικὸ ταυτόχρονα. Ἡ ἀστυνομία, πού ὡς τότε ἦταν τὸ ὄργανο τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης, ἀπογυμνώθηκε ἀμέσως ἀπὸ ὅλες τὶς πολιτικῆς τῆς ιδιότητες καὶ μετατράπηκε σὲ ὑπεύθυνο ὄργανο τῆς Κομμούνας, πού μπορούσε νὰ ἀνακληθῆ σ' ὁποιαδήποτε στιγμή. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τοὺς δημόσιους ὑπαλλήλους σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς διοίκησης. Ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Κομμούνας ὡς τοὺς κατώτερους ὑπαλλήλους ἢ δημόσια ὑπηρεσία ἔπρεπε νὰ ἀμειβεται μὲ ἐργατικὸ ἢ μισθό. Ὅλα τὰ ἀποκτημένα δικαιώματα καὶ οἱ ἐπιχορηγήσεις γιὰ ἔξοδα παραστάσεως στοὺς ἀνώτερους ἀξιωματούχους τοῦ κράτους καταργήθηκαν μαζί μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀξιωματούχους. Οἱ δημόσιες θέσεις ἔπαψαν νὰ εἶναι ἀτομικὴ ιδιοκτησία τῶν δογητῶν τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης. Ὅχι μόνον ἡ διοίκηση τοῦ δήμου, μὰ καὶ ὅλα τὰ καθήκοντα πού ὡς τότε ἐξασχοῦσε τὸ κράτος, πέρασαν στὰ χέρια τῆς Κομμούνας.

Ὅταν παραμερίστηκαν πιά ὁ μόνιμος στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία, τὰ ὄργανα αὐτὰ τῆς ὑλικῆς βίας τῆς παλιᾶς κυβέρνησης, ἡ Κομμούνα καταπίεστηκε ἀμέσως νὰ τσακίσει τὸ πνευματικὸ ὄργανο καταπίεσης, τὴν «ἐξουσία τῶν παπᾶδων». Χώρισε τὴν ἐκκλησία ἀπὸ τὸ κράτος καὶ ἀπαλλοτρίωσε ὅλες τὶς ἐκκλησιές, πού ἀποτελοῦσαν ὀργανισμοὺς μὲ ἰδιόχρητη περιουσία. Οἱ παπάδες στάλθηκαν στὴν ἡσυχία τῆς ἀτομικῆς ζωῆς, γιὰ νὰ ζήσουν ἐκεῖ ἀπὸ τὶς ἐλεημοσύνες τῶν πιστῶν, ὅπως οἱ πρόδρομοὶ τους, οἱ ἀπόστολοι. Ὅλα τὰ ἐκπαι-

δευτικά ιδρύματα άνοιξαν δωρεάν για τὸ λαὸ καὶ ταυτόχρονα ξεκαθαρίστηκαν ἀπὸ κάθε ἐπέμβαση τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους. Ἔτσι, ὄχι μόνο ἡ ἐκπαίδευση ἔγινε προσιτὴ σὲ ὅλους, μὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ ἐπιστήμη λευτερώθηκε ἀπὸ τὰ δεσμὰ πού τῆς εἶχαν ἐπιβάλλει ἡ ταξικὴ πρόληψη καὶ ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία.

Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ χάσανε ἐκείνη τὴ φαινομενικὴ ἀνεξαρτησία τους, πού χρησίμευε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ σκεπάζει τὴ χαμερπῆ τους ὑποταγὴ σὲ ὅλες τὶς ἀλληλοδιάδοχες κυβερνήσεις, στὶς ὁποῖες ἔδιναν μὲ τὴ σειρά ὄρκου πίστης καὶ τὸν ἀθετοῦσαν κάθε φορά. Ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἔπρεπε στὸ ἐξῆς κι αὐτοὶ νὰ ἐκλέγονται, νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι καὶ νὰ μποροῦν νὰ ἀνακληθοῦν.

Φυσικὰ ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ θὰ χρησίμευε σὰν πρότυπο γιὰ ὅλα τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς Γαλλίας. Μόλις θὰ ἐγκαθιδρυόταν τὸ καθεστῶς (regime) τῆς Κομμούνας στὸ Παρίσι καὶ στὰ δευτερεύοντα κέντρα, ἡ παλιὰ συγκεντρωτικὴ κυβέρνηση θὰ ἔπρεπε καὶ στὶς ἐπαρχίες ἐπίσης νὰ παραχωρήσει τὴ θέση της στὴν αὐτοκυβέρνηση τῶν παραγωγῶν. Σὲ ἓνα σύντομο πρόχειρο σχέδιο γιὰ τὴν ἐθνικὴ ὀργάνωση πού ἡ Κομμούνα δὲν πρόλαβε νὰ τὸ ἐπεξεργαστεῖ παραπέρα, καθορίζεται ρητὰ ὅτι ἡ Κομμούνα θὰ ἀποτελοῦσε τὴν πολιτικὴ μορφή ἀκόμα καὶ τοῦ πιὸ μικροῦ χωριοῦ καὶ ὅτι στὴν ὑπαιθρο ὁ ταχτικὸς στρατὸς θὰ ἀντικαταστανοῦν ἀπὸ μιὰ λαϊκὴ πολιτοφυλακὴ μὲ ἐξαιρετικὰ σύντομο χρόνο θητείας. Οἱ ἀγροτικὲς κοινότητες κάθε νομοῦ θὰ διαχειρίζονταν τὶς κοινὲς τους ὑποθέσεις μὲ μιὰ συνέλευση ἀπὸ ἀντιπροσώπους τους στὴν πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, καὶ οἱ νομαρχιακὲς αὐτὲς συνελεύσεις, μὲ τὴ σειρά τους, θὰ στέλλανε βουλευτὲς στὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεΐα στὸ Παρίσι. Οἱ βουλευτὲς θὰμποροῦσαν κάθε στιγμὴ νὰ ἀνακληθοῦν καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ δεσμεύονται ἀπὸ τὶς καθορισμένες ἐντολὲς (mandat impératif) τῶν ἐκλογέων τους. Οἱ λίγες μὰ σπουδαῖες λειτουργίες πού θὰ ἀπόμειναν γιὰ τὴν κεντρικὴ κυβέρνηση δὲ θὰ καταργοῦνταν, ὅπως σκόπιμα τὸ παραποίησαν, ἀλλὰ θὰ μεταβιβάζονταν σὲ ὑπαλλήλους τῆς Κομμούνας, δηλαδὴ σὲ αὐστηρὰ ὑπεύθυνους ὑπαλλήλους. Ἡ ἐνόητα τοῦ ἔθνους δὲ

θά έσπαζε, μά, αντίθετα, θά οργανωνόταν μέ τó καθεστώς τής Κομμούνας και θά γινόταν πραγματικότητα μέ τήν έκμηδένιση τής κρατικής εκείνης έξουσίας πού παρουσιαζόταν σάν ή ένσάρκωση τής ένότητας, πού ήθελε όμως νά είναι ανεξάρτητη και ανώτερη από τó ίδιο τó έθνος. Στην πραγματικότητα, ή κρατική έξουσία δέν ήταν παρά ένα παρασιτικό καρκίνωμα στό σώμα του έθνους. Ένω τó ζήτημα ήταν νά περικόψουν απλώς τά καταπιεστικά όργανα τής παλιás κυβερνητικής έξουσίας, νά αποσπάσουν τις δικαιολογημένες λειτουργίες της από μιάν έξουσία πού είχε τήν αξίωση νά στέκεται πάνω από τήν κοινωνία και νά τις ξαναδώσουν στους υπεύθυνους υπηρέτες τής κοινωνίας. Αντί νά αποφασίζεται μιá φορά κάθε τρία ή έξι χρόνια, ποιό μέλος τής άρχουσας τάξης θά εκπροσωπεί και θά τσαλαπατά τó λαό στη βουλή, τó γενικό έκλογικό δικαίωμα, θά έξυπηρετούσε τόν οργανωμένο σέ κομμουνες λαό, όπως τó άτομικό δικαίωμα έκλογής χρησιμεύει σέ κάθε έργοδότη για νά αναζητεί εργάτες, έπιστάτες και λογιστές για τήν επιχείρησή του. Και είναι άρκετά γνωστό ότι τόσο οι εταιρίες όσο και τά άτομα, όταν πρόκειται για τις πραγματικές υποθέσεις τους, ξέρουν συνήθως νά βρίσκουν και νά τοποθετούν τόν κατάλληλο άνθρωπο στην κατάλληλη θέση και αν καμιά φορά γελαστούν, τότε ξέρουν πώς θά επανορθώσουν γρήγορα τó λάθος τους. Άπ' τήν άλλη μεριά, τίποτε δέ μπορούσε νά είναι πιό ξένο μέ τó πνεύμα τής Κομμούνας όσο ή αντικατάσταση του γενικού έκλογικού δικαιώματος μέ τόν ιεραρχικό διορισμό των υπαλλήλων.¹⁴⁷

Η συνηθισμένη μοίρα των νέων ιστορικών δημιουργημάτων είναι νά τά νομίζουν ταίρι παλιότερων ή ακόμα και ξεπερασμένων μορφών τής κοινωνικής ζωής, μέ τις όποιες μοιάζουν κάπως. Έτσι τή νέα αυτή Κομμúνα, πού τσακίζει τή σύγχρονη κρατική έξουσία, τή θεώρησαν ξαναζωντάνεμα των μεσαιωνικών κοινοτήτων, πού προηγήθηκαν από τή σύγχρονη κρατική έξουσία και πού αποτέλεσαν κατόπιν τó θεμέλιό της. Τó καθεστώς τής Κομμúνας τó πήραν σάν μιá προσπάθεια νά μπει μιá δημοσπονδία μικρών κρατιδίων, όπως τήν όνειρεύτηκαν ó Μοντεσκιέ και οι Γιρονδί-

νοι,¹⁴⁸ στή θέση τῆς ἐνότητας ἐκείνης τῶν μεγάλων ἐθνῶν, πού, ὅσο κι ἂν πραγματοποιήθηκε ἀρχικά μὲ τὴ βία, ὥστὸσο ἔγινε τώρα ἕνας ἰσχυρὸς παράγοντας τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς. Τὴν ἀντίθεση τῆς Κομμούνας πρὸς τὴν κρατικὴ ἐξουσία τὴν πῆραν γιὰ ὑπερβολικὴ μορφή τοῦ παλιοῦ ἀγῶνα ἐνάντια στὸν ὑπερσυγκεντρωτισμό. Εἰδικῆς ἱστορικῆς συνθήκες μπορεῖ σὲ ἄλλες χῶρες νὰ ἐμπόδισαν νὰ ἐξελιχτεῖ κλασικά, ὅπως στὴ Γαλλία, ἡ ἀστικὴ μορφή διακυβέρνησης, καὶ μπορεῖ νὰ ἐπέτρεψαν, ὅπως στὴν Ἀγγλία, νὰ συμπληρωθοῦν τὰ κεντρικὰ κρατικὰ ὄργανα μὲ διεφθαρμένες ἐνοριακῆς συνελεύσεις,¹⁴⁹ μὲ καπῆλους δημοτικὸς συμβούλους, μὲ λυσασμένους ἐπιστάτες τῶν φτωχῶν στὶς πόλεις¹⁵⁰ καὶ μὲ πραγματικὸς κληρονομικὸς εἰρηνοδίκες στὰ χωριά.¹⁵¹ Τὸ καθεστῶς τῆς Κομμούνας ἀντίθετα, θὰ ἀπέδιδε στὸ κοινωνικὸ σῶμα ὅλες ἐκείνες τίς δυνάμεις πού τίς κατανάλωσε ὡς τώρα ἡ παρασιτικὴ ἀπόφυση, τὸ «κράτος», πού τρέφεται σὲ θάρος τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἐμποδίζει νὰ κινεῖται ἐλεύθερα. Καὶ μόνο μ' αὐτὴ τὴν πράξη θὰ ἔβαζε μπρὸς τὴν ἀναγέννηση τῆς Γαλλίας. Ἡ ἀστικὴ τάξη τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων εἶδε στὴν Κομμούνα μιὰ προσπάθεια νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ κυριαρχία της πού ἐξασκοῦσε στὴν ὑπαίθρου ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου καὶ πού εἶχε ὑποσκελιστεῖ ἐπὶ Λουδοβίκου Βοναπάρτη ἀπὸ τὴ δῆθεν κυριαρχία τῆς ὑπαίθρου πάνω στὶς πόλεις. Στὴν πραγματικότητα, τὸ καθεστῶς τῆς Κομμούνας θὰ ἔθετε τοὺς ἀγρότες παραγωγοὺς κάτω ἀπ' τὴν πνευματικὴ καθοδήγηση τῶν νομαρχιακῶν πόλεων καὶ ἐκεῖ, στὶς πόλεις αὐτές, θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε, στὸ πρόσωπο τῶν ἐργατῶν τῶν πόλεων, τοὺς πραγματικὸς ἐκπροσώπους τῶν συμφερόντων τους. Καὶ μόνο ἡ ὑπαρξη τῆς Κομμούνας εἶχε σὰν αὐτονόητη συνέπεια τὴν τοπικὴ αὐτοκυβέρνηση, ὄχι ὅμως πιά σὰν ἀντίβαρο στὴν κρατικὴ ἐξουσία πού εἶχε γίνε πιά περιττὴ. Μόνο σ' ἕνα Βίσμαρκ, πού, ὅταν δὲν εἶναι ἀπασχολημένος μὲ τίς αἱματηρῆς πολεμικῆς μηχανογραφίες του, τοῦ ἄρρεσε πάντα νὰ ἐπανέρχεται στὸ παλιό του ἐπάγγελμα, πού τόσο ταιριάζει στὸ πνευματικὸ του ἀνάστημα, στὸ ἐπάγγελμα τοῦ συνεργάτη τοῦ «Κλάντερναντάς» (τοῦ θερολινέζικου αὐτοῦ «Πάντς»),¹⁵² μόνο σ' ἕνα Βίσμαρκ μποροῦσε νὰ κα-

τέθει η ἰδέα ν' ἀποδόσει στήν Παρισινή Κομμούνα τή νοσταλγία γιά τήν πρωσική δημοτική ὀργάνωση πού ἀποτελεῖ τή γελοιογραφία τῆς παλιάς δημοτικῆς ὀργάνωσης τῆς Γαλλίας τοῦ 1791, καί πού υποβιβάζει τίς διοικήσεις τῶν πόλεων σέ ἀπλούς δευτερεύοντες τροχοὺς τοῦ ἀστυνομικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ πρωσικοῦ κράτους.¹⁵³ Ἡ Κομμούνα ἔκανε πραγματικότητα τὸ σύνθημα ὄλων τῶν ἀστικῶν ἐπαναστάσεων, τὸ σύνθημα γιά φτηνὴ κυβέρνηση, καταργώντας τίς δύο μεγαλύτερες πηγές ἐξόδων — τὸν ταχτικὸ στρατὸ¹⁵⁴ καί τὴν ὑπαλληλοκρατία. Καί μόνο ἡ ὑπαρξή της προϋπέθετε τὴν ἀνυπαρξία τῆς μοναρχίας πού, τουλάχιστον στήν Εὐρώπη, ἀποτελεῖ τὴν κανονικὴ σαβούρα καί τὸ ἀπαραίτητο κάλυμα τῆς ταξικῆς κυριαρχίας. Ἡ Κομμούνα ἔδωσε στή δημοκρατία τὴ βάση πραγματικὰ δημοκρατικῶν θεσμῶν. Ὁμως ὁ τελικὸς της σκοπὸς δὲν ἦταν οὔτε ἡ «φτηνὴ κυβέρνηση», οὔτε ἡ «ἀληθινὴ δημοκρατία». Καί τὰ δύο ὑπῆρξαν ἀπλὰ συνακόλουθά της.

Ἡ ποικιλία τῶν ἐρμηνειῶν πού δόθηκαν στήν Κομμούνα καί ἡ ποικιλία τῶν συμφερόντων πού ἐκφράζονταν μ' αὐτήν, ἀποδείχνουν ὅτι ἦταν μιὰ πέρα γιά πέρα εὐλύγιστη πολιτικὴ μορφή, ἐνῶ ὄλες οἱ προηγούμενες μορφές κυβέρνησης ἦταν στήν οὐσία καταπιεστικές. Τὸ πραγματικὸ της μυστικὸ ἦταν ὅτι ἦταν οὐσιαστικὰ μιὰ *κ υ β έ ρ ν η σ η τ ῆ ς ἐ ρ γ α τ ι κ ῆ ς τ ά ξ η ς*, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης τῆς παραγωγικῆς τάξης ἐνάντια στήν τάξη τῶν σφετεριστῶν, ἡ ἀνοιχτὴ τελικὰ πολιτικὴ μορφή μὲ τὴν ὁποίαμποροῦσε νὰ συντελεστεῖ ἡ οἰκονομικὴ ἀπελευθέρωση τῆς ἐργασίας.

Χωρὶς τὸν τελευταῖο αὐτὸ ὄρο τὸ καθεστῶς τῆς Κομμούνας θὰ ἦταν κάτι τὸ ἀκατόρθωτο καί μιὰ ἀπάτη. Ἡ πολιτικὴ κυριαρχία τοῦ παραγωγοῦ δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει παράλληλα μὲ τὴ διαίωνιση τῆς κοινωνικῆς του ὑποδοῦλωσης. Γι' αὐτὸ ἡ Κομμούνα θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσει ὡς μοχλὸς, γιά νὰ ἀνατραποῦν οἱ οἰκονομικὲς βάσεις, πού πάνω τους στηρίζεται ἡ ὑπαρξὴ τῶν τάξεων καί ἐπομένως καί ἡ ταξικὴ κυριαρχία. Ὅταν θὰ ἔχει πιά χειραφετηθεῖ ἡ ἐργασία, κάθε ἄνθρωπος γίνεται ἐργάτης καί ἡ παραγωγικὴ δουλιὰ παύει νὰ ἀποτελεῖ ταξικὴ ἰδιότητα.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός, ότι: παρ' όλα τὰ μεγάλα λόγια και τὴν τεράστια φιλολογία τῶν τελευταίων ἐξήντα χρόνων σχετικά με τὴ χειραφέτηση τῶν ἐργατῶν, μάλιστα οἱ ἐργάτες πάρουν κάπου ἀποφασιστικά τὴν ὑπόθεση στὰ χέρια τους, ἀντηχεῖ ἀμέσως ξανά ἡ ἀπολογητικὴ φρασεολογία τῶν συνηγόρων τῆς σημερινῆς κοινωνίας με τοὺς δύο πόλους τῆς: τὸ κεφάλαιο καὶ τὴ μισθωτὴ ἐργασία (ὁ γαιοχτήμονας σήμερα εἶναι ἀπλὰ ὁ σιωπηλὸς συνέταιρος τοῦ κεφαλαιοκράτη) σὰν νὰ θρισκόταν ἀκόμα ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία στὴν κατάσταση τῆς πιὸ ἀγνῆς παρθενικῆς ἀθωότητας, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀκόμα ἀναπτυχθεῖ ὅλες οἱ ἀντιθέσεις τῆς, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀκόμα ἀποκαλυφθεῖ οἱ αὐταπάτες τῆς, χωρὶς νὰ ἔχει ἀκόμα ξεμασκαρευτεῖ ἡ ἐκπορευμένη τῆς πραγματικότητα! Ἡ Κομμούνια, ξεφωνίζου, θέλει νὰ καταργήσει τὴν ἰδιοκτησία, τὴ βάση κάθε πολιτισμοῦ! Μάλιστα, κύριοι, ἡ Κομμούνια ἤθελε νὰ καταργήσει ἐκείνη τὴν ταξικὴ ἰδιοκτησία ποὺ τὴν ἐργασία τῶν πολλῶν τὴ μετατρέπει σὲ πλοῦτο τῶν λίγων. Ἡ Κομμούνια σκόπευε νὰ ἀπαλλοτριώσει τοὺς ἀπαλλοτριωτές. Ἡθελε νὰ κάνει πραγματικότητα τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, μετατρέποντας σὲ ἀπλὰ ὄργανα τῆς ἐλεύθερης καὶ ὀργανωμένης ἐργασίας τὰ μέσα παραγωγῆς, τὴ γῆ καὶ τὸ κεφάλαιο, ποὺ σήμερα, εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα μέσα γιὰ τὴν ὑποδούλωση καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς ἐργασίας. Μὰ αὐτὸ εἶναι κομμουνισμός, ὁ «ἀκατόρθωτος» κομμουνισμός! Ὡστόσο, οἱ ἐκπρόσωποι ἐκείνοι τῶν κυριάρχων τάξεων — κι αὐτοὶ εἶναι πολλοὶ — ποὺ εἶναι ἀρκετὰ ἔξυπνοι γιὰ νὰ καταλάβουν ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ διαιωνίζεται τὸ σημερινὸ σύστημα, ἐμφανίστηκαν σὰν ὄχληροι καὶ μεγαλόστομοι ἀπόστολοι τῆς συναιτεριστικῆς παραγωγῆς. Ἀλλὰ ἂν ἡ συνεταιριστικὴ παραγωγή δὲν πρόκειται νὰ παραμείνει ἄδειος τύπος καὶ ξεγέλασμα, ἂν πρόκειται νὰ παραμερίσει τὸ κεφαλαιοκρατικὸ σύστημα, ἂν τὸ σύνολο τῶν συναιτερισμένων πρόκειται νὰ ρυθμίζει τὴν ἐθνικὴ παραγωγή σύμφωνα με ἓνα κοινὸ σχέδιο, παίρνοντάς τὴν ἔτσι κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγησή του καὶ βάζοντας τέλος στὴ διαρκῆ ἀναρχία καὶ στὶς περιοδικὰ ἐπαναλαμβανόμενες ἀναταραχές, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀναπόφευγὴ μοῖρα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς — τί

ἄλλο θὰ ἦταν αὐτό, κύριοί μου, ἐκτὸς ἀπὸ κομμουνισμός, ἀπὸ «κατορθωτὸς» κομμουνισμός;

Ἡ ἐργατικὴ τάξη δὲν περίμενε θαύματα ἀπὸ τὴν Κομμούνα. Δὲν πρόκειται νὰ ἐφαρμόσει μὲ ἀπόφαση τοῦ λαοῦ (par décret du peuple) ἔτοιμες, ἐπεξεργασμένες οὐτοπίες. Ἐξέρι δτι γιὰ νὰ πετύχει τὴν ἀπελευθέρωσή της καὶ μαζὶ μ' αὐτὴν νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἀνώτερη ἐκείνη μορφή τῆς ζωῆς, πρὸς τὴν ὁποία τείνει ἀκατάσχετα ἡ σημερινὴ κοινωνία μὲ τὴν οἰκονομικὴ τῆς ἀνάπτυξη, ἡ ἐργατικὴ τάξη πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ μακρόχρονους ἀγῶνες καὶ μιὰ σειρά ἀπὸ ἱστορικὰς πορείες, πού θὰ ἀλλάξουν ὁλότελα καὶ τίς συνθήκες καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν πρόκειται νὰ πραγματοποιήσει ἰδανικὰ μὰ νὰ ἐλευθερώσει μονάχα τὰ στοιχεῖα τῆς νέας κοινωνίας πού ἀναπτύχθηκαν πιά στοὺς κόλπους τῆς ἀστικῆς κοινωνίας πού καταρρέει. Ἐχοντας πλήρη συνείδηση τῆς ἱστορικῆς τῆς ἀποστολῆς καὶ μὲ τὴν ἡρωϊκὴ ἀπόφαση νὰ σταθεῖ στὸ ὕψος τῆς, ἡ ἐργατικὴ τάξη μπορεῖ ν' ἀπαντήσει μὲ περιφρονητικὸ χαμόγελο στὶς χοντροκομμένες θρῆσκῆς τῶν λακέδων τῆς δημοσιογραφίας καὶ στὴ δασκαλιστικὴ κηδεμονικὴ καλοθελητῶν ἀστῶν θεωρητικῶν, πού κηρύσσουν σὲ ὕψος ἀλάθητου ἐπιστημονικοῦ χρησιμοῦ τίς ἀνίδεες κοινοτοπίες τους καὶ τίς αἰρετικὰς παραξενιὰς τους.

Ὅταν ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ πῆρε στὰ χέρια τῆς τὴν καθοδήγηση τῆς ἐπανάστασης, ὅταν ἀπλοὶ ἐργάτες ἀποτόλμησαν γιὰ πρώτη φορὰ νὰ θίξουν τὸ κυβερνητικὸ προνόμιο τῶν «φυσικῶν ἀνωτέρων» τους, τῶν ἰδιοχτητριῶν τάξεων καὶ μέσα σὲ πρωτοφανεῖς δύσκολες συνθήκες ἐκπλήρωσαν τὸ ἔργο τους σεμνά, εὐσυνείδητα καὶ ἀποτελεσματικὰ — καὶ τὸ ἔκαναν αὐτὸ μὲ μισθοὺς, πού ὁ μεγαλύτερός τους μόλις ἔφτανε, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα μιᾶς ἐπιστημονικῆς αὐθεντίας (τοῦ καθηγητῆ Χάξλεϋ), τὸ ἓνα πέμπτο τοῦ κατώτερου μισθοῦ τοῦ γραμματέα ἐνὸς σχολικοῦ συμβουλίου τοῦ Λονδίγου — ὁ παλιὸς κόσμος ἔβγαζε ἀφροὺς λύσας μπροστὰ στὴν Κόκκινη Σημαία, τὸ σύμβολο τῆς δημοκρατίας τῆς ἐργασίας, πού ἀνέμιζε στὸ δημαρχεῖο.

Κι ὅμως ἦταν ἡ πρώτη ἐπανάσταση μὲ τὴν ὁποία ἡ ἐργατικὴ τάξη ἀναγνωρίστηκε ἀνοιχτά, ὅαν ἡ μόνη τάξη πού ἦ-

ταν ακόμα ικανή για κοινωνική πρωτοβουλία. Άγνωστη-
κε ακόμα και από τη μεγάλη μάζα της μεσαίας τάξης του
Παρισιού — από τους μαγαζάτορες, τους βιοτέχνες, τους
εμπόρους — εκτός μόνο απ' τους πλούσιους κεφαλαιοκράτες.
Ἡ Κομμούνα τους είχε σώσει με μιὰ σοφή ρύθμιση τῆς ἰ-
διάκοπα ἐπαναλαμβανόμενης αἰτίας διαφωνιῶν μέσα στὴν
ἴδια τὴ μεσαία τάξη — τὴ ρύθμιση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα
στοὺς ὀφειλέτες καὶ τοὺς πιστωτές.¹⁵⁵ Ἡ ἴδια αὐτὴ μερί-
δα τῆς μεσαίας τάξης εἶχε πάρει μέρος στὴ συντριβὴ τῆς ἐρ-
γατικῆς ἐξέγερσης τὸν Ἰούνιο τοῦ 1848, καὶ ἀμέσως μετὰ,
χωρὶς πολλὲς διαδικασίες, εἶχε παραδοθεῖ ἀπὸ τὴ συνταχτι-
κὴ συνέλευση στὰ νύχια τῶν πιστωτῶν τῆς.¹⁵⁶ Μὰ δὲν ἦ-
ταν αὐτὴ ἡ μοναδικὴ αἰτία ποὺ τὴν ἔκανε νὰ πάει τώρα με-
τὴν ἐργατικὴ τάξη. Ἐνιωθε ὅτι εἶχε νὰ ἐκλέξει μόνο ἀνά-
μεσα στὴν Κομμούνα καὶ στὴν αὐτοκρατορία, ἀδιάφορο μὲ
ποῖο ὄνομα θὰ ἐμφανιζόταν. Ἡ αὐτοκρατορία εἶχε κατα-
στρέψει οἰκονομικὰ τὴ μεσαία αὐτὴ τάξη μὲ τὴν κατασπα-
τάληση τοῦ δημόσιου πλούτου, μὲ τὶς οἰκονομικὲς ἀπάτες
ποὺ ὑπόθαλφε, μὲ τὴ βοήθεια ποὺ πρόσφερε γιὰ νὰ ἐπιτα-
χυνθεῖ τεχνητὰ ἡ συγκεντροποίηση τοῦ κεφαλαίου καὶ μὲ
τὴν ἀπαλλοτρίωση μεγάλου τμήματος τῆς μεσαίας τάξης
ποὺ ἦταν συνέπεια αὐτῆς τῆς συγκεντροποίησης. Ἡ αὐτο-
κρατορία τὴν καταπίεζε πολιτικά, προκάλεσε τὴν ἠθικὴ
τῆς ἀγανάκτηση μὲ τὰ ὄργιά της, εἶχε προσβάλει τὸ βολ-
ταιρισμὸ τῆς παραδίδοντας τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν
τῆς στοὺς «ἀμαθεῖς ἀδελφούς», (frères Ignorantins)¹⁵⁷ εἶχε
ἐξεγείρει τὸ ἐθνικὸ τῆς αἶσθημα τοῦ γάλλου ρίχνοντάς τὴν
κατακέφαλα σ' ἕναν πόλεμο ποὺ γιὰ ὅλες τὶς καταστροφὲς
ποὺ προξένησε, ἄφησε μόνον ἕνα ἀντιστάθμισμα — τὴν κα-
τάλυση τῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ πραγματικά, ὕστερα ἀπὸ
τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὸ Παρίσι τῆς ἀνώτατης βοναπαρτικῆς καὶ
κεφαλαιοκρατικῆς γυφτοσυμμορίας (bohème) πρόβαλε τὸ
πραγματικὸ κόμμα τῆς τάξεως τῆς μεσαίας τάξης, μὲ τὸ ὄ-
νομα «Δημοκρατικὴ Ἐνωση» καὶ τάχθηκε κάτω ἀπὸ τὴ ση-
μαία τῆς Κομμούνας, ποὺ τὴν ὑπεράσπισε ἐνάντια στὶς
σκόπιμες διαστρεβλώσεις τοῦ Θιέρσου. Ὁ χρόνος θὰ δείξει

ἐν ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς μεγάλης αὐτῆς μάζας τῆς μεσαίας τάξης θὰ ἀντέξει στὴ σημερινή σκληρὴ δοκιμασία.

Ἡ Κοιμιοῦνα εἶχε ἀπόλυτα δίκιο ὅταν ἔλεγε στοὺς ἀγρότες ὅτι: «Ἡ νίκη μας εἶναι ἡ ἐλπίδα σας!». ¹⁵⁸ Ἀπὸ 3-λα τὰ φέματα ποὺ ξεφουρνίστηκαν στὶς Βερσαλλίες καὶ διασαλπίστηκαν παραπέρα ἀπὸ τοὺς φημισμένους εὐρωπαϊοὺς βασιβουζούκους τῆς δημοσιογραφίας, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ τερατώδηκα ἦταν ὅτι οἱ γαιοχτήμονες τῆς ἐθνοσυνέλευσης ἦταν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν γάλλων ἀγροτῶν. Φανταστῆτε τί ἀγάπη μποροῦσε νὰ ἔχει ὁ γάλλος ἀγρότης στοὺς ἀνθρώπους στοὺς ὁποίους ὕστερα ἀπὸ τὸ 1815 ὑποχρεώθηκε νὰ πληρώσει ἕνα δισεκατομμῦριο ἀποζημίωση! ¹⁵⁹ Στὰ μάτια τοῦ γάλλου χωρικοῦ ἀκόμα καὶ ἡ ὕπαρξη μόνο τοῦ μεγαλοτσιφλικῆ ἀποτελεῖ μιὰ παρέμβαση στὶς καταχτήσεις του τοῦ 1789. Ὁ ἀστὸς εἶχε ἐπιβαρύνει τὸ 1848 τὸ μικρὸ κλῆρο τοῦ χωρικοῦ μὲ τὸν πρόσθετο φόρο τῶν 45 ἑκατοστῶν τοῦ φράγκου γιὰ κάθε φράγκο φόρο ποὺ πλήρωνε, μὰ τὸ εἶχε κάνει αὐτὸ στὸ ὄνομα τῆς ἐπανάστασης. Τώρα εἶχε ἀνάψει ἕναν ἐμφύλιο πόλεμο ἐνάντια στὴν ἐπανάσταση γιὰ νὰ φορτώσει στοὺς ἀγρότες τὸ κύριο θάρος τῶν πέντε δισεκατομμυρίων τῆς ἀποζημίωσης ποὺ συγκατατέθηκε νὰ πληρώσει στοὺς πρώτους. Ἀγτίθετα, ἡ Κοιμιοῦνα σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πρώτες τῆς διακηρύξεις δήλωσε, ὅτι τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ πληρώσουν οἱ πραγματικοὶ του αἵτιοι. Ἡ Κοιμιοῦνα θὰ ἀπάλλασε τὸ χωρικὸ ἀπὸ τὸ φόρο τοῦ αἵματος — θὰ τοῦ ἔδινε μιὰ φτηνὴ κυβέρνηση καὶ θὰ μετάρπρεπε τὶς τωρινές του ὁδέλες, τὸ συμβολαιογράφο, τὸ δικηγόρο, τὸ δικαστικὸ κλητῆρα καὶ τοὺς ἄλλους δικαστικοὺς βρυκόλακés του σὲ μισθωτοὺς κοινοτικὸς ὑπαλλήλους ποὺ θὰ τοὺς ἐξέλεγε ὁ ἴδιος καὶ ποὺ θὰ ἦταν ὑπεύθυνοι ἀπέναντί του. Θὰ τὸν ἀπελευθέρωνε ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία τοῦ ἀγροφύλακα (garde champêtre), τοῦ χωροφύλακα καὶ τοῦ νομάρχῃ. Θὰ εἶχε ἀντικαταστήσει τὴν ἀποβλάκωσή του ἀπὸ τὸν παπὰ μὲ τὸ διαφωτισμὸ του ἀπὸ τὸ δάσκαλο. Καὶ ὁ γάλλος χωρικός εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα ἕνας ἄνθρωπος ποὺ λογαριάζει. Θὰ τὸ ἔβρισκε ἑξαιρετικὰ λογικὸ, ἡ πληρωμὴ τοῦ παπᾶ, ἀντὶς νὰ εἰσπράττεται ἀπὸ τὸ φορατζῆ, νὰ ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴν ἔθελον-

τική άσκημη τῶν θρησκευτικῶν λειτουργιῶν τῆς ἐνορίας του. Αὐτὲς ἦταν οἱ μεγάλες ἀμεσες εὐεργεσίαι πού ἡ ἐξουσία τῆς Κομμούνας — καὶ μόνο τῆς Κομμούνας — εἶχε βάλλει σὰν προοπτική μπρὸς τοὺς γάλλους ἀγρότες. Εἶναι ἐπομένως ὀλίγελα περιττὸ νὰ ἐπεκταθοῦμε ἐδῶ στὰ πιδ πολύπλοκα, πραγματικὰ ζωτικά προβλήματα, πού μόνον ἡ Κομμούνα ἦταν ἱκανὴ καὶ συνάμα ἀναγκασμένη νὰ λύσει πρὸς ὄφελος τοῦ χωρικοῦ — ὅπως λ.χ., τὸ ἐνυπόθηκο χρέος πού θάραινε σὰν βραχνὰς πάνω στὸν κλῆρο του, τὸ ζήτημα τοῦ ἀγροτικοῦ προλεταριάτου (prolétariat foncier) πού καθημερινὰ μεγαλώνει σὲ θάρος του καὶ τὴν ἀπαλλοτριώση τοῦ κλῆρου του πού ἐπιβαλλόταν μὲ ὄλο καὶ μεγαλύτερη ταχὺτητα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης γεωργίας καὶ ἀπὸ τὸ συναγωνισμὸ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς καλλιέργειας τῆς γῆς.

Ὁ γάλλος χωρικός εἶχε ἐκλέξει τὸ Λουδοβίκο Βοναπάρτη πρόεδρο τῆς δημοκρατίας, μὰ τὸ κόμμα τῆς τάξεως δημιούργησε τὴ δευτέρη αὐτοκρατορία. Τὶ πραγματικὰ χρειάζεται ὁ γάλλος χωρικός, ἄρχισε νὰ τὸ δείχνει τὸ 1849 καὶ τὸ 1850, ὅταν ἀντιπαράταξε παντοῦ τὸ δῆμαρχό (maire) του στὸν κυβερνητικὸ νομάρχη, τὸ δάσκαλό του στὸν κυβερνητικὸ παπὰ καὶ τὸν ἑαυτὸ του στὸν κυβερνητικὸ χωροφύλακα. *Ὅλοι οἱ νόμοι πού ἔβγαλε τὸ κόμμα τῆς τάξεως τὸ Γενάρη καὶ τὸ Φλεβάρη τοῦ 1850¹⁶⁰ ἦταν ὁμολογημένα καταπιεστικὰ μέτρα ἐνάντια τοὺς ἀγρότες. Ὁ χωρικός ἦταν θοναπαρτικός, γιατί ἡ μεγάλη ἐπανάσταση μὲ ὄλα τῆς τὰ ὀφέλη γι' αὐτὸν ἐνσαρκωνόταν στὰ μάτια του στὸ πρόσωπο τοῦ Ναπολέοντα. Πῶς θὰ μπορούσε ἡ πλάνη αὐτὴ πού διαλυόταν γρήγορα στὸ καθεστῶς τῆς δευτέρης αὐτοκρατορίας (καὶ πού ἀπ' αὐτὴ τὴ φύση τῆς ἦταν ἐχθρική πρὸς τοὺς γαιοχτήμονες βουλευτές), πῶς θὰ μπορούσε ἡ πρόληψη αὐτῆ τοῦ παρελθόντος νὰ ἀντέξει στὴν ἐκκλήση πού ἔκανε ἡ Κομμούνα πρὸς τὰ ζωτικά συμφέροντα καὶ τίς ἐπείγουσες ἀνάγκες τῶν ἀγροτῶν;

Οἱ γαιοχτήμονες βουλευτές ξέραν — κι αὐτὸς ἦταν ὁ κύριος φόβος τους — ὅτι τρεῖς μῆνες ἐλεύθερης ἐπικοινωνίας τῆς παρισινῆς Κομμούνας μὲ τίς ἐπαρχίες, θὰ ὀδηγοῦ-

σαν σὲ μιὰ γενικὴ ἀγροτικὴ ἐξέγερση. Καὶ γι' αὐτὸ διάστη-
καν νὰ περιβάλλουν τὸ Παρίσι μὲ ἕναν ἀστυνομικὸ ἀποκλει-
σμό καὶ νὰ παρεμποδίσουν τὸ ξάπλωμα τῆς πανούκλας.

Ἄν λοιπὸν ἡ Κομμούνα ἦταν ὁ ἀληθινὸς ἐκπρόσωπος
ἄλων τῶν ὑγιῶν στοιχείων τῆς γαλλικῆς κοινωνίας καὶ ἐ-
πομένως ἡ πραγματικὰ ἐθνικὴ κυβέρνησις, ἦταν ταυτόχρονα
καὶ διεθνῆς σ' ὄλη τὴ σημασίᾳ τῆς λέξεως, σὰν ἐργατικὴ
κυβέρνησις ποῦ ἦταν, σὰν τολμηρὸς πρόμαχος τῆς ἀπελευθε-
ρωσις τῆς ἐργασίας. Κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ πρωσικοῦ στρα-
τοῦ, ποῦ εἶχε προσαρτήσῃ στὴ Γερμανία δυὸ γαλλικὰς ἐπαρ-
χίαις, ἡ Κομμούνα προσάρτησε στὴ Γαλλία τοὺς ἐργάτες
ἄλου τοῦ κόσμου.

Ἡ δευτέρη αὐτοκρατορία ἦταν τὸ μεγάλο πανηγύρι
τῆς κοσμοπολιτικῆς ἐξαπάτησης, οἱ τυχοδιώχτες ἄλων τῶν
χωρῶν ὄρμησαν στὸ κάλεσμά της γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴ
ὄργιᾳ της καὶ στὴν καταλήστεψή τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἀκό-
μα καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ Θιέρσου εἶναι ὁ
Γκανέσκο, ὁ ἀχρεῖος βλάχος, καὶ τ' ἀριστερό του χέρι εἶναι
ὁ Μαρκόβσκι, ὁ ρῶσος κατάσκοπος. Ἡ Κομμούνα ἐπέτρεψε
σ' ἄλους τοὺς ξένους νὰ συμμετάσχουν στὴν τιμὴ νὰ πέσουν
γιὰ μιὰν ἀθάνατη ὑπόθεσις. Στὸ χρονικὸ διάστημα ἀνάμεσα
στὸν ἐξωτερικὸ πόλεμο ποῦ χάθηκε ἐξαιτίας τῆς προδοσίας
της καὶ στὸν ἐμφύλιον πόλεμο ποῦ τὸν ἀναφε μὲ τὴ συνωμο-
σία της μὲ τὸν ξένο εἰσβολέα, ἡ ἀστικὴ τάξις εἶχε βρεῖ τὸν
καιρὸ νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν πατριωτισμὸ της, ὀργανώνοντας ἀ-
στυνομικὰ κυνηγητὰ ἐναντίον τοὺς γερμανοὺς ποῦ βρισκον-
ταν στὴ Γαλλία. Ἡ Κομμούνα διόρισε ἕνα γερμανὸ ἐργάτη
ὑπουργὸ τῆς ἐργασίας.¹⁶¹ Ὁ Θιέρσος, ἡ ἀστικὴ τάξις, ἡ
δευτέρη αὐτοκρατορία, ξεγελοῦσαν ἀδιάκοπα τὴν Πολωνία
μὲ θορυβώδικες ἐπαγγελίαις συμπόνιας, ἐνῶ στὴν πραγματι-
κότητα τὴν πρόδιναν στὴ Ρωσία καὶ ἐκτελοῦσαν τὸ βρωμε-
ρὸ ἔργο τῆς Ρωσίας. Ἡ Κομμούνα τίμησε τὰ ἥρωϊκὰ παι-
διὰ τῆς Πολωνίας θάζοντάς τα ἐπικεφαλῆς τῶν ὑπερασπι-
στῶν τοῦ Παρισιοῦ.¹⁶² Καὶ γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ πέρα γιὰ
πέρα ξεκάθαρα τὴ νέα ἐποχὴ τῆς ἱστορίας ποῦ ἐγκαινιάζε
συνειδητὰ, ἡ Κομμούνα γκρέμισε κάτω ἀπ' τὰ μάτια τῶν
πρώτων νικητῶν, ἀπὸ τὴ μιὰ, καὶ τοῦ βοναπαρτικοῦ στρα-

τοῦ πού τόν διοικοῦσαν βοναπαρτικοὶ στρατηγοί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ κολοσσιαῖο σύμβολο τῆς πολεμικῆς δόξας, τὴ στήλη τῆς Βαντόμ.

Τὸ μεγάλο κοινωνικὸ μέτρο τῆς Κομμούνας ἦταν ἡ ἴδια τῆς ἡ ὑπαρξῆς, ἡ ἐργασία τῆς. Τὰ εἰδικὰ μέτρα τῆς μπορούσαν μόνο νὰ ὑποδείξουν τὴν κατεύθυνση πρὸς τὴν ὁποία κινεῖται μιὰ κυβέρνησις τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ λαό. Τέτια μέτρα ἦταν ἡ κατάργησις τῆς νυχτερινῆς δουλειᾶς τῶν ἀρτεργατῶν, ἡ ἐπὶ ποινῇ ἀπαγόρευσις τῆς συνήθειας πού εἶχαν οἱ ἐργοδότες νὰ ἐλαττώνουν τὰ μεροκάματα ἐπιβάλλοντας πρόστιμα στοὺς ἐργάτες τους μὲ λογῆς - λογῆς προσχήματα — μιὰ μέθοδος ὅπου ὁ ἐργοδότης συνδυάζει στὸ πρόσωπό του τοὺς ρόλους τοῦ νομοθέτη, τοῦ δικαστῆ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιπλέον τσεπώνει τὰ λεφτὰ γιὰ λογαριασμό του. Ἐνα ἄλλο μέτρο αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἦταν ἡ παράδοσις ὅλων τῶν κλειστῶν ἐργαστηρίων καὶ ἐργοστασίων σὲ συναιτερισμοὺς ἐργατῶν, μὲ τὴν ἐπιφύλαξη ὅτι θὰ ἀποζημιωθοῦν, ἀδιάφορο ἂν ὁ ἐνδιαφερόμενος κεφαλαιοκράτης εἶχε δραπετεῦσει ἢ εἶχε προτιμήσει νὰ σταματήσει τὴ δουλιὰ.

Τὰ οικονομικὰ μέτρα τῆς Κομμούνας, πού ἦταν θαυμάσια γιὰ τὴ φρόνησι καὶ τὴ μετριοπάθειά τους, μπορούσαν νὰ περιοριστοῦν μόνο στὰ μέτρα πού συμβιδάζονταν μὲ τὴν κατάστασι μιᾶς πολιορκημένης πόλης. Μπροστὰ στίς τεράστιες κλεψιδές πού εἶχαν κάνει σὲ δάρος τῆς πόλης τοῦ Παρισιοῦ οἱ μεγάλες τραπεζιτικὲς ἐταιρίαι καὶ οἱ ἐργολάβοι κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνσι τοῦ Ὀσμάν,¹⁶³ ἡ Κομμούνα θὰ εἶχε ἀσύγκριτα μεγαλύτερα δικαιώματα νὰ δημεύσει τὴν περιουσία τους ἀπὸ τὰ δικαιώματα πού εἶχε ὁ Λουδοβίκος Βοναπάρτης, ὅταν δήμευε τὴν περιουσία τῆς οἰκογένειας τῶν Ὁρλεανῶν. Οἱ Χοεντζόλλερν καὶ οἱ ἄγγλοι ὀλιγαρχικοί, πού ἔνα μεγάλο μέρος ἀπ' τὰ χτήματα καὶ τῶν δυὸ προέρχονται ἀπὸ λεηλασίες τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, καταγανάχτησαν φυσικὰ γιατί ἡ Κομμούνα εἰσέπραξε συνολικὰ μόνο 8.000 φράγκα ἀπὸ τὴ δήμευσι τῶν ἐκκλησιαστικῶν χτημάτων.

Ἐντίθετα ἡ κυβέρνησις τῶν Βερσαλλιωῶν μόλις δυνάμω-

σε λίγο και πήρε θάρρος χρησιμοποιούσε πιδό βίαια μέσα ἐνάντια στην Κομμούνα, καταργούσε τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης σ' ὀλόκληρη τὴ Γαλλία και ἀπαγόρευε ἀκόμα και τὶς συγκεντρώσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων πόλεων. Ὑπόβαλε τὶς Βερσαλλίες και τὴν ὑπόλοιπη Γαλλία σ' ἓνα σύστημα κατασκοπείας, πού ἦταν πολὺ χειρότερη ἀπὸ τὴν κατασκοπεία τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας. Μὲ τοὺς χωροφύλακες - ἱεροεξεταστὲς τῆς ἔκαιγε ὅλες τὶς ἑφημερίδες πού τυπώγονταν στὸ Παρίσι και ἀνοίγε ὅλα τὰ γράμματα πού στέλνονταν στὸ Παρίσι ἢ ἀπὸ τὸ Παρίσι. Στὴν ἐθνοσυνέλευση και οἱ πιδό δειλὲς ἀπόπειρες, νὰ πει κανεὶς μιὰ λέξη εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ Παρίσι, πνίγονταν μέσα σὲ οὐρλιαχτὰ μὲ ἓνα τρόπο ἀνήκουστο ἀκόμα και γιὰ τὴ «μοναδικὴ στὰ χρονικά» βουλή (Chambre introuvable) τοῦ 1816. Ἐξω ἀπὸ τὸ Παρίσι οἱ βερσαλλιέζοι διεξήγαγαν ἓναν αἰμοχαρῆ πόλεμο, ἐνῶ μέσα στὸ ἴδιο τὸ Παρίσι δωροδοκοῦσαν και συνωμοτοῦσαν. Δὲ θὰ σήμαινε, λοιπόν, ὅτι ἡ Κομμούνα προδίνει ἐπαίσχυντα τὴν ἀποστολὴ τῆς, ἀν τηροῦσε ὅλους τοὺς τύπους και τὰ προσχήματα τοῦ φιλελευθερισμοῦ ὅπως στοὺς πιδό εἰρηγικούς καιρούς; Ἄν ἡ κυβέρνηση τῆς Κομμούνας ἦταν ὁμοια μὲ τὴν κυβέρνηση τοῦ Θιέρσου, δὲ θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ ἀπαγορευθοῦν οἱ ἑφημερίδες τοῦ κόμματος τῆς τάξεως στὸ Παρίσι και οἱ ἑφημερίδες τῆς Κομμούνας στὶς Βερσαλλίες.

Ἦταν ἀλήθεια δυσάρεστο γιὰ τοὺς «γαιοχτήμονες τῆς βουλῆς» τὸ γεγονός ὅτι, ἀκριβῶς τὴ στιγμή πού δήλωναν ὅτι ὁ μόνος τρόπος γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Γαλλίας ἦταν ἡ ἐπιστροφή στὴν ἐκκλησία, ἡ ἀπιστη Κομμούνα ἀποκάλυψε τὰ ἰδιόμορφα μυστήρια τοῦ μοναστηριοῦ τῶν καλογριῶν τοῦ Πικπούς και τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Λαυρέντιου.¹⁶⁴ Μῆπως δὲν ἀποτελοῦσε καυστικὴ σάτιρα γιὰ τὸ Θιέρσο τὸ γεγονός ὅτι ἐνῶ αὐτὸς ἔδινε ἀράδα μεγαλόσταυρους στοὺς βοναπαρτικούς στρατηγούς σ' ἀναγνώριση τῆς μαστορίας τους νὰ χάνουν μάχες, νὰ ὑπογράφουν συνθηκολογήσεις και νὰ στρίβουν τσιγάρα στὸ Βιλχελμσχέε, ἡ Κομμούνα καθαιροῦσε και συνελάμβανε τοὺς στρατηγούς τῆς, μόλις γίνονταν ὑποπτοὶ ὅτι παραμελοῦσαν τὰ καθήκοντά τους; Μῆπως τὸ

γεγονός ότι η Κομμούνα έδιωξε και έδωσε διαταγή να συλληφθεί ένα από τα μέλη της που είχε καταφέρει να τρυπώσει στην Κομμούνα με ψεύτικο όνομα¹⁶⁵ και είχε κάνει παλιότερα έξι μέρες φυλακή στη Λυόν για άπλη χρεωκοπία — μήπως το γεγονός αυτό δεν αποτελούσε προμελετημένη προσβολή κατά πρόσωπο του πλαστογράφου Ζυλ Φάβρ, που εξακολούθησε τότε ακόμα να είναι ύπουργός των έξωτερικών της Γαλλίας, που εξακολούθησε τότε ακόμα να πουλά τή Γαλλία στο Βίσμαρχ, που εξακολούθησε τότε ακόμα να υπαγορεύει διαταγές στην άμίμητη βελγική κυβέρνηση; "Όμως στην πραγματικότητα η Κομμούνα δεν υποστήριζε πώς ήταν άλάθητη, όπως το υποστήριζαν όλες, χωρίς εξαίρεση, οι παλιές κυβερνήσεις. Δημοσίευε όλα τα πραχτικά των συνεδριάσεων της ανακοίνωνε όλες τις πράξεις της, μούσε το κοινό σ' όλες της τις άτέλειες.

Σε κάθε επανάσταση δίπλα στους άληθινούς εκπροσώπους της προωθούνται και άνθρωποι διαφορετικής κοψιάς. Μερικοί άπ' αυτούς είναι οι επιζώντες προηγούμενων επαναστάσεων που έμειναν πιστοί σ' αυτές, χωρίς κατανόηση του τωρινού κινήματος, μά διατηρώντας ακόμα μεγάλη έπιροή στο λαό χάρη στη γνωστή τους τιμιότητα και το γνωστό τους θάρρος ή άπλως και μόνο χάρη στη δύναμη της παράδοσης. "Άλλοι πάλι είναι άπλοι φωνακλάδες που επαναλαμβάνοντας χρόνια συνέχεια τις ίδιες στερεότυπες άπαγγελίες ενάντια στην κυβέρνηση της ήμέρας, άπόχτησαν τή φήμη καθαρόαιμων επαναστατών. "Υστερα άπ' τις 18 του Μάρτη έμφανίστηκαν επίσης τέτιου είδους άνθρωποι και σ' όρισμένες περιπτώσεις έπαιξαν μάλιστα σημαντικό ρόλο. "Όσο περνούσε από το χέρι τους έμπόδιζαν τήν πραγματική δράση της έργατικής τάξης, άκριβως όπως άνθρωποι αυτού του είδους έμπόδισαν τήν πλήρη ανάπτυξη κάθε προηγούμενης επανάστασης. Οι άνθρωποι αυτοί αποτελούν ένα άναπόφευγο κακό. Με τόν καιρό τους ξεφορτώνεται κανείς, μά ίσα - ίσα καιρός δε δόθηκε στην Κομμούνα.

Ήταν, άλήθεια, θαυμάσια ή άλλαγή που είχε φέρε. στο Παρίσι ή Κομμούνα! Ούτε ίχνος πιά από το άκόλαστο Παρίσι της δεύτερης αυτοκρατορίας. Δέν ήταν πιά το Πα-

ρίσι τόπος συνάντησης για τούς βρετανούς τσιφλικάδες, τούς ιρλανδούς αμπσεντηρς,¹⁶⁶ τούς αμερικάνους πρώην δουλοχτήτες και νεόπλουτους, τούς ρώσους πρώην φεουδάρχες και τούς μπογιάρους τῆς Βλαχίας. Δὲν ἐκθέτανε πιά πτώματα στὰ νεκροτομεία γιὰ ἀναγνώριση, δὲ γίνονταν πιά νυχτερινὲς διαρῆξεις και σταμάτησαν σχεδὸν δλότελα οἱ κλοπές. Γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τίς μέρες τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1848 οἱ δρόμοι τοῦ Παρισιοῦ ἦτανε πάλι πραγματικὰ ἀσφαλεῖς, κι αὐτὸ χωρὶς κανενὸς εἶδους ἀστυνομία. «Δὲν ἀκοῦμε πιά νὰ γίνεταί λόγος —εἶπε ἓνα μέλος τῆς Κοιμιούνας— γιὰ φόβους, ληστείες και ἐπιθέσεις σὲ πρόσωπα. Φαίνεται πραγματικὰ σὰν νὰ τράβηξε μαζί της ἡ ἀστυνομία στὶς Βερσαλλίες ὅλους τούς συντηρητικὸς φίλους της». Οἱ κοκότες (cocottes) ξαναδρῆχαν τὰ ἴχνη τῶν προστατῶν τους πού τὸ εἶχαν σκάσει, τούς ἀνθρώπους τῆς οἰκογένειας, τῆς θρησκείας και πάνω ἀπ' ὅλα τῆς ἰδιοκτησίας. Στὴ θέση τους ξαναβγῆχαν στὴν ἐπιφάνεια οἱ πραγματικὲς γυναῖκες τοῦ Παρισιοῦ — ἡρωϊκὲς, ἀνοιχτόκαρδες και ἀφοσιωμένες σὰν τίς γυναῖκες τῆς ἀρχαιότητος. Ἦταν τὸ Παρίσι πού ἐργαζόταν, πού σκεφτόταν, πού μαχόταν, πού μάτωγε, πού ἀφοσιωμένο ὅπως ἦταν στὴ δημιουργία μιᾶς νέας κοινωνίας, ξεχνούσε σχεδὸν τούς καννιβαλους πού βρισκόνταν ἔξω ἀπὸ τίς πύλες του, πού ἀχτινοβολοῦσε μέσα στὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς ἱστορικῆς του πρωτοβουλίας.

Και τώρα σὲ σύγκριση μὲ τὸ νέο αὐτὸν κόσμον στὸ Παρίσι, ἂς δοῦμε τὸν παλιὸ κόσμον στὶς Βερσαλλίες — τὴ σύναξη τούτη τῶν βρυκολάκων ὅλων τῶν πεθαμένων καθεστῶτων (regimes), τῶν νομιμοφρόνων και ὀρλεανικῶν πού μὲ ἀπληστεία περιέμεναν νὰ καταδροχθίσουν τὸ πτώμα τοῦ ἔθνους— μὲ μιὰ οὐρὰ ἀπὸ προκατακλυσμαίους ρεπουμπλικάνους, πού μὲ τὴν παρουσία τους και μόνο στὴ συνέλευση ἐπιδοκίμαζαν τὴν ἐξέγερση τῶν δουλοχτητῶν, πού γιὰ τὴ διατήρηση τῆς κοινοβουλευτικῆς τους δημοκρατίας στήριζαν τίς ἐλπίδες τους στὴ ματαιοδοξία τοῦ γέρο Φασουλῆ πού βρισκόταν ἐπικεφαλῆς τῆς κυβέρνησης και πού γελοιογραφοῦσαν τὸ 1789 κάνοντας τίς φαντασματικὲς τους συνελεύσεις στὸ Ζὲ ντὲ Πῶμ.¹⁶⁷ Νάτην λοιπὸν ἡ ἐθνοσυνελεύση αὐτὴ

πού εκπροσωπούσε καθετί τὸ νεκρὸ στὴ Γαλλία καὶ πού μονάχα τὰ σπαθιά τῶν στρατηγῶν τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη τὴ στύλωσαν φαινομενικὰ στὴ ζωὴ. Τὸ Παρίσι ἦταν ὄλο ἀλήθεια, οἱ Βερσαλλίες ὄλο φέμα, καὶ τὸ φέμα αὐτὸ τὸ διαλαλοῦσε τὸ στόμα τοῦ Θιέρσου.

Ὁ Θιέρσος λέει σὲ μιὰ ἀντιπροσωπεῖα ἀπὸ δημάρχους τοῦ νομοῦ Σηκουάνα Οὐάζ: «Μπορεῖτε νὰ βασίξετε στὸ λόγο μου, ποτὲ δὲν τὸν ἀθέτησα!» Στὴν ἴδια τὴ συνέλευση λέει ὅτι: «εἶναι ἢ πιὸ ἐλεύθερα ἐκλεγμένη καὶ ἢ πιὸ φιλελεύθερη βουλή πού εἶχε ποτὲ ἢ Γαλλία». Στὸν παραδόξο στρατὸ τοῦ λέει ὅτι: εἶναι «τὸ καμάρι τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ὠραιότερος στρατὸς πού εἶχε ποτὲ ἢ Γαλλία». Στὶς ἐπαρχίες λέει ὅτι εἶναι παραμύθια ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ Παρισιοῦ καὶ ὅτι: «ἂν ρίχτηκαν μερικὲς κανονιές, αὐτὸ δὲν ἔγινε ἀπὸ τὸ στρατὸ τῶν Βερσαλλιῶν, μὰ ἀπὸ μερικὸς στασιαστὲς πού προσπαθοῦν νὰ κάνουν τὸν κόσμον νὰ πιστέψει ὅτι πολέμανε, ἐγὼ δὲν τολμᾶνε νὰ ξεμυτίσουν πουθενά». Κι ὕστερα λέει πάλι στὶς ἐπαρχίες ὅτι «τὸ πυροβολικὸ τῶν Βερσαλλιῶν δὲ βομβαρδίζει τὸ Παρίσι μὰ μονάχα τὸ κανονιοβολεῖ». Στὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Παρισιοῦ λέει ὅτι εἶναι καθαρὸ φέμα οἱ ἐκτελέσεις καὶ τὰ κατασταλτικὰ μέτρα (!) πού ἀποδίδονται στὰ στρατεύματα τῶν Βερσαλλιῶν. Στὸ Παρίσι λέει ὅτι σκοπεύει μονάχα «νὰ τὸ λυτρώσει ἀπὸ τοὺς ἀπαίσιους τυράννους τοῦ πού τὸ καταπιέζουν» καὶ ὅτι στὴν πραγματικότητα τὸ Παρίσι τῆς Κομμούνας δὲν εἶναι παρὰ «μιὰ χούφτα ἀπὸ ἐγκληματίες».

Τὸ Παρίσι τοῦ Θιέρσου δὲν ἦταν τὸ πραγματικὸ Παρίσι τοῦ «χυδαίου ὄχλου», μὰ ἓνα Παρίσι - φάντασμα, τὸ Παρίσι τῶν λιποταχτῶν (francs - fileurs)¹⁶⁸ τὸ Παρίσι τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν θαμῶνων τῶν βουλευδάρτων — τὸ πλούσιο, τὸ κεφαλαιοκρατικὸ, τὸ χρυσομένο, τὸ ἀκαμάτικο Παρίσι, πού κατάκλυζε τώρα μὲ τοὺς λακέδες του, μὲ τοὺς τυχοδιῶχτες του, μὲ τὴ φιλολογικὴ του γυφτοσυμμορία (bohème) καὶ μὲ τίς κοκότες (cocottes) του τίς Βερσαλλίες, τὸ Σὲν Ντενίς, τὸ Ρυέιγ καὶ τὸ Σὲν Ζερμαίν, τὸ Παρίσι γιὰ τὸ ὅποιο ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἦταν ἀπλῶς ἓνα εὐχάριστο διάλειμα, πού παρακολουθοῦσε τὴ διεξαγωγὴ τῆς μάχης μὲ

τὰ κιάλια, πού μετροῦσε τὶς κανονιὲς καὶ πού ὀρκιζόταν στὴν τιμὴ του καὶ στὴν τιμὴ τῶν πορνῶν του, ὅτι ἡ παράσταση ἦταν πολὺ καλύτερα ἀνεβασμένη ἀπ' ὅτι γινόταν συνήθως στὸ θέατρο τῆς Πόρτ - Σαίιν - Μαρτέν. Οἱ ἄνδρες πού ἔπεφταν, πέθαιναν πραγματικά, οἱ κραυγὲς τῶν πληγωμένων δὲν ἦταν ψεύτικες καὶ, ἀκόμα, πόσο κοσμοϊστορική ἦταν ὅλη ἡ ὑπόθεση!

Αὐτὸ εἶναι τὸ Παρίσι τοῦ κ. Θιέρσου, ἀκριβῶς ὅπως οἱ πρόσφυγες τοῦ Κομπλέντς¹⁶⁹ ἦταν ἡ Γαλλία τοῦ κ. Καλόν.¹⁷⁰

IV

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα τῆς συνωμοσίας τῶν δουλοκτητῶν νὰ τσακίσουν τὸ Παρίσι δάξοντας τοὺς πρώτους νὰ τὸ καταλάβουν ναυάγησε ἐξαιτίας τῆς ἄρνησης τοῦ Βίσμαρκ. Ἡ δευτέρα ἀπόπειρα τῆς 18 τοῦ Μάρτη ἔληξε μὲ τὴν ἤττα τοῦ στρατοῦ καὶ μὲ τὴ φυγὴ τῆς κυβέρνησης στὶς Βερσαλλίες ὅπου ὑποχρεώθηκε νὰ τὴν ἀκολουθήσει ὅλη ἡ διοικητικὴ μηχανή. Ὁ Θιέρσος καμωνόταν ὅτι διαπραγματεύεται τὴν εἰρήνη μὲ τὸ Παρίσι, καὶ κέρδιζε καιρὸ γιὰ νὰ προετοιμάσει τὸν πόλεμο ἐνάντια στὸ Παρίσι. Ἀπὸ ποῦ ὁμως νὰ βρεῖ στρατό; Τὰ λείψανα τῶν συνταγμάτων τοῦ ταχτικοῦ στρατοῦ ἦταν ἀριθμητικὰ λίγα καὶ οἱ διαθέσεις τους δὲν ἦταν σίγουρες. Ἡ ἐπείγουσα ἔκκλησή του πρὸς τὶς ἐπαρχίες νὰ τρέξουν νὰ ἐνισχύσουν τὶς Βερσαλλίες μὲ τὶς ἐθνοφυλακὲς τους καὶ μὲ ἐθελοντές, συνάντησε τὴν ἀνοιχτὴ ἄρνησή τους. Μόνο ἡ Βρεττάνη ἔστειλε μιὰ χούφτα σουάνους (Chouans)¹⁷¹ πού πολέμησαν κάτω ἀπὸ λευκὴ σημαία, μὲ τὴν καρδιά τοῦ Ἰησοῦ κεντημένη πάνω σὲ ἄσπρο ὕψωμα στὸ στήθος καὶ πού πολέμησαν μὲ τὴν ἰαχὴ «Vive le roi!» («ζήτω ὁ βασιλιάς!»). Ὁ Θιέρσος ἀναγκάστηκε λοιπὸν νὰ συγκεντρώσει στὰ διαστικὰ ἕνα παρδαλὸ στίφος ἀπὸ ναῦτες, πεζοναῦτες, ζουάβους τοῦ πάπα, χωροφύλακες τοῦ Βαλαντέν, ἀστυφύλακες (sergents - de - ville) καὶ χαφιέδες (mouchards) τοῦ Πιετρί. Ὡστόσο, ὁ στρατὸς αὐτὸς θὰ ἦταν γελοῖα ἀνεπαρκὴς χωρὶς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς αἰχμα-

λώτους πολέμου πού ὁ Βίσμαρκ τούς ἄφηγε κατά δόσεις, ἴσα - ἴσα τόσους, ὅσοι χρειάζονταν γιά νά διατηρεῖ τόν ἐμφύλιο πόλεμο καί νά κρατᾷ τήν κυβέρνηση τῶν Βερσαλλιών σέ δουλική ἐξάρτηση ἀπό τήν Πρωσία. Καί στήν πορεία τοῦ πολέμου αὐτοῦ χρειάστηκε ἡ ἀστυνομία τῶν Βερσαλλιών, ἐνῶ οἱ χωροφύλακες ἔπρεπε νά τόν παρασέρνουν ἐκθέτοντας τόν ἑαυτό τους παντοῦ σ' ὅλα τὰ ἐπικίνδυνα σημεῖα. Τά φρούρια πού ἔπεφταν δέν παίρνονταν, ἀλλά ἀγοράζονταν. Ὁ ἡρωϊσμός τῶν κομμουνάρων ἔπεισε τὸ Θιέρσο ὅτι ἡ ἀντίσταση τοῦ Παρισιοῦ δέ μποροῦσε νά σπάσει μὲ τὴ δική του στρατηγική μεγαλοφυΐα καί μὲ τὶς ξιφολόγους πού εἶχε στή διάθεσή του.

Ταυτόχρονα οἱ σχέσεις του μὲ τὶς ἐπαρχίες γίνονταν ὀλοένα καί πιὸ δύσκολες. Οὔτε ἓνα χαιρετιστήριο ἐπιδοκιμασίας δέν ἤρθε στὶς Βερσαλλίες γιά νά χαροποιήσει τὸ Θιέρσο καί τούς «γαιοχτήμονες βουλευτές» του. Γινόταν ἀκριδῶς τὸ ἀντίθετο. Ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς κατέφθαναν ἀντιπροσωπεῖτες καί μηνύματα πού ζητοῦσαν σέ ὕψος κάθε ἄλλο παρά εὐγενικὸ τὴ συμφιλίωση μὲ τὸ Παρίσι πάνω στὴ βάση τῆς χωρὶς διφορούμενα ἀναγνώρισης τῆς δημοκρατίας, τῆς κατοχύρωσης τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Κομμούνας καί τῆς διάλυσης τῆς ἐθνοσυνέλευσης πού ἡ ἐντολή της εἶχε λήξει. Καί κατέφθαναν σέ τέτιο ἀριθμὸ, πού ὁ Ντυφόρ, ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θιέρσου, στήν ἐγκύκλιό του τῆς 23 τοῦ Ἀπρίλη πρὸς τοὺς εἰσαγγελεῖς τοὺς διέταξε νά θεωροῦν τὸ «σύνθημα τῆς συμφιλίωσης» ὡς ἐγκλημα. Ὡστόσο, ὁ Θιέρσος, ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἀπελπιστικὴ προοπτικὴ γιά τὴν ἐκστρατεία του ἀποφάσισε ν' ἀλλάξει τὴν ταχτικὴ του καί ὄρισε νά διεξαγοῦν δημοτικὲς καί κοινοτικὲς ἐκλογὲς σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα γιά τὶς 30 Ἀπρίλη, μὲ βάση τὴ νέα δημοτικὴ καί κοινοτικὴ νομοθεσία, πού τὴν εἶχε ὑπαγορεύσει ὁ ἴδιος στήν ἐθνοσυνέλευση. Ἄλλοῦ μὲ τὶς ραδιοургίες τῶν νομαρχῶν του καί ἄλλοῦ μὲ τὸν ἐκφοβισμό τῆς ἀστυνομίας του ἦταν ὀλοτέλα σίγουρος πὼς ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐπαρχιῶν θὰ ἔδινε στήν ἐθνοσυνέλευση τὴν ἠθικὴ ἐκείνη δύναμη πού δέν τὴν εἶχε ποτὲ καί ὅτι θὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες τὴν

ύλική δύναμη πού χρειαζόταν για νά κατακτήσει τὸ Παρίσι.

Ὁ Θιέρσοσ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλασ θεώρησε ἀναγκαῖο νά συμπληρώσει μὲ μιὰ μικρὴ κωμωδία συμφιλίωσης, πού προοριζόταν νά ἐξυπηρετήσῃ πολλοὺς σκοποὺς, τὸ ληστρικό του πόλεμο ἐνάντια στὸ Παρίσι, πού τὸν ἐξυμνοῦσε στὰ ἀνακοινωθέντα του καὶ τὶς προσπάθειες τῶν ὑπουργῶν του νά ἐγκαθιδρύσουν σ' ὅλη τὴ Γαλλία ἓνα νέο τρομοκρατικό καθεστῶσ. Σκοπὸς τῆσ ἦταν νά ἐξαπατήσῃ τὶς ἐπαρχίες, νά τραθήξῃ μὲ τὸ μέρος του τὴ μεσαία τάξη τοῦ Παρισιοῦ καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα νά δόσῃ στοὺς δῆθεν δημοκρατικούς τῆσ ἐθνοσυνέλευσης τὴν εὐκαιρία νά κρύψουν τὴν προδοσία τους ἐνάντια στὸ Παρίσι, πίσω ἀπὸ τὴν πίστη τους στὸ Θιέρσο. Στις 21 τοῦ Μάρτη, ὅταν δὲν εἶχε ἀκόμα στρατό, εἶχε δηλώσει στὴν ἐθνοσυνέλευση: «Ὅ,τι κι ἂν γίνῃ, ἐγὼ δὲ θὰ στείλω στρατό στὸ Παρίσι». Στις 27 τοῦ Μάρτη σηκώθηκε ξανά καὶ εἶπε: «Βρῆκα τὴ δημοκρατία σὰν τετελεσμένο γεγονός καὶ εἶμαι σταθερὰ ἀποφασισμένος νά τὴ διατηρήσω». Στὴν πραγματικότητα, ἐν ὀνόματι τῆσ δημοκρατίας κατέστειλε τὴν ἐπανάσταση στὴ Λυὸν καὶ τὴ Μασσαλία,¹⁷² ἐνῶ τὰ οὐρλιαχτὰ τῶν «γαιοχτημόνων βουλευτῶν» του δὲν ἄφηναν νά ἀκουστῇ οὔτε ἡ λέξη «δημοκρατία» κάθε φορὰ πού τὴν ἀνάφερνε κανεὶς στὶς Βερσαλλίες. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀνδραγάθημα μετρίασε τὸ «τετελεσμένο γεγονός» σ' ἓνα ὑποθετικό γεγονός. Οἱ πρίγκιπες τῆσ Ὁρλεάνησ, πού τοὺς εἶχε φυγαδέψῃ προσεχτικὰ ἀπὸ τὸ Μπορντώ μποροῦσαν τώρα νά ραδιοουργοῦν στὸ Ντρέ παραδιάζοντας ἀνοιχτὰ τὸ νόμο. Οἱ παραχωρήσεις πού ὑποσχόταν ὁ Θιέρσοσ στὶς ἀτέλειωτες συναντήσεις του μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Παρισιοῦ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν — παρ' ὅλο πού διαρκῶσ ἄλλαζαν τόνο καὶ χρῶμα — κατάληγαν πάντα σὲ ἓνα πράγμα, ὅτι κατὰ τὰ προβλεπόμενα ἢ ἐκδίκησή του θὰ περιοριστῇ ἐνάντια στὴ «χούφτα τῶν ἐγκληματιῶν πού εἶχαν συμμετάσχει στὴ δολοφονία τοῦ Λεκὸντ καὶ τοῦ Κλεμάν Τομά», μὲ τὸν ὅρο ἐννοεῖται ὅτι τὸ Παρίσι καὶ ἡ Γαλλία θὰ δεχόταν νά ἀναγνωρίσει ἀνεπιφύλαχτα τὸν ἴδιο τὸν κύριο Θιέρσο σὰν τὴν καλύτερη δυνατὴ δημοκρατία, ἀκριβῶσ ὅπως εἶχε κάνει τὸ 1830 μὲ τὸ

Λουδοβίκο Φίλιππο. Μὰ κι αὐτὲς τὶς παραχωρήσεις ὄχι μόνο φρόντισε νὰ τὶς κάνει ἀμφίβολες μὲ τὶς ἐπίσημες ἐξηγήσεις πού οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ἔδωσαν σχετικὰ μ' αὐτὲς στὴν ἔθνοσυνέλευση. Ὅχι, εἶχε ἀκόμα καὶ τὸν Ντυφόρ τοῦ γιὰ νὰ δρᾷ. Ὁ Ντυφόρ, αὐτὸς ὁ παλιὸς ὄρλεανικὸς δικηγόρος, ἦταν κάθε φορά ὁ ἀνώτατος δικαστὴς τῆς κατάστασης πολιτορχίας, τόσο σήμερα τὸ 1871, ἐπὶ Θιέρσου, ὅσο καὶ τὸ 1839, ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου καὶ τὸ 1849 ἐπὶ προεδρίας τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη.¹⁷³ Ὅταν ἦταν ἔξω ἀπ' τὴν κυβέρνηση πλούτιζε κάνοντας τὸ συνήγορο τῶν κεφαλαιοκρατῶν τοῦ Παρισίου καὶ ἀποχτοῦσε πολιτικὸ κεφάλαιο συνηγορώντας ἐνάντια στοὺς νόμους πού εἶχε ὁ ἴδιος θεσπίσει. Μὴ μένοντας τώρα ἱκανοποιημένος μὲ τὸ ὅτι πέρασε στὰ διαστικὰ ἀπὸ τὴν ἔθνοσυνέλευση μιὰ σειρὰ ἀπὸ καταπιεστικούς νόμους, πού ὕστερα ἀπ' τὴν πτώση τοῦ Παρισίου θὰ ἐξάλειφαν καὶ τὰ τελευταῖα ὑπολείματα τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας στὴ Γαλλία,¹⁷⁴ προανάγγειλε καὶ τὴν τύχη τοῦ Παρισίου, συντομεύοντας τὴ διαδικασία τῶν στρατοδικείων¹⁷⁵ — πού κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἦταν πολὺ ἀργή — καὶ δημοσίευσε ἓνα νέο δρακόντειο νόμο γιὰ τὶς ἐξορίες. Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1848, καταργώντας τὴ θανατικὴ ποινὴ γιὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, τὴν ἀντικατάστησε μὲ τὴν ἐξορία. Ὁ Λουδοβίκος Βοναπάρτης δὲν εἶχε τολμήσει, τουλάχιστο ἀνοιχτὰ νὰ ἐπαναφέρει τὸ καθεστῶς (regime) τῆς λαιμητόμου. Ἡ «βουλὴ τῶν γαιοχτημόνων», πού δὲν τολμοῦσε καὶ νὰ ὑποστηρίξει ἀκόμα ὅτι οἱ παριζιάνοι δὲν ἦταν στασιαστὲς, ἀλλὰ δολοφόνοι, ἀναγκάστηκε γι' αὐτὸ νὰ περιορίσει τὴν προεξοφλημένη ἐκδίκηση ἐνάντια στὸ Παρίσι στὸ νέο κώδικα τοῦ Ντυφόρ γιὰ τὶς ἐξορίες. Κάτω ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς συνθήκες θὰ ἦταν ἀδύνατο στὸ Θιέρσο νὰ συνεχίσει τόσον καιρὸ τὴ συμφιλωτικὴ κωμωδία του, ἂν ἡ κωμωδία αὐτὴ δὲν προκαλοῦσε, ὅπως τὸ ἐπιδίωκε, τὰ λυσασμένα οὐρλιαχτὰ τῶν «γαιοχτημόνων βουλευτῶν» πού τὸ μωρηκαστικὸ μυαλό τους δὲ μποροῦσε νὰ καταλάβει οὔτε τὸ παιχνίδι, οὔτε τὴν ἀνάγκη τῆς ὑποκρισίας του, τῆς ὑπουλότητάς του καὶ τῆς ἀναβλητικότητάς του.

Ἐν ὄψει τῶν ἐπικείμενων δημοτικῶν ἐκλογῶν τῆς 30

τοῦ Ἀπρίλη, ὁ Θιέρσοσ ἐπαιξε στίς 29 τοῦ Ἀπρίλη μιὰ ἀπό τίς μεγαλύτερες συμφιλιωτικῆς σκηνῆς του. Μέσα σ' ἓνα χεῖμαρο αἰσθηματικῆς ρητορείας ἀναφώνησε ἀπ' τὸ θῆμα τῆς ἐθνοσυνέλευσης: «Ἡ μόνη συνωμοσία πού ὑπάρχει ἐνάντια στή δημοκρατία εἶναι ἡ συνωμοσία τοῦ Παρισιοῦ, πού μᾶς ἀναγκάζει νὰ χύνομε γαλλικὸ αἷμα. Τὸ λέω καὶ τὸ ἐπαναλαβαίνω: Φροντίστε νὰ πέσουν τὰ ἀνόσια αὐτὰ ὄπλα ἀπ' τὰ χέρια πού τὰ κρατοῦν καὶ ἡ τιμωρία θὰ σταματήσῃ ἀμέσως μὲ μιὰ πράξη εἰρηνική, ἀπ' τὴν ὁποία θὰ ἀποκλεισθεῖ ἀμέσως μόνον ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἐγκληματιῶν». Στίς λυσασμένεσ διακοπὲσ τῶν «γαιοχτημόνων βουλευτῶν» ἀπάντησε: «Κύριοι, πῆτε μου σᾶσ παρακαλῶ θερμὰ, μήπως ἔχω ἄδικο; Μήπως λυπᾶστε πραγματικὰ πού μόρρεσα νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ὅτι οἱ ἐγκληματίεσ εἶναι μόνο μιὰ χούφτα; Μήπως δὲν εἶναι εὐτύχημα ὅτι μέσα σ' ὅλη τὴ συμφορὰ μας οἱ ἄνθρωποι πού στάθησαν ἱκανοὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμα τοῦ Κλεμάν Τομά καὶ τοῦ στρατηγοῦ Λεκόντ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ σπάνιεσ ἐξαιρέσεισ;»

Ἡ Γαλλία ὁμως δὲν ἄκουσε τὴν ἀγόρευση αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία ὁ Θιέρσοσ κολακευόταν ὅτι κατάφερε νὰ ψάλῃ ἓνα κοινοβουλευτικὸ τραγοῦδι: σειρήνων. Ἀπὸ τοὺς 700.000 δημοτικούς συμβούλους πού βγήχαν στίς 35.000 κοινότητες πού εἶχαν ἀπομείνει ἀκόμα στή Γαλλία, οἱ συνασπισμένοι νομιμόφρονεσ, ὀρλεανικοὶ καὶ βοναπαρτικοὶ δὲν πῆραν οὔτε 8.000. Οἱ συμπληρωματικῆσ ἐκλογῆσ πού ἀκολούθησαν ἦταν ἀκόμα πιὸ ἐχθρικῆσ. Ἔτσι ἡ ἐθνοσυνέλευση ἀντὶ νὰ πάρῃ ἀπὸ τίς ἐπαρχίεσ τὴν ὕλικὴ δύναμη πού τόσο τῆσ χρειάζόταν, ἔχασε καὶ αὐτὴ τὴν τελευταία τῆσ ἀξίωση γιὰ ἠθικὴ ἰσχὺ: δηλαδὴ τὴν ἀξίωση ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ἔκφραση τοῦ γενικοῦ ἐκλογικοῦ δικαίωματος τῆσ Γαλλίας. Γιὰ νὰ δλοκληρωθεῖ ἡ ἦττα, τὰ νεοεκλεγμένα δημοτικὰ συμβούλια ὄλων τῶν πόλεων τῆσ Γαλλίας ἀπειλήσαν ἀνοιχτὰ τὴ σφετεριστικὴ συνέλευση τῶν Βερσαλλιωῶν μὲ μιὰ ἀντισυνέλευση στὸ Μπορντώ.

Τότε ἔφτασε γιὰ τὸ Βίσμαρκ ἡ στιγμὴ πού τὴν περιμενε ἀπὸ πολὺν καιρὸ γιὰ νὰ ἐπέμβῃ ἀποφασιστικά. Διέταξε μὲ τόνο κυρίαρχου τὸ Θιέρσο νὰ στείλῃ ἀμέσως πληρεξούσιουσ στή Φρανκφούρτη γιὰ τὸ ὀριστικὸ κλείσιμο τῆσ εἰ-

ρήνης. Υπακούοντας ταπεινά στο κάλεσμα του κυρίου και αφέντη του ο Θιέρσος διάστηκε να στείλει το δοκιμασμένο έμπιστό του Ζύλ Φάβρ και για βοηθό του τον Πουγέ - Κερτιέ. Ο Πουγέ - Κερτιέ, ένας «έπιφανής» έργοστασιάρχης - νηματοουργός της Ρουένης, ένας φλογερός και ακόμα δουλικός όπαδός της δεύτερης αυτοκρατορίας, δεν είχε ποτέ του θρει τίποτα τó επιλήψιμο στην αυτοκρατορία, έκτός από την έμπορική της σύμβαση με την Άγγλία.¹⁷⁶ πού ζημίωνε τά συμφέροντά του σαν έργοστασιάρχη. Μόλις έγκαταστάθηκε στο Μπορντώ σαν ύπουργός τών οικονομικών του Θιέρσου, κατηγόρησε άμέσως τήν «άνιερη» ατή σύμβαση, έκανε τόν ύπαινιγμό ότι θ' άκυρωθει σύντομα κι είχε ακόμα τήν άναίδεια (άν και άνώφελα, γιατί λογάριαζε χωρίς τόν Βίσμαρκ) να προσπαθήσει να ξαναεπιβάλει άμέσως τούς παλιούς προστατευτικούς δασμούς ενάντια στην Άλσατία, όπου, όπως έλεγε, δεν τόν έμπόδιζαν ακόμα προηγούμενες διεθνείς συμβάσεις. Μήπως ο άνθρωπος ατός, πού θεωρούσε τήν άντεπανάσταση σαν ένα μέσο για να κατεβάσει τά μεροκάματα στη Ρουένη και τήν παραχώρηση γαλλικών έπαρχιών σαν μέσο για να άνεβάσει τήν τιμή τών έμπορευμάτων του στη Γαλλία — μήπως ο άνθρωπος α υ τ ό ς δεν ήταν από πριν ένδεδειγμένος να γίνει ο άντάξιος συνεταίρος του Ζύλ Φάβρ στην τελευταία του προδοσία, πού έπιστεγάζει όλο του τó έργο;

Όταν έφτασε τó έξαιρετο αυτό ζευγάρι τών πληρεξούσιων άντιπροσώπων στη Φρανκφούρτη ο Βίσμαρκ τούς άποπήρε με τó πρόσταγμα: Είτε παλινόρθωση της αυτοκρατορίας, είτε άνεπιφύλαχτη άποδοχή τών δικών μου όρων ειρήνης! Οί όροι αúτοι περιείχαν τή συντόμηση τών προθεσμιών πληρωμής για τίς πολεμικές άποζημιώσεις και τή διαρκή κατοχή τών φρουρίων του Παρισιού από τά πρωσικά στρατεύματα, έως ότου ο Βίσμαρκ να θεωρήσει ότι είναι ικανοποιημένος άπ' τήν κατάσταση τών πραγμάτων στη Γαλλία — έτσι ή Πρωσία άναγνωριζόταν άνώτατος διαιτητής στις έσωτερικές ύποθέσεις της Γαλλίας! Σ' άντάλλαγμα προσφερόταν ν' αφήσει έλεύθερο για τήν έξόντωση του Παρισιού, τόν αίχμαλωτισμένο στρατό του Βοναπάρτη και να τόν

ἐνισχύσει ἄμεσα μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ αὐτοκράτορα Γουλιέλμου. Καὶ σὰν ἐγγύηση ὅτι θὰ κρατήσει τὸ λόγο του ἐξάρτησε τὴν πληρωμὴ τῆς πρώτης δόσης τῶν ἀποζημιώσεων ἀπὸ τὴν «εἰρήνευση» τοῦ Παρισίου. Φυσικὰ ὁ Θιέρσος καὶ οἱ πληρεξούσιοι τοῦ κατὰπιανε μὲ ἀπληστία ἕνα τέτιο δόλωμα. Ὑπογράψανε στὶς 10 τοῦ Μάη τὴ συνθήκη εἰρήνης καὶ στὶς 21 τοῦ Μάη φρόντισαν κιόλας νὰ τὴν ἐπικυρώσει ἡ ἔθνοσυνέλευση τῶν Βερσαλλιών.

Στὸ διάστημα ἀνάμεσα στὴν ὑπογραφή τῆς εἰρήνης καὶ στὸν ἔρχομὸ τῶν Βοναπαρτικῶν αἰχμαλώτων, ὁ Θιέρσος αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ του τόσο περισσότερο ὑποχρεωμένο νὰ ξαναρχίσει τὴν συμφιλιωτικὴ του κωμωδία, πού τὰ δημοκρατικὰ τσιράκια του εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ἕνα πρόσχημα γιὰ νὰ κάνουν τὰ στραβὰ μάτια μπροστὰ στὶς προετοιμασίες γιὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Παρισίου. Ἀκόμα καὶ στὶς 8 τοῦ Μάη ἀπάντησε σὲ μιὰ ἀντιπροσωπεία ἀπὸ συμφιλιωτὲς τῆς μεσαίας τάξης: «Μόλις ἀποφασίσουν οἱ στασιαστὲς νὰ συνθηκολογήσουν, γιὰ μιὰ δλόκληρη ἑβδομάδα οἱ πόρτες τοῦ Παρισίου θὰ μείνουν ὀρθάνοιχτες γιὰ ὄλους, ἐκτὸς ἀπ' τοὺς δολοφόνους τῶν στρατηγῶν Κλεμὰν Τομὰ καὶ Λεκόντ».

Λίγες μέρες ἀργότερα, ὅταν οἱ «γαιοχτήμονες βουλευτές» τὸν ἐπερώτησαν σὲ ἔντονο ὕφος γιὰ τὴν ὑπόσχεση πού ἔδωσε, ἀρνήθηκε κάθε ἐξήγηση, ἔκανε ὁμως τὴν παρακάτω χαρακτηριστικὴ νύξη: «Σὰς λέω ὅτι ἀνάμεσά σας ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἀνυπόμονοι πού διαίζονται πάρα πολὺ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πρέπει νὰ περιμένουν ἄλλες ὀχτῶ μέρες. Ὅταν περάσουν αὐτὲς οἱ ὀχτῶ μέρες δὲ θὰ ὑπάρχει πιὰ κίνδυνος καὶ τὸ καθήκον θὰ εἶναι ἀνάλογο μὲ τὸ θάρρος τους καὶ τίς ἱκανότητές τους». Μόλις ὁ Μάκ - Μαὸν¹⁷⁷ εἶναι σὲ θέση νὰ τὸν βεβαιώσει ὅτι μπορεῖ σύντομα νὰ μπεῖ στὸ Παρίσι, ὁ Θιέρσος δήλωσε στὴν ἔθνοσυνέλευση ὅτι «θὰ μπεῖ στὸ Παρίσι μὲ τὸ νόμο στὰ χέρια καὶ θὰ ζητήσει πλήρη ἐξίλασμά ἀπὸ τοὺς ἄθλιους πού εἶχαν θυσιάσει τὴ ζωὴ στρατιωτῶν καὶ εἶχαν καταστρέψει δημόσια μνημεῖα». Ὅταν πλησίαζε ἡ στιγμή τῆς ἀπόφασης εἶπε στὴν ἔθνοσυνέλευση: «Θὰ εἶμαι ἀνελέητος». Γιὰ τὸ Παρίσι, εἶπε ὅτι βγήκε ἡ καταδικαστικὴ του ἀπόφαση, καὶ γιὰ τοὺς βοναπαρτικούς ληστές

του, ὅτι εἶχαν τὴν ἄδεια τοῦ κράτους νὰ ἐκδικηθοῦν μὲ τὴν ψυχὴ τους τὸ Παρίσι. Τέλος, ὅταν στίς 21 τοῦ Μάη ἡ προδοσία ἄνοιξε τὶς πόρτες τοῦ Παρισίου στὸ στρατηγὸ Ντουαί, ὁ Θιέρσος ἀποκάλυπτε στίς 22 τοῦ Μάη στοὺς «γαιοχτήμονες βουλευτές» του, τὸ «σκοπὸ» τῆς συμφιλιωτικῆς του κωμωδίας, πού τὴν εἶχαν παρανοήσει τόσο ἐπίμονα: «Σὰς εἶπα λίγες μέρες προτῆτερα ὅτι πλησιάζαμε στὸ σκοπὸ, σήμερα ἔρχομαι νὰ σὰς πῶ ὅτι φτάσαμε στὸ σκοπὸ. Ἡ νίκη τῆς τάξεως, τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ κερδήθηκε ἐπιτέλους».

Μάλιστα, αὐτὴ ἦταν ἡ νίκη. Ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος ξεπροβάλλουν στὸ ἀληθινὸ δυσοίωνα φῶς του κάθε φορὰ πού στὸ καθεστῶς αὐτὸ οἱ σκλάβοι καὶ οἱ εἰλωτες ξεσηκώνονται ἐνάντια στοὺς ἀφεντάδες τους. Τότε αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς καὶ αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη φανερώνονται σὰν ἀπροκάλυπτη ἀγριότητα καὶ ἄνομη ἐκδίκηση. Κάθε νέα κρίση στὴν ταξικὴ πάλη ἀνάμεσα στὸ σφετεριστὴ καὶ στὸν παραγωγὸ τοῦ πλούτου φανερῶνει ἀκόμα πιὸ χτυπητὰ τὸ γεγονός αὐτό. Ἀκόμα καὶ οἱ ὠμότητες τῶν ἀστῶν τὸν Ἰούνη τοῦ 1848 ὠχριοῦν μπρὸς στὴν ἀνείπωτη προστυχία τοῦ 1871. Ἡ ἠρωϊκὴ αὐτοθυσία μὲ τὴν ὁποία ἐξακολουθοῦσε νὰ πολεμᾷ ὁ πληθυσμὸς τοῦ Παρισίου — ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ — ὀχτῶ δλόκληρες μέρες ὕστερα ἀπ' τὴν εἴσοδο τῶν βερσαλλιέρων ἀντανακλᾷ τόσο πολὺ τὸ μεγαλεῖο τῆς ὑπόθεσής τους, ὅπως καὶ οἱ χτηνώδεις πράξεις τοῦ στρατοῦ ἀντανακλοῦν τὸ ἔμφυτο πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ὁποίου εἶναι μισθοφόρος ἐκδικητῆς του. Πραγματικὰ δοξασμένος πολιτισμὸς, πού τὸ ζωτικὸ του πρόβλημα σήμερα εἶναι πῶς θὰ ξεφορτωθεῖ τοὺς σωροὺς ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν ἀνθρώπων πού δολοφόνησε ὅταν εἶχε τελειώσει πιά ἡ μάχη!

Γιὰ νὰ βροῦμε κάτι τὸ ἀντίστοιχο μὲ τὴ διαγωγή τοῦ Θιέρσου καὶ τῶν αἰμοδόρων σκυλιῶν του πρέπει ν' ἀνατρέξουμε στὴν ἐποχὴ τοῦ Σύλλα καὶ τῶν δυὸ τριανδριῶν τῆς Ρώμης.¹⁷⁸ Ἡ ἴδια ψυχραϊμὴ μαζικὴ σφαγὴ, ἡ ἴδια περιφρόνηση τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ φύλου στὴ σφαγὴ, τὸ ἴδιο σύστημα βασανισμοῦ τῶν αἰχμαλώτων, οἱ ἴδιες προγραφές,

μά τούτη τή φορά μιᾶς δλόκληρης τάξης, ὁ ἴδιος ἄγριος διωγμὸς ἐνάντια στοὺς κρυμένους ἡγέτες, μὴν τυχὸν καὶ ξεφύγει κανένας, οἱ ἴδιες καταγγελίες ἐνάντια σὲ πολιτικούς καὶ προσωπικούς ἐχθροὺς καὶ ἡ ἴδια ἀδιαφορία μπροστὰ στὴ σφαγὴ ἀνθρώπων δλότελα ξένων πρὸς τὸν ἀγώνα. Μόνο μιὰ διαφορὰ ὑπάρχει, καὶ ἡ διαφορὰ αὐτὴ εἶναι ὅτι οἱ ρωμαῖοι δὲν εἶχαν ἀκόμα πολυβόλα (mitrailleuses) γιὰ νὰ ξεκάνουν μαζικὰ τοὺς προγραμμαμένους καὶ ὅτι δὲν κρατοῦσαν «στά χέρια τὸ νόμο» οὔτε ἔφεραν στά χεῖλη τους τὴν κραυγὴ «πολιτισμός».

Κι ὕστερα ἀπ' αὐτὲς τίς φρικαλεότητες, κοιτᾶχτε τώρα τὴν ἄλλη, τὴν ἀκόμα ἀπαισιότερη μορφή αὐτοῦ τοῦ ἀστικού πολιτισμοῦ, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος του ὁ τύπος:

«Ἐνῶ — γράφει ὁ παρισινὸς ἀνταποκριτὴς μιᾶς λονδρέζικης συντηρητικῆς ἐφημερίδας — ἀπὸ μακριὰ ἀντηχοῦν ἀκόμη ἀραιοὶ πυροβολισμοὶ καὶ ἀφημένοι στὴν τύχη τους τραυματίες ξεψυχοῦν ἀνάμεσα στοὺς τάφους τοῦ νεκροταφείου τοῦ Περ Λασαίζ, ἐνῶ 6000 ἐξεγεραμένοι, τρομαγμένοι, χάθηκαν μέσα στὴν ἀπόγνωση τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου περιπλανώμενοι στὸ λαθύρινο τῶν κατακομβῶν τοῦ Παρισιοῦ¹⁷⁹ καὶ ἐνῶ κυνηγοῦσαν ἀκόμα στοὺς δρόμους μάζες ἀπὸ δυστυχισμένους ἀνθρώπους καὶ τοὺς σκότωναν μὲ τὰ πολυβόλα (mitrailleuses) — προκαλεῖ ἀγανάχτηση νὰ βλέπει κανεὶς τὰ καφενεῖα (cafés) γιομάτα ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ πίνουν ἀψέντι, καὶ ποὺ παίζουν μπιλιάρδο καὶ ντόμινο, προκαλεῖ ἀγανάχτηση νὰ βλέπει κανεὶς τὴ γυναικεία διαφθορὰ νὰ περιφέρεται στά βουλευτάρια καὶ νὰ ἀκούει τίς φωνὲς τοῦ ἔργιου ποὺ θγαίνουνε ἀπὸ τὰ σεπαρέ (cabinets particuliers) τῶν ἐστιατορίων πολυτελείας νὰ ταράζουν τὴ νυχτερινὴ ἡσυχίᾶ». Ὁ κ. Ἐντουάρ Ἐρβὲ γράφει στὴ «Ζουρνάλ ντὲ Παρί»,¹⁸⁰ μιὰ θεσσαλλιέρικη ἐφημερίδα ποὺ τὴν εἶχε κλείσει ἡ Κομμούνια: «Ὁ τρόπος ποὺ ὁ πληθυσμὸς τοῦ Παρισιοῦ (!) ἐκδήλωσε χθὲς τὴν ἱκανοποίησή του ἦταν πραγματικὰ κάτι παραπάνω ἀπὸ ἐπιπόλαιος καὶ φοβόμαστε ὅτι θὰ χειροτερεύσει ὅσο θὰ περνᾶει ὁ καιρὸς. Τὸ Παρίσι ἔχει τώρα ὄψη γιορτῆς, (fête) κάτι ποὺ εἶναι πραγματικὰ ἄτοπο, κι ἂν δὲ θέλωμε νὰ μᾶς ὀνομάσουν “παρισινὸς τῆς παρακ-

μῆς» (Parisiens de la décadence), πρέπει νὰ δοθεῖ τέλος σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση». Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἑρβὲ ἀναφέρει τὸ χωρίο τοῦ Τάκιτου,¹⁸¹ ποῦ λέει: «Καὶ ὄμως τὴν ἐπομένῃ, ὕστερα ἀπὸ τὸ φρικτὸ αὐτὸν ἀγῶνα, καὶ πρὶν καλὰ - καλὰ τελειώσει, ἄρχισε ξανὰ ἡ Ρώμη — ξεφτελισμένη καὶ διεφθαρμένη — νὰ κυλιέται μέσα στὸ δοῦρκο τῆς ἡδονῆς ποῦ κατάστρεφε τὸ κορμὶ τῆς καὶ μόλυβε τὴν ψυχὴ τῆς — *alibi proelia et vulnere, alibi balnea porripaesque* (ἔδῳ μάχες καὶ πληγές, ἐκεῖ λουτρὰ καὶ συμπόσια.)»¹⁸² — Ὁ κ. Ἑρβὲ ξεχνᾷ μονάχα νὰ πεῖ ὅτι ὁ «πληθυσμὸς τοῦ Παρισιοῦ», ποῦ ἀναφέρει, εἶναι μονάχα ὁ πληθυσμὸς τοῦ Παρισιοῦ τοῦ Θιέρσου, οἱ λιποτάχτες (*francs - fileurs*) ποῦ ἐπιστρέφουν κατὰ μάζες, ἀπὸ τὶς Βερσαλλίες, τὸ Σαιν - Ντενί, τὴ Ρουεῖγ καὶ τὸ Σαιν Ζερμαίν — τὸ «Παρίσι τῆς παρακμῆς».

Ὁ ἔλεινός αὐτὸς πολιτισμὸς, ποῦ βασίζεται στὴν ὑποδούλωση τῆς ἐργασίας, σ' ὅλους τοὺς αἱματηροὺς θριάμβους τοῦ πάνω στοὺς γεμάτους αὐτοθυσία προμάχους μιᾶς νέας, καλύτερης κοινωνίας, πνίγει τὰ βογγητὰ τῶν θυμάτων τοῦ μέσα σὲ οὐρλιαχτὰ συκοφαντίας ποῦ βρίσκουν πλατιά παγκόσμια ἀπήχηση. Στὰ χέρια τῶν αἰμοδόρων σκυλιῶν τῆς «τάξεως», τὸ χαρούμενο ἐργατικὸ Παρίσι τῆς Κομμούνας μετατρέπεται ξαφνικὰ σὲ πανδαιμόνιο. Καὶ τί ἀποδείχνει στὸ ἀστικὸ πνεῦμα ὄλων τῶν χωρῶν ἡ τρομερὴ αὐτὴ μεταβολή; Τίποτα ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ Κομμούνα συνωμότησε ἐνάντια στὸν πολιτισμό! Ὁ λαὸς τοῦ Παρισιοῦ θυσιάζεται μὲ ἐνθουσιασμό γιὰ τὴν Κομμούνα, ὁ ἀριθμὸς τῶν νεκρῶν τοῦ ξεπερνᾷ τοὺς νεκροὺς ὅποιασδήποτε ἄλλης γνωστῆς μάχης στὴν ἱστορία. Τί ἀποδείχνει αὐτό; Τίποτα ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ Κομμούνα δὲν ἦταν κυβέρνησις τοῦ Ἰδίου τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἡ βίαιη κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ μιὰ χούφτα ἐγκληματίες! Οἱ γυναῖκες τοῦ Παρισιοῦ δίνουν χαρούμενα τὴ ζωὴ τους στὰ ὀδοφράγματα καὶ στὸν τόπο τῆς ἐκτέλεσης. Τί ἀποδείχνει αὐτό; Τίποτα ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ δαίμονας τῆς Κομμούνας τὶς μετάρεψε σὲ μέγαιρες καὶ Ἑκάτες! Ἡ μετριοπάθεια τῆς Κομμούνας στὸ διάστημα μιᾶς δέμηνης ἀναμφισβήτησης κυριαρχίας βρίσκει τὸ ἀντί-

στοιχό της μόνο στον ήρωισμό της άμυνας της. Τί αποδείχνει αυτό; Τίποτα άλλο, εκτός από το ότι η Κομμούνα επί δυο δλόκληρους μήνες έκρυβε προσεχτικά, κάτω από το προσωπείο της μετριοπάθειας και του ανθρωπισμού, τη δίψα για αίμα των σατανικών της ένστίκτων για να τὰ ξαμολήσει την ώρα της επιθανάτιας άγωνίας της!

Μέσα στο ήρωικό του δλοκαύτωμα, το Παρίσι των έργατων περιέβαλε μέσα στις φλόγες του χτίρια και μνημεία. Τή στιγμή που οι κύριοι του προλεταριάτου κοματιάζουν το ζωντανό κορμί του δέν πρέπει πια να περιμένουν ότι θα ξαναγυρίσουν θριαμβευτικά στους άθιχτους τοίχους των σπιτιών τους. Η κυβέρνηση των Βερσαλλιών φωνάζει: «έμπρησμός!» και ψιθυρίζει το σύνθημα αυτό σ' όλους τους πράχτορες της ως το πιό απομακρυσμένο χωριουδάκι, για να κυνηγάνε τους έχθρους της παντού σαν ύποπτους έμπρηστές έξ επαγγέλματος. Η άστική τάξη όλου του κόσμου βλέπει με εύχαρίστηση τη μαζική αυτή σφαγή υστερα απ' τη μάχη, ταραίζεται όμως από φρίκη μπροστά στη θεβήλωση των τούδλων και του σουδά!

Όταν οι κυβερνήσεις δίνουν στον πολεμικό τους στόλο την άδεια «να σκοτώνει, να καίει και να καταστρέφει», μήπως αυτό δέν είναι άδεια για έμπρησμό; Όταν τὰ βρετανικά στρατεύματα δάζουν επίτηδες φωτιά στο Καπιτώλιο της Βάσιγκτον και στο θερινό ανάκτορο του αυτοκράτορα της Κίνας,¹⁸³ μήπως αυτό δέν είναι έμπρησμός; Όταν οι πρῶσοι, όχι για στρατιωτικούς λόγους, αλλά άπλως από έκδίκηση, έβαζαν φωτιά με πετρέλαιο και καίγανε πόλεις και πλῆθος από χωριά, σαν τη Σατωντέν, μήπως αυτό δέν ήταν έμπρησμός; Όταν ο Θιέρσο, έξι δλόκληρες δδομάδες βομβάρδιζε το Παρίσι, με το πρόσχημα ότι ήθελε να κάψει μόνο σπίτια στα όποια βρίσκονταν άνθρωποι, μήπως αυτό δέν ήταν έμπρησμός; — Στον πόλεμο ή φωτιά είναι ένα πέρα για πέρα νόμιμο όπλο, όπως και κάθε άλλο όπλο. Στον πόλεμο βομβαρδίζουν τὰ χτίρια που κατέχει ο έχθρος για να τὰ κάψουν. Αν οι υπερασπιστές τους αναγκάζονται να ύποχωρήσουν και να έγκαταλείψουν, τότε τους δάζουν οι ίδιοι φωτιά για να έμποδίσουν τους έπιτιθέμενους να τὰ

πάρουν και να δχυρωθοῦν σ' αὐτά. Ἡ μοίρα ὄλων τῶν χτι-
 ρίων ποὺ θρίζονται στὸ μέτωπο τῆς μάχης ὄλων τῶν ταχτι-
 κῶν στρατῶν τοῦ κόσμου ἦταν πάντα νὰ καίγονται. Μὰ στὸν
 πόλεμο τῶν ὑποδουλωμένων ἐνάντια στοὺς ὑποδουλωτές τους,
 σ' αὐτὸν τὸν μόνο δίκαιο πόλεμο στὴν ἱστορία, αὐτὸ δὲν πρέ-
 πει καθόλου νὰ ἰσχύει! Ἡ Κομμούνια χρησιμοποίησε τὴ φω-
 τιὰ σὰν μέσο ἄμυνας μὲ τὴν πιὸ αὐστηρὴ ἔγνοια τῆς λέ-
 ξης. Τὴ χρησιμοποίησε γιὰ νὰ φράξει στὰ στρατεύματα τῶν
 Βερσαλλιῶν ἐκείνους τοὺς μακριοὺς ὀλόϊσους δρόμους ποὺ
 ὁ Ὄσμαν τοὺς εἶχε ἐπίτηδες ἀνοίξει γιὰ νὰ εἶναι κατάλλη-
 λοι γιὰ πυρὰ πυροβολικοῦ. Τὴ χρησιμοποίη-
 σε γιὰ νὰ καλύψει τὴν ὑποχώρησή της, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο
 ποὺ οἱ θερσαλλιέροι χρησιμοποίησαν στὴν προώθησή τους
 τὶς ὀβίδες τους ποὺ κατάστρεψαν τουλάχιστον τόσα χτίρια
 ὅσα καὶ ἡ φωτιὰ τῆς Κομμούνιας. Ἀκόμα καὶ σήμερα συ-
 ζητιέται σὲ ποιά χτίρια βάλλαν φωτιὰ οἱ ἀμυνομένοι καὶ σὲ
 ποιά οἱ ἐπιτιθέμενοι. Καὶ οἱ ἀμυνομένοι κατέφυγαν στὴ φω-
 τιὰ μόνον ὅταν τὰ θερσαλλιέρικα στρατεύματα εἶχαν πιά ἀρ-
 χίσει νὰ δολοφονοῦν μαζικὰ τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐξάλλου ἡ
 Κομμούνια, πολὺ προητέρα, εἶχε δημόσια διακηρύξει ὅτι ἂν
 τὴν ἐσπρωχγαν ὡς τὰ ἄκρα, θὰ θαδόνταν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρεί-
 πια τοῦ Παρισιοῦ, καὶ θὰ ἔκανε τὸ Παρίσι μιὰ δευτέρα Μό-
 σχα,¹⁸⁴ ὅπως τὸ εἶχε ὑποσχεθεῖ νὰ τὸ κάνει καὶ ἡ κυβέρνη-
 ση τῆς ἐθνικῆς ἄμυνας μὰ μόνον γιὰ νὰ καλύψει τὴν προδο-
 σία της. Καὶ ἀκριβῶς γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὁ Τροσὺ εἶχε προ-
 μνηθευτεῖ τὸ ἀπαραίτητο πετρέλαιο. Ἡ Κομμούνια ἤξερε ὅτι
 οἱ ἀντίπαλοί της δὲ σκοτίζονταν καθόλου γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ
 παρισινοῦ λαοῦ, μὰ ὅτι νοιάζονταν πάρα πολὺ γιὰ τὰ χτίριά
 τους στὸ Παρίσι. Κι ὁ Θιέρσος, ἀπὸ τὴν ἄλλη, τοὺς εἶχε δη-
 λώσει ὅτι θὰ ἦταν ἀμείλιχτος στὴν ἐκδίκησή του. Μόλις
 ἐτοίμασε τὸ στρατό του γιὰ τὴ μάχη ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ἐνῶ
 ἀπ' τὴν ἄλλη οἱ πρῶσοι ἔκλειναν τὴν ἔξοδο, ὁ Θιέρσος δια-
 κήρυξε: «Θὰ εἶμαι ἀνελέητος! Ἡ τιμωρία θὰ εἶναι πλήρης
 καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐστηρὴ!». Ἄν οἱ πράξεις τῶν ἐργατῶν
 τοῦ Παρισιοῦ ἦταν βανδαλισμός, ἦταν ὁ βανδαλισμὸς τῆς
 ἀπεγνωσμένης ἄμυνας καὶ ὄχι βανδαλισμὸς τοῦ θριάμβου,
 σὰν τὸ βανδαλισμὸ τῶν χριστιανῶν ὅταν κατέστρεψαν τοὺς

πραγματικά ανεχτίμητους θησαυρούς τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀρχαιότητος, μὰ κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ βανδαλισμὸς δικαιολογήθηκε ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν ὡς ἓνα ἀναπόφευγο καὶ σχετικὰ ἀσήμαντο γεγονός ἐστὶν τὸν τιτάνιο ἀγῶνα ἀνάμεσα σὲ μιὰ νέα κοινωνία ποὺ ἀνέβαινε καὶ σὲ μιὰ παλιὰ ποὺ κατέρεε. Ἀκόμα λιγότερο ἔμοιαζε μὲ τὸ βανδαλισμὸ τοῦ Ὠσμάν, ποὺ σάρωσε τὸ ἱστορικὸ Παρίσι γιὰ νὰ κάνει τόπο στὸ Παρίσι τῶν σουλτασαδῶρων.

Ἄλλὰ ἡ ἐκτέλεση ἀπὸ τὴν Κομμούνα τῶν ἐξήντα τεσσάρων ἡμῶρων, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Παρισιοῦ! Ἡ ἀστική τάξη καὶ ὁ στρατὸς τῆς τὸν Ἰούνη τοῦ 1848 εἶχαν ξανακαθιερώσει μιὰ συνήθεια ἀπὸ καιρὸ ἐξαφανισμένη ἀπὸ τὴν πολεμικὴν πράξιν — τὸν τουφεκισμὸ τῶν ἀνυπεράσπιστων αἰχμαλώτων τους. Ἡ χτηνώδικη αὐτὴ συνήθεια ἐφαρμόστηκε ἀπὸ τότε λίγο - πολὺ σὲ κάθε καταστολή μᾶς λαϊκῆς ἐξέγερσης στὴν Εὐρώπη καὶ στὶς Ἰνδίες, ἀποδειχνοῦντας ἔτσι ὅτι ἀποτελοῦσε μιὰ πραγματικὴ «πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ!». Ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ πρῶσοι ξανάφεραν στὴ Γαλλία τὴ συνήθειαν νὰ παίρνονται ὄμηροι — ἄθῳοι ἄνθρωποι ποὺ ἐγγυόνταν μὲ τὴ ζωὴ τους γιὰ τίς πράξεις ἄλλων. Κι ὅταν ὁ Θιέρσος, ὅπως εἶδαμε, ἐπέβαλε τὴν ἀνθρωπιστικὴν συνήθειαν νὰ τουφεκίζονται οἱ κομμουνάροι αἰχμαλῶτοι, ἢ Κομμούνα, γιὰ νὰ προστατέψῃ τὴ ζωὴ τους, ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγῃ στὴν πρωσικὴν συνήθειαν νὰ πάρῃ ὄμηρους. Μὲ τοὺς συνεχιζόμενους τουφεκισμοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἀπὸ τοὺς βερσαλλιέρους εἶχε χαθεῖ πολλὰς φορὰς ἡ ζωὴ τῶν ὄμηρων. Πῶς θὰ μπορούσε νὰ φεισθεῖ πιά κανεὶς τὴ ζωὴ τους ὕστερα ἀπὸ τὴ σφαγὴ μὲ τὴν ὁποία οἱ πραιτωριανοὶ¹⁸⁵ τοῦ Μάκ - Μαὸν πανηγύρισαν τὴν εἰσοδὸν τους στὸ Παρίσι; Μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ καταντήσῃ ἀπλὴ κοροϊδία καὶ τὸ τελευταῖο ἀντίπαρο ἐνάντια στὴν ἀνελέητη ἀγριότητα τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων — ἢ σύλληψη ὄμηρων; Ὁ πραγματικὸς φονιάς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νταρμποῦά εἶναι ὁ Θιέρσος. Ἡ Κομμούνα εἶχε ἐπανειλημένα προτείνει ν' ἀνταλλάξῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπο καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλους παπάδες μαζί, μὲ μόνον τὸν Μπλαγκί, ποὺ ἦταν τότε στὰ χέρια τοῦ Θιέρσου. Ὁ Θιέρσος ἀρνιόταν ἐπίμονα. Ἦξερε ὅτι δίνοντας τὸν Μπλαγκί

θά ἔδινε στήν Κοιμιούνα ἓνα κεφάλι, ἐνῶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος θά ἐξυπηρετοῦσε καλύτερα τὸ σκοπὸ τοῦ σάν πτώμα. Ὁ Θιέρσος μιμόταν σ' αὐτὸ τὸν Καβαινιακ.¹⁸⁶ Τί κραυγὲς φρίκης δὲν ἔδωγαν τὸν Ἰούνη τοῦ 1848 ὁ Καβαινιακ καὶ οἱ «ἄνθρωποι τοῦ τῆς τάξεως», ὅταν στιγματίζαν τοὺς ἐξεγερμένους σάν δολοφόνους τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἄφρ! Καὶ ὁμοῦς ξέραν πάρα πολὺ καλὰ ὅτι τὸν ἀρχιεπίσκοπο τὸν εἶχαν τουφεκίσει στρατιῶτες τοῦ κόμματος τῆς τάξεως. Ὁ Ζακμιέ, πρωτοσύγγελος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ποῦ ἦταν αὐτόπτης μάρτυρας τῆς ἐκτέλεσης, ἔκανε ἀμέσως μετὰ σχετικὴ ἰδιόχειρη ἐγγραφή κατάθεση στὸν Καβαινιακ.

Ὅλος αὐτὸς ὁ χορὸς τῆς συκοφαντίας, ποῦ μέσα στὰ αἱματηρὰ του ὄργια δὲν παρέλειψε ποτὲ τὸ κόμμα τῆς τάξεως νὰ ξεσηκώνει ἐνάντια στὰ θύματά του, ἀποδείχνει μονάχα ὅτι ὁ σημερινὸς ἀστὸς θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ τοῦ νόμιμο διάδοχο τοῦ πρώην φεουδάρχη ἄρχοντα, ποῦ κάθε ὄπλο στὰ δικά του τὰ χέρια ἐνάντια στὸν πληθεῖο τὸ θεωροῦσε νόμιμο, ἐνῶ ὅποιοδῆποτε ὄπλο στὰ χέρια τῶν πληθειῶν ἀποτελοῦσε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἔγκλημα.

Ἡ συνωμοσία τῆς ἄρχουσας τάξης νὰ πνίξει τὴν ἐπανάσταση μὲ ἓναν ἐμφύλιο πόλεμο, κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ ξένου κατακτητῆ — μιὰ συνωμοσία ποῦ τὴν παρακολούθησαμε ἀπὸ τίς 4 τοῦ Σεπτέμβρη ὡς τὴν εἴσοδο τῶν πραιτωριανῶν τοῦ Μάκ - Μαὸν ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ Σαιν Κλου, — ἀποκορυφώθηκε στὴ σφαγὴ τοῦ Παρισιοῦ. Ὁ Βίσμαρκ κοιτάζει μὲ ἱκανοποίηση τὰ ἐρείπια τοῦ Παρισιοῦ, στὰ ὁποῖα ἴσως νὰ ἔβλεπε τὴν πρώτη δόση τῆς γενικῆς ἐκείνης καταστροφῆς τῶν μεγάλων πόλεων, ποῦ τὴν εὐχόταν μὲ παρακάλια ὅταν ἦταν ἀκόμη ἓνας ἀπλὸς ἀγροτικὸς στὴν πρωσικὴ *Chambre introuvable* (βουλή) τοῦ 1849.¹⁸⁷ Κοιτάζει εὐχαριστημένος τὰ πτώματα τοῦ παρισιοῦ προλεταριάτου. Γι' αὐτόν, αὐτὸ δὲ σημαίνει μόνον τὸ ξερίζωμα τῆς ἐπανάστασης, μὰ ταυτόχρονα καὶ τὸν ἐξολοθρεμὸ τῆς Γαλλίας, ποῦ τώρα εἶναι πραγματικὰ ἀποκεφαλισμένη καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν γαλλικὴ κυβέρνησι. Μὲ τὴ ρηχότητα ποῦ χαρακτηρίζει ὅλους τοὺς πολιτικούς ποῦ πέτυχαν, βλέπει ἀπλῶς τὴν ἐπιφάνεια αὐτοῦ τοῦ τεράστιου ἱστορικοῦ γεγονό-

τος. Πότε ἡ ἱστορία παρουσίασε στὸν παρελθόν τὸ θέαμα ἐνὸς νικητῆ πού στεφανώνει τὴ νίκη του μὲ τὸ νὰ γίνει, ὄχι μόνο χωροφύλακας μὰ μισθοφόρος μπράβος τῆς νικημένης κυβέρνησης; Ἀνάμεσα στὴν Πρωσία καὶ στὴν Κοιμώνα τοῦ Παρισίου δὲν ὑπῆρχε πόλεμος. Ἀντίθετα, ἡ Κοιμώνα εἶχε δεχτεῖ τοὺς προκαταρκτικούς ὄρους τῆς εἰρήνης καὶ ἡ Πρωσία εἶχε ἀναγγεῖλει τὴν οὐδετερότητά της. Ἐπομένως ἡ Πρωσία δὲν ἦταν ἐμπόλεμη. Ἐπαιζε τὸ ρόλο τοῦ μπράβου, τὸ ρόλο τοῦ ἀναντρου μπράβου, γιατί δὲ διέτρεχε κανένα κίνδυνο τοῦ μισθοφόρου μπράβου, γιατί προκαταβολικά εἶχε ἐξαρτήσῃ τὴν πληρωμὴ τῶν ἀργυρίων τοῦ αἵματος, τῶν 500 ἑκατομμυρίων πού θὰ εἰσέπραττε, ἀπὸ τὴν πώση τοῦ Παρισίου. Κι ἔτσι βγήκε ἐπιτέλους στὸ φῶς ὁ ἀληθινὸς χαρακτήρας αὐτοῦ τοῦ πολέμου, πού τὸν ἐπέβαλε ἡ θεία πρόνοια γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἄθρη καὶ ἀκόλαστη Γαλλία ἀπὸ τὴν εὐσεβῆ καὶ ἠθικὴ Γερμανία! Κι αὐτὴ ἡ ἀνήκουστη παραβίαση τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἔστω κι ἔτσι ὅπως τὸ ἐννοοῦσαν οἱ νομομαθεῖς τοῦ παλιοῦ κόσμου, ἀντὶ νὰ ξεσηκώσῃ τίς «πολιτισμένες» κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ τίς κάνει νὰ θέσουν ἐκτὸς νόμου τὴν ἐγκληματικὴ πρωσικὴ κυβέρνηση, τὸ ἀπλὸ αὐτὸ ὄργανο τῆς κυβέρνησης τῆς Πετρούπολης, τίς παρακινᾷ μονάχα νὰ σκέφτονται ἂν δὲν πρέπει νὰ παραδόσουν στὸ δῆμιο τῶν Βερσαλλίων καὶ τὰ λίγα θύματα πού γλυτώνουν ἀπὸ τὴ σφαγὴ, περνώντας μέσα ἀπὸ τὴ διπλὴ στρατιωτικὴ ἀλυσίδα πού περιβάλλει τὸ Παρίσι!

Τὸ γεγονός ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸν πιὸ τρομερὸ πόλεμο τῶν νεότερων χρόνων ὁ νικητῆς καὶ ὁ νικημένος στρατὸς συμφιλιώνονται γιὰ νὰ σφάξουν ἀπὸ κοινοῦ τὸ προλεταριάτο — αὐτὸ τὸ ἀνήκουστο γεγονός δείχνει ὄχι, ὅπως νομίζει ὁ Βίσμαρκ, τὴν ὀριστικὴ καταστολὴ τῆς νέας κοινωνίας πού ἀνοίγει τὸ δρόμο της, μὰ τὸ καταθρυμάτισμα τῆς παλιᾶς ἀστικῆς κοινωνίας. Ἡ ἀνώτερη ἠρωϊκὴ ἔξαρση, γιὰ τὴν ὁποία ἡ παλιὰ κοινωνία εἶναι ἀκόμα ἱκανή, εἶναι ὁ ἐθνικὸς πόλεμος πού ἀποδείχεται τώρα ὅτι εἶναι μιὰ ἀπλὴ κυβερνητικὴ ἀπάτη πού δὲν ἔχει πιά ἄλλο σκοπὸ ἀπὸ τὸ νὰ ἀναβάλλει τὴν πάλη τῶν τάξεων καὶ πού πετιέται στὴ μπάντα μόλις ἡ πάλη τῶν τάξεων ἀνάψει σὲ ἐμφύλιο πόλεμο. Ἡ τα-

ξική κυριαρχία δὲ μπορεῖ πιά νὰ κρύβεται κάτω ἀπὸ τὴν ἔθνικὴ στολή, οἱ ἔθνικὲς κυβερνήσεις γίνονται μιὰ καὶ μόνη ἐναντία στὸ προλεταριάτο!

Ἔστερα ἀπ' τὴν Πεντηκοστὴ τοῦ 1871¹⁸⁸ δὲν εἶναι πιά δυνατὴ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀνακωχὴ ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες τῆς Γαλλίας καὶ στοὺς σφετεριστὲς τῶν προϊόντων τῆς δουλειᾶς τους. Τὸ σιδερένιο χέρι ἑνὸς μισθοφορικῦ στρατοῦ μπορεῖ γιὰ λίγο καιρὸ νὰ κρατήσῃ κάτω ἀπὸ ἓνα καθεστῶς κοινῆς καταπίεσης τὶς δυὸ τάξεις. Μὰ ἡ πάλῃ θὰ ξεσπάει ξανά καὶ ξανά παίρνοντας ὄλο καὶ μεγαλύτερες διαστάσεις καὶ δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὸ ποῖος θὰ εἶναι ὁ τελικὸς νικητὴς — οἱ λίγοι σφετεριστὲς ἢ ἡ τεράστια ἐργαζόμενη πλειοψηφία. Καὶ οἱ γάλλοι ἐργάτες ἀποτελοῦν μόνο τὴν πρωτοπορία τοῦ σύγχρονου προλεταριάτου.

Ἐνῶ οἱ εὐρωπαϊκὲς κυβερνήσεις ἀποδείχνουν ἔτσι μπροστὰ στὸ Παρίσι τὸ διεθνῆ χαρακτῆρα τῆς ταξικῆς κυριαρχίας, χαλνοῦν τὸν κόσμον γιὰ τὴ Διεθνῆ Ἐνωσὴ τῶν Ἔργατῶν — τὴ διεθνῆ ἀντιοργάνωσιν τῆς ἐργασίας ἐναντία στὴν παγκόσμιον συνωμοσίαν τοῦ κεφαλαίου — σὰν τὴν κυριότερη πηγὴ ὅλης αὐτῆς τῆς συμφορᾶς. Ὁ Θιέρσος τὴν κατάγγειλε ὅτι εἶναι ὁ δεσπότης τῆς ἐργασίας, ποὺ παρουσιάζεται σὰν λυτρωτὴς τῆς. Ὁ Πικάρ διέταξε νὰ κοπεῖ κάθε ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στοὺς γάλλους ποὺ εἶναι μέλη τῆς Διεθνούς, μὲ τὰ μέλη τῆς ποὺ βρίσκονται στὸ ἐξωτερικόν. Ὁ κόμης Ζωμπέρ, ἡ γριά αὐτῆς μούμια ποὺ ἦταν συνένοχος τοῦ Θιέρσου τὸ 1835, δῆλωσε ὅτι τὸ κύριον καθήκον ὄλων τῶν κυβερνήσεων εἶναι νὰ ἐξοντώσουν τὴ Διεθνῆ. Οἱ γαιοκτήμονες τῆς ἔθνοσυνέλευσης οὐρλιάζουν ἐναντίαν τῆς καὶ ὀλόκληρος ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος συνοδεύει τὴ χορωδία τῶν οὐρλιαχτῶν τῆς. Ἐνας ἀξιοσέβαστος γάλλος συγγραφέας,¹⁸⁹ ποὺ εἶναι ὀλότελα ξένος πρὸς τὴν Ἐνωσὴ μας, ἐκφράζεται μὲ τὰ παρακάτω λόγια: «Τόσο τὰ μέλη τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἔθνοφυλακῆς, ὅσο καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τῆς Κομμούνας, εἶναι τὰ πιὸ δραστήρια, τὰ πιὸ συνετὰ καὶ τὰ πιὸ ἐνεργητικὰ μυαλὰ τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως τῶν Ἔργατῶν... Εἶναι ἄνθρωποι ἀπόλυτα τίμιοι, εἰλικρινεῖς, συνετοί, ἀφοσιωμένοι, ἄγνοοι καὶ φανατικοὶ μὲ τὴν καλὴ ἔγνωια

της λέξης». Το αστυνομικά χρωματισμένο αστικό μυαλό φαντάζεται φυσικά τή Διεθνή Ένωση τῶν Ἑργατῶν σάν μιὰ μυστική συνωμοσία, πού ἡ κεντρική της ἀρχή διατάζει ἀπό καιρὸ σέ καιρὸ ἐξεγέρσεις σέ διάφορες χῶρες. Στήν πραγματικότητα ὅμως ἡ Ένωση μας εἶναι ἀπλῶς ὁ διεθνῆς δεσμὸς πού συνδέει τοὺς πιδὸ προσδευμένους ἐργάτες στίς διάφορες χῶρες τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ὅπουδήποτε, μέ ὁποιαδήποτε μορφή καὶ κάτω ἀπὸ ὁποιοσδήποτε συνθήκες παίρνει κάποια ὑπόσταση ὁ ταξικός ἀγώνας, εἶναι φυσικό νὰ βρίσκονται στίς πρώτες γραμμὲς μέλη τῆς Ένωσῆς μας. Τὸ ἔδαφος πού πάνω του φυτρώνει καὶ ἀναπτύσσεται εἶναι ἡ ἴδια ἡ σύγχρονη κοινωνία. Δὲ μπορεῖ νὰ ξεριζωθεῖ ὁσοδήποτε αἷμα κι ἂν χυθεῖ. Γιὰ νὰ τὴν ξεριζώσουν οἱ κυβερνήσεις θὰ πρέπει πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ ξεοιζώσουν τὴν τυραννία τοῦ κεφαλαίου πάνω στὴν ἐργασία — δηλαδή τοὺς ὄρους τῆς ἴδιας τῆς παρασιτικῆς ὑπαρξῆς τους.

Τὸ Παρίσι τῶν ἐργατῶν μέ τὴν Κομμούνα του θὰ γιορτάζεται πάντα σάν δοξασμένος προάγγελος μιᾶς νέας κοινωνίας. Τοὺς μάρτυρές της τοὺς ἔχει κλείσει μέσα στὴ μεγάλη της καρδιά ἡ ἐργατικὴ τάξη. Τοὺς ἐξολοθρευτές της τοὺς κάρφωσε κιόλας ἡ ἱστορία στὸν πάσσαλο τῆς ἀτίμωσης ἀπ' ὅπου δὲ μποροῦν νὰ τοὺς λυτρώσουν μήτε ὅλες οἱ προσευχὲς τῶν παπάδων τους.

Λονδίνο, 30 τοῦ Μάη 1871.¹⁹⁰

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I

«Ἡ φάλαγγα τῶν αἰχμαλώτων σταμάτησε στή λεωφόρο Οὐρίκ και παρατάχθηκε κατά τετράδες ἢ πεντάδες στό πεζοδρόμιο κατά μῆκος τοῦ δρόμου. Ὁ στρατηγός μαρκήσιος γτέ Γκαλλιφέ και τὸ ἐπιτελεῖο του κατέβηκαν ἀπὸ τ' ἄλογα κι ἄρχισαν τὴν ἐπιθεώρηση, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πτέρυγα. Ὁ στρατηγός προχωροῦσε ἀργὰ και ἐπιθεωροῦσε τὶς γραμμές. Ποῦ και ποῦ στεκόταν, χτυποῦσε κανένα στὸν ὦμο ἢ ἔγνεφε σὲ κάποιον γὰ βγεῖ ἀπ' τὶς πίσω γραμμές. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις τὰ ἄτομα ποῦ ξεδιάλεγαν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ ἔσπρωχναν χωρὶς ἄλλη συζήτηση στή μέση τοῦ δρόμου, ὅπου σχηματίσανε σὲ λίγο μιὰ ξεχωριστὴ μικρὴ φάλαγγα... Ἦταν φανερὸ πὼς ἐδῶ χωροῦσαν πολλὰ λάθη. Ἐνας ἔφιππος ἀξιωματικὸς ἐπέστησε τὴν προσοχὴ τοῦ στρατηγοῦ Γκαλλιφέ σὲ ἕναν ἄντρα και σὲ μιὰ γυναίκα, ποῦ ἔκαναν δῆθεν κάποιο ἰδιαιτερο παράπτωμα. Ἡ γυναίκα ὀρμώντας ἔξω ἀπ' τὶς γραμμές, γονάτισε μὲ τὰ χέρια τενητωμένα, ὀρκιζόταν μὲ πάθος ὅτι εἶναι ἀθῶα. Ὁ στρατηγός περιμένε κάποια διακοπὴ και τότε μὲ ἀπάθέστατο πρόσωπο και ἀσυγκίνητη στάση τῆς εἶπε: “Κυρία, ἔχω ἐπισκεφθεῖ ὄλα τὰ θέατρα τοῦ Παρισιοῦ, δὲν ἀξίζει τὸν κόπο γὰ παίζετε κωμωδία”... *Il ne vaut pas la peine de jouer la comédie.* Τὴν ἡμέρα ἐκείνη δὲν ἦταν γιὰ τὸ καλὸ κανενὸς ἂν ἦταν αἰσθητὰ πιὸ ψηλός, πιὸ βρώμικος, πιὸ καθαρὸς, πιὸ γερασμένος ἢ πιὸ ἄσχημος ἀπὸ τοὺς διπλανούς

του. Ἰδιαίτερα μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἕνας ἄντρας ποῦ χρωστοῦσε σίγουρα τῇ γρήγορῃ λύτρωσή του ἀπ' τὰ θάσανα τούτου τοῦ κόσμου στὸ γεγονός ὅτι εἶχε σπασμένη μύτη... Ἀφοῦ διαλέχτηκαν ἔτσι πάνω ἀπὸ ἑκατό, ὀρίστηκε ἕνα ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα ἀπὸ φαντάρους καὶ ἡ ὑπόλοιπη φάλαγγα ξεκίνησε πάλι ἀφήνοντάς τους πίσω της. Λίγα λεπτά ἀργότερα ἄρχισαν πίσω μας οἱ ὀμοβροντίες ποῦ μὲ μικρὲς διακοπὲς συνεχίστηκαν πάνω ἀπὸ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας. Ἦταν ἡ ἐκτέλεση τῶν δυστυχισμένων αὐτῶν ποῦ εἶχαν καταδικαστεῖ συνοπτικά». (Ὁ ἀνταποκριτῆς τοῦ «Νταίηλυ Νιούς»¹⁹¹ στὸ Παρίσι, 8 τοῦ Ἰούνη 1871).

Αὐτὸς ὁ Γκαλλιφέ, ὁ «ζιγκολὸ τῆς γυναίκα» του ποῦ ἦταν τόσο γνωστὴ γιὰ τίς ξεδιάντροπες ἐπιδείξεις τοῦ σώματός της στὰ ὄργια τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας» τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου ἦταν γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ γάλλου Σημαιοφόρου - Πιστόλα.

«Ὁ Χρόνος»¹⁹² ποῦ εἶναι μιὰ συνετὴ ἐφημερίδα ποῦ δὲν ἐπιδιώκει σὲ καμιὰ περίπτωσι νὰ προκαλεῖ ἐντυπώσεις, διηγεῖται μιὰ φρικιαστικὴ ἱστορία γιὰ ἀνθρώπους ποῦ ἦταν ἀκόμη μισοζωγτανοὶ ὕστερα ἀπ' τὴν ἐκτέλεση καὶ ποῦ τοὺς ἔθαψαν προτοῦ ξεψυχίσουν. Ἐνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἔθαψαν στὴν πλατεία γύρω στὸ Σαίιν - Ζάκ - λὰ - Μπουσιέρ. Μερικοὺς δὲν τοὺς παραχώσανε καλά. Τὴν ἡμέρα, μὲ τὴ φασαρία καὶ τὴν κίνηση στοὺς δρόμους δὲ μπορούσε κανεὶς ν' ἀντιληφθεῖ τίποτε, μὰ στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γειτονικά σπίτια ξύπνησαν ἀπὸ μακρυνὰ βογγητὰ καὶ τὸ πρῶτ φάνηκε νὰ ξεπετιέται ἀπ' τὴ γῆ μιὰ σφιγμένη γροθιά. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ δόθηκε διαταγὴ νὰ ξεθάψουν τὰ πτώματα... Δὲν ἔχω τὴν παραμικρότερη ἀμφιβολία ὅτι πολλοὺς τραυματίες τοὺς θάψανε ζωντανούς. Μπορῶ νὰ ἐγγυηθῶ γιὰ μιὰ περίπτωσι: Ὅταν ὁ Μπρυνέλ¹⁹³ τουφεκίστηκε μαζί μὲ τὴ φιλενάδα του στὶς 24 τοῦ Μάη, στὴν αὐλὴ ἐνὸς σπιτιοῦ στὴν πλατεία τῆς Βαντόμ, τὰ κορμιά τους κόνιτονταν ἐκεῖ ὡς τὸ ἀπόγευμα τῆς 27 τοῦ Μάη. Ὅταν ἤρθαν ἐπιτέλους νὰ σηκώσουν τὰ πτώματα βρῆκαν τὴ γυναίκα ζωντανὴ ἀκόμα καὶ τὴν πῆγαν στὸ σταθμὸ ἐπίδεσης. Ἄν καὶ εἶχε δεχθεῖ τέσσερις σφαῖρες, βρίσκεται τῶ-

ρα ἐκτὸς κινδύνου». (Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ἡβνιγγκ Στάν-
ταρτ»¹⁹⁴ στὸ Παρίσι, 8 τοῦ Ἰούνη).

II

Τὸ παρακάτω γράμμα δημοσιεύτηκε στοὺς «Τάϊμς»
τοῦ Λονδίνου στίς 13 τοῦ Ἰούνη (1871) :

«Πρὸς τὸν ἀρχισυντάχτη τῶν «Τάϊμς».

Κύριε, στίς 6 τοῦ Ἰούνη 1871, ὁ κ. Ζὺλ Φάβρ ἔστει-
λε μιὰν ἐγκύκλιον πρὸς ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις καὶ τὶς
καλεῖ νὰ κυνηγήσουν μέχρι θανάτου τὴ Διεθνή Ἐνωσιν τῶν
Ἔργατῶν. Λίγες παρατηρήσεις φτάνουν γιὰ νὰ χαρακτη-
ρίσουν αὐτὸ τὸ ἔγγραφο.

Στὴν εἰσαγωγὴν κίβλας τοῦ καταστατικοῦ μας δηλώνε-
ται ὅτι ἡ Διεθνὴς ἰδρύθηκε στίς 28 τοῦ Σεπτέμβριου 1864, σὲ
δημόσια συγκέντρωσιν πού ἐγένετο στὴν αἴθουσα Σαίιτ - Μάρ-
τιν, στὸ Λόνγκκ Ἄκρ τοῦ Λονδίνου. Γιὰ λόγους πού τοῦ εἶ-
ναι πολὺ γνωστοὶ ὁ Ζὺλ Φάβρ μετατοπίζει πρὶν ἀπὸ τὸ 1862
τὴν ἡμερομηνία τῆς ἰδρυσῆς της.

Γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὶς ἀρχές μας, καμῶνεται πὼς ἀνα-
φέρει ἓνα «δικὸ της (τῆς Διεθνοῦς) ἔντυπο μὲ ἡμερομηνία
25 τοῦ Μάρτη 1869». Καὶ τί ἀναφέρει πραγματικὰ; Τὸ ἔν-
τυπο ἐνὸς συλλόγου — πού δὲν εἶναι ἡ Διεθνὴς. Σὲ τέτοιου
εἶδους μηχανογραφίαις ἐξασκιοῦντο ἤδη, ὅταν ἦταν ἀκόμα ἓνας
σχετικὰ νέος δικηγόρος, καὶ ὑπεράσπιζε τὴν παρισινὴν ἐφη-
μερίδα «Νασιονάλ»¹⁹⁵ πού τὴν μῆνυσε ὁ Καμπέ γιὰ δυσφή-
μισιν. Ἐλεγε τότε ὅτι διαβάσει περικοπὰς ἀπὸ προκηρύξεις
τοῦ Καμπέ, ἐνῶ διάβαζε φράσεις πού τὶς εἶχε παρεμβάλει ὁ
ἴδιος — ἡ ταχυδαχτυλοργία αὐτὴ ξεσκεπάστηκε στὴ συ-
νεδρίασιν τοῦ δικαστηρίου καὶ ἂν δὲν ἦταν ὁ Καμπέ τόσο ἐ-
πεικὴς, θὰ τὸν εἶχαν τιμωρήσει μὲ διαγραφὴ ἀπὸ τὸ δι-
κηγορικὸ σῶμα τοῦ Παρισίου. Οὔτε ἓνα ἀπὸ τὰ ἔγγραφα
πού ἀνάφερε σὰν δῆθεν ἔγγραφα τῆς Διεθνοῦς δὲν ἀνῆκε στὴ
Διεθνή. Λέει περὶ: «Ἡ Ἀλλιάνας δηλώνει ὅτι εἶναι ἀθεϊστι-
κὴ, λέει τὸ γενικὸ συμβούλιον, πού ἰδρύθηκε στὸ Λονδίνο τὸν
Ἰούνη τοῦ 1869». Τὸ γενικὸ συμβούλιον ποτὲ δὲν ἔχει ἐκ-

δόσει ένα τέτιο έγγραφο. Ἀντίθετα, ἔχει ἐκδόσει ένα έγγραφο¹⁹⁶ πού ἀκύρωνε τὸ ἀρχικὸ καταστατικὸ τῆς “Ἀλλιάνας” — τῆς Ἑνωσης τῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας στὴ Γενεύη¹⁹⁷ — στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ Ζὺλ Φάβρ.

Σ’ ὅλη του τὴν ἐγκύκλιο, πού καμώνεται ὅτι στρέφεται ἐν μέρει καὶ ἐνάντια στὴν αὐτοκρατορία, ὁ Ζὺλ Φάβρ ἐπαναλαμβάνει ἐνάντια στὴ Διεθνή μονάχα τὰ ἀστυνομικὰ παραμύθια τῶν εἰσαγγελέων τῆς αὐτοκρατορίας, πού κατέρευσαν οἰκτρὰ ἀκόμα καὶ σ’ αὐτὰ τὰ δικαστήρια τῆς αὐτοκρατορίας.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὶς δυὸ διακηρύξεις τῆς (τοῦ Ἰούλη καὶ τοῦ Σεπτέμβρη 1870) γιὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, τὸ γενικὸ συμβούλιο τῆς Διεθνοῦς κατάγγειλε τὰ πρωσικὰ κατακτητικὰ σχέδια σὲ βάρος τῆς Γαλλίας. Ἀργότερα, ὁ κ. Ρέιτλινγκερ, ὁ ἰδιαιτερός γραμματέας τοῦ Ζὺλ Φάβρ, ἀπευθύνθηκε, μάταια φυσικά, σὲ μερικὰ μέλη τοῦ γενικοῦ συμβουλίου γιὰ νὰ πετύχει νὰ ὀργανώσει τὸ συμβούλιο ἕνα συλλαλητήριον ἐνάντια στὸ Βίσμαρκ, καὶ ὑπὲρ τῆς κυβέρνησης τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας. Ταυτόχρονα τὰ παρακάλεσε ἰδιαιτέρα, στὴν περίπτωσιν αὐτὴ νὰ μὴν ἀναφέρουν οὔτε καὶ τὴ λέξιν δημοκρατία. Στὸ Λονδίνο ἄρχισαν οἱ προετοιμασίες γιὰ ἕνα συλλαλητήριον μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Ζὺλ Φάβρ — βέβαια μὲ τίς καλύτερες προθέσεις — παρὰ τὴ θέλησιν τοῦ γενικοῦ συμβουλίου πού στὴ διακήρυξίν του τῆς 9 τοῦ Σεπτέμβρη εἶχε ρητὰ προειδοποιήσει τοὺς ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ σχετικὰ μὲ τὸν Ζὺλ Φάβρ καὶ τοὺς συναδέλφους του.

Τί θὰ ἔλεγε ὁ Ζὺλ Φάβρ, ἂν τὸ γενικὸ συμβούλιον τῆς Διεθνοῦς ἔστελγε μὲ τὴ σειρά του μιὰ ἐγκύκλιον σχετικὰ μὲ τὸν Ζὺλ Φάβρ, πρὸς ὅλες τίς κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης γιὰ νὰ ἐπιστήσῃ ἰδιαιτέρα τὴν προσοχὴ τους πάνω στὰ ἔγγραφα πού δημοσίευσε στὸ Παρίσι ὁ μακαρίτης κ. Μιλλιέρ;

Παραμένω, κύριε, πιστὸς θεράπων σας.

Τζὼν Χαίηλς 198

Γραμματέας τοῦ γενικοῦ συμβουλίου
τῆς Διεθνοῦς Ἑνωσης τῶν Ἑργατῶν.

256, High Holborn WC London.
12 τοῦ Ἰούνη 1871».

Σ' ἓνα ἄρθρο γιὰ τὴ «Διεθνή Ἑνωσι καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς» ὁ «Θεατής»¹⁹⁹ τοῦ Λονδίνου, ὁ εὐσεθῆς αὐτὸς συκοφάντης, παραθέτει στὶς 24 τοῦ Ἰούνη, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα παρόμοια τεχνάσματα, σκαρωμένα μὲ μεγαλύτερη ἀκόμα τέχνη ἀπ' ὅ,τι σκαρώνει ὁ Ζὺλ Φάβρ, τὸ παραπάνω ἔγγραφο τῆς «Ἀλλιάνς» σὰν ἔργο τῆς Διεθνοῦς καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ ἔντεκα μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴ δημοσίευση τῆς παραπάνω ἀνασκευῆς στοὺς «Τάϊμς». Αὐτὸ δὲ μᾶς ξαφνιάζει. Ὁ Φρειδερίκος ὁ Μεγάλος²⁰⁰ συνήθιζε νὰ λέει ὅτι ἀπ' ὄλους τοὺς ἰησοῦτες οἱ χειρότεροι εἶναι οἱ διαμαρτυρόμενοι.

*Γράφτηκε ἀπὸ τὸν Κάρολ Μαρξ
τὸν Ἀπρίλη καὶ τὸ Μάη 1871
καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ γενικὸ
συμβούλιο τῆς Διεθνοῦς Ἑνω-
σης τῶν Ἑργατῶν στὶς 30 τοῦ
Μάη 1871.*

*Πρῶτη φορὰ βγήκε σὰν διβλι-
αράκι σὲ ἀγγλικὴ γλῶσσα τὸ
1871 στὸ Λονδίνο. Ταυτόχρονα
δημοσιεύτηκε στὴ γερμανικὴ
καὶ γαλλικὴ γλῶσσα.*

*Τὸ θεωρημένο ἀπὸ τὸν Φ. Ἑν-
γκελς γερμανικὸ κείμενο, στὸ
ὁποῖο προτάσσεται μιὰ εἰσαγω-
γὴ βγήκε σὰν νέα ἔκδοσι τὸ
1891 στὸ Βερολίνο.*

*Σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο
τοῦ 1891.*

*Μεταφράστηκε ἀπὸ τὰ ἀγγλι-
κὰ παίρνοντας ὀπόψη καὶ τὴ
γερμανικὴ ἔκδοσι τοῦ 1871.*

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ ΣΤΟΝ ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΚΟΥΓΚΕΛΜΑΝ²⁰¹ ΣΤΟ ΑΝΝΟΒΕΡΟ

Λονδίνο, 12 'Απρίλη 1871

Ἀγαπητὲ Κούγκελμαν

«Οἱ ὁδηγίεις τοῦ γιαιτροῦ» σου, ἦταν ἀρκετὰ ἀποτελεσματικὲς ὅπως μὲ συμβούλεψε ὁ γιαιτρός μου Δρ. Μάθεσον στοῦ ὁποίου τις φροντίδες ἔχω ἀφήσει πρὸς τὸ παρὸν τὸν ἑαυτό μου. Αὐτὸς λέει παρ' ὅλα αὐτά, ὅτι τὰ πνευμόνια μου βρίσκονται σὲ ἄριστη κατάσταση κι ὅτι ὁ βῆχας ὀφείλεται σὲ βροχίτιδα, κλπ. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάζει καὶ τὸ σικώτι.

— Χτὲς λάβαμε τὴν καθόλου καθησυχαστικὴ εἶδηση ὅτι ὁ Λαφάργκ (ὄχι ἡ Λάουρα) βρίσκεται τῆ στιγμῆ αὐτῆ στὸ Παρίσι.

Ἄν θὰ κοιτάξεις τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ ἔργου μου «Ἡ 18 Μπρυμαίρ», θὰ δεῖς ὅτι σὰν κατοπινὴ προσπάθεια τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης κηρύχνω: νὰ μὴν περάσει τῆ γραφειοκρατικῆ - στρατιωτικῆ μηχανῆ ἀπ' τὸ ἕνα χέρι στὸ ἄλλο, ὅπως γινόταν ὡς τώρα, ἀλλὰ νὰ τὴν τσακίσει (zerbrechen), καὶ τέτιος ἀκριβῶς εἶναι ὁ προκαταρκτικὸς ὅρος κάθε πραγματικῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης στὴν ἡπειρο. Τέτια ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ προσπάθεια τῶν ἡρωϊκῶν κομματικῶν συντρόφων μας τοῦ Παρισιοῦ. Τί ἐλαστικότητα, τί ἱστορικὴ πρωτοβουλία, τί ἱκανότητα αὐτοθυσίας ἔχουν αὐτοὶ οἱ παριζιάνοι! Ὅστερα ἀπὸ ἕξι μηνῶν λιμοκτονία καὶ καταστροφὴ πὺν προκλήθηκε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν προδοσίαν παρὰ ἀπ' τὸν ἐξωτερικὸν ἐχθρὸν, ξεσηκώνονται κάτω ἀπὸ τὶς πρωσικὲς ξιφολόγχες, σὰν νὰ μὴν εἶχε γίνῃ ποτὲ πόλεμος ἀνάμεσα στὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία, καὶ σὰν νὰ μὴ βρισκόταν ἀκόμα ὁ ἐχθρὸς μπρὸς στὶς πόλεις τοῦ Παρισιοῦ! Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει ὁμοιο παράδειγμα παρόμοιου μεγαλείου! Ἄν ὑποκίψουν, δὲ θὰ φταίει γι' αὐτὸ τί-

ποτα ἄλλο, ἀπὸ τὴν «καλοκαγαθία» τους. Ἔπρεπε νὰ βαδίσουν ἀμέσως ἐναντία τὶς Βερσαλλίες, μόλις ὁ Βινουά, καὶ ὕστερα τὸ ἀντιδραστικὸ τμήμα τῆς ἴδιας τῆς παρισινῆς ἐθνοφυλακῆς εἶχαν ἀδειάσει τὴ γωνιά. Ἄφησαν νὰ τοὺς ξεφύγει ἢ κατάλληλη στιγμή ἀπὸ ἐνδοιασμούς συνειδησης. Δὲ θέλανε νὰ ἀρχίσουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, σὰ νὰ μὴν τὸν εἶχε κίβλας ἀρχίσει ὁ Θιέρσος, τὸ τερατώδες αὐτὸ ἔκτρομα, μὲ τὴν ἀπόπειρα του νὰ ἀφοπλίσει τὸ Παρίσι! Δεύτερο λάθος: Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ παραιτήθηκε πολὺ νωρὶς ἀπὸ τὴν ἐξουσία της γιὰ νὰ κάνει τόπο στὴν Κομμούνα. Πάλι ἀπὸ πάρα πολὺ «ἐντιμούς» ἐνδοιασμούς! Ὅπως καὶ νᾶναι, αὐτὴ ἡ τωρινὴ ἐξέγερση τοῦ Παρισίου — ἀκόμα κι ἂν ὑποκίψει στοὺς λύκους, τὰ γουρύνια καὶ τὰ παλιόσκυλα τῆς παλιᾶς κοινωνίας — εἶναι τὸ πῶ ἐνδοξο κατόρθωμα τοῦ κόμματός μας ὕστερα ἀπὸ τὴν παρισινὴ ἐξέγερση τοῦ Ἰούνη. Ἄς συγκρίνει κανεὶς μ' αὐτοὺς τοὺς παρισίνοὺς πὺ κάνουν ἔφοδο ἀκόμα καὶ στὸν οὐρανὸ, τοὺς δούλους τῆς γερμανο - πρωσικῆς ἱερῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὶς μεταθανάτιες μασκαράτες της, πὺ μυρίζουν στρατώνα, ἐκκλησία, ἐπαρχιώτικη ἀριστοκρατία καὶ πάνω ἀπ' ὅλα φιλισταϊσμό.

Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία. Στὴν ἐπίσημη δημοσίευση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν πὺ χρηματοδοτοῦνταν ἄμεσα ἀπ' τὸ ταμεῖο τοῦ Λ. Βοναπάρτη, βρίσκεται ἡ σημείωση ὅτι ὁ Φόγκτ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1859 πῆρε 40.000 φράγκα! Ἄνακοίωσα τὸ γεγονός στὸν Λήμπκνεχτ²⁰² γιὰ παραπέρα χρησιμοποίησι.

Μπορεῖς νὰ μοῦ στείλεις τὸν Χάξτχαουζεν,²⁰³ μιὰ καὶ τὸν τελενταϊοκαϊρὸ παίρνω ἄδικτες διάφορες προσοῦρες κ.τ.λ., ὄχι μόνον ἀπὸ τὴ Γερμανία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολη.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὶς διάφορες ἐφημερίδες πὺ μοῦ στέλνεις (παρακαλῶ νὰ μοῦ στέλνεις περισσότερες γιὰτὶ θέλω κάτι νὰ γράψω γιὰ τὴ Γερμανία, τὸ Ράιχσταγκ, κτλ.).

Τοὺς καλύτερους χαιρετισμούς μου στὴν Κόμησσα καὶ τὴν Käuzchen²⁰⁴.

Δικός σου,

K.M.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

1. «Ο Έμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία» είναι ένα από τα σημαντικότερα έργα της Μαρξιστικής φιλολογίας, ζωντανή αναπαράσταση της ταξικής αναμέτρησης στη Γαλλία και της πτώσης της Παρισινής Κομμούνας.

Στό έργο αυτό, που γράφτηκε με τη μορφή διακήρυξης του Γενικού Συμβούλιου της Διεθνούς Ένωσης Έργατών προς όλα της τα μέλη, ο Μάρξ αναπτύσσει παραπέρα και ολοκληρώνει σε σημαντικό βαθμό τις βασικές θέσεις του έπισημονικού σοσιαλισμού για την πάλη τών τάξεων, τόν ρόλο της βίας, τὸ κράτος και τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου σ ἄ ν ἄ ν α γ κ α ἰ ο σ τ ἄ δ ι ο μ ε τ ἄ β α σ η ς σ τ ὸ σ ο σ ι α λ υ σ μ ὸ.

Ἀπὸ τίς πρώτες κιόλας στιγμές που τὸ ἐπαναστατημένο Παρισινὸ προλεταριάτο κήρυξε τὴν ἐπαναστατικὴ δικτατορία του, ὁ Μάρξ ἄρχισε συστηματικὰ νὰ συλλέγει καὶ νὰ μελετᾷ ἐτι ὕλκὸ εἶχε σχέση μαυτὴ. Κιαντὸ γιατί μέσα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς Κομμούνας, ἔβλεπε νὰ βγαίνουν καὶ νὰ ἐπαληθεύονται ὅλα ἐκεῖνα τὰ βασικὰ συμπεράσματα που οἱ πολὺχρονοι ἀγῶνες καὶ ἔρευνές του τὸν εἶχαν ὀδηγήσει.

Μὲ τὴ μελέτη αὐτὴ ὁ Μάρξ ἐπέκτεινε καὶ ἀποσαφήνισε ὀ ρ ι σ τ ι κ ἄ τὴν ἀρχικὴ θέση γιὰ τὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα, τὴ θέση γιὰ τὴν καταστροφή καὶ διάλυση τῆς ἀστικής κρατικῆς μηχανῆς. Ὁ Μάρξ ξεκαθάρισε ἐτι τὸ προλεταριάτο δὲν ἀρκεῖ νὰ «ἀλλάξει» ἢ νὰ «βελτιώσει» τὴ γραφειοκρατικὴ — στρατιωτικὴ μηχανή, ἀλλὰ ἐτι εἶ ν α ἰ ἄ π ὸ λ υ τ ἄ ἄ ν α γ κ α ἰ ο ν ἄ τ ἦ ν σ υ ν τ ρ ῖ ψ ε ἰ β ῖ α ἰ α καὶ νὰ τὴ ν τ σ α κ ῖ σ ε ἰ. Ἐ

«παράληψη» αὐτοῦ τοῦ ὄρου δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ὀδηγήσει μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια τὴν ἐπανάσταση στὴν ἤττα καὶ τὸ προλεταριάτο στὴ σφαγή.

«Ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος στὴ Γαλλία» γραμμένος εἰδικὰ μὲ τὴ μορφὴ διακήρυξης, ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ τῆς Διεθνoῦς στὸ Μάρξ τέλειωσε στὶς 30 Μάη τοῦ 1871 ἀφ' ὅτου ἔπαισε καὶ τὸ τελευταῖο ὀδόφραγμα στὸ Παρίσι καὶ ἀφ' ὅτου ὁ Μάρξ συνέταξε δυὸ προσχέδια προτοῦ νὰ καταλήξει στὸ τελικὸ κείμενο.

Γραμμένο στὰ Ἀγγλικά, πρωτοεκδόθηκε στὶς 13 Ἰoῦνη 1871, σὲ χίλια ἀντίτυπα στὸ Λονδίνο. Ἡ γρήγορη ἐξάντληση τῶν 1.000 πρώτων ἀντιτύπων, ὀδήγησε στὴ δεύτερη ἔκδοση πού πουλιόταν στοὺς ἐργάτες μὲ μειωμένη τιμὴ. Σαυτὴ τὴ δεύτερη ἔκδοση ὁ Μάρξ διόρθωσε τὰ τυπογραφικὰ λάθη τῆς πρώτης καὶ πρόσθεσε καὶ τὸ δεύτερο ντοκουμέντο στὸ «Παράρτημα».

Τὸν Αὔγουστο τῆς ἴδιας χρονιάς, ὕστερα ἀπὸ ἐξάντληση τῆς δεύτερης, κυκλοφόρησε καὶ τρίτη ἔκδοση τοῦ ἔργου στὴν ὁποία ὁ Μάρξ διόρθωσε ὀρισμένες ἀνακρίβειες πού ὑπῆρχαν στὶς δυὸ πρώτες.

Στὰ 1871 - 72 «Ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος» μεταφράστηκε στὰ Γαλλικά, Γερμανικά, Ρώσικα, Ἰσπανικά, Βελγικά, καὶ Ἰταλικά καὶ δημοσιεύτηκε ὀλόκληρος ἢ σὲ ἀποσπάσματα σὲ πολλὰς ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ φυλλάδια στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ.

Ἡ γερμανικὴ μετάφραση ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἔνγκελς καὶ δημοσιεύτηκε στὸ «Der Volksstaat» σὲ συνέχεια (N. 52-61). Ἐκδόθηκε ἐπίσης καὶ σὰν ξεχωριστὸ φυλλάδιον στὴ Λειψία.

Στὴ μετάφρασή του αὐτῆ, ὁ Ἔνγκελς ἔκανε ὀρισμένες ἐπουσιώδεις ἀλλαγὰς στὸ ἀρχικὸ κείμενο. Περισσότερες ἔγιναν στὴν νέα γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ 1876, ἀφιερωμένη στὰ πεντάχρονα τῆς Κομμούνιας.

Τὸ 1891, ὁ Ἔνγκελς θέλοντας νὰ βοηθήσει στὴν νέα γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ βιβλίου, ἀφιερωμένη στὰ εἰκοσάχρονα τῆς Κομμούνιας, συμπεριέλαβε στὸ ἔργο καὶ δυὸ ἄλλες δουλειὰς τοῦ Μάρξ, τὴν «Πρώτη καὶ Δεύτερη Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Ἐργατῶν γιὰ τὸ Γαλλο - Ρωσικὸ Πόλεμο». Παράλληλα ἔγραψε καὶ μιὰ εἰσαγωγὴ

έξαιρετικά διαφωτιστική για τὸ ἔργο καὶ τὰ γεγονότα τῆς Κομμούνας.

Ἡ γαλλικὴ μετάφραση τοῦ «Ἐμφύλιου», πρωτοδημοσιεύτηκε στὴν «L' Internationale» τὸν Ἰούλιον — Σεπτέμβριον 1871 στὶς Βρυξέλλες. Ἐνα χρόνον ἀργότερα κυκλοφόρησε σὲ φυλλάδιον. Ἡ μετάφραση ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Μάρξ, ὁ ὁποῖος ἔκανε καὶ ἀρκετὲς ἀλλαγὰς στὰ δοκίμια.

Ἡ πρώτη ρώσικη ἔκδοσις κυκλοφόρησε τὸ 1871 στὴ Ζυρίχη καὶ χρησίμευσε σὰ βάση γιὰ τὶς ἐπόμενες πολυπληθεῖς ἐκδόσεις. Στὰ 1905 κυκλοφόρησε μιὰ νέα ἔκδοσις βασισμένη στὴ γερμανικὴ τοῦ 1891. Ἐπιμελητὴς τῆς ἦταν ὁ Βλαντιμίρ Ἰλίτς Λένιν.

Στὴν νέα αὐτὴ ἔκδοσις ὁ Λένιν ἀφαίρεσε ὅλες τὶς διαστροφὰς καὶ ἀνακρίβειες τῶν προηγουμένων ἐκδόσεων καὶ ξαναπρόσθεσε ὅλα ἐκεῖνα τὰ κομμάτια ποῦχαν ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τὴν τσαρικὴ λογοκρισία.

2. Ὁ Φρίντριχ Ἐνγκελς ἔγραψε τὴν εἰσαγωγὴ αὐτὴ γιὰ τὴν τρίτη γερμανικὴ ἔκδοσις τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ: «Ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος στὴ Γαλλία», ποῦ συνέπιπτε μὲ τὴν εἰκοστὴ ἐπέτειο τῆς Παρισινῆς Κομμούνας, στὴ μνήμη τῆς ὁποίας καὶ τὴν ἀφιέρωσε.

Στὴν εἰσαγωγὴ του αὐτὴ ὁ Ἐνγκελς, δὲν ἀρκέστηκε μόνον σὲ νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴν ἱστορικὴ σημασίαν τῆς Παρισινῆς Κομμούνας καὶ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀνεπανάληπτη θεωρητικὴ συμβολὴ τοῦ Μάρξ, ἀλλὰ ἔκανε καὶ ἀρκετὲς προσθήκας γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς, ποῦ διαφωτίζουν σημαντικὰ τὴν ἔρευνα, σχετικὰ μὲ τὴ δράσιν τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς καὶ ἰδιαίτερα τῶν Μπλανκιστῶν καὶ τῶν Προιντονιστῶν. (Ἀργότερα ὁ Κάρολος Λονγκὲ καὶ ὁ Ἀμεδαῖος Ντυνοᾶ σὲ δυὸ διαφορετικὰς Γαλλικὰς ἐπανεκδόσεις τοῦ ἔργου, συμπλήρωσαν ἢ διόρθωσαν ὀρισμένους — κατὰ τὴ γνώμην τους — ἀνακρίβειες, στὶς ὁποῖες περιέπεσε ὁ Ἐνγκελς λόγῳ ἔλλειψης στοιχείων ἀπὸ αὐτόπτες μάρτυρες). Ὁ Ἐνγκελς ἔκρινε σωστὸ νὰ συμπεριληφτοῦν σαυτὴ τὴν ἔκδοσιν καὶ δυὸ ἄλλες ἐργασίες τοῦ Μάρξ, δηλαδὴ ἡ Πρώτη καὶ ἡ Δεύτερη Διακήρυξις τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἐργατῶν γιὰ τὸ

Γαλλο - Πρωσικό Πόλεμο. Οί μελλοντικές εκδόσεις του «Εμφύλιου» περιλάβαιναν πιά κατά κανόνα όχι μόνο την εισαγωγή του Ήνγκελς, αλλά και τις δύο αυτές διακηρύξεις που συντάξε ο Μάρξ.

Ήρχικα ή εισαγωγή του Ήνγκελς δημοσιεύτηκε στο θεωρητικό όργανο του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος: «Die Neue Zeit» (Νέοι Καιροί), Νο 28, Τομ. ΙΙ, 1890 - 91. Ήπό επέμβαση τής σύνταξης του περιοδικού, αλλοιώθηκε ή τελευταία παράγραφος του κειμένου μιά και οί συντάχτες έκριναν σκόπιμο νά μετατρέψουν τό «σοσιαλδημοκράτες φιλισταίοι» σέ «Γερμανοί φιλισταίοι». Είναι πιά γνωστή ή αποδοκμασία του Ήνγκελς γιά τήν αυθαίρετη αυτή αλλαγή. (Γράμμα του Ρ. Φίσερ στον Ήνγκελς, 17 Μάρτη 1891). Παρ' όλα αυτά ό Ήνγκελς, διατήρησε στο φυλλάδιο τις αλλαγμένες λέξεις, πιθανόν γιατί δέν ήθελε νά κυκλοφορούν ταυτόχρονα δυό διαφορετικές παραλλαγές τής δουλειάς του. Ή σημερινή έκδοση αποκαθιστά τό πρωτότυπο. (σελ. 11).

3. «Ή Δεκάτη όγδόη Μπρουμιαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη» άποτελεί ένα από τά σημαντικότερα έργα τής μαρξιστικής φιλολογίας. Γράφτηκε από τό Μάρξ στο διάστημα Δεκέμβρης του 1851 — Μάρτης του 1852 και ένώ βρισκόταν σέ άδιάκοπη έπαφή με τον Ήνγκελς γιά τήν ανταλλαγή άπόψεων σχετικά με τά γεγονότα τής Γαλλίας.

Στό έργο του αυτό ό Μάρξ αναλύει με μεγαλοφυή τρόπο τις βασικές αντίλήψεις του ιστορικού υλισμού γιά τήν πάλη των τάξεων, τήν προλεταριακή επανάσταση και τή δικτατορία του προλεταριάτου. Βασικά όμως εκείνο που γιά πρώτη φορά καταδείχνει και άποδείχνει με ακρίβεια, είναι ή θεμελιακή του αντίληψη γιά τό τσάκισμα (Sprengung) τής άστικής κρατικής μηχανής, και τήν αντικατάστασή της από εκείνη του προλεταριάτου.

Δικτατορία του προλεταριάτου χωρίς καταστροφή τής άστικής κρατικής μηχανής είναι άπάτη. Ό Μάρξ στηριζόμενος στην ίδια τήν άνάλυση τής ιστορικής πραγματικότητας, θα τό άποδείξει ξεκάθαρα και θα ξεσκεπάσει όλες τις μικροαστικές αυταπάτες των συγκαιρινών του. «Ή Δεκάτη Όγδόη» δέν άποτελεί μόνο μιάν εργασία όλο μεγαλοφυΐα, μιάν

έξοχη κατανόηση τοῦ συγκεκριμένου ἱστορικοῦ γίνεσθαι, ἀποτελεῖ καὶ πρότυπο γραφῆς, ἀριστουργηματικὴ σύζευξη τοῦ ζωντανοῦ λόγου μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀκριβεία. (σελ. 13).

4. Ἐδῶ γίνεται ἀναφορὰ στοὺς ἐθνικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ (1813 - 14) ἐνάντια στὴν ἐπεχτατικὴ δραστηριότητα τοῦ Ναπολέοντα. (σελ. 14).
5. Πρὸς τὸ τέλος τῶν πολέμων ἐνάντια στὴ Γαλλία, ἀντιδραστικοὶ κύκλοι στὴ Γερμανία, χρησιμοποιοῦσαν τὸ ὄνομα δημαγωγοὶ γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν ὅσους λάβαιναν μέρος στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἔνωση τῶν Γερμανικῶν κρατιδίων. Ὁ ἀγῶνας αὐτός, πὺ γρήγορα ξαπλώθηκε ἀνάμεσα στοὺς φοιτητὲς καὶ διανοοῦμενους συνάντησε ἔντονα ἐμπόδια μὲ ἀποτέλεσμα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς «δημαγωγούς» νὰ καταλήξουν στὴ φυλακὴ καὶ τὴν ἐξορία. (σελ. 14).
6. Ὁ Ἔκτακτος νόμος (ἢ Ἀντισοσιαλιστικὸς νόμος) ψηφίστηκε στὴ Γερμανία στίς 21 Ὀκτώβρη 1878 ἀπὸ τὴν κυβέρνησις Βίσμαρκ μὲ σκοπὸ τὴν καταπολέμησις τοῦ ἐργατικοῦ καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Μὲ τὸ νόμο αὐτὸ ἀπαγορεύονταν ὅλες οἱ ὀργανώσεις τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ὅλες οἱ μαζικὲς ἐργατικὲς ὀργανώσεις, ὅλος ὁ σοσιαλιστικὸς τύπος καὶ ἐκδόσεις. Στὰ δώδεκα χρόνια πὺ ἴσχυσε, διαλύθηκαν 350 περίπου σοσιαλιστικὲς ὀργανώσεις, ἀπελάθηκαν ἀπὸ τὴ Γερμανία 900 περίπου γερμανοὶ σοσιαλδημοκράτες, φυλακίστηκαν 1500 καὶ ἀπαγορεύτηκαν ἑκατοντάδες ἐφημερίδες, βιβλία καὶ περιοδικά. Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα ὅμως δὲ λύγισε. Ἀπλώσε καὶ κάτω ἀπὸ τὴς παράνομες συνθῆκες τὴ δράσις του. Τὴν 1 Ὀκτώβρη τοῦ 1890 κάτω ἀπὸ τὴν πίεσις τοῦ πλατυοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ὁ ἀντισοσιαλιστικὸς ἔκτακτος νόμος καταργήθηκε. (σελ. 14).
7. Γιὰ περ. βλέπε καὶ σελ. 45 - 46 (σελ. 14).
8. Ἡ ἀναφορὰ γίνεται στὴν Γαλλικὴ ἀστικὴ ἐπανάστασις τοῦ Ἰούλιου τοῦ 1830. (σελ. 16).
9. Σὰν ἐξέγερσις τοῦ Ἰοῦνη τοῦ 1848 ἔχει μείνει τὸ ἡρωικὸ ξεσπάσμα τοῦ Παρισινοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στὴν μπουρζουαζία. Ἡ πρώτη αὐτὴ σὺλο τὸν κόσμον ταξικὴ ἀναμέτρησις με-

ταξὺν προλεταριάτου καὶ μπουρξουαζίας πνίγηκε στὸ αἷμα καὶ τὴν ἀντεπαναστατικὴν θία. (σελ. 16).

10. Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ οἱ Γάλλοι μοναρχικοὶ ἦταν διαιρεμένοι σὲ τρία δυναστικά κόμματα: Α'. στοὺς Νομιμόφρονες, Β'. στοὺς Ὁρλεανιστὲς καὶ Γ'. στοὺς Βοναπαρτιστὲς.

Α'. Ν ο μ ι μ ό φ ρ ο ν ε ς ὀνομαζόντουσαν οἱ ὄπαδοὶ τοῦ παλιότερου, «νόμιμου» κλάδου τῆς δυναστείας τῶν Βουρβόνων ποὺ εἶχε τὸ στέμμα στὴ Γαλλία ἀπὸ τὸ 1589 ὡς τὸ 1792 καὶ ἀπὸ τὸ 1814 ὡς τὸ 1830. Πρωτοσχηματίστηκαν σὲ κόμμα τὸ 1830 μετὰ τὴ δεύτερη ἀνατροπὴ τῆς δυναστείας. Οἱ νομιμόφρονες ἐκπροσωποῦσαν βασικά τὰ συμφέροντα τῶν μεγαλοτσιφλικιάδων καὶ τοῦ ἀνώτερου κλήρου. Στὰ 1871 πήραν ἐνεργὸ μέρος στὴν ἀντεπαναστατικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κομμούνιας.

Β'. Ὁ ρ λ ε α ν ι σ τ ἔ ς ὀνομαζόντουσαν οἱ ὄπαδοὶ τοῦ κλάδου τῆς Ὁρλεάνης, ποὺ εἶχε τὸ στέμμα στὴ Γαλλία ἀπὸ τὸ 1830 ὡς τὸ 1848 (Ἰουλιανὴ μοναρχία). Οἱ Ὁρλεανιστὲς ἐκπροσωποῦσαν βασικά τὰ συμφέροντα τῆς χρηματιστικῆς ἀριστοκρατίας καθὼς καὶ τῶν μεγαλοβιομηχάνων.

Γ'. Β ο ν α π α ρ τ ι σ τ ἔ ς ὀνομαζόντουσαν οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη (Ναπολέον Γ'). (σελ. 17).

11. Ἀναφέρεται στὸ πραξικόπημα τὸ καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸν τότε πρόεδρο τῆς Γαλλίας Λουδοβίκο Βοναπάρτη. Τὸ πραξικόπημα αὐτὸ ὀδήγησε στὴ διάλυση τῆς Ἐθνοσυνέλευσης καὶ ἀποτέλεσε τὴν ἀπαρχὴ γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Βοναπαρτικῆς Δεύτερης αὐτοκρατορίας. (σελ. 17).
12. Δεύτερη αὐτοκρατορία τῆς Γαλλίας ὀνομάστηκε ἡ περίοδος κυριαρχίας τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη. (1852 - 1870). Ἡ διάκριση αὐτὴ γίνεται σὲ σχέση μετὰ τὴν πρώτη αὐτοκρατορία τοῦ Ναπολέοντα Βοναπάρτη (1804 - 1814). (σελ. 17).
13. Ἡ πρώτη δημοκρατία ἀνακηρύχθηκε τὸ 1792 κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἀστικῆς Ἐπανάστασης. (σελ. 17).
14. Ὁ πρωσοσσυριακὸς πόλεμος τοῦ 1866 ἔληξε μετὰ σημαντικὲς ἐπιτυχίες τῆς Πρωσίας σὲ βάρος τῆς Αὐστρίας, τὴν ὁποία καὶ ἀπέκλεισε ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ δημοσπονδία. Ὁ Μπίσμαρκ ἀναπτύσσοντας ἔντονη διπλωματικὴ δραστηριότητα, κατόρθωσε νὰ ἀδρανοποιήσει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου τὸ Ναπο-

λέοντα Γ', δίνοντάς του μιάν άόριστη υπόσχεση ότι δέν θά έναντιώνονταν στην κατάληψη τών γερμανικών έδαφών μεταξύ Ρήνου και Μοζέλα από την Γαλλία, έφ' όσον αυτή θά τηρούσε μιάν ευμενή ούδετερότητα άπέναντι στην Πρωσία. (σελ. 18).

15. Στις 1 με 2 Σεπτέμβρη του 1870 διεξήχθηκε μιá από τις άποφασιστικώτερες μάχες του Γαλλοπρωσικού πολέμου στην περιοχή του Σεντάν, μιá πόλη τής βορειοανατολικής Γαλλίας. 'Η μάχη αυτή είχε σαν άποτέλεσμα τή συντριβή του Γαλλικού στρατού. Σύμφωνα με τούς όρους τής παράδοσης ό Ναπολέων Γ' και περισσότεροι από 80.000 άξιωματικοί και όπλίτες πιάστηκαν αιχμάλωτοι πολέμου. 'Από τις 5 Σεπτέμβρη του 1870 ως τις 19 Μάρτη του 1871, ό Ναπολέων Γ' περιορίστηκε στον πύργο Βίλχελμσχέε στο Κασσέλ. 'Η καταστροφή του Σεντάν έπιτάχυνε τήν πτώση τής Δεύτερης αυτοκρατορίας και όδήγησε στη Γαλλική δημοκρατία τής 4ης • Σεπτεμβρίου του 1870. (σελ. 18).
16. Κ ι ν η τ ή φ ρ ο υ ρ ά όνομάστηκαν οί στρατιωτικοί σχηματισμοί που σχηματίστηκαν με άπόφαση τής προσωρινής κυβέρνησης τó Φλεβάρη του 1848 με σκοπό τó χτίπημα τής επανάστασης. Τούς σχηματισμούς αυτούς άποτελούσαν κατά κύριο λόγο τά πιό άντιδραστικά και διεφθαρμένα στοιχεία τών κατωτέρων στρωμάτων του Παρισιού. Χρησιμοποιήθηκαν για νά καταπνίξουν τήν εξέγερση του 'Ιούνη. (σελ. 19).
17. 'Εδώ άναφέρεται στην προσωρινή Γαλλογερμανική συνθήκη ειρήνης που υπογράφηκε στις Βερσαλλίες στις 26 Φλεβάρη του 1871 από τόν Ζύλ Φάβρ από τή μιá πλευρά και τόν Μπίσμαρκ από τήν άλλη. Σύμφωνα με τούς όρους τής συμφωνίας ή Γαλλία ύποχρεώνονταν νά παραχωρήσει τήν 'Αλσατία και τó ανατολικό τμήμα τής Λωρραίνης στη Γερμανία και νά πληρώσει πολεμική άποζημίωση ύψους 5 δισ. φράγκων. 'Η τελική συμφωνία υπογράφηκε στη Φρανκφούρτη στις 10 Μάρτη του 1871. (σελ. 19)
18. Κατά τόν Ντυνοά στις 29. (σελ. 20)
19. Κατά τόν Ντυνοά στις 30 και ή άπόφαση αυτή άφορούσε μόνο τόν Ούγγρο Λεό Φράνκελ (1844 - 1896), γιατί μόνο αυτός βγήκε σαν ξένος στις έκλογές τής 26 του Μάρτη. (σελ. 20)

20. Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἀναφορὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοιμοῦνας γιὰ τὶς ἐκλογές, πὺν δημοσιεύτηκε στὸ ὄργανο τῆς Κοιμοῦνας (Journal Officiel de la R.F.), No 90, 31 Μάρτη 1871. (σελ. 20).
21. Ἐδῶ ὁ Ἐγγελεὺς ἀναφέρεται πιθανῶς στὸ περιεχόμενον μιᾶς διαταγῆς πὺν ἐξέδωσε ὁ ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὴν Παρισινὴ Κοιμοῦνα ἐκπρόσωπος τῆς παιδείας καὶ πὺν δημοσιεύτηκε στὴ «Journal Officiel...», No 132, 12 Μάη 1871. (σελ. 20).
22. Στήλη τῆς νίκης στὴν πλατεία Βαντόμ, ὀνομάστηκε ἡ ἀναμνηστικὴ στήλη πὺν κατασκευάστηκε στὸ Παρίσι τὸ 1806 γιὰ τὶς νίκες τοῦ Ναπολέοντα τὸ 1805. Γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ μιλιταριστικοῦ αὐτοῦ μνημείου, χρησιμοποιήθηκε τὸ μέταλλο 1200 κανονιῶν, λάφυρων τοῦ Ναπολέοντα στὶς μάχες μὲ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Στὴν κορυφὴ τῆς στήλης τοποθετήθηκε ἕνας ἀδριάντας τοῦ Ναπολέοντα.
- Μὲ διαταγὴ τῆς Κοιμοῦνας ἡ στήλη γκαρμίστηκε. Ἡ ἀντεπανάσταση ξανάστησε μετὰ τὴ συντριβὴ τῶν κοιμοιναίων τὴ στήλη στὴν ἴδια θέση. (σελ. 21).
23. Νταρμποῦα Ζῶρξ (1813 - 1871): Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Παρισιοῦ. Ἐκτελέστηκε ἀπὸ τοὺς κοιμοιναίους. (σελ. 22).
24. Μπλανκί, Λουὶ Ὀγκύστ (1805 - 1881): Ἐνας ἀπὸ τοὺς διασημότερους Γάλλους ἐπαναστάτες. Πῆρε μέρος σὲνες σχεδὸν τὶς ἐξεγέρσεις καὶ ἐπαναστάσεις πούγιναν στὴ Γαλλία στὰ χρόνια του. Γιαυτὸ καὶ κνηγήθηκε ἀλύπητα ἀπὸ τὸ ἀστικὸ κράτος πὺν τὸν ἐξόρισε καὶ τὸν φυλάκισε πάνω ἀπὸ 36 χρόνια. Τὸ ἀπέραντο θάρος του, ἡ ἐπαναστατικὴ του ἀδιαλαξία καὶ ἡ ὀλοκληρωτικὴ του ἀφοσίωση στὴν ὑπόθεση τῆς ἐπανάστασης καὶ τοῦ προλεταριάτου τὸν ἀνάδειξαν σὲ σεβαστὸ ἡγέτη τῆς γαλλικῆς ἐργατιᾶς. Ἡ ταῦτιση τῆς θεωρητικῆς ἀντίληψης μὲ τὴν πραχτικὴ δράση ὑπῆρξε γιαυτὸν ἀδιαίρετη καὶ ἐφαρμύστηκε πιστὰ σὲλη του τὴ ζωὴ, μὰ καὶ ὅπως εἶπε «τὸ καθήκον ἐνός ἐπαναστάτη εἶναι νὰ ἀγωνίζεται πάντα, νὰ ἀγωνίζεται παρόλα αὐτὰ, νὰ ἀγωνίζεται μὲχρι θανάτου». Οἱ θεωρίες του, ὅμως μείγμα οὔτοπικοῦ κοιμοινισμοῦ καὶ ἐπαναστατικοῦ βολονταρισμοῦ, ὑποτιμοῦσαν κατὰ κανόνα τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μαζικῆς δουλειᾶς τὴν ἀναγκαῖο-

τητα τῆς κινητοποίησης ὀλόκληρης τάξης, τὴν ἴδια τὴν ταξικὴ πάλῃ τελικῶς.

Ἔτσι ὁ Μπλανκισμὸς ἔτεινε νὰ ἀντικαταστήσει τὴν ταξικὴ σύγκρουση, μὲ τὴν βίαιη ἀναμέτρηση μιᾶς μικρῆς ομάδας ἀποφασισμένων ἐπαναστατῶν ἐνάντια σ' ὀλόκληρη τὴν ἀστικὴ τάξη.

Γιαυτὸ καὶ οἱ Μάρξ - Ἐνγκελς καὶ Λένιν μῶλο τὸ σεβασμὸ καὶ ἐκτίμησι πού'χαν στὸ πρόσωπό του, δὲν παραιτήθηκαν ποτὲ ἀπὸ μιὰν αὐστηρὴ κριτικὴ τῶν βασικῶν του λαθῶν. (Βλέπε Β.Ι. Λένιν: «Ἄπαντα», 4η ρωσ. ἔκδ., τόμος 10ος, σελ. 360). (σελ. 22).

25. Τώρα συνήθως λέγεται ὁ «Τοῖχος τῶν Κομμουνάρων». (σελ. 23).

26. Τὸ κυριώτερο νεκροταφεῖο τοῦ Παρισιοῦ πὺ πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ ἰησοῦιτη Λασαίξ, ἐξομολογητῆ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. (σελ. 23).

27. Ἡ Διεθνὴς Ἐνωσις Ἐργατῶν (Α' Διεθνὴς) ἰδρύθηκε στὶς 28 Σεπτέμβριον τοῦ 1864 στὸ Λονδίνο. Ἀπὸ τότε ἀποτελέσει τὴν ψυχὴ κάθε συνειδητῆς ἐργατικῆς ἐπαναστατικῆς δράσεως σὺν τὴν Εὐρώπῃ. Τὰ μέλη της μπροστὰ πάντα σὲ κάθε κοινωνικὸ καὶ ταξικὸ ἀγῶνα, δὲν μπορούσαν νὰ ἀπουσιάσουν ἀπὸ τὴν Παρισινὴ Κομμούνια. Κατὰ τὸ Λονγκὲ ἡ διαπίστωση αὐτῆ τοῦ Ἐνγκελς δὲν εἶναι ἀπόλυτα σωστὴ: Ἡ μὲν πλειοψηφία τῆς Κομμούνιας εἶχε τρεῖς μονάχα καθαρὸς Μπλανκιστῆς, ἡ δὲ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε κανένα καθαρὸ Μπλανκιστῆ. Ἡ μειοψηφία εἶχε θέβαια περισσότερη ἰδεολογικὴ συνοχὴ χωρὶς ὅμως καὶ αὐτὴ νὰ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ σὰν ἀποκλειστικὰ ἀποτελούμενη ἀπὸ Προυντονιστῆς ἢ μέλη τῆς Διεθνοῦς. (σελ. 24).

28. Προυντὸν Πιέρ - Ζοζέφ (1809 - 1865): Γάλλος οἰκονομολόγος καὶ κοινωνιολόγος, ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους ἀναρχικοὺς στοχαστῆς μὲ σημαντικὴ ἐπίδραση στὸ Λατινικὸ, κυρίως, ἐργατικὸ κίνημα. Κατάκρινε μὲ μεγάλη σφοδρότητα τὴν καπιταλιστικὴ ἰδιοκτησία, ἀλλὰ ὄχι τὸν ἴδιο τὸν καπιταλισμὸν καὶ στὴ θέση τοῦ σύγχρονου ἀστικοῦ κράτους, ἔβαζε τὴν οὐτοπικὴ κοινωνία τῶν μικρῶν ἰδιοκτητῶν, τὶς ἀντιθέσεις τῆς ὁποίας θὰ ἔλυνε μιὰ «Τράπεζα τοῦ Λαοῦ» πὺ θὰ διέθετε «δω-

- ρεάν πιστώσεις» σ' όλους τούς εργαζόμενους, δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να αποκτήσουν παραγωγικά μέσα. 'Ο Προυντόν είναι συγγραφέας πολλών έργων. Τò γνωστότερό του από όλα, είναι η «Φιλοσοφία τῆς 'Αθλιότητος», ἔργο στο ὁποῖο ἄσκησε συντριπτική κριτική ὁ Κάρολ Μάρξ με τὸ διάσημο ἔργο του «'Η 'Αθλιότητα τῆς Φιλοσοφίας» (1847). 'Από τότε ἡ ιδεολογική ἐπιρροή τοῦ Προυντονισμοῦ μειώνεται βαθμιαία ὡσπου ἐξαφανίζεται ὀριστικά στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας. (σελ. 24).
29. Κατὰ τὸν Λονγκέ τὴν ιδεολογική του αὐτὴ ἐπιρροή πάνω στοὺς μπλανκιστὲς τὴν ἄσκησε ὁ 'Εντουάρ Βαγιάν (1840-1915) μετὰ τὴν πτώση τῆς Κομμούνιας. Τότε — πάντα κατὰ τὸν Λονγκέ — εἶναι πού ὁ Βαγιάν συνδέθηκε με τὸν Μάρξ, ἦλθε σὲ ἐπαφή με τὸν ἐπιστημονικὸ σοσιαλισμὸ καὶ ἄρχισε νὰ ἀπαγυιστρώνεται ἀπὸ τίς «καθαρές» μπλανκιστικὲς ἀπόψεις. (σελ. 24)
30. 'Ο Λονγκέ ἀναφέρει ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς κομμουνάρχους δὲ γνώριζε ὅτι ἡ τράπεζα εἶχε σὲ διάφορες ἀξίες μέσα στὰ θησαυροφυλάκιά της 3.323.000.000 χρυσᾶ φράγκα. 'Εκτὸς δὲ ἀπὸ αὐτὸ καταλογίζει στὴν Κομμούνια καὶ ἓνα βαρὺ πολιτικὸ σφάλμα: «Ὅτι δὲν ἔκλεισε τίς πύλες τοῦ Παρισιοῦ καὶ ἔτσι ἄφησε τὴν κυβέρνησι τῶν ἀντεπαναστατῶν νὰ φύγει ἀνενόχλητη. (σελ. 24).
31. 'Η ἀναφορὰ ἐδῶ γίνεται γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Προυντόν: «Γενική ἰδέα τῆς 'Επανάστασης τοῦ 19ου Αἰῶνα», Παρίσι, 1851. Μία κριτικὴ θεώρησι τῶν ἀπόψεων πού ἐκφράζει ὁ Προυντόν σαυτό του τὸ ἔργο, δόθηκε ἀπὸ τὸν Κάρολ Μάρξ σὲνα γράμμα του στὸν 'Ενγκελς με ἡμερομηνία 8 Αὐγούστου 1851. Συστηματικὴ ὅμως κριτικὴ ὑπάρχει στὸ ἔργο τοῦ 'Ενγκελς: «'Αναλυτικὴ κριτικὴ πάνω στὴ «Γενικὴ 'Ιδέα τῆς 'Επανάστασης τοῦ 19ου Αἰῶνα» τοῦ Προυντόν». (σελ. 25).
32. Π ο σ ι μ π ι λ ι σ τ ἔ ς (Μπ. Μαλόν, Π. Μπρούς κ.ἄ.). 'Οπορτουμιστικὴ, μικροαστικὴ — ρεφορμιστικὴ τάσι στοὺς κόλπους τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα. Οἱ ποσιμπλιστὲς ἀρνιόντουσαν τὸ ἐπαναστατικὸ πρόγραμμα, τὴν ἐπαναστατικὴ πρακτικὴ καὶ στρατηγικὴ τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος προσπαθώντας νὰ περιορίσουν τὴν ἐργατικὴ πάλη στὰ πλαίσια τοῦ «δυνατοῦ» (possible). (σελ. 26).

33. Δεσμευτική έντολή, ονομάστηκε ο θεσμός σύμφωνα με τον οποίο, οι εκλεγόμενοι (άντιπρόσωποι, βουλευτές κ.λ.π.) δὲν είχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἀκολουθοῦν τῇ δικαίᾳ τους κρίσει, ἀλλὰ ὄφειλαν νὰ ψηφίζουν σύμφωνα με τὶς ἐντολὲς ποὺ τοὺς δίδανε οἱ ἐκλογεῖς τους. (σελ. 28).
34. Ἐννοεῖ τὴ Φιλοσοφία τοῦ Ἐγγελου. (σελ. 28).
35. Βλέπε σημείωση 2, τελευταία παράγραφος. (σελ. 29).
36. Ἡ «Πρώτη Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβούλιου τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως Ἐργατῶν γιὰ τὸν Γαλλο - Πρωσικὸ Πόλεμο» γράφτηκε ἀπὸ τὸν Κ. Μάρξ στὸ διάστημα ἀνάμεσα στὶς 19 καὶ 23 Ἰούλιου 1870, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνούς.

Πρωτοδημοσιεύτηκε στὰ Ἀγγλικά μετὰ τὸν τίτλο «Τὸ Γενικὸ Συμβούλιο τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως Ἐργατῶν πάνω στὸν Πόλεμο» στὴν Λονδρέζικη ἐφημερίδα «Pall Mall Gazette», Νο 1702, 28 Ἰούλιου 1870. Λίγες μέρες ἀργότερα τυπώθηκε σὲ 1000 ἀντίτυπα καὶ κυκλοφόρησε σὰν μπροσούρα, ἐνῶ μιὰ σειρά ἀπὸ Ἀγγλικὲς ἐφημερίδες δημοσίευσαν ὁλόκληρο τὸ κείμενο τῆς Διακήρυξης ἢ ὀρισμένα ἀποσπάσματά της.

Στὶς 2 Αὐγούστου τῆς ἴδιας χρονιᾶς τὸ Γενικὸ Συμβούλιο ἀποφάσισε νὰ τὴν ξανατυπώσει λόγῳ ἐξάντλησής της. Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1870 ἡ «Πρώτη Διακήρυξη» ξανατυπώθηκε στὰ Ἀγγλικά μαζί μετὰ τὴ «Δεύτερη Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνούς Ἐνώσεως Ἐργατῶν γιὰ τὸ Γαλλο - Πρωσικὸ Πόλεμο». Μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς νέας αὐτῆς ἐκδοσης ὁ Μάρξ διόρθωσε τὰ τυπογραφικὰ λάθη τῆς πρώτης.

Μετὰ ἀπόφαση τῆς Διεθνούς σχηματίστηκε ἐπιτροπὴ ποὺ ἀνάλαβε τὸ καθήκον τῆς μετάφρασης καὶ ἐκδοσης τῆς Διακήρυξης στὰ Γαλλικά καὶ Γερμανικά. Ἡ γερμανικὴ μετάφραση ποῦγινε ἀπὸ τὸν Βίλελμ. Λήμπνεχτ πρωτοπαρουσιάστηκε στὸ κεντρικὸ ὄργανο τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος «Der Volksstaat», Νο 63, 7 Αὐγούστου 1870. Ὁ Μάρξ διόρθωσε τὴ μετάφραση αὐτὴ καὶ ξαναμετάφρασε τὸ μισὸ σχεδὸν κείμενο. Ἡ γαλλικὴ παρουσιάστηκε ἀπὸ τὶς στήλες τῆς ἐβδομαδιαίας Ἑλβετικῆς ἐφημερίδας «L' Egalité», τὸν Αὐγούστο τοῦ 1870. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἡ Διακήρυξη σημείωσε ἀπανατὲς ἐκδόσεις τόσο στὰ Γερμανικά.

- καὶ στὰ Γαλλικά, ὅσο σὲ μὰ σειρὰ ἄλλες Εὐρωπαϊκὲς γλώσσες. (σελ. 31).
37. Γιὰ περ. Κ. Μάρξ — Φ. Ἐνγκελς: «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», τομ. I, σελ. 384 - 9. Μόσχα, 1951. (Στὰ Ἀγγλικά). (σελ. 31).
38. Τὸ δημοψήφισμα αὐτὸ ἔγινε ἀπὸ τὴν κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντα Γ', τὸ Μάη τοῦ 1870 σὰν μὰ προσπάθεια στερέωσις τοῦ κλονισμένου καθεστώτος τῆς Δεύτερης Αὐτοκρατορίας. Τὰ ἐρωτήματα εἶχαν ἔτσι διατυπωθεῖ πὸς ἡ ἀποδοκιμασία τῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντα Γ' θὰ σήμαινε — ταυτόχρονα — ἀποδοκιμασία κάθε δημοκρατικῆς μεταρρύθμισης. Τὰ τμήματα τῆς Α' Διεθνοῦς στὴ Γαλλία ἀντιστάθηναν καὶ ξεσκέπασαν τὸν ὑποῦλο δημαγωγικὸ ἐλιγμὸ τοῦ Ναπολέοντα Γ', καλώντας τὰ μέλη καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τους νὰ ἀπόσχουν ἀπὸ τὸ φιάσκο τῆς ψηφοφορίας. Παρ' ὅλες τὶς ἄγριες διώξεις καὶ τὴν τρομοκρατία 1.500.000 ἄνθρωποι ψήφισαν ἐνάντια στὴν κυβέρνησις, ἐνῶ 1.900.000 ἀπέειχον ἀπὸ τὴν ψηφοφορία. (σελ. 31).
39. Ὁ Γαλλο - Πρωσικὸς πόλεμος ἄρχισε στὶς 19 Ἰούλι 1870. (σελ. 32).
40. Ἐννοεῖ τὸ πραξικόπημα τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη ποῦ γινε στὶς 2 Δεκέμβρη 1851 καὶ τὸ ὁποῖο ἔφερε στὴν ἔξουσία τὸ Βοναπαρτικὸ καθεστῶς τῆς Δεύτερης Αὐτοκρατορίας. (σελ. 32).
41. Ἐννοεῖ τὸν Ζὺλ Φάβρ. (σελ. 32).
42. «La Réveil» (Τὸ Εὐπνῆμα): Ὁργανο τῶν Γάλλων ἀριστερῶν δημοκρατῶν. Κυκλοφοροῦσε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸν Ἰούλι τοῦ 1868 ὡς τὸ Γενάρη τοῦ 1871, μὲ ἐκδότῃ τὸν Σάφρ Ντελεκλύζ. (σελ. 33).
43. «La Marseillaise» (Ἡ Μασαλιώτιδα): Ἀριστερὴ δημοκρατικὴ ἐφημερίδα πὸς τὴν ἔβγαζε ὁ Ἀνρί Ροσφόρ στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1869 μέχρι τὶς 9 Σεπτέμβρη 1870. Ἡ ἐφημερίδα δημοσίευε ταχτικά ἄρθρα πάνω στὶς δραστηριότητες τῆς Διεθνοῦς καὶ στὶς ἄλλες ἐργατικὲς κινητοποιήσεις. (σελ. 33).
44. In the name of humanity, στὸ Ἀγγλικὸ Πρωτότυπο. (σελ. 33).
45. Τὸ ὄνομά τῆς ἡ συμμορία αὐτὴ, τὸ πῆρε ἀπὸ τὶς 10 Δεκέμβρη 1848, ἡμέρα ἐκλογῆς τοῦ πατρῶνου τῆς Λουδοβίκου Βονα-

- πάρτη σὲ πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἰδρυμένη τὸ 1849, ἡ μυστικὴ αὐτὴ ὁργάνωση τῶν Βοναπαρτιστῶν ἀποτελιόταν βασικὰ ἀπὸ λουῖμπεν στοιχεῖα καὶ τυχοδιώκτες στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικούς. Παρ' ὄλο πὸν διαλύθηκε ἐπίσημα τὸν Νοέμβρη τοῦ 1850, ὁ βασικός της πυρήνας ἐξακολοθοῦσε νὰ δορᾷ συνωμοτικά. Παίρνοντας ἐνεργὸ μέρος στὸ πραξικόπημα τῆς 2 Δεκέμβρη 1851, πὸν ἔφερε ὀριστικὰ στὴν ἐξουσία τὸ Βοναπαρτικὸ καθεστῶς. Γνωστότερος ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴ συμμορία τῶν *Décembriseur*, ἔγινε ὁ Ἰωσήφ Βινουά, δολοφόνος πλήθους δημοκρατικῶν καὶ κατοπινὰ κυβερνήτης τοῦ Παρισιοῦ. (σελ. 34).
46. Ἡ σωβινιστικὴ αὐτὴ διαδήλωση γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν καταχτητικῶν σχεδίων τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη ἔγινε ἀπὸ τοὺς Βοναπαρτικούς σὲ συνεργασία μὲ τὴν ἀστυνομία στίς 16 Ἰούλη τοῦ 1870. (σελ. 34).
47. Ἡ μάχη τῆς Σάντοβας ἔγινε στὴ Βοημία στίς 3 Ἰούλη 1866 μὲ ἀντίπαλες δυνάμεις τὴν Αὐστρία καὶ Σαξονία ἀπὸ τὴ μὰ καὶ τὴν Πρωσία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ σημασία της ἦταν ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ Αὐστροπρωσικοῦ πολέμου πὸν κατέληξε ὑπὲρ τῆς Πρωσίας. (σελ. 34).
48. Ἡ συγκέντρωση τῶν ἐργατῶν ἔγινε στὸ Brunswick στίς 16 Ἰούλη καὶ στὸ Χέμνιτς στίς 17 Ἰούλη 1870. Συγκλήθηκε ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος μὲ ἄμεσο στόχο τὴ διαμαρτυρία ἐνάντια στὴ σωβινιστικὴ καὶ καταχτητικὴ πολιτικὴ τῆς ἄρχουσας τάξης.
- ἌΟ Μάρξ πῆρε τίς περικοπὲς ἀπὸ τὸ ψήφισμα τῆς συνάντησης τοῦ Brunswick, ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Der Volksstaat», Νο 58, 20 Ἰούλη 1870. (σελ. 36).
49. Στὸ πρωτότυπο, ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς διακήρυξης, ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς, τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τόπους γραμματέων (ἌΟ Μάρξ λ.χ. γιὰ τὴ Γερμανία), τὸ ὄνομα τοῦ προέδρου, ταμίαι καὶ γενικοῦ γραμματέα, καθῶς καὶ ἡ διεύθυνση τῶν γραφείων τῆς Διεθνοῦς ποῦταν: 256, High Holborn, London, W.C. (σελ. 37).
50. Ἡ «Δεύτερη Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβούλιου τῆς Διεθνοῦς Ἐνωσης Ἐργατῶν γιὰ τὸ Γαλλο - Πρωσικὸ Πόλεμο»,

γράφτηκε από τὸ Κ. Μάρξ στὸ διάστημα ἀνάμεσα στὶς 6 καὶ 9 Σεπτέμβρη τοῦ 1870, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνούς, πὸν σύστησε εἰδικὴ τετραμελὴ ἐπιτροπὴ γιαντὸ τὸ θέμα.

Γιὰ τὸ γράφημα τῆς Διακήρυξης αὐτῆς ὁ Μάρξ χρησιμοποίησε τὸ ὕλικὸ πὸν τοῦστελνε ὁ Ἔνγκελς καὶ τὸ ὁποῖο ξεσκεπάσζε ἀλύπητα τὶς προσπάθειες τῶν Πρώσων στρατοκρατῶν νὰ προσαρτήσουν γαλλικὰ ἐδάφη.

Ἡ Διακήρυξη ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα σὲ μιὰν ἔκτακτῃ συνεδρίαση τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου στὶς 9 Σεπτέμβρη 1870 καὶ στάλθηκε σὺλες τὶς ἀστικὲς ἐφημερίδες τοῦ Λονδίνου. Μὲ μοναδικὴ ἐξαίρεση τὴν «Pall Mall Gazette», πὸν δημοσίευσε ὀρισμένα ἀποσπάσματα τῆς Διακήρυξης στὶς 16 Σεπτέμβρη, οἱ ὑπόλοιπες ἀστικὲς ἐφημερίδες τήρησαν ἀπόλυτῃ σιωπῇ.

Στὶς 11 μὲ 13 Σεπτέμβρη τυπώθηκαν 1.000 ἀντίτυπα τῆς Διακήρυξης, ἐνῶ στὸ τέλος τοῦ ἴδιου μήνα ξανακυκλοφόρησε σὲ ἓνα ἐνιαῖο τομίδιο μὲ τὴν πρώτη.

Ἡ Δεύτερη Διακήρυξη, μεταφράστηκε στὰ Γερμανικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Μάρξ, πὸν πρόσθεσε ὀρισμένα κομμάτια — πὸν ἀπευθύνονταν εἰδικὰ στοὺς Γερμανοὺς ἐργάτες — καὶ ἀφαίρεσε ἀρκετὰ πὸν ἔκρινε ἀνεπιχώσια. Ἡ «παραλλαγὴ» αὐτὴ δημοσιεύτηκε στὸ «Der Volksstaat», No 76, 21 Σεπτέμβρη 1870 καὶ στὸ «Der Verbote», No 10 καὶ 11, Ὀκτώβρη — Νοέμβρη 1870, ὅπως καὶ σὲ φυλλάδια στὴ Γενεῖν.

Ἡ γαλλικὴ μετάφραση τῆς Δεύτερης Διακήρυξης, δημοσιεύτηκε στὴν «L' Internationale», No 93, 23 Ὀκτώβρη 1870 καὶ στὴν «L' Egalité», No 35, 4 Ὀκτώβρη 1870. Δυστυχῶς στὴν περίπτωσι τῆς δευτέρης ἡ δημοσίευσι δὲν ὀλοκληρώθηκε.

Ὅπως συνέβηκε καὶ μὲ τὴν πρώτη Διακήρυξη, ἔτσι καὶ αὐτὴ γνώρισε ἀπανωτὲς ἐκδόσεις σὺλες σχεδὸν τὶς Εὐρωπαϊκὲς γλώσσες. (σελ. 39).

51. Βλέπε καὶ σελ. 34 τῆς παρούσας ἐκδόσης. (σελ. 39).

52. Ἐπίσης στὴ σελ. 85 τῆς παρούσας ἐκδόσης. (σελ. 39).

53. Στὴ μάχη τοῦ Σεντάν ὁ γαλλικὸς στρατὸς νικήθηκε ἀπὸ τὰ πρωσικὰ στρατεύματα καὶ παραδόθηκε στὶς 2 Σεπτέμβρη τοῦ 1870. Ὁ Ναπολέοντας Γ' καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του κρατήθηκαν αἰχμάλωτοι στὸν πύργο Βίλχελμσχέε ἀπὸ τὶς 5 Σεπτέμβρη

- 1870 ὡς τὶς 19 Μάρτη 1871. Ἡ ἴττα τοῦ Σεντὰν ἐπιτάχυνε τὴν πώση τῆς Δεύτερης Αὐτοκρατορίας. (σελ. 39).
54. Στὶς 4 Σεπτέμβρη 1870, ἀνακηρύχθηκε ἡ Γαλλία σὲ δημοκρατία. Μιὰ νέα κυβέρνησις με τὸνομα «Κύβερνησις Ἐθνικῆς Ἀμυνας» σχηματίστηκε σὲ ἀντικατάστασι τῆς προηγουμένης. (σελ. 40).
55. Στὸ ἀγγλικὸ πρωτότυπο Diet (Δίαιτα). σελ. 40).
56. Στὴ γερμανικὴ ἔκδοσι τοῦ 1870, ὁ Μάρξ δὲν περιέλαβε τὴν πρότασι αὐτὴ καθὼς καὶ τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ μανιφέστο τοῦ βασιλιᾶ Γουλιέλμου. Ἐπίσης στὴν ἴδια ἔκδοσι τὸ κομμάτι ἀπὸ: «Καὶ σὰν νὰ μὴ ἀρκέστημε...» μέχρι «ἀκαταμάχητη ἐπιταγὴ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους...» ἦταν συντομειωμένο. (σελ. 40).
57. Μέχρι τὸν Αὐγούστο τοῦ 1806 ἡ Γερμανία ἦταν ἓνα κομμάτι τῆς ὀνομαζόμενης Ἀγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους, πὸν ἰδρύθηκε τὸν 10ο αἰῶνα καὶ ἀποτελοῦσε μιὰν ἔνωσι φεουδαλικῶν πριγκηπάτων καὶ ἐλεύθερων πόλεων πὸν ἀναγνώριζαν σὰν ἀνώτατη ἀρχὴ τὸν αὐτοκράτορα. (σελ. 41).
58. Στὰ 1618 τὸ ἐκλεκτοράτο τοῦ Βραδεμβούργου, ἐνώθηκε με τὸ δουκάτο τῆς Πρωσίας (Ἀνατολικὴ Πρωσία), ἓνα κρατῖδιο ὑποτελὲς στὴ δημοκρατία τῶν εὐγενῶν τῆς Πολωνίας. Σὰν κύριος τῆς Πρωσίας ὁ ἐκλέκτορας τοῦ Βραδεμβούργου ἔγινε ὑποτελὲς τῆς Πολωνίας. Αὐτὴ ἡ σχέσι κράτησε μέχρι τὸ 1657 ὅταν ὁ ἐκλέκτορας τοῦ Βραδεμβούργου ἐπωφελοῦμενος τῶν δυσκολιῶν τῆς Πολωνίας — λόγω τοῦ πολέμου τῆς μετὰ τὴ Σουηδία — κατόρθωσε νὰ ἀποκτήσει τὴν ἀναγνώρισι κυριαρχικῶν δικαιωμάτων πάνω στὴν ἀνατολικὴ Πρωσία. (σελ. 41).
59. Στὶς 5 Ἀπρίλι τοῦ 1795 ἡ Πρωσία ἔκλεισε χωριστὴ εἰρήνη στὴ Βασιλεία μετὰ τὴ Γαλλία. Αὐτὴ ἡ εἰρήνη ὀδήγησε στὴ διάλυσι τοῦ πρώτου ἀντιγαλλικοῦ συνασπισμοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. (σελ. 42).
60. Ἡ συνθήκη τοῦ Τιλζιτ ὑπογράφηκε τὸ 1807 ἀνάμεσα στὴ Γαλλία καὶ στὴ Ρωσία, ὕστερα ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ κατάρρευσι τῆς Πρωσίας στὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Ἡ Πρωσία ἔχασε τὰ μισὰ σχεδὸν ἐδάφη τῆς καὶ συμφώνησε στὸ νὰ πληρώσει μεγάλη ἀποζημίωσι, νὰ μειώσει

τὸ στρατό της καὶ νὰ κλείσει τὰ λιμένα της στὰ Βρετανικὰ καράβια. (σελ. 43).

61. Α'. Σὲ μιὰ συνάντησή του μὲ τὸν Ναπολέοντα Γ' τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1865 ὁ Μπίσμαρκ κέρδισε τὴ γαλλικὴ συγκατάθεση γιὰ μιὰ Πρωσο - Ἰταλικὴ συμμαχία σὲ περίπτωση πολέμου τῆς Πρωσίας ἐναντία στὴν Αὐστρία. Ὁ Ναπολέοντας ὑπολόγιζε ὅτι νικητὴς ἀπὸ αὐτὸ τὸν πόλεμο θάδβαινε ἡ Αὐστρία, πράγμα πού τὸν ὀδήγησε καὶ στὴ συγκατάθεση αὐτή.

Β'. Στὶς ἀρχὲς τοῦ Γαλλο - Πρωσικοῦ Πολέμου ὁ ὑπουργὸς ἔξωτερικῶν τοῦ Τσάρου Ἀλέξανδρος Γκόρτσακοφ δῆλωσε στὶς συνομιλίες πούχε μὲ τὸν Μπίσμαρκ στὸ Βερολίνο, ὅτι ἡ Ρωσία θὰ διατηροῦσε μιὰν εὐνοϊκὴ οὐδετερότητα ὑπὲρ τῆς Πρωσίας καὶ ὅτι θὰ ἀσκοῦσε μιὰν ἀνάλογη πῆση στὴν Αὐστρία. Σὰν ἀντάλλαγμα σαυτὴ τὴν «προσφορὰ» ὁ Μπίσμαρκ ὑποσχέθηκε νὰ μὴν σταθεῖ ἔμπόδιο στὴν πολιτικὴ τῆς Τσαρικής Ρωσίας πάνω στὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα. (σελ. 45).

62. Ἡ Βορειογερμανικὴ Ἐνωσὴ ἢ Ὁμοσπονδία σχηματίστηκε μὲ προτροπὴ τοῦ Μπίσμαρκ τὸ 1867. Ἀποτελιόταν ἀπὸ 19 κρατίδια καὶ τρεῖς ἐλευθέρους πόλεις τῆς Βόρειας καὶ Κεντρικῆς Γερμανίας καὶ εἶχε ἐπικεφαλῆς της τὴν Πρωσία. Ἡ δημιουργία της ἀποτελέσει τὸν σημαντικώτερο σταθμὸ στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπένεωση τῆς Γερμανίας κάτω ἀπὸ τὴν πρωσικὴ ἡγεμονία. (σελ. 45).
63. Στὴν γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ 1870 ἀντὶ τοῦ «ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εἰρήνη» ὑπάρχει «ἡ ἀνεξαρτησία, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη». (σελ. 45).
64. Στὴν γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ 1870 ἔχει προστεθεῖ ἡ παρένθεση: «πὺ ἀντιστοιχεῖ στὴν παράδοση τῆς δυναστείας τῶν Χοεντζόλλερν». (σελ. 45).
65. Στὴ γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ 1870 ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη πρόταση πὺ λέει: «Αὐτὴ εἶναι ἡ προοπτικὴ εἰρήνης τὴν ὁποία «ἐγγυοῦνται» γιὰ τὴ Γερμανία, οἱ ἀνόητοι πατριῶτες τῆς μεσαιῶς τάξης». (σελ. 46).
66. Στὴν γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ 1870, ἔχουν προστεθεῖ σαυτὸ τὸ σημεῖο δυὸ προτάσεις: «Καὶ οἱ πατριῶτες κομπαστὲς θὰ τοὺς παρηγοροῦν λέγοντάς τους ὅτι τὸ κεφάλαιο δὲν ἔχει πατρίδα καὶ ὅτι οἱ μισθοὶ κανονίζονταν σύμφωνα μὲ τὸν δ ι ε θ ν ἡ

- ἀ ν τ ι π α τ ρ ι ω τ ι κ ὸ νόμο τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησης. Δὲν εἶναι πιά λοιπὸν καιρὸς νὰ μιλήσει ἡ ἴδια ἡ γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξι καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέψει ποτὲ πιά στοὺς κύριους τῆς μεσαιᾶς τάξης νὰ μιλᾶνε γιὰ λογαριασμὸ τ ο υ ς ;» (σελ. 46).
67. Ἐδῶ γίνεται ἀναφορὰ στὴ νίκη ποὺ κέρδισε τὸ ἀντεπαναστατικὸ φεουδαλικὸ συγκρότημα στὴ Γερμανία μετὰ τὴν πτώση τοῦ Ναπολέοντα. (σελ. 46).
68. «Der Volksstaat», Νο 73, 11 Σεπτέμβρη 1870. (σελ. 46).
69. Ἐννοεῖ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ, κατοικία τοῦ Ναπολέοντα Γ'. (σελ. 47).
70. Στὴν γερμανικὴ ἔκδοσι τοῦ 1870 ἡ πρότασι ποὺ ἀκολουθεῖ λέει: «τὴ θέση τοῦ ποὺ εἶχε καθαρῶσι μὲ τίς γερμανικὲς ξιφολόγηξι». (σελ. 47).
71. Βλέπε σημείωσι 10. (σελ. 47).
72. Στὸ ἀγγλικὸ πρωτότυπο middle - class Republicans. (σελ. 47).
73. Βλέπε σημείωσι 9. (σελ. 47).
74. Στὴ γερμανικὴ ἔκδοσι τοῦ 1870 ἀκολουθοῦν οἱ λέξιξι: «καὶ αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς ποὺ κάνουν». (σελ. 48).
75. Ἐδῶ γίνεται ἀναφορὰ στὶς μεγάλες κλητοποιήσιξι τῶν Ἄγγλων ἐργατῶν στὴν προσπάθειά τοῦς νὰ πᾶσουν τὴν κυβέρνησι τοῦς νὰ ἀναγνωρίσει καὶ νὰ ὑποστηρίξει διπλωματικὰ τὴ Γαλλικὴ Δημοκρατία τῆς 4 Σεπτέμβρη 1870. (σελ. 48).
76. Ἀναφέρεται ὑπαινχτικὰ στὴν ἀντεπαναστατικὴ ἐνεργὸ συμμετοχὴ τῆς Βρετανίας στὸ σχηματισμὸ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἀπολυταρχικῶν — φεουδαλικῶν κρατῶν, ποὺ κήρυξαν πόλεμο ἐνάντια στὴν ἐπαναστατημένη Γαλλία τοῦ 1792. (Ἡ ἴδια ἡ Βρετανία μπῆκε στὸν πόλεμο αὐτὸ τὸ 1793). (σελ. 48).
77. Ἡ Βρετανία ἦταν ἡ πρώτη εὐρωπαϊκὴ χώρα ποὺ ἀναγνώρισε τὸ καθεστῶς τοῦ Βοναπάρτη ποὺ ἐγκαταστάθηκε μὲ τὸ πραξικόπημα τῆς 2 Δεκέμβρη 1851. (σελ. 48).
78. Στὴ γερμανικὴ ἔκδοσι τοῦ 1870 οἱ λέξιξι: «ποὺ μὰ μερίδα τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου εἶναι ἀρκετὰ ἀδιάντροπη γιὰ νὰ τὸν ζητάει φωναχτὰ» ἔχουν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τίς: «γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἀγγλικὸς τύπος συνηγορεῖ τὸ ἴδιο φωνακλάδικα ὅπως οἱ γερμανοὶ πατριῶτες». (σελ. 48).

79. Τὸν καιρὸ πὸν στὶς Ε.Π.Α. γινόταν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀνάμεσα στὸ βιομηχανικὸ βορρᾶ καὶ στὸ Νότο τῶν ἰδιοχτητῶν φυτειῶν καὶ τῶν δουλοχτητῶν (1861 - 65), ὁ ἀγγλικὸς ἀστικὸς τύπος, τάχθηκε μὲ τὸ μέρος τοῦ Νότου, δηλαδή ὑπὲρ τῆς διατήρησης τῆς δουλείας. (σελ. 48).
80. *Vive la République!*, στὸ πρωτότυπο. (σελ. 49).
81. Στὸ πρωτότυπο, ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς διακήρυξης, ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς, τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τόπους γραμματέων ('Ο Μάρξ λ.χ. γιὰ τὴ Γερμανία καὶ Ρωσία), τὸ ὄνομα τοῦ προέδρου, ταμία καὶ γενικοῦ γραμματέα, καθὼς καὶ ἡ διεύθυνση τῶν γραφείων τῆς Διεθνοῦς. (σελ. 49).
82. Βλέπε σημείωση 1. (σελ. 51).
83. Βλέπε σελ. 47 - 48 τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. (σελ. 51).
84. Στὸ ἀγγλικὸ πρωτότυπο... τοῦ στρατοῦ [(ὑπεράσπισης ἄμυνας) of Defence of Paris] τοῦ Παρισιοῦ... (σελ. 53).
85. «Journal Officiel» εἶναι ἡ συντομογραφία τῆς «Journal Officiel de la Republique Francaise» — ('Επίσημη Ἐφημερίδα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας) ἐπίσημου ὄργανου τῆς Παρισίνης Κομμούνας. Κυκλοφοροῦσε ἀπὸ τὶς 20 Μάρτη ὡς τὶς 24 Μάη τοῦ 1871. Ἡ ἐφημερίδα χρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τῆς κυβερνητικῆς ἐφημερίδας τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας πὸν κυκλοφοροῦσε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὶς 5 Σεπτέμβρη τοῦ 1871. (σελ. 53).
86. *Capitulards* (συνθηκολόγοι). Περιφρονητικὸ ὄνομα γιαυτοῦς πὸν συνηγοροῦσαν γιὰ τὴν παράδοση τοῦ Παρισιοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πολιορκίας (1870 - 71). Ἀργότερα ἡ ὀνομασία αὐτὴ ἐπικράτησε στὰ Γαλλικὰ γιὰ νὰ ὑποδηλώνει κάθε λογῆς συνθηκολόγους. (σελ. 54).
87. Βλέπε τὸ φύλλο 30 τῆς 28 Ἀπρίλη 1871 τῆς ἀριστερῆς - δημοκρατικῆς ἐφημερίδας «Le Vengeur», ὅπου καὶ δημοσιεύθηκαν διάφορα κείμενα τῆς Παρισίνης Κομμούνας. (σελ. 54).
88. «L' Etendard» ('Ἡ Σημαία): Γαλλικὴ Βοναπαρτικὴ ἐφημερίδα πὸν κυκλοφοροῦσε στὸ Παρίσι στὰ χρόνια 1866 - 68. Σταμάτησε μετὰ τὶς ἀποκαλύψεις γιὰ τοὺς σκανδαλώδεις τρόπους πὸν χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν οἰκονομικὴ τῆς ἐνίσχυση. (σελ. 54).
89. Στὴ γερμανικὴ ἔκδοση ἀντὶ τοῦ Τζόσε Μίλλερ ἔχει τὸ ὄνομα

- του Κάρολ Φόγκιτ, και στη γαλλική έκδοση, του Φάλσταφ. (Τ. Μίλλερ: γνωστός Άγγλος ήθοποιός του 18ου αιώνα. Κ. Φόγκιτ: Γερμανός μικροαστός δημοκράτης, που έγινε πράχτορας του Ναπολέοντα Γ'. Φάλσταφ: τύπος άρχηγότη και αλαζόνα σε δράματα του Σαίξπηρ). (σελ. 55).
90. Προφανές μεταφραστικό ή τυπογραφικό λάθος της ελληνικής έκδοσης. Το σωστό σύμφωνα με το άγγλικό πρωτότυπο, ύπουργός των οικονομικών (Finance Minister). (σελ. 55).
91. Societe General du Credit Mobiliers, μια μεγάλη μετοχική τράπεζα που ιδρύθηκε το 1852. Πηγή των εισοδημάτων της ήταν η κερδοσκοπία πάνω σε χρεώγραφα των μετοχικών εταιριών που αυτή ή ίδια είχε δημιουργήσει. Η Societe General είχε στενούς δεσμούς με την κυβέρνηση της Δεύτερης Αυτοκρατορίας. Χρεωκόπησε στα 1867 και έκλεισε το 1871. Σε πολλά άρθρα του που δημοσιεύτηκαν στην «New York Daily Tribune» ο Μάρξ ξεσκεπάσε την πραγματική της φύση. (Βλ. «Εκλεκτά Έργα», Γερμ. έκδοση, Τόμος 12ος, σελ. 20 - 36, 202 - 209, 289 - 92). (σελ. 55).
92. «L' Electeur Libre» (Ο Έλεύθερος Έκλογέας): Όργανο της δεξιάς πτέρυγας των δημοκρατικών. Έβδομαδιαίο αρχικά έγινε κατόπιν ημερήσιο μετά την κήρυξη του Γαλλοπρωσικού πολέμου. Έβγαινε στο Παρίσι από το 1868 ως το 1871 (σελ. 55).
93. Στην Άγγλία δίνουν συχνά στους κοινούς εγκληματίες, αφού εκτίσουν το μεγαλύτερο μέρος της ποινής τους, προσωρινά αποφυλακιστήρια, με τα οποία αφήνονται έλεύθεροι κάτω από άστυνομική επίτηρηση. Τα αποφυλακιστήρια αυτά ονομάζονται tickets - of - leave και οι κάτοχοί τους tickets - of - leave men δηλαδή, άνθρωποι με αποφυλακιστήρια. (Σημείωση του Ένγκελς στη γερμανική έκδοση του 1871). (σελ. 55).
94. Saint Germain l' Auxerrois: Περιφέρεια για τις ζωγραφιές της γοτθική εκκλησία του Παρισιού. Χτίστηκε τον 6ον αιώνα και καταστράφηκε στη διάρκεια λαϊκής εξέγερσης το 1831. (σελ. 56).
95. Έδω ο Μάρξ αναφέρεται στις ενέργειες ενάντια στην Έκκλησία και τους Νομιμόφρονες που συνέβηκαν στο Παρίσι στις 14 - 15 Φλεβάρη του 1831 και βρήκαν ανταπόκριση και στην

επαρχία. Για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στη διαδήλωση των Νομιμοφόρων κατά τη διάρκεια της κηδείας του Δούκα του Μπερύ, οι μάζες κατέστρεψαν την εκκλησία του Αγίου Γερμανού του Ώξερονά και το παλάτι του αρχιεπισκόπου Quèlen, γνωστού για τη συμπάθειά του στους Νομιμόφρονες. Η Ορλεανική κυβέρνηση βρήκε πάτημα για να καταφέρει ένα ισχυρό χτύπημα στους Νομιμόφρονες γιατί δεν συγκράτησε το λαό. Ο ίδιος ο Θιέρσος σαν ύπουργός Έσωτερικών έπεισε την Έθνοφρουρά να μην επέμβει. Στά 1832 ο Θιέρσος διέταξε τη σύλληψη της Δούκισσας του Μπερύ (μητέρας του κόμη του Chambord — Νομιμόφρονα, διεκδικητή του θρόνου), την έβαλε κάτω από αυστηρή παρακολούθηση και την ανάγκασε να υποστεί μιάν εξευτελιστική ιατρική εξέταση ώστε να κάνει γνωστό το μυστικό της γάμο και να την εξουδετερώσει πολιτικά. (σελ. 56).

96. Έδώ ο Μάρξ αναφέρεται στον άτιμο ρόλο πούπαιξε ο Θιέρσος στην καταστολή της εξέγερσης του προλεταριάτου και των μικροαστών που ενώθηκαν μαζί του, του Άπριλη (13 - 14) του 1834, ενάντια στην κυριαρχία της Ίουλιανής Μοναρχίας. Αναφέρεται επίσης στα διάφορα αντιδραστικά άρθρα των Νόμων του Σεπτέμβρη του 1835, όπου η γαλλική κυβέρνηση επέβαλε πλήθος από αναστολές και περικορισμούς. (σελ. 56).
97. Το Γενάρη του 1841 ο Θιέρσος υπέβαλε ένα σχέδιο για το χτίσιμο οχυρωματικών έργων γύρω από το Παρίσι στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Οι επαναστάτες δημοκράτες που κατάλαβαν την αντιεπαναστατική σκοπιμότητα όλου του σχεδίου το κατάγγειλαν άμέσως. (σελ. 56).
98. Παρατσούκλι που δόθηκε στο βασιλιά των δύο Σικελιών Φερδινάνδο Β΄ για το μανιασμένο βομβαρδισμό του Παλέριου, με σκοπό την κατάπνιξη της εκεί λαϊκής εξέγερσης — προμηνύματος των άστικων επαναστάσεων του 1848 - 49 στα Ιταλικά κρατίδια. (σελ. 57).
99. Τον Άπριλη του 1849 η γαλλική άστική κυβέρνηση σε συμμαχία με την Αυστρία και τη Νάπολι εισέβαλε στη Ρωμαϊκή Δημοκρατία, με σκοπό να την ανατρέψει και να επαναφέρει τον Πάπα. Οι εισβολείς βομβάρδισαν άγρια την επαναστατημένη Ρώμη και άνέτρεψαν τελικά τη Ρωμαϊκή Δημοκρατία, παρ' όλη

τὴν ἀπεγνωσμένη - ἡρωϊκὴ ἄμυνα πὸν ἀντέταξε ὁ λαὸς τῆς. Μὲ τὴν κατάφωρη αὐτὴ παραβίαση τοῦ γαλλικοῦ συντάγματος, πὸν ὄριζε ὅτι ἡ δημοκρατία δὲ θὰ χρησιμοποιοῦσε ποτὲ τὴ δύναμὴ τῆς γιὰ νὰ καταπνίξει τὴν ἐλευθερία ὁποιοῦδήποτε ἄλλου λαοῦ, ἔπεσε ὀριστικὰ κάθε μάσκα ψευτοφιλευθερισμοῦ πὸν διέκρινε τὴ γαλλικὴ μπουρζουαζία. (σελ. 57).

100. Ἐννοεῖ τὴν καταστολὴ τῆς ἡρωϊκῆς ἐξέγερσης τοῦ παρισικοῦ προλεταριάτου τὸν Ἰούνη τοῦ 1848. (σελ. 58).

101. Τὸ Κόμμα τῆς Τάξης πὸν ἰδρύθηκε στὰ 1848 ἦταν τὸ κόμμα τῶν «συντηρητικῶν» μεγαλοαστῶν στὴ Γαλλία. Ἦτανε, βασικά, ἕνας συνασπισμὸς τῶν δυὸ δυναστικῶν φραξιῶν, τῶν Νομιμοφρόνων (ὀπαδῶν τῆς δυναστείας τῶν Βουρβόνων) καὶ τῶν Ὁρλεανιστῶν (ὀπαδῶν τῆς δυναστείας τῆς Ὁρλεάνης). Ἐπαίξε τὸν κύριο ρόλο στὴ διάρκεια τῆς νομοθετικῆς συνέλευσης τῆς Δεύτερης Αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τὸ 1849 ὡς τὸ πραξικόπημα τῆς 2 Δεκεμβρίου 1851. Τὴ χρεωκοπία τῆς ἀντιστασιακῆς του πολιτικῆς ἐκμεταλεύτηκε ἔντεχνα ἡ συμμορία τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη γιὰ νὰ οἰκοδομήσει στὰ δικά της μέτρα τὸ καθεστῶς τῆς Δεύτερης Αὐτοκρατορίας. (σελ. 58).

102. Δράμα τοῦ Φρειδερίκου Σίλλερ. (σελ. 58).

103. Δηλαδὴ τοῦ Μεγάλου. (σελ. 59).

104. Μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Λονδίνου τοῦ 1840 μεταξὺ τῆς Ρωσίας, Βρετανίας, Αὐστρίας, Πρωσίας καὶ Τουρκίας ἡ Γαλλία ἀπειλήθηκε μὲ διεθνή ἀποκλεισμὸ ἀπὸ ἕναν ἀντιγαλλικὸ συνασπισμὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Στὴ συνθήκη συμφωνήθηκε νὰ ὑποστηριχτεῖ ὁ Τοῦρκος σουλτάνος στὸν ἀγῶνα του ἐναντία στὸν Μωχάμεντ Ἄλη — κυβερνήτη τῆς Αἰγύπτου πὸν τὸν ὑποστήριζαν οἱ Γάλλοι. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀναγκάστηκε νὰ ἀποσύρει τὴ βοήθειά της, πράγμα πὸν σήμαινε μιὰ σοβαρὴ ἥττα τῆς γαλλικῆς διπλωματίας στὴν Μ. Ἀνατολή. Ἡ γαλλικὴ αὐτὴ παραχώρηση τῆς ἐπέτρεψε νὰ λάβει μέρος στὴν ὀλοκλήρωση τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τὸ 1841, ἡ ὁποία ἀπαγόρευε σὲ καιρὸ εἰρήνης τὴ διέλευση ξένων πολεμικῶν σκαφῶν ἀπὸ τὰ Στενὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Δαρδανελλίων. Ἡ συνθήκη ὑπογράφηκε στίς 13 Ἰούλη 1841 ἀπὸ τὴ Ρωσία, Ἀγγλία, Γαλλία, Αὐστρία καὶ Πρωσία ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν Τουρκία ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Στὴν τρίτη ἀγγλικὴ ἔκδοσι τοῦ Ἐμφύλιου ὁ Μάρξ ἀνάφευε τὴ συνθήκη τοῦ Λονδίνου τοῦ 1840 ὡς ἓνα παράδειγμα ἀποτυχίας τῆς γαλλικῆς διπλωματίας. (σελ. 59).

105. Στὴν προσπάθειά του νὰ ἐνισχύσει τὶς ἀντεπαναστατικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἔτσι πὺ νὰ ὑποτάξει εὐκολότερα τὸ ἐπαναστατημένο Παρίσι, ὁ Θιέρσου ζήτησε τὴν ἄδεια τοῦ Μπίσμαρκ. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Θιέρσου σύμφωνα μὲ τὶς προκαταρκτικὰς συνομιλίαις γιὰ τὴν εἰρήνευσι, εἶχε ἀποδεχθεῖ τοὺς ὄρους τῶν Πρώσων γιὰ διατήρησι στρατιωτικῆς δυνάμεις λιγώτερης ἀπὸ 40.000 ἄνδρες. Ἡ ἐξέγευσι τοῦ παρισινοῦ προλεταριάτου τὴν ἔφευε σὲ ἀδιέξοδο. Ἔτσι, ἀφοῦ διαβεβαίωσε τὸ Μπίσμαρκ ὅτι τὰ νέα στρατεύματα θὰ χρησιμοποιοῦνταν ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ πνίξιμο τῆς ἐξέγευσις τοῦ Παρισιοῦ, πῆραν τὴν ἄδειά του. Σύμφωνα μὲ τὴ συμφωνία τῆς Ρουὲν τῆς 28 Μάρτη 1871 ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις μποροῦσε νὰ αὐξήσει τὸ στρατό της στοὺς 80.000 καὶ κατόπιν στοὺς 100.000 ἄνδρες. Στὴ βάση τοῦ ἔλεεινοῦ αὐτοῦ συμβιβασμοῦ, τὸ γερμανικὸ ἐπιτελεῖο ἐπαναπάρτισε βιαστικὰ τοὺς Γάλλους αἰχμαλώτους πολέμου καὶ κύρια αὐτοὺς πὺ εἶχανε συλληφθεῖ στὸ Σεντὰν καὶ τὸ Μέτς. Ἔτσι μὲ τὴν ἀνοιχτὴ βοήθεια αὐτῶν πὺ κατάγγειλαν ὡς «αἰώνιους ἐχθροὺς τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους» καὶ πὺ γιὰ τὸν «ἀγῶνα» ἐναντία τους, σφάγιασαν τὸ ἄνθος τῆς γαλλικῆς νεολαίας, οἱ ἱππότες τῆς γαλλικῆς μπουρζουαζίας ἔπνιξαν στὸ αἷμα τὸ Παρισινὸ προλεταριάτο.

Ἡ ἀντεπαναστατικὴ αὐτὴ συμμαχία, ξεσκεπάσε στοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς τοὺς ἀστικοὺς «πατριωτικοὺς» μύθους, δείχνοντάς τους καθαρὰ τὴν σκοπιὰ ἀπὸ τὴν ὁποία βλέπει πάντα ἡ ἀστικὴ τάξι τὰ πράγματα. (σελ. 59).

106. Στὸ πρωτότυπο κείμενο ἀντὶ τοῦ «Στὸ Μπορντώ, τὸ 1871», γράφει ἀπλῶς «Στὸ Μπορντώ». Ἡ προσθήκη εἶναι ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ἔκδοσι τοῦ 1871. (σελ. 60).
107. Ὁ Μπελαί ἦταν ἐπίτροπος τῆς Κομμούναις στὴν Τράπεζα τῆς Γαλλίας. Ὁ Λογκὲ ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶχε καμιά σπουδαία περιουσία, ἀλλὰ ἀπλῶς ὅτι ἦταν εὐπορος. Ὁ Μάρξ τὸν λέει «καπιταλιστὴ» παραβάλλοντάς τον μὲ τὴ φτώχεια τῶν ἄλλων συναδέλφων του τῆς Κομμούναις. (σελ. 60).
108. Παραλληλισμὸς μὲ τὸν Ρωμαῖο δικτάτορα τοῦ 1ου π.Χ. αἰ-

ώνα, γνωστό γιά τίς φρικιαστικέσ προγραφέσ τῶν δημοκρατικῶν. (σελ. 60).

109. Βλέπε σημείωση 10. (σελ. 61).

110. Chambre introuvable: Ἔτσι δνόμασε ἡ ἱστορία τὴν φανατικὴ ὑπερβασιλόφρονα καὶ ἀντιδραστικὴ βουλὴ πού ἐκλέχτηκε ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴ δευτέρη πτώση τοῦ Ναπολέοντα στὰ 1815. (Σημείωση τοῦ Φ. Ἐνγκελς στὴν ἐκδοση τοῦ 1895 τοῦ βιβλίου τοῦ Κάρολ Μάρξ: «Οἱ Ταξικοὶ Ἀγῶνες στὴ Γαλλία ἀπὸ τὸ 1848 ὡς τὸ 1850»). (σελ. 62).

111. Pourceaugnac (Ἀρχοντοχωριάτης): Πρῶσωπο ἀπὸ μιὰ κωμῶδια τοῦ Μολιέρου, κλασικὸς τύπος τοῦ κουτοῦ καὶ στενοκέφαλου μικροτσιφλικᾶ. (σελ. 62).

112. Ἡ ἐθνοσυνέλευση πού ἄρχισε τίς ἐργασίες της στὸ Μπορντώ στίς 12 Φλεβάρη 1871, ἀποτελιόταν στὴ μεγάλη της πλειοψηφία ἀπὸ μοναρχικοὺς (450 στὸ σύνολο τῶν 750 βουλευτῶν), πού ἀντιπροσώπευαν τοὺς τσιφλικάδες καὶ τὰ ἀντιδραστικὰ στρώματα τῆς πόλης καὶ τοῦ χωριοῦ. Γι' αὐτὸ πῆρε τὸ ὄνομα «συνέλευση τῶν ἀγροτικῶν ἢ συνέλευση τῶν γαιοχτημόνων». Ἡ ὑπεραντιδραστικὴ σύνθεσή της ὀδήγησε τὸν Κρεμὲ σὲ ἀνοιχτὴ σύγκρουση μαζί της. Μιλώντας στὸ βῆμα τῆς «Ἐθνοσυνέλευσης τοῦ Μπορντώ», τὴν ἀποκάλεσε ἀνοιχτὰ «Χωριάτικη Συνέλευση, αἰσχος τῆς Γαλλίας». Τὸ τόλμημά του ὅμως αὐτό, τοῦ στοίχισε τὸ κεφάλι του. (σελ. 62).

113. Εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ἥρωα τῆς τραγωδίας τοῦ Σαίξπηρ: «Ὁ Ἐμπορος τῆς Βενετίας». Ἀντιπροσωπεύει μιὰ τυπικὴ μορφὴ τοκογλύφου. (σελ. 62).

114. Βλέπε σημείωση 17. (σελ. 62).

115. Decapitate and decapitalise στὸ Ἀγγλικὸ πρωτότυπο. (σελ. 63).

116. Στίς 10 Μάρτη ἡ ἐθνοσυνέλευση ψήφισε τὸν «Νόμο γιά τὴν Ἀναβολὴ τῶν Πληρωμῶν τῶν Χρεῶν», ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι τὰ χρεῖα πού γίνανε μεταξὺ τῆς 13 Αὐγούστου καὶ 12 Νοέμβρη 1870 ἔπρεπε νὰ πληρωθοῦνε μέσα σὲ ἐφτά μῆνες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού συνάφτηκαν, ἐνῶ αὐτὰ πού γίνανε μετὰ τίς 12 Νοέμβρη δὲν μπορούσαν νὰ ἀναβληθοῦν. Ἔτσι ὁ νόμος δὲν ἔδινε στὴν πραγματικότητα καμιὰ ἀναβολὴ πληρωμῆς γιά τοὺς περισσότεροσ χρεῶστες, κατάφερε ἕνα δυνατὸ χτύπημα στοὺς

εργάτες και τὰ φτωχότερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ και ὀδήγησε στὴ χρεωκοπία πολλοὺς μικροβιοτέχνες και ἐμπόρους. (σελ. 63).

117. Σημαντικὸς Γάλλος Μπλανκιστὴς ἐπαναστάτης. Μέλος τῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Παρισινῆς Κομμούνας και ἀπὸ τοὺς συνεπέστερους ἐκφραστὲς τῆς ἐπαναστατικῆς τῆς πολιτικῆς. Στὶς 3 Ἀπρίλη (ὁ μεγαλόκαρδος και ἰπποτικὸς — Κ. Μάρξ) Φλουράνς δολοφονήθηκε, ὕστερα ἀπὸ σκληρὴ σύγκρουση τῶν κομμουνάρων μετὰ τὶς ἀντεπαναστατικὲς συμμορίες τοῦ Θιέρσου, κοντὰ στὶς Βερσαλλίες. (σελ. 63).
118. Εἶναι ὁ Σαρλ Κουζὲν - Μονταμπάν, ἕνας Γάλλος στρατηγὸς ποὺ διοικούσε τὶς ἐνομένες γαλλικὲς και ἀγγλικὲς δυνάμεις ποὺ εἰσέβαλαν στὴν Κίνα τὸ 1860. Τοῦ δόθηκε ὁ τίτλος τοῦ Κόμητα Παλικαῶ ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Γ', γιατί νίκησε τὰ στρατεύματα τῆς δυναστείας τῶν Τσὶνγκ (1644 - 1911) στὸ Παλικαῶ, ἕνα χωριὸ ἀνατολικὰ τοῦ Πεκίνου. (σελ. 63).
119. Σύμφωνα μετὰ δημοσιεύματα τοῦ τύπου, ὁ Θιέρσος και ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι τῆς κυβέρνησης ἐπρόκειτο νὰ πάρουν περισσότερα ἀπὸ 300.000.000 φράγκα σὰν «προμήθεια» ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐσωτερικὸ δάνειο. Ὁ ἴδιος ὁ Θιέρσος ὁμολόγησε ἀργότερα ὅτι ἀντιπρόσωποι οικονομικῶν κύκλων μετὰ τοὺς ὁποίους διαπραγματεύονταν γιὰ ἕνα δάνειο εἶχαν ἀπαιτήσει τὴ γρήγορη καταστολὴ τῆς ἐπανάστασης στὸ Παρίσι. Ὁ νόμος γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ δάνειο υἱοθετήθηκε στὶς 20 Ἰούνη 1871, ἀφοῦ πρῶτα τὰ στρατεύματα τῶν Βερσαλλιδῶν εἶχαν καταπνίξει τὴν Παρισινὴ Κομμούνα. (σελ. 63).
120. Οἱ δύο πρῶτες εἶναι συνοικίες, ἡ τελευταία εἶναι προάστειο τοῦ Παρισιοῦ. (σελ. 65).
121. Κατὰ τὸν Λογκὲ ἡ μεταφορὰ αὐτὴ ἐγινε στὶς 27 Φλεβάρη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ λαὸ ἀυθόρμητα, χωρὶς καμιὰ διαταγὴ, μόλις τοιχοκολλήθηκε ἡ προκήρυξη ποὺ ἔλεγε ὅτι τὴν 1η Μάρτη θὰ ἔμπαιναν στὰ Ἡλύσια Πεδία 30.000 Πρῶσοι. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ, ποὺ συγκροτήθηκε στὶς 28, δὲν μποροῦσε (ἀφοῦ δὲν εἶχε κἀν συγκροτηθεῖ) νὰ πάρει πρωτοβουλία. (σελ. 65).
122. Καγιέν: Πρωτεύουσα τῆς γαλλικῆς Γουιάνας στὴ Νότια Ἀμερικὴ. Τόπος ἐξορίας και καταναγκαστικῆς ἐργασίας, γνωστὴ ἀπὸ τὸ «νησί τοῦ Διαβόλου», ὅπου οἱ ἐξοντωτικὲς και ἀπάν-

- θρωπες συνθήκες διαβίωσης, «ξενάγωναν» με την κτηνώδη μεταχείριση των κρατουμένων. Τελευταία ή έκδοση του άφηγήματος του Άνρι Σαριέρ «Ο Πεταλούδας» έκανε πλατεία γνωστή την ανατριχιαστική αυτή πραγματικότητα, ξεσκεπάζοντας το αίσχος του γαλλικού ιμπεριαλισμού. (σελ. 65).
123. Πιγκάλ: Πλατεία του Παρισιού που πήρε το όνομα του γλύπτη Πιγκάλ. (σελ. 67).
124. Κατά τον Λογκέ, ο Λεκόντ στην άρνηση των στρατιωτών τους απείλησε με έκτελεση λέγοντάς τους στο τέλος: «Έννοια σας! Θα κανονίσω το λογαριασμό σας!». (σελ. 67).
125. Κλεμάν Τομά (1809 - 1871). Πρώην έπιλοχίας που εξέλιχτηκε σε στρατηγό ύστερα από ατέλειωτες ίντριγκες. Διετέλεσε άρχηγός της Έθνοφρουράς το 1848. Έκτελέστηκε από στρατεύματα που πέρασαν στη διάρκεια της Κομμούνας στο πλευρό του λαού. (σελ. 68).
126. «Le National» - (Έθνική). Καθημερινή γαλλική έφημερίδα που έβγαινε στο Παρίσι από το 1830 ως το 1851. Όργανο βασικά των άστών δημοκρατών που έκπροσωπούσαν τμήματα της βιομηχανικής άστικής τάξης και των φιλελεύθερων διανοούμενων. (σελ. 68).
127. Η φράση «που είχε αναλάβει να έκτιε τις ποινές φυλάκισης που επιβάλλονταν στην έφημερίδα», έχει προστεθεί στην γερμανική έκδοση του 1871 και 1891 χωρίς να υπάρχει στο πρωτότυπο. (σελ. 68).
128. Στις 31 Όχτώβρη του 1870, εργάτες και έπαναστατημένα τμήματα της Έθνοφρουράς στο Παρίσι, κήρυξαν άνταρσία μόλις φτάσανε τα νέα ότι μια σειρά περιοχών είχαν καταληφθεί και ότι ο Θιέρσορ είχε άρχισει τις διαπραγματεύσεις με τους Πρώσους. Οί έξεγερμένοι κατέλαβαν το δημαρχείο και έγκατέστησαν ένα όργανο έπαναστατικής πολιτικής διακυβέρνησης, την Έπιτροπή Δημόσιας Σωτηρίας, με πρόεδρο τον Μπλανκά. Κάτω από την ίσχυρή πίεση των εργατών ή κυβέρνηση Έθνικής Άμυνας, ύποσχέθηκε να παραιτηθεί και να προκηρύξει έκλογές για την Κομμούνα την 1η Νοέμβρη. Η άτελής όμως όργάνωση των έπαναστατικών δυνάμεων του Παρισιού, καθώς και οί πολλαπλές άντιθέσεις τους (κυρίως οί μεταξú Μπλανκιστών, μικροαστών δημοκρατών και Προντονι-

σῶν), ἔδωσαν τὴ δυνατότητα στὴν κυβέρνησις νὰ ἀφαιτήσει τὴν ὑπόσχεσίν της καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἰσχύ της μετὰ τὴ βοήθεια λίγων —πιστῶν σ' αὐτὴν— συνταγμάτων τῆς Ἐθνοφρουρᾶς ποὺ ἀνακατέλαβαν σύντομα τὸ δημαρχεῖο. (σελ. 68).

129. Ὁ Τροσὺ ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ Βρεττανίαν, χρησιμοποιοῦσε ὡς χωροφύλακες συμπατριῶτες του, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ Βοναπάρτηδες ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν Κορσικὴν χρησιμοποιοῦσαν ὡς ἐμπιστοὺς τους κατὰ κανόνα Κορσικανούς. (σελ. 68).
130. Φρανσουά - Λωρὰν Ἀλφὼνς Ταμιζιέ. Γάλλος συνταγματάρχης καὶ στρατιωτικὸς ἐφευρέτης. Ἀριστερὸς ρεπουμπλικανός, γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἐθνοφρουρᾶς. (σελ. 68).
131. Ἀντόλφ - Ἐμανουέλ - Σάρλ Λεφλό (1804 - 1887). Γάλλος στρατηγός, μοναρχικὸς, μέλος τῆς συντακτικῆς καὶ τῆς νομοθετικῆς συνέλευσης (1841 - 51) καὶ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν στὰ 1870 - 71. (σελ. 69).
132. Στις 22 Γενάρη 1871, μετὰ πρωτοβουλία τῶν Μπλανκιστῶν, τὸ προλεταριάτο τοῦ Παρισιοῦ καὶ ἡ Ἐθνοφρουρὰ ἔκαναν μιὰν ἐπαναστατικὴν διαδήλωση ἀπαιτώντας τὴ διάλυση τῆς κυβέρνησης καὶ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Κομμούνας. Ἡ κυβέρνησις Ἐθνικῆς Ἀμυνας διέταξε τὴν βρετονικὴν κινητὴν φρουρά, ποὺ φρουροῦσε τὸ δημαρχεῖο, νὰ ἀνοίξῃ πῦρ ἐναντία στὶς λαϊκὰς μάζες. Στὴ συνέχεια συνέλαβε πλῆθος διαδηλωτῶν, διέταξε τὸ κλείσιμο ὅλων τῶν λεσχῶν τοῦ Παρισιοῦ καὶ πολλῶν προοδευτικῶν ἐφημερίδων καὶ ἀπαγόρευσε τὶς μαζικὰς διαδηλώσεις. Ἀμέσως μετὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπαναστατικῆς αὐτῆς κινήσεως ἄρχισε τὶς προετοιμασίαις γιὰ τὴν παράδοση τοῦ Παρισιοῦ. (σελ. 69).
133. Α'. Ζωρζ - Σάρλ Χεκερὲν (1812 - 1895). Γάλλος εὐγενής. Δολοφόνος τοῦ Ἀλέξανδρου Πούσκιν. Δραστήριος βοναπάρτικος. Β'. Λουί - Σάρλ Κοετλογκόν (1814 - 1886). Γάλλος ἀνώτερος κρατικὸς λειτουργός. Γ'. Ἐρρίκος Ντὲ Πὲν (1830 - 1888). Γάλλος δημοσιογράφος, ἰδρυτὴς τῶν ἐφημερίδων «Γκαλουά» καὶ «Παρι Ζουρνάλ». (σελ. 70).
134. *Sommations* ἦταν ἓνα εἶδος προειδοποιήσεως ποὺ ἐξέδιδαν οἱ γαλλικὲς ἀρχαὶ γιὰ τὴν διάλυση διαδηλώσεων, συναντήσεων κλπ. Σύμφωνα μετὰ τὸν νόμον τοῦ 1831, ἡ κυβέρνησις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιοῦσε βία μόνον ἢ προειδοποίησις εἶχε ἐπανα-

ληφθεί τρεις φορές με τὸ χτύπημα τῶν τομπούρλων ἢ τὸ φύσημα τῶν τρουμπετῶν. (σελ. 70).

135. Εἶναι ὁ Jules Bergeret. (σελ. 70).

136. Εἶναι ὁ Maljournal. (σελ. 70).

137. Κατὰ τὸν Λογκέ αὐτὴ ἡ περιγραφὴ βασίζεται στὶς μαρτυρίες τοῦ σοβαρώτερου ἀγγλικοῦ τύπου καὶ ἐπεκρωθῆκε ἀργότερα ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ ἀμερικάνου στρατηγοῦ Σέριμαν, ποὺ εἶχε διακριθεῖ στὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Ἀμερικῆς γιὰ τὶς νίκες του κατὰ τῶν Νοτίων καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε παρακολουθήσει ὀλόκληρη τὴ σκηνὴ ἀπὸ τὸ παράθυρό του. Ὁ Λισσαγκαράι στὴν Ἱστορία τῆς Κομμούνας τονίζει ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ εἰκοσι ἕξι στρατοδικεῖα ποὺ δίκασαν τοὺς κομμουνάρους δὲν ἐπεκαλέστηκε τὴ σκηνὴ αὐτὴ τῆς πλατείας Βαντόμ, ἀν καὶ ἔφαχναν νὰ βροῦν κατηγορίες μετὰ κάθε τρόπο. (σελ. 71).

138. Κατὰ τὸν Λογκέ, ὅταν ὁ Μὰρξ ἔγραφε αὐτὰ δὲν γνώριζε ἀπὸλυτὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὀργάνωσης καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν λαϊκῶν ταγμάτων στὶς 19 Μάρτη. Κατὰ τὴ γνώμη του ἡ κυβέρνηση σὲ περὶπτωση ἄμεσου κινδύνου θὰ μπορούσε μαζὶ μ' ὅλο τὸ στρατὸ καὶ τὴ γραφειοκρατία νὰ ἀποσυρθεῖ στὸ Φονταινεμπλώ καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιρρεάζει τὴν ἐπαρχία. Ἀντίθετα ἡ Κομμούνα δὲν μπορούσε νὰ κρατηθεῖ γιὰ πολὺ καιρὸ στὶς Βερσαλλίες, ποῦταν τελείως ἀνοχύρωτες. Ἡ γνώμη αὐτὴ, γνώμη κύρια τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Κομμούνας Λισσαγκαράι, φαίνεται ἀρκετὰ βάσιμη ὅταν συνδυαστεῖ μετὰ τὸ γεγονός τῆς σχετικῆς περιορισμένης ἰδεολογικῆς ἀπῆχησης ποῦχε ἡ ἰδεολογία τῆς Κομμούνας στὴν ὑπόλοιπη Γαλλία. (σελ. 71).

139. Ὅταν συνέβηκαν τὰ γεγονότα τῆς 31 Ὀκτώβρη 1870, μέλη τῆς κυβέρησης Ἐθνικῆς Ἀμυνας συνελήφθησαν καὶ κρατήθηκαν στὸ δημαρχεῖο. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες ἀπαίτησε τὴν ἐκτέλεσίν του, ἀλλὰ τὸν σταμάτησε ὁ Γκουσταὶ Φλουράνς. (σελ. 72).

140. Α'. Βλέπε τὸ κεφάλαιον 22 τῆς σάτιρας τοῦ Βολταίρου «Ὁ Ἀγαθοῦλης». Β'. Στὸ πρωτότυπον ἀκολουθεῖ σὲ παρένθεση ἡ φράσις (βλέπε σημεῖωσις, σ. 35), ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὶς σελίδες 112 ἐπ. τοῦ «Παραρτήματος» τῆς παρούσας ἔκδοσης. (σελ. 73).

141. Εἶναι ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀνακοίνωσιν γιὰ τοὺς ὀμίλους

πού εξέδωσε ἡ Παρισινὴ Κομμούνα στὶς 5 Ἀπρίλη 1871 καὶ πού δημοσιεύτηκε στὶς 6 Ἀπρίλη στὴν «Journal Officiel...» Νο 96. (Ἡ ἡμερομηνία πού ἀναφέρει ὁ Μάρξ εἶναι ἡ ἡμερομηνία δημοσίευσής της στὶς ἀγγλικὲς ἐφημερίδες). Ἡ ἀνακοίνωση ἔλεγε ὅτι ὁποῖος κατηγοροῦταν καὶ ἀποδεικνυόταν ἔνοχος γιὰ συνεργασία μὲ τὶς Βερσαλλίες θὰ κρατιόταν σὰν δῆμος. Μὲ αὐτὸ τὸ μέτρο ἡ Κομμούνα προσπάθησε νὰ ἐμποδίσει τὰ στρατεύματα τῶν Βερσαλλιῶν ἀπὸ τὸ νὰ πυροβολοῦν τοὺς κομμουνάρους. (σελ. 73).

142. Βλέπε σημειώσεις 11 καὶ 45. (σελ. 73).

143. «Times» (Καιροί): Μεγάλη ἡμερησία ἀγγλικὴ ἐφημερίδα πού ἰδρύθηκε τὸ 1788. Στὴ δεκαετία τοῦ 1870 εἶχε φιλελεύθερο προσανατολισμό. (σελ. 74).

144. Journal Officiel de la République Française, Νο 80, 21 Μάρτη 1871. (σελ. 75).

145. Ἐννοεῖ τοὺς πολέμους τῆς Ἀγγλίας, Ρωσίας, Πρωσίας, Ἰσπανίας καὶ ἄλλων κρατῶν ἐνάντια στὴν ἐπαναστατικὴ Γαλλία καὶ ἀργότερα ἐνάντια στὴν αὐτοκρατορικὴ Γαλλία τοῦ Ναπολέοντα Α΄. (σελ. 75).

146. Στὴ γερμανικὴ ἔκδοση τοῦ 1871, τὸ τελευταῖο μέρος τῆς πρότασης λέει: «ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἔπαιρνε ὅλο καὶ περισσότερο τὸν χαραχτήρα μιᾶς κοινωνικῆς δυνάμεως γιὰ τὴν καταπίεση τῆς ἐργασίας, μιὰ μηχανὴ ταξικῆς κυριαρχίας». (σελ. 76).

147. Κατὰ τὸ Μεσαίωνα ὁ φεουδάρχης ἦταν αὐτὸς πού ἔδινε στοὺς ὑποτελεῖς του τιμάρια, προνόμια, ἀξιώματα κλπ. Τὸ σύστημα αὐτὸ χαρακτηριζόταν ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο πού ἐξασκοῦσαν οἱ ἀνώτερες βαθμίδες τῆς κοσμικῆς καὶ κληρικῆς ὀλιγαρχίας πάνω στὶς κατώτερες βαθμίδες. (σελ. 81).

148. Οἱ Γιρονδῖνοι ἦταν ὀπαδοὶ τοῦ κόμματος τῆς Γιρόνδης πού δημιουργήθηκε κατὰ τὴν μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάσταση. Ἀντιπροσώπευαν βασικὰ τὰ συμφέροντα μιᾶς μεγάλης κατηγορίας μεγαλεμπόρων, ἐφοπλιστῶν καὶ μεγαλοβιομηχάνων. Οἱ Γιρονδῖνοι ὀνομάστηκαν ἔτσι γιὰτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς τους ἀρχηγούς, ἀντιπροσώπευαν τὴν ἐπαρχία τῆς Γιρόνδης στὴ Νομοθετικὴ Συνέλευση καὶ τὴν Ἐθνοσυνέλευση. Κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐπαρχιῶν γιὰ αὐτονομία καὶ ὁμοσπονδιοποίηση, οἱ Γιρονδῖνοι ἀντιτάχθηκαν

- στην Γιακωβίνικη κυβέρνηση (Ροβεσπιέρο) και τις επαναστατημένες μάζες που την ακολουθούσαν. (σελ. 82).
149. Vestry είναι στην 'Αγγλία ή συνέλευση ή όλων τών ένοριτών (ordinary vestry) ή τών αίρετών αντιπροσώπων τους (selet vestry), που είχε δικαιοδοσία να αποφασίζει για την υγιεινή της ένορίας και άλλα μικροζητήματά της και που αντικαταστάθηκε με τὰ ένοριακά συμβούλια (parish councils). (σελ. 82).
150. Φόρος που έπεβλήθηκε για τή συντήρηση τών φτωχών. Οί κατασχήσεις και οί άθλιότητες, που παρατηρήθηκαν στην 'Αγγλία με τήν έφαρμογή τών διάφορων νόμων «ύπερ τών φτωχών» (poor - laws), περιγράφονται από τόν Μάρξ στο «Κεφάλαιο». (σελ. 82).
151. Στο άγγλικό πρωτότυπο counties (κομητείες). (σελ. 82).
152. Α'. Κλαντεραντάτς: Εϊκονογραφημένο γερμανικό σατιρικό περιοδικό. Πρωτοκυκλοφόρησε τò 1848 στο Βερολίνο. Β'. Πάντς: Χιουμοριστικό έβδομαδιαίο περιοδικό τής φιλελεύθερης πτέρυγας τής άγγλικής άστικης τάξης. Πρωτοκυκλοφόρησε τò 1841 στο Λονδίνο. (σελ. 82).
153. Κατά τόν Λογκέ ο Μάρξ ύπονοεί τή φράση που μεταχειρίστηκε κείνο τόν καιρό σ' ένα λόγο του στο Ράιχσταγ ο Μπάσμαρκ: «Στήν Κομμούνα ύπήρχε ένα πνεύμα ευθυκρισίας». (σελ. 83).
154. Στή γερμανική έκδοση του 1871 και 1891 αντί του «ταχτικός στρατός» γράφει άπλως «στρατός». (σελ. 83).
155. Στις 19 'Απρίλη 1871 ή Κομμούνα δημοσίευσε ένα διάταγμα τò όποιο ανέβαλε όλες τις ύποχρεώσεις χρεών για τρία χρόνια καταργώντας και τò έπιτόκιο. Τò διάταγμα αυτό που έλάφρωσε τήν οικονομική κατάσταση τών μικροαστών τò πολέμισαν άνοιχτά οί μεγαλοαστοί πιστωτές τους. (σελ. 86).
156. 'Αναφέρεται στην καταψήφιση του νόμου πάνω στο «concordats a l' amiable» από τήν συνταχτική συνέλευση στις 22 Αύγουστου 1848. 'Ο νόμος όριζε τήν άναβολή τής πληρωμής τών χρεών από όποιονδήποτε όφειλέτη που μπορούσε να άποδείξει ότι χρεωκόπησε συνεπεία τής μη ύπαρξης έμπορικών συναλλαγών που προκλήθηκαν λόγω τής επανάστασης. 'Αποτέλεσμα αυτού ήταν ότι ένας σημαντικός άριθμός μεσοαστών χρεωκόπησε ολοκλη-

- ρωτικά και ἀφέθηκε στήν «φιλεσπλαχνία» τῶν μεγαλοαστῶν δανειστῶν. (σελ. 86).
157. Παρατσούκλι γιά τὸ θρησκευτικὸ τάγμα πὸν ἐμφανίστηκε στὸ Reims τὸ 1860. (σελ. 86).
158. Παρμένο παθανὸν ἀπὸ μιὰ ἐκκλήση τῆς Κομμούνας πὸν δημοσιεύτηκε τὸν Ἀπρίλη ἢ στὶς ἀρχὲς Μάη τοῦ 1871 στὶς ἐφημερίδες τῆς Κομμούνας καθὼς καὶ σὲ φυλλάδια. Ἡ ἐκκλήση τέλειωνε μὲ τὸ τριπλὸ σύνθημα: «Ἡ γῆ στὸν χωρικὸ, τὸ ἐργαλεῖο στὸν ἐργάτη, ἡ ἐργασία γιά ὄλους». (σελ. 87).
159. Στὶς 27 Ἀπρίλη 1825 ἡ ἀντιδραστικὴ κυβέρνηση τοῦ Καρόλου τοῦ 10ου, δημοσίευσε ἕνα νόμο ἀποζημιώνοντας μὲ τὸ ποσὸ τοῦ ἐνὸς δις. φράγκων τοὺς ἀριστοκράτες ἐμικροῦδες πὸν χάσανε τὴν περιουσία τους στήν περίοδο τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης. Τὰ βάρη τῆς ἀποζημίωσης πέσανε —ὅπως πάντα— στὶς πλάτες τῆς ἀγροτιᾶς καὶ τῆς φτωχολογιάς τῆς πόλης. (σελ. 87).
160. Ἐδῶ στοὺς νόμους πὸν χωρίζαν τὴ Γαλλία σὲ στρατιωτικὰ διαμερίσματα διοικημένα μὲ τὸν πῶ ἀυταρχικὸ στρατοκρατικὸ τρόπο. (σελ. 88).
161. Ἐννοεῖ τὸν ἀριστερὸ Προυντονιστὴ καὶ μέλος τῆς Διεθνοῦς Λεὸ Φρανκέλ. (σελ. 89).
162. Ἐννοεῖ τὸν ἡρωϊκὸ Πολωνὸ ἀξιωματικὸ τοῦ τσαρικοῦ στρατοῦ Γιαροσλάβ Ντομπρόφσκι, γενικὸ διοικητὴ ἀπὸ τίς ἀρχὲς Μάη τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Κομμούνας καθὼς καὶ τὸν Βαλερὸ Βρομπλέφσκι, γενικὸ στρατιωτικὸ διοικητὴ τοῦ Νότιου Τομέα τῆς Κομμούνας καὶ διοικητὴ τοῦ ἱππικοῦ της στήν ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ Σηκουάνα. (σελ. 89).
163. Ὁ βαρῶνος Ὁσμάν (Hausmann) ἦταν στήν περίοδο τῆς δεύτερης αὐτοκρατορίας νομάρχης τοῦ νομοῦ τοῦ Σηκουάνα, δηλ. τῆς πόλης τοῦ Παρισιοῦ. Κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνσή του ἔγιναν μιὰ σειρά ἔργα γιά τὸν ἀνακαινισμό τῆς πόλης, γιά νὰ διευκολυνθεῖ ἡ καταπολέμησις ἐργατικῶν ἐξεγέρσεων. (Σημείωσις τοῦ Β. Ι. Λένιν στὴ ρώσικη μετάφρασις πὸν τὴ θεώρησε ὁ ἴδιος). (σελ. 90).
164. Στὴν ἐκκλήσια τοῦ Ἀγ. Λαυρέντιου ἀνακαλύφθηκαν σκελετοὶ γυναικῶν, πὸν ἀφοῦ τίς θάσαν οἱ καλόγεροι τίς ἔθαψαν ζωντανὰς στὰ ὑπόγεια. Τὴν ἴδια τύχη εἶχαν καὶ ἄλλες γυναῖ-

- κες στο μοναστήρι του Πικπούς, όπου τις κρατούσαν οι καλόγεροι με το πρόσχημα ότι είναι τρελές. Τα γεγονότα αυτά έγιναν δημόσια γνωστά ύστερα από τη δημοσίευσή τους σ' ένα αντιδημοκρατικό φυλλάδιο της Κομμούνας. (σελ. 91).
165. Blanchet. (σελ. 92).
166. "Αμψεντρός (Άπό τη λέξη absent - άπών): Ίρλανδοί τσιφλικάδες που ποτέ σχεδόν δέ ζούσαν στα χτήματά τους που τα νοίκιαζαν σε διάφορους μεσσαστους σπεκουλαδόρους. (σελ. 93).
167. Jeu de Paume: Αίθουσα για το παιχνίδι της μπάλλας, όπου ή έθνοσυνέλευση του 1789 είχε πάρει τις περίφημες αποφάσεις της. (Σημείωση του "Ενγκελς στη γερμανική έκδοση του 1871). (σελ. 93).
168. Francs - fileurs (λιποταχτών): Στην κυριολεξία «ελεύθεροι φυγόδικοι». Με αυτό το κοροϊδευτικό παρατσούκλι χαρακτηρίζαν τους μπουρζουάδες που εγκατέλειψαν το Παρίσι κατά τη διάρκεια της πολιορκίας. Το παρατσούκλι ήταν ειρωνικό γιατί προφερόταν το ίδιο με το Francs - tireurs (Έλεύθεροι σκοπευτές), την όνομασία που είχαν οι Γάλλοι παρτιζάνοι που πήραν ενεργό ρόλο στον πόλεμο ενάντια στην Πρωσία. (σελ. 94)
169. Κομπλέντς: Πόλη της Γερμανίας, άντρο των άντεπαναστατικών συνωμοσιών των μοναρχικών έμικγκρέδων που προετοιμάζονταν για εισβολή ενάντια στην έπαναστατημένη Γαλλία του 1789. (σελ. 95).
170. Κάρολος - Άλέξανδρος ντε Καλόν (1734 - 1802): Ύπουργός των οικονομικών επί Λουδοβίκου XVI και άρχηγός των φυλάδων άντεπαναστατών στο Κομπλέντς τον καιρό της μεγάλης Γαλλικής άστικής έπανάστασης. (σελ. 95).
171. Σουάνοι. Άρχικά όνομάζονταν έτσι αυτοί που πήραν μέρος στις άντεπαναστατικές ταραχές στη βορειοδυτική Γαλλία κατά τη διάρκεια της Γαλλικής άστικής έπανάστασης. Την εποχή της Παρισινής Κομμούνας οι κομμουνάροι χρησιμοποιούσαν αυτό το όνομα για τους μοναρχικούς του στρατού των Βερσαλλιών που στρατολογώντουσαν στην Βρετάνη. (σελ. 95).
172. Κάτω από την επίδραση της προλεταριακής έπανάστασης του Παρισιού ξέσπασαν στη Λυών τη Μασσαλία και σε άλλες γαλλικές πόλεις αντίστοιχες έξεγέρσεις, μικρότερης όμως δυναμικότητας και δυνατότητας. Στις 22 Μάρτη ή Έθνοφρουρά και

οί εργαζόμενες μάζες της Λυών κατέλαβαν το δημαρχείο. Στις 26 Μάρτη μετά την άφιξη αντιπροσωπείας από το Παρίσι άνακηρύχθηκε ή Κομμούνια και στη Λυών. "Αν και ή έπιτροπή της Κομμούνιας (που δημιουργήθηκε για να προετοιμάσει τις έκλογές για την Κομμούνια) είχε στα χέρια της ισχυρή ένοπλη δύναμη, έγκατέλειπε τελικά την έξουσία λόγω έλλειψης έπαφής μεταξύ της Έθνοφρουράς και του λαού. Ένα άλλο ξεσήκωμα των εργατών στη Λυών στις 30 'Απρίλη καταπνίγηκε βάρβαρα από το στρατό και την άστυνομία. Στη Μασσαλία ό έξεγερμένος λαός άφου κατέλαβε το δημαρχείο και συνέλαβε το δήμαρχο, σχημάτισε μιάν «έπιτροπή διαμερίσματος» και άποφάσισε να κάνει έκλογές για την Κομμούνια στις 5 'Απρίλη. Το έπαναστατικό ξεσήκωμα της Μασσαλίας καταπνίγηκε στο αίμα στις 4 'Απρίλη από κυβερνητικά στρατεύματα τα όποια βομβάρδισαν την πόλη. (σελ. 97).

173. Αναφέρεται στις προσπάθειες του Ντυφόρ να στεριώσει το καθεστώς της 'Ιουλιανής Μοναρχίας κατά τη διάρκεια της περιόδου της ένοπλης εξέγερσης της Societé des saisons το Μάη του 1839 και για το ρόλο πούπαιξε ό ίδιος στην πάλη ενάντια στην άντιπολίτευση των μικροαστών της Montagnards στην περίοδο της Δεύτερης Δημοκρατίας τον 'Ιούνη του 1849. Στην πρώτη περίπτωση ή εξέγερση πού προκλήθηκε από τη μυστική δημοκρατική - σοσιαλιστική 'Εταιρεία των έποχών της 12 Μάη 1839, ξεκομμένη καθώς ήταν από τις μάζες συντρίφτηκε, παρ' όλο τον ήρωισμό των μελών της και ειδικά του ήγέτη της Μπλανκί. 'Ο Ντυφόρ έπαιξε ένεργό ρόλο στην νέα κυβέρνηση πού σχηματίστηκε για να πνίξει την εξέγερση. Στη δεύτερη περίπτωση ό Ντυφόρ σαν ύπουργός των έσωτερικών πρότεινε σειρά άντιδραστικών μέτρων ενάντια στα έπαναστατικά τμήματα της έθνοφρουράς, των δημοκρατών και των σοσιαλιστών, πού ξεσέκαζαν την άντιλαϊκή δημαγωγική πολιτική του Λουδοβίκου Βοναπάρτη. (σελ. 98).

174. Έδώ αναφέρεται στο νόμο, «Για την καταδίωξη ενάντια στα άδικήματα του τύπου», πού υιοθετήθηκε από την Έθνοσυνέλευση. 'Ο νόμος αυτός ένίσχυε το κατασταλτικό περιεχόμενο των προηγούμενων άντιδραστικών νόμων περί τύπου του 1819 και 1849, όρίζοντας βαρείες ποινές και άπαγορεύσεις για τα

δημοσιεύματα που περιείχαν αντικυβερνητικές απόψεις ή αιχμές. Αναφέρεται επίσης στην επαναφορά όλων των αξιωματούχων της Δεύτερης Αυτοκρατορίας που είχαν απομακρυνθεί από τις θέσεις τους, στους ειδικούς νόμους που άφορούσαν τη διαδικασία επιστροφής των περιουσιών που κατασχέθηκαν από την Κομμούνα και τον καθορισμό μιᾶς τέτοιας κατάσχεσης σάν ἐγκληματικῆς πράξης. (σελ. 98).

175. Ὁ νόμος πάνω στή διαδικασία τῶν στρατοδικεῶν, τὸν ὁποῖο ὁ Ντυφόρ εἰσήγαγε στήν Ἐθνοσυνέλευση, περιορίζε ἀκόμα πὺ πολὺ τὴ διαδικασία ὅπως αὐτὴ καθορίζονταν στὸ «Code de Justice Militaire» τοῦ 1857. Ἐπιβεβαίωσε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ πολέμου νὰ φέρουν σὲ πέρας δικαστικὲς διαδικασίες σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τους. Ἔτσι, χωρὶς καμιά προκαταρκτικὴ ἐξέταση, ἡ δικαστικὴ ὑπόθεση — συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς προσφυγῆς — ἔπρεπε ἀμέσως νὰ τακτοποιηθεῖ καὶ ἡ ἀπόφαση νὰ ἐκτελεσθεῖ μέσα σὲ 48 ὥρες, στερώντας ἀπὸ τὸν κατηγορούμενο κάθε στοιχειῶδες μέσο δικαστικῆς ἀμυνας. (σελ. 98).

176. Αναφέρεται στήν ἐμπορικὴ σύμβαση μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας στὶς 23 Γενάρη 1860. Στὴ σύμβαση ἀναφερόταν ὅτι ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀκολουθοῦσε πολιτικὴ ἀπαγορευτικῶν τιμῶν καὶ ὅτι θὰ ἀντικαθιστοῦσε τὶς ἀπαγορεύσεις μὲνα φόρο πὺ δὲ θὰ ὑπερέβαινε τὸ 30 % τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ σύμβαση ἔδινε τὸ δικαίωμα στὴ Γαλλία νὰ ἐξάγει τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς στὴ Βρετανία χωρὶς φορολογικὴ ἐπαβάρυνση. Μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς σύμβασης ἡ ροὴ βρετανικῶν προϊόντων στὴ Γαλλία αὐξήθηκε σημαντικὰ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀξυνθεῖ ὁ ἀνταγωνισμὸς στὶς ἐσωτερικὲς ἀγορὲς καὶ μαζὶ μαυτὸν ἡ ἀντίδραση τῶν Γάλλων βιομηχάνων. (σελ. 100).

177. Μὰκ Μαόν: (1808 - 1893): Στρατάρχης ἐπὶ Ναπολέοντος Γ' καὶ πρόεδρος δημοκρατίας ἀπὸ τὸ 1873 ὡς τὸ 1879. Διοικητὴς τῶν στρατευμάτων τῶν Βερσαλλιῶν πὺ χτύπησαν τὴν Κομμούνα. (σελ. 101).

178. Ὁ Μὰρξ ἐδῶ κάνει ἱστορικὸ παραλληλισμὸ ἀναφερόμενος στὴν ἀνοιχτὴ βία καὶ τὴν αἱματηρὴ καταπίεση πὺ κυριαρχοῦσε

στην αρχαία Ρώμη κατά τον 1ο π.Χ. αιώνα, όταν σαν αποτέλεσμα των όξυτάτων κοινωνικοπολιτικών αγώνων κλονίζονταν ανεπανόρθωτα ή δουλοχτητική Ρωμαϊκή Δημοκρατία.

Ἡ διχτατορία τοῦ Σύλλα (82 - 79 π.Χ.), πιστός υπηρέτης τῶν δουλοχτητῶν εὐγενῶν προκάλεσε μαζικὲς σφαγὲς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀντιδουλοχτητικῶν κομμάτων.

Οἱ δύο τριανδρίες τῆς Ρώμης (50 - 53 καὶ 43 - 36 π.Χ.) ἀποτελοῦσαν διχτατορίες τριῶν ἀπὸ τοὺς πρῶ ἐπιφανεῖς Ρωμαίους στρατηγούς οἱ ὁποῖοι μοιράζονταν μεταξὺ τους τὴν ἐξουσία.

Ἐπικεφαλῆς τοῦ πρώτου τριανδρικοῦ συγκροτήματος ἦταν οἱ Πομπήιος, Καίσαρας καὶ Κράσσος ἐνῶ τὸ δεύτερο ἀπαρτιζόνταν ἀπὸ τοὺς Ὀκτάβιο, Ἀντώνιο καὶ Λέπιδο. Οἱ τριανδρίες ἀντιπροσωπεύουν ἱστορικὰ τὸ στάδιο ἐκεῖνο πρὶν τὴν ἐξαφάνιση τῆς Ρωμαϊκῆς Δημοκρατίας καὶ τὸ σχηματισμὸ ἐνὸς ἀπολυταρχικοῦ μοναρχικοῦ καθεστώτος. Στηρίζονταν στὴν πλατεῖα φυσικὴ ἐξόντωση τῶν ἀντιπάλων τους καὶ ἄνοιξαν τὸ δρόμο στοὺς σκληροὺς αἱματηροὺς ἐμφύλιους πολέμους πὸν τελικὰ παράλυσαν ὀλοκληρωτικὰ τὴν ἀρχαία Ρώμη. (σελ. 102).

179. Κατακόμβες λέγονταν τὰ μέρη ὅπου τοὺς πρώτους χρόνους οἱ χριστιανοὶ ἔκαναν κρυφὰ τὴ λατρεία τους καὶ ἔθαβαν τοὺς νεκροὺς τους ἀπὸ τὸ φόβο τῶν διωγμῶν τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κράτους. Οἱ κατακόμβες τοῦ Παρισιοῦ ἦσαν παλιὰ ἐγκαταλελειμμένα νταμάρια. (σελ. 103).

180. Journal de Paris: Βδομαδιατικὴ ἐφημερίδα πὸν πρωτοκυκλοφόρησε τὸ 1867 στὸ Παρίσι. Ἐκφραζε τὰ συμφέροντα τῆς μοναρχικῆς φράξιας τῶν Ὁρλεανιστῶν. (σελ. 103).

181. Τάκιτος (50 - 120; μ.Χ.): Σημαντικὸς Ρωμαῖος ἱστορικὸς πὸν ἀσχολήθηκε μὲ τὰ γεγονότα τῶν πρώτων χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας. Βασικὰ του ἔργα εἶναι τὰ: «Διάλογος περὶ Ρητόρων», «Ἀγρικώλας», «Γερμανία», «Ἱστορίαι» καὶ «Χρονικά». (σελ. 104).

182. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἀποσπάσματα πάρθηκαν ἀπὸ ἓνα ἄρθρο τοῦ Γάλλου ἐκδότη Ἐδουάρδου Ἐρβὲ πὸν δημοσιεύτηκε στὴ «Ζουρνάλ ντὲ Παρί», Νο 138, 31 Μάη 1871. Τὸ κομμάτι ἀπὸ τὸν Τάκιτο εἶναι ἀπὸ τὴν «Ἱστορία», βιβλίο III, Κεφάλαιο 83. (σελ. 104).

183. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1814 κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀγγλοαμερικάνικου πολέμου, τὰ Βρετανικὰ στρατεύματα κατέλαβαν τὴν Οὐάσινγκτων καὶ κάψανε τὸ Καπιτώλιο, τὸ Λευκὸ Οἶκο καὶ ἄλλα δημόσια κτίρια. Τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1860 κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀποικιακοῦ πολέμου πὺ ἐξαπέλυσαν ἔναντια στὴν Κίνα οἱ Ἀγγλογάλλοι, τὰ στρατεύματά τους λεηλάτησαν καὶ ἔκαψαν τὸ θερινὸ ἀνάκτορο τοῦ Γιὰν Μίνγκ Γιὰν κοντὰ στὸ Πεκίνο. (σελ. 105).
184. Ὅταν ὁ Μέγας Ναπολέων νίκησε τοὺς Ρώσους στὰ 1812 καὶ μπῆκε στὴ Μόσχα, ὁ διοικητὴς τῆς πρίγκηπας Ροστόφιν διέταξε νὰ τὴν κάψουνε ὀλοκληρωτικά. Ἔτσι ὁ Ναπολέων ἔμεινε ἄστεγος καὶ χωρὶς τρόφιμα μέσα σὲνα φοβερὸ χειμῶνα, πὺ τελικὰ τὸν ἀνάγκασε νὰ ὑποχωρήσει. (σελ. 106).
185. Πραιτωριανοί: Ὀνομασία πὺ χρησιμοποιοῦνταν στὴν ἀρχαία Ρώμη γιὰ τὴν εὐνοούμενη προσωπικὴ φρουρὰ τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ αὐτοκράτορα. Ἀργότερα ἡ λέξι πραιτωριανὸς ἔγινε συνώνυμη τοῦ μισθοφόρου καὶ ὄλων αὐτῶν πὺ ἐκτελοῦσαν τὶς ἐντολὲς τῶν διάφορων στρατιωτικῶν κλικῶν. Ἐδῶ ὁ Μὰρξ μὲ τὴ λέξι «πραιτωριανοί», ἔννοεἶ τὶς ἀντεπαναστατικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις τῶν Βερσαλλιῶν. (σελ. 107).
186. Λουδοβίκος - Εὐγένιος Καβαινιὰκ (1802 - 1857): Γάλλος στρατηγὸς πὺ ἔγινε πρωθυπουργὸς μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη καὶ ἔπνιξε στὸ αἷμα τὴν ἐπανάσταση τοῦ Ἰοῦνη τοῦ 1848. (σελ. 108).
187. Πρωσικὴ βουλή: Ἀνάλογη μὲ τὴν ἀντιδραστικώτατη Γαλλικὴ βουλή τοῦ 1815 - 16. Ἀπαρτίζονταν ἀπὸ τὴ βουλή τῶν Λόρδων δηλαδὴ τῶν προνομιούχων ἀριστοκρατῶν καὶ τὴν κατώτερη βουλή, τῶν «ἀνεξάρτητων Πρώσων», πράγμα πὺ ἐξασφάλιζε τὴν ἀπόλυτη ἡγεμονία στοὺς Γιουνγκερς γραφειοκράτες καὶ τὰ ἄκρα δεξιὰ στοιχεῖα. (σελ. 108).
188. 28 Μάη, τελευταία μέρα τῆς Παρισινῆς Κομμούνιας. (σελ. 110).
189. Πιθανὸν ὁ Ζὰν - Φρανσουὰ — Εὐγένιος Ρομπανέ. (σελ. 110).
190. Στὸ πρωτότυπο, ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς διακήρυξης ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς, τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τόπους γραμματέων (Ὁ Μὰρξ λ.χ. γιὰ τὴ Γερμανία καὶ τὴν Ὀλλανδία), τὸ ὄνομα τοῦ προέ-

- δρου, ταμία, οικονομικοῦ γραμματέα καὶ γενικοῦ γραμματέα, καθὼς καὶ ἡ διεύθυνση τῶν γραφείων τῆς Διεθνoῦς. (σελ. 111).
191. «Daily News» (Καθημερινὰ Νέα): Μεγάλῃ ἔγκυρη ἀγγλικὴ ἑφημερίδα. (σελ. 113).
192. «Le Temps» (Ὁ Χρόνος): Φιλελεύθερα προσανατολισμένη γαλλικὴ ἑφημερίδα. Ἔβγαине στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ 1861 ὡς τὸ 1943. (σελ. 113).
193. Ἄντουαν - Μαγκλουάρ Μπρυνέλ (1830 - 1871): Μέλος τῆς Παρισινῆς Κομμούνιας, ἐπιφανῆς Μπλανκιστῆς, μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἐθνοφρουρᾶς. (σελ. 113).
194. «The Evening Standard»: Κυκλοφοροῦσε στὸ Λονδίνο καὶ ἦταν ἀπογευματινὴ ἔκδοσις τῆς «Standard», μιᾶς καθημερινῆς ἑφημερίδας, ὄργανο τῶν Συντηρητικῶν, ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1827 στὸ Λονδίνο. (σελ. 114).
195. Βλέπε σημείωσις 126. (σελ. 114).
196. Ἀναφέρεται σὲ μιᾶν Ἐγκύκλιον τοῦ Μάρξ «Ἡ Διεθνῆς Ἐνωσις Ἐργατῶν καὶ ἡ Ἐνωσις τῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας». (σελ. 115).
197. L' Alliance de la Démocratie Socialiste at Geneva, στὸ Ἀγγλικὸ πρωτότυπο. (σελ. 115).
198. Τζῶν Χαίηλις: Ἀγγλὸς ἐργάτης, τρέιντ - γιουνιονιστῆς, μέλος καὶ γραμματέας τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνoῦς Ἐνωσις Ἐργατῶν. (σελ. 115).
199. «The Spectator» (Ὁ Θεατῆς): Βδομαδιακὸ ὄργανο τῶν Ἀγγλων φιλελευθέρων. Πρωτοκυκλοφόρησε τὸ 1828 στὸ Λονδίνο. (σελ. 116).
200. Φρειδερίκος II (ὁ Μεγάλος) (1712 - 1786): Βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἀπὸ τὸ 1740 μέχρι τὸ θάνατό του. (σελ. 116).
201. Κούγκελμαν Λούντβιχ (1830 - 1902): Γιατρός ἀπὸ τὸ Ἀννόβερο. Μέλος τῆς Α' Διεθνoῦς καὶ φίλος τοῦ Μάρξ. Πῆρε μέρος στὴν ἐπανάστασις τοῦ 1848 στὴ Γερμανία. Κρατοῦσε πολλὰ χρόνια ἀλληλογραφία μὲ τὸν Μάρξ τὸν ὁποῖο καὶ βοήθησε στὴν ἔκδοσις τοῦ «Κεφάλαιου». Τὰ γράμματα ποὺ τοῖςτελενε ὁ Μάρξ πρωτοκυκλοφόρησαν τὸ 1902 στὸ περ. «Neue Zeit». Ἀργότερα (1907) μεταφράστηκαν καὶ κυκλοφόρησαν καὶ στὰ ρώσικα μὲ πρόλογο τοῦ Β.Ι. Λένιν. Τὸ δημοσιευόμενον στὴν προ-

σθήκη γράμμα θεωρείται από τὰ σπουδαιότερα στὴν ἀλληλο-
γραφία τους. (σελ. 117).

202. Λήμπκνεχτ Βίλελμ (1826 - 1900): Ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαν-
τικώτερους ἡγέτες τοῦ γερμανικοῦ καὶ παγκόσμιου ἐργατικοῦ
κινήματος. Προσωπικὸς φίλος τῶν Κ. Μάρξ καὶ Φ. Ἐνγκελς
κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν ὁποίων ἔγινε ἐπαναστάτης σο-
σιαλιστῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποβάλλει ἀπόλυτα τὴ λαθεμένη ἀν-
τίληψη γιὰ συμβιβασμὸ μὲ τὰ Λασσαλικά κ.λ.π. ὀπορτουνιστι-
κὰ στοιχεῖα. Δραστήριο μέλος τῆς Α' καὶ Β' Διεθνoῦς, ἀρ-
χισηντάκτης τοῦ Κ. Ὁργάνου τοῦ Σ.Κ. Γερμανίας «Ἐμπρὸς»
καὶ μέλος τῆς Κ. Ἐπιτροπῆς του γιὰ πάνω ἀπὸ 25 χρόνια.
Πῆρε μέρος στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1848 - 49 στὴ Γερμανία καὶ
ἐκλέχτηκε πολλὰ φορὲς βουλευτῆς ξεσκεπάζοντας μὲ μοναδι-
κὴ ἐπιδεξιότητα τὴν ἀντεπαναστατικὴ πολιτικὴ τῶν Γερμανῶν
γιοῦνκερ. Γιαυτὴ του τὴ δράση φυλακίστηκε ἐπανεπιημένα. Ἡ
μπροσοῦρα του «Κανένας Συμβιβασμὸς, Καμιά Ἐκλογικὴ Συμ-
φωνία» ἐκτιμῶταν ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ Λένιν πού καὶ τὴν προλό-
γισε στὴ ρώσικη ἔκδοσὴ της τοῦ 1907. (σελ. 118).

203. Ἄουγκουστ Χάξτχάουζεν (1792 - 1866): Πρῶτος συγγρα-
φέας καὶ κρατικὸς λειτουργὸς. Περιέγραψε τὰ ὑπολείματα τοῦ
ρωσικοῦ κοινοτικοῦ συστήματος στὶς ἀγροτικὰς σχέσεις (σελ.
118).

204. Käyzchen: Ἡ Φρανκίσκα Κούγκελμαν, ἡ κόρη τοῦ Λούντβιχ
Κούγκελμαν. (σελ. 118).

Α. Α.

Ἀθήνα, Μάρτιος 75 — Γενάρης 76

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίγα λόγια γιά τήν Ἐκδοση	7
Φρίντριχ Ἐνγκελς. Εἰσαγωγή	11
Πρώτη Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἐνωσης Ἐργατῶν γιά τό Γαλλο-Πρωσικό Πόλεμο	31
Δεύτερη Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἐνωσης Ἐργατῶν γιά τό Γαλλο-Πρωσικό Πόλεμο	39
Διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἐνωσης Ἐργατῶν γιά τόν Ἐμφύλιο Πόλεμο στή Γαλλία τό 1871	51
Παραρτήματα	112
Προσθήκη	117
Σημειώσεις καί Σχόλια	119

Η επικαιρότητα ενός έργου σάν τόν Έμφύλιο Πόλεμο στην Γαλλία, δέν μπορεῖ νά ταυτιστεῖ μέ αὐτήν τῆς συγκεκριμένης καί περιορισμένης χρονικά καί τοπικά περιόδου πού ἀναφέρεται, ἀλλά μέ μιάν ὀλόκληρη ἱστορική περίοδο πολέμων καί ἐπαναστάσεων πού ὁ κύκλος τους, ἀκόμα καί στόν 21ο αἰώνα, δέν φαίνεται νά ἔχει κλείσει.

Τό ὕλικό ἀπό τό ὁποῖο βγαίνουν τά ἐπιστημονικά συμπεράσματα τοῦ Κάρολ Μάρξ δέν εἶναι ἓνα «ἀφηρημένο» ἐπιστημονικό ὕλικό βασισμένο μόνο στίς πηγές ἢ τά ἀρχεῖα. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ πάλη τῶν τάξεων, φωτογραφημένη πιστά μέσα ἀπό τό πολιορκημένο Παρίσι, εἶναι ἡ ἴδια ἡ προλεταριακή δημοκρατία, ὅπως τήν ἐφάρμοσαν οἱ ἔξεγερμένοι πολῖτες τοῦ Παρισιοῦ, εἶναι ἡ πικρή ἐμπειρία γιά τό αἷμα στό ὁποῖο βυθίζεται ἡ ἐπανάσταση πού δέν ὑπερασπίζεται σωστά τόν ἑαυτό της.

Γι' αὐτό καί τό βιβλίό αὐτό, δέν εἶναι μόνο ἓνα ἀπό τά σημαντικότερα ντοκουμέντα γιά τόν «δοξασμένο προάγγελο μιᾶς νέας κοινωνίας», ἀλλά καί μιᾶ «βίβλος» γιά τούς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, ἐραστές τῆς Ἑμεσης Δημοκρατίας.

Τό βιβλίό ὁμως αὐτό, ἀποτελεῖ, ἐπιπρόσθετα καί ἓνα ἀπό τά καλύτερα κείμενα τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ διανοητῆ, ἐκπληκτικό δείγμα συνδυασμοῦ πολιτικῆς γραφῆς, ἐπιστημονικῆς ἀνάλυσης καί φιλολογικῆς δημιουργίας· ὑπόδειγμα γιά τό τί σημαίνει ζωντανή πολιτική ἀνάλυση καί πῶς πρέπει νά γράφεται.

Ἡ παροῦσα ἔκδοση, συστηματικά σχολιασμένη, περιλαμβάνει ἐκτός ἀπό τό κυρίως ἔργο, μιάν ἐκτεταμένη καί κατατοπιστική εἰσαγωγή τοῦ Φρειδερίκου Ἑνγκελς, καθώς καί τήν περίφημη ἐπιστολή τοῦ Κάρολ Μάρξ στόν Λούντβιχ Κούγκελμαν.